דבר

יום שישי, י"ד בניסן תשמ"ח, 1 באפריל 1988 • גליון 19385

היום 60 עמודים כולל דבר־השבוע • המחיר –.2 ש"ח (כולל מע"מ), באילת 1.74 ש"ח

היום בדבר

חיים גורי, יזהר סמילנסקי על האביב הזה. דני רובינשטיין, יעל ישביין ביום האדמה. אמנון דנקנר ביומן אמריקאי. חגי אשד על בחירות. טובה צימוקי על חילופים בשב"כ. דרור שרביט עושה עסקים. שי פלדמן על עימות צפוי. „גלאסנוסט" והיהודים / רב־שיח. במה עולה רפואה / ארנון מגן. טלוויזיה / שלמה גינוסר. תרבות / ורדה צימרמן, דליה שרון. „משא" לספרות ולאמנות

ב.ר.ק.
ציוד מטבחים מוסדיים בע"מ
רח' הבונים 50 בת־ים
03-5510432 5519355.טל
ייצור תנורים וציוד מטבחים:
• מחבתות • קונבקטומטים • כיריים גז
• ציפסרים • שולחנות חימום וקרורוכר

„ביקור שולץ והחגים – תאריכים מועדים לפורענויות"

כוחות גדולים יישארו בגדה וברצועה • אש"ף קורא לתושבים להחרים את שולץ

כרוז מס' 12 שפירסם אש"ף אתמול קורא לשביתה כללית ביום ב' • כוחות הבטחון הסירו „טבעת החנק" של שלושת הימים האחרונים

מאת דני רובינשטיין, מלי ולינגר, דן אבידן, אמיר רוזנבליט, דני צדוקי, יצחק מרידור ויוסי ליבוביץ, סופרי „דבר"

כוחות צה"ל ימשיכו להיות ערוכים בכוחות מתגברים גם היום ובשבועות הקרובים ברצועה ובגדה. לפנות בוקר הוסר העוצר והסגר מעל הרצועה והגדה, והתקשורת הורשתה לסקר באופן חופשי את האירועים בשטחים, שאינם מוגדרים עוד כשטח צבאי סגור, אולם הערנות המוגברת תימשך, ונראה שצה"ל ימשיך לנקוט בשיטה של תגובה מהירה וקשה נגד כל הפרת סדר.

עם זאת, הבהירו גורמים בטחוניים כי בהתייעצויות שהתקיימו אתמול, הוחלט לא להמשיך בשיטת טבעת החנק שהודקה בשלושה הימים האחרונים על תושבי השטחים.

(המשך בעמוד 2)

חברון: גוה בוער

צילום: דובר צה"ל

הצלב האדום מוחה על אי־דיווח

כ־700 צעירים מינהליים במתקני כליאה של צה"ל

מאת דני רובינשטיין, סופר „דבר"

כ־700 צעירים מינהליים מהשטחים נמצאים עתה במתקני הכליאה של צה"ל, כך נודע אמש לסופר „דבר", אולם לצלב האדום ידוע רק על כ־300 צעירים. לפיכך עמד אתמול הצלב האדום לשלוח מכתב מחאה לרשויות הבטחון.

גורמי בטחון בשטחים אישרו אתמול שאכן יש כ־700 צעירים שרובם ככולם נעצרו בימים האחרונים.

לדברי מקור בצלב האדום הבינלאומי, הם לא קיבלו לאחרונה רשימות מלאות של העצירים ולא פרטים עליהם. גם למאות ממשפחות העצירים לא ידועים כל פרטים על מקום הימצאם של העצירים שחלקם בעצר כבר לפני למעלה משבוע. המקור הוסיף שבצלב האדום יש כעס רב על כך שאין הם מקבלים מידע מדוייק, ובזמן המתאים, ממערכת הבטחון.

עוד שני הרוגים בגדה אתמול

מאת דני רובינשטיין, סופר „דבר"

בבית החולים בביקור מת אתמול מוחמד ראשיד נואם מהכפר ראשי שבנפת ג'נין, שנורה שלשום בכפר.

אתמול נמנו שלושה הרוגים בגדה המערבית. בכפר יאטה בדרום הר־חברון נהרג אחד הצהריים סולימאן אל־אג'די, בן 17, בהתנגשות עם כוח צה"ל. בבית החולים תל השומר מת מפצעיו מוחמד אל־זבר, בן 25, מהכפר אל־יאמון שבנפת ג'נין, שנפצע שלשום. בבית החולים רפידיה בשכם נודע על מות ואלד אל־נואחתה, בן 19, גם הוא מפצועי התקרית באל־יאמון שלשום, אך לכך טרם נתקבל אישור סופי.

אתמול נרשמו תקריות רבות. בבית־לחם ובמחנה אל־דהיישה היו הפגנות. בבית סחור פוזרו מפגינים באמצעות גאז והחיילים בעוצר במקום. ליד הכפר ועסרה ובהלחול פגעו מיידי אבנים במכוניות ישראליות. אבנים הושלכו על מכוניות ישראליות ליד מחנה אל־ערוב בכביש ירושלים–חברון. בכפרים שעיר ושיוח (מצפון לחברון) היתה תהלוכת אלפים לזכר הנרצח שהיה באיזור שלשום.

מחברון, רמאללה ובית לחם נמסרו אתמול תלונות של תושבים על שצה"ל מנע פתיחת החנויות. ברמאללה נחסם שוק הירקות וצה"ל פשט על משרדים של אוניברסיטת בירזית, הנמצאים ברמאללה. בקבוק תבערה הושלך בכל הנראה על בית העירייה ברמאללה, אולם לידיעה אין כל אישור.

בשורה של יישובים בגדה נמשך העוצר, וביניהם גם קלקיליה ומחנה ג'ילזון.

ערב פסח: המשטרה נערכת בכוח מתוגבר

מאת יוסי ליבוביץ ויקיר צור, סופרי „דבר"

מאות שוטרים, אנשי המשמר האזרחי, משמר הגבול ויחידות חיבה מהמחוז הצפוני של המשטרה, יתפרסו החל מהיום לפני הצהריים בשטח שמהדרה עד הגבול הלבנוני, בהיערכות לקראת חג הפסח.

סגן מפקד המחוז הצפוני, תנ"צ מאיר שדה, אמר אתמול לסופר „דבר" כי השנה יודגש הנושא הבטחוני, כאשר מספר פלוגות של שוטרים ואנשי מג"ב יתפרסו בתחנות הרכבת, בתחנות האוטובוסים, בשווקים ובאתרי

(המשך בעמוד 2)

חג אביב והמים

מאת [illegible], סופר „דבר"

[illegible]

שיבושים בכל מערכת הבריאות

– מחיום • רופאי בתי־החולים של קופ"ח הכללית שביתת אזהרה • היום עובדים הרופאים במתכונת שבת • הסדר זמני איפשר למד"א להמשיך במתן שירות

מאת דנה הרניש, יצחק מרידור ויוסי ליבוביץ, סופרי „דבר"

בשירותי הבריאות הציבוריים נפתחת הבוקר היום מאבק נוסף, עם תחילתה של שביתת אזהרה ליום אחד של רופאי בתי החולים בקופת חולים הכללית. זאת בתגובה על הודעת הנהלת קופת החולים על השהיית ההסכם לקיצור תורים לניתוחים.

היום עובדים הרופאים במתכונת שבת בלבד ומתבטלים כל הניתוחים המתוכננים. בימי חול המועד תתכנס מזכירות הסתדרות הרופאים בבתי החולים של קופת חולים להחליט על דרכי המאבק. רביעה זמנית, לפחות עד תום חג הפסח השני, הושגה אתמול בשירותי מגן־דוד־אדום, לאחר הורמת כספים מהאוצר לתשלומים הבעייתיים.

הנהלת קופת חולים הודיעה אתמול לראשי הסתדרות הרופאים ולמנהלי בתי החולים שלה, כי היא נאלצת להשהות את ההסכם על קיצור תורים לניתוחים עד להבהרת של הקיצוצים המשפטיים בעקבות השינוי שחל בחוק יסודות התקציב ואשר נכנס לפני כמה ימים. לטענת הנהלת קופת חולים היא קיבלה הודעה ממשרד האוצר, לפיה בהתאם לתיקון בחוק יסודות התקציב, קופ"ח נתמך אינו רשאי להוסיף תשלום לעובדיו. לטענת רשות

(המשך בעמוד 2)

מרדכי עשוי לחון נוטשי ה„רנו"

מאת מלי ולינגר, המתנת הצבאית של „דבר"

אלוף פיקוד הדרום עשוי לחון את חמישה הקצינים מבית הספר לקצינים של צה"ל הרושבים בבלא לאחר שנטשו את מכונית ה„רנו 4" שלהם בעת השתלטות שלושת המחבלים על מכוניתם ליד מצפה רמון בתחילת החודש שעבר.

(המשך בעמוד 2)

היום 1 באפריל יום המתיחות הבין־לאומי

(ע). – היום הוא ה־1 באפריל, המוכר כיום המתיחות הבין־לאומי. ב־1 באפריל נוהגים ברוב הארצות לשטות בידידים ובמכרים או לבצע מתיחות.

סקר מכון סמית – מיוחד ל„דבר"

תזוזה קלה ימינה בקרב הבוחרים – 3 חודשים לאחר פרוץ המהומות

פער של 5 אחוזים בין המערך לליכוד • יחסי הכוחות בין המחנות דומים לתוצאות הבחירות ב־84 עם התחזקות למפלגות הקטנות • 12% ל„תחיה" + צומת + „כך"

מאת חנוך והפי סמית

שלושה חודשים מפרוץ המהומות ביהודה, שומרון ועזה, חלה תזוזה קלה ימינה בקרב הבוחרים היהודים.

אלה הממצאים של סקר דעת קהל ארצי שערך בעבור „דבר" „מכון סמית" בין ה־20 לבין ה־28 במארס, בקרב מדגם מייצג של האוכלוסיה היהודית הבוגרת (כוללת ההתיישבות העובדת).

בסקר רואיינו כאלף ומאתיים איש ואשה בכל רחבי הארץ. הפער בין מפלגת העבודה לבין הליכוד הצטמצם לחמישה אחוזים לעומת פער של עשרה אחוזים שהיה בדצמבר 1987 (כאשר המהומות רק התחילו). מפלגת העבודה קיבלה בסקר מארס 35 אחוז מהקולות לעומת 30 אחוז שקיבל הליכוד (עלייה של ארבעה אחוזים, מאז הסקר של דצמבר 1987).

השינוי המשמעותי הנוסף היא הירידה של שני אחוזים בתמיכה ב„רצ", שהגיעה הפעם לחמישה אחוזים. לגבי יתר המפלגות הקרובות ל„עבודה". שרי מפ"ם ותנועת המרכז (שינוי), לא חלו שינויים

(המשך בעמוד 2)

חשד לבידוי ראיות במשטרה כמו במקרה נפסו – בדו"ח ארן

נפתחה חקירה נגד רב־פקד שפקפק באמינותו של סוכן שתול בג'ין קבלת טובות הנאה

מאת צחן רועי, סופר „דבר" לענייני משטרה

פרשה של בידוי ראיות, במגנון „פרשת הסוביב", בחשפת בדו"ח של מבקר משרד המשטרה. היא נוגעת לעדויות שקר שמסרו סוכנים סמויים של משטרת ישראל לבתי דין ברצועת־עזה. עשרות חשודים הועמדו על־פי עדויות אלה לדין והם מרצים תקופות מאסר ארוכות.

על־פי החשד, וכפי שעולה מממצאי הביקורת שערך האלוף (מיל.) אברהם ארן, היו מעורבים בחיפוי על מעשי המרמה ובידוי הראיות קציני משטרה בכירים במטה הארצי, במחוז הדרומי של המשטרה ובהם רפי פלד, שמונה באחרונה לראש מחלקת המודיעין של משטרת ישראל, למרות שהמפכ"ל הראש אגף החקירות ידעו על הטענות שהעלו נגדו עליהם ראש לשכת החקירות לשעבר במשטרת עזה, רב־פקד דוד בכר.

חרף נסיונו של מפכ"ל המשטרה למנוע מן המבקר קבלה של חומר לביצוע הביקורת, קיבל המבקר עשרות מסמכים, וחקר שורה של אנשים ששרתו ברצועת־עזה וביניהם ראש לשכת החקירות, דוד בכר, סגנו, וד שללי, סוכנים סמויים, ואחרים. הדו"ח שהוגש משתרע על פני כמאה עמודים וכולל חוות־דעת מסכמת כרם.

דובר משטרת ישראל, סנגד־ניצב עדי גונן, מסר אתמול בתגובה: „דו"ח המבקר בעניין המודיעין הוא חומר סודי ביותר, ועל כן אין לנו שום כוונה לדון עליו באמצעי התקשורת או להשיב על שאלות המתייחסות אליו. אני מבקש להדגיש כי דו"ח המבקר נבחן על־ידי הגורמים המקצועיים במשטרה, ואת תשובתנו לדו"ח העברנו לשר המשטרה ולמבקר המשרד".

תחילת הפרשה במבצע ביעור סמים, שנשא את השם „מבצע קסיל", תערך בראשית שנת 1984. במהלך המבצע נעצרו, בסיועו של סוחר סמים עזתי, 114 סוחרי סמים מרצועת־עזה. הסוכן השתול קיבל כתשורה הערכה אקוה, החשודים הועמדו לדין, אחר הבודדים שלא נגדו אחרי דיווחי ההצלחה של המבצע היה ראש לשכת החקירות של תחנת עזה, רב־פקד דוד בכר, שביקש לחקור את אמינותו של הסוכן. מבדיקה ראשונית שערך התברר לו כי לפחות בשישה מקרים הסוכן שיקר. על כן, ביקש בכר מהמשטרה שתבדוק אמינות הסוכן לגבי מקרים אחרים. תלונתו הועברה לממונים עליו, וכום גם לראש מחלקת המודיעין במטה הארצי.

אולם במקום להעמיד לדין את הסוכן המשקר, נפתחה חקירה נגד רב־פקד דוד בכר בחשד לקבלת טובות הנאה. חקירה זו הסתיימה בלא־כלום. הוא פרש מהמשטרה זמנה – בראשית שנת 1986 – למבקר המשרד, האלוף (מיל.) אברהם ארן. במהלך החקירות התברר כי המשטרה גייסה סוכן נוסף, נרקומן, ושכנעה אותו להעיד נגד הרב־פקד בכר (שהעז לצאת נגד הסוכן הבראי) כאילו קיבל טובות הנאה.

השחקנית מונה זילברשטיין נמצאה בביתה ללא רוח חיים

מתה כנראה ממנת־יתר של סמים

מאת כרמן רועי וורדה צימרמן, סופרי „דבר"

השחקנית מונה זילברשטיין בת ה־40 נמצאה אתמול ללא רוח חיים בדירתה שברחוב בר־גיורא 22 בתל־אביב.

בסביבות השעה 15.00 אתמול נתקבלה בתחנת המשטרה בתל־אביב קריאה על חשש לאסון בדירה שבה מתגוררת מונה זילברשטיין. המשטרה הזעיקה למקום את מגן־דוד־אדום. השוטרים דפקו על הדלת אך לאחר שלא היתה תשובה הם פרצו את הדלת ונכנסו פנימה.

השוטרים ואנשי מגן־דוד־אדום גילו בדירה גופה של אשה ישובה על כסא וגופה נטוי. מבדיקה ראשונית התברר כי הגופה נמצאה בדירה כמה ימים. עם הפעלת המזכירה האלקטרונית בדירתה

(המשך בעמוד 2)

עיקרון תחילה

- קיסר לוחץ לא לשנות תנאי ההשקעה של קרנות הפנסיה / עמ' 2
- באו"ם משמיצים את ישראל / עמ' 2
- מה התפקיד שלי, להפחיד? – אומר קצין בכיר ברב־שיח מפקדי הטיבות / עמ' 3
- היהודים מודאגים מניקסון אך לא ייצאו בגלוי נגדו / עמ' 4
- מגמה סלקטיבית חיובית בשוק המניות / עמ' 6
- הנבחרת שנבשלה שבה ארצה מהקדם־אולימפיים, ספורט, / עמ' 7
- הילדים והנכדים ישלמו את מחיר המדיניות הכלכלית – מזהיר דברת / עמ' 12

מזג האויר

(ע).– בהיר עם עליה בטמפרטורות. תשקיף לתוך רומה.

ירושלים: 6־19, רמת־הגולן: 6־18, נהריה: 9־21, צפת: 5־16, חיפה: 9־24, טבריה: 7־25, נצרת: 4־19, עפולה: 6־22, שומרון: 7־20, תל־אביב: 9־22, לוד: 7־22, ידיעה: 9־26, עזה: 10־24, באר־שבע: 5־22, אילת: 12־29.

דובר משרד החוץ האמריקאי:

התפטרות נתניהו – תכסיס פוליטי נחמד לפתיחת מסעו בפוליטיקה הישראלית

מאת סופרי „דבר" בארה"ב

בנימין נתניהו, אשר הודיע ביום שלישי על פרישתו מתפקידו כשגריר ישראל לאו"ם, אמר אמש בראיון לרשת הטלוויזיה אן.בי.סי. כי שקל לפרוש מתפקידו בעוד כמה שבועות, אך החליט להודיע אותה „בגלל שאני מודאג מכמה התפתחויות במישור הפוליטי הבין־לאומי, אשר עליהן לא יכולתי להגיב כאשר הייתי בחליפת שגריר".

בין התופעות שמטרידות את נתניהו הוא ציין בראיון את מפגשו של מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ עם פלשתינים אמריקאיים, חברי המועצה הלאומית הפלשתינית, מפגש, אשר לדעת נתניהו פותח פתח למתן לגיטימציה לאש"ף. נתניהו הביע גם דאגה מהפרסום שנל במתחייבות של ארה"ב לישראל.

תכסיס פוליטי נחמד

בתגובה על דברי דובר משרד החוץ האמריקאי, צ'ארלס

(המשך בעמוד 2)

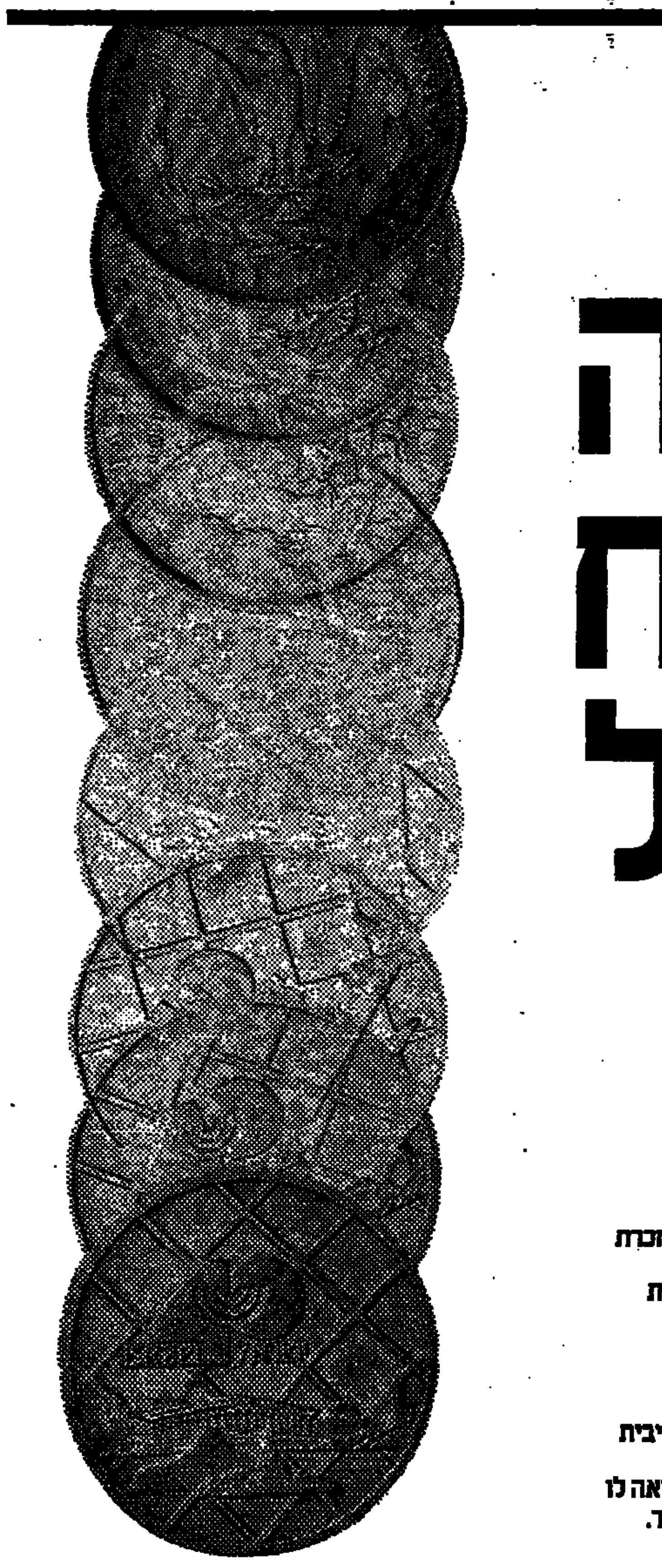

העניק מדליה לאורח מחו"ל ותזכה גם אתה בשי!

יש לך אורח מחו"ל? עכשיו תוכל להעניק לו מזכרת נפלאה מהארץ ומסך.
בנק הפועלים הכין מדליה מיוחדת לכבוד הגיעת ה־40 למדינת ישראל.
המדליה, בעיצובו של האמן משה פרג, תוענק לתיירים, שיפקידו עכשיו בחשבון פת"ח בבנק הפועלים.
בנוסף, יהנה האורח שלך מתנאים מיוחדים בריבית ובעמלות.
היכנס עם האורח שלך לסניף הקרוב אליך, הראה לו איך פועלים טוב יותר וגם אתה תקבל שי מיוחד.

בוא ותראה איך פועלים טוב יותר — בנק הפועלים

מכון... [handwritten archive label]

כהמחשה לתביעתם להדיח הממונה עליהם:

המוכסים בנתב"ג ביטלו „המסלול הירוק" ובדקו בקפדנות כל נוסע

מאת אריה ארד, סופר „דבר"

מיגזרים שונים בקרב העובדים התעשייתיים ניצלו את ערב השיא של ערב החג כדי להביע מחאתם בעבירותיהם. אלפי נוסעים בבר נפלו קורבן למאבקי הכוח הללו ועובדי „אל-על" מאיימים בשיבוש להתריעות במוצאי החג והיום אף בבוקר.

אתמול בשעה 5 לפנות ערב פתחו לפתע מוכסי נמל בן-גוריון ב„עיצומים", שהתבטאו בבדיקה קפדנית של כל הנכנסים. זה זמן מה תובעים המוכסים להדיח את הממונה עליהם. עונת השיא אתמול אחר הצהריים נראתה להם שעת כושר להביא לביטוי של ממש את טענותיהם. הם ביטלו למעשה את „המסלול הירוק" וערכו לכל הנכנסים בדיקות קפדניות במזוודות. מעריכים, כי 8,000 נוסעים נפלו קורבן ל„עיצומים" של המוכסים הנרגזים. התערבותו המהירה של סמנכ"ל המכס והבטחתו לפתוח במו"מ עם המוכסים הביאה להפסקת השרדתם של הנוסעים בשעה 8 בערב.

גם המתודלקים, שלהם סיכסוך ממושך עם מעבידים, מצאו אתמול שעת כושר לאיים בשיבוש הטיסות. אלה טענו, כי אין די במספר העובדים שהוצבו למשמרות, בשעה שהתנועה עולה פי שניים ויותר על המקובל. אמש בשעה מאוחרת נראה, שסיכסוך זה לא יביא לשיבוש בתנועת המטוסים.

החומר בשורת הסיכסוכים פרץ ב„אל-על", כנראה כתוצאה מהצטברותה של מרירות ביחסי העבודה בחברה. בחוזר חתום בידי כל חברי נציגות העובדים נמסר אתמול, כי כל עובדי „אל-על" יטלו חופשה מהיום בשעה 4 אחר הצהריים עד מוצאי שבת, בשעה 6.30. אם אכן יממשו העובדים צעד זה, ישתבש לוח-הטיסות של החברה במוצאי החג ומחרתיים בבוקר, מפני שמטוסים לא יהיו מוכנים להמראה במועד. הבוקר יתערב בסיכסוך יו"ר האגף לאיגוד מקצועי בהסתדרות חיים הברפלד ומקווים, שיצליח להרגיע את הרוחות ולמנוע את שיבוש לוח-הטיסות. מתוך העובדים הובטח, כי בכל מקרה לא ייגרמו שיבושים לטיסות המטען, האמורות להעביר תוצרת חקלאית לשוקי אירופה.

נהרג חייל בחופשה מחדרה כנראה בתאונת עבודה

מאת יוסי ליבוביץ, סופר „דבר" בגליל המערבי

ישראל הנוביץ, חייל בן 21 מחדרה, נהרג אתמול בשעות אחר הצהריים ככל הנראה בתאונת עבודה בעת שעסק בעבודות-נגרות יחד עם חבריו בשדה של אביו. החייל וחבריו היו בחופשה.

במשטרת חדרה התקבלה אתמול הודעה, כי אל בית החולים „הלל יפה" הובא החייל על-ידי אביו כשהוא פצוע אנושות. כעבור זמן מה מת מפצעיו. לחוקרי המשטרה שהגיעו לשדה השייך לאב, הובהר כי החייל נפצע כאשר שבב פתחות לגלגלי טרקטור, שדרס אותו למוות. חבריו חילצו אותו מתחת לגלגלי הטרקטור.

נסיבות המוות עדיין אינן ברורות והמשטרה אינה מוציאה מכלל אפשרות מעשה פלילי.

מובארק: „המחווה של קדאפי לפתיחת הגבול עם מצרים – תכסיס"

מאת דן אבידן, סופר „דבר" לענייני ערבים

הנשיא מובארק דחה שלשום את „המחווה" של הקולונל קדאפי למנות את הצבא הלובי מהגבול עם מצרים ולפתוח את הגבול בין שתי המדינות לתנועה חופשית.

בהצהרות לפני עתונאים בקאהיר אמר מובארק שמדובר במהלך לובי „תכסיסי", שאין מאחוריו כוונה אמיתית לשפר את היחסים עם מצרים. מובארק העריך שקדאפי העלה את הצעתו, כדי שיוכל לבצע ביתר קלות מעשי טרור בתחומי מצרים.

סוכנות הידיעות הלובית מסרה אתמול שחיילים מצרים מנעו מקבוצה גדולה של לובים להסיר את גדר התיל שהוקמה בחלקים מהגבול הלובי-מצרי, ולחצות את הגבול באופן הפגנתי אל שטח מצרים.

„בריטיש אירוויז" מפסיקה טיסותיה לסרי לנקה

מאת אריה ארד, סופר „דבר"

חברת-התעופה הבריטית „בריטיש אירווייז" תפסיק את טיסותיה לקולומבו, בירת סרי לנקה (ציילון) בחודש הבא.

רשמית מנמקת חברת התעופה את הפסקת הטיסות במיעוט הנוסעים, אולם משקיפים מעריכים, כי הדבר נובע מהמצב הבטחוני הקשה במדינה, שבה מחריפה וגוברת מלחמת הגרילה.

„בריטיש אירווייז" מקיימת טיסת ג'מבו שבועית מלונדון לקולומבו. הטיסה האחרונה מלונדון לקולומבו תצא ב-21 במאי ותחזור ללונדון למחרת.

בשל הזמנת אש"ף

„העבודה" לא תשתתף במושב האינטרנציונל במדריד

מאת סופר „דבר"

מפלגת העבודה הישראלית לא תשתתף כנראה במושב הוועד המזרח תיכונית של האינטרנציונל הסוציאליסטי העומד להתכנס בעוד שבועיים במדריד. הסיבה היא ההזמנה שנמסרה לאש"ף להשתתף בדיון זה.

לעומת זאת, תשתתף „העבודה" כמו תמיד במושב הבא של לשכת האינטרנציונל בעוד כשישה שבועות.

יו"ר המחלקה לקשרי חוץ של מפלגת העבודה ישראל גת [illegible] שימוש העיראקים בגזים נגד האוכלוסיה האזרחית הכורדית. [illegible] השימוש שעושה עיראק בנשק כימי.

התפטרות נתניהו

(סוף מעמוד 1)

רדמן, שאמר, כי התפטרות נתניהו היא תכסיס פוליטי, לקראת מסע הבחירות שלו לכנסת. אמר נתניהו, כי התפטרותו באה כמחאה על פגישת שר החוץ שולץ עם שני האמריקאים הפלשתינאים, חברי המועצה הפלשתינית הלאומית, ביום שבת שעבר. הדובר אמר כי השגריר, בנימין (ביבי) נתניהו הבהיר מזמן להחריד את תכניותיו לרוץ לכנסת. „לפיכך, אני מניח, הוא מצא נושא זה כתכסיס פוליטי נוח לפתיחת מסעו", אמר רדמן, בהתייחסו למה שהציע לברוק כהסבר מעמיק יותר להתפטרות נתניהו.

„על פני השטח זה מאד בלתי הגיוני ששגריר של מדינה מסויימת יתפטר בגלל תפיסתו לגבי מעשיה של מדינה אחרת", הוסיף הדובר.

מקור בממשל אמר ש„העניין כולו נשמע תמוה", כיוון שנתניהו „הרי אינו עובד בשביל שולץ, משרד החוץ האמריקאי, או ארה"ב בכלל", וכי גם את דעותיו „הברורות מאד", ביחס לקיום מגעים עם אש"ף או „המועצה", נהג לבטא בהופעותיו רבה. „לכן", מסיק פקיד הממשל, „ההסבר לצעדו של השגריר נתניהו, הוא על רקע הפוליטיקה הישראלית הפנימית בלבד".

בקרב חוגים יהודיים רחבים נשמעו תגובות של צער ועצב ממש, על התפטרות נתניהו, אשר רכש לו מעמד של „כוכב תקשורת" ודובר נערץ על יהודים רבים, עוד מימי כהונתו כציר בשגרירות ישראל בוואשינגטון.

תרעומת בקרב מפקדי יחידות מילואים:

האוניברסיטאות אינן מתחשבות בשירותם של קציני המילואים

מאת טלי זליגר, הסופרת הצבאית של „דבר"

ביקורת חריפה מותחים מפקדי יחידות מילואים על המוסדות להשכלה גבוהה שאינם משתפים פעולה עם צה"ל בהתחשבות בסטודנטים הנקראים עתה למילואים בתכיפות ובדחיפות גבוהות מן הרגיל.

בקרב המפקדים הבכירים הובעה תרעומת על מכשולים שמציבים המוסדות להשכלה גבוהה בפני הסטודנטים המבקשים להיבחן במועדים אחרים ובמקרים רבים נדרשה התערבות של אנשי הצבא עם מזכירויות הפקולטות, כדי למנוע חבלה במסלול הלימודים של אנשי מילואים, בעיקר קצינים, הנקראים למילואים יותר ימים בשנה בכלל ועכשיו בפרט.

לנוכח תבנית העבודה של צה"ל לשנה המתחילה היום ואשר מכילה תבנית קריאה מוגברת למילואים של היחידות, כדי לשחרר את הכוחות הסדירים למשימות אימונים ותירגול, מתוך ההנחה שאימון המערך הסדיר הוא כרגע קריטי יותר לאחסנו של הצבא, הביעו אותם מפקדים חשש כי אם יימשך המצב הקיים בשטחים, ויתמיד הצורך בקריאה המוגברת במתוכנן לפרקי זמן ממושכים יותר, יחבלו המוסדות להשכלה גבוהה במגמות הללו. הם התריעו על כך וקראו להגיע להסכמים מראש עם האוניברסיטאות.

מרדכי

(סוף מעמוד 1)

מכור, איש מהחמישה לא היה חמוש כנדרש על פי הנחיות מפקדם, אל"ם זאב זכרין, ועוד באותו לילה נשפטו לתקופות מאסר של 35 ימים.

עתה, לקראת סיום תקופת העונש ולרגל החג, פנה אל"ם זכרין לאלוף פיקוד הדרום האלוף יצחק מרדכי ובקשו לבחון חנינה לחמישה, בתוקף סמכותו ועל-פי נוהג די שגור. יצויין כי אחד מחמישה הקצינים שהיו ברכבם באותו בוקר לתחרויות ניווט, הציל את אחד מחבריו הקצינים אשר נלכד בחגורות הבטיחות בעת שהשתלטו עליהם המחבלים. הוא חזר אל הרכב, חילץ אותו מן המושב וזרק אותו אל התעלה בצד הדרך.

אל"ם זכרין סיים השבוע את תפקידו כמפקד בית-הספר לקצינים.

בדלנים הרגו 50 מוסלמים בסרי-לאנקה

קולומבו (רויטר-עתים).– אנשי גרילה טאמילים בדלנים פשטו אתמול על שני כפרים במזרח סרי-לאנקה, פרצו למסגד, בוזו בתים והרגו לפחות 40 איש – מסרה המשטרה.

המורדים העלו באש לפחות 100 בתים בעיירות מאלאיאקאדו וטינאמארוטו בהתקפה שנמשכה שעתיים, אחת העקובות ביותר מדם במרד הבדלני הטאמילי בן חמש השנים. כל ההרוגים היו מוסלמים, מסרו התושבים.

מונה זילברשטיין

(סוף מעמוד 1)

נשמעו הודעות של חבריה, שחיפשו אותה בימים האחרונים.

רופא מגן-דוד-אדום מצא במקום את תעודת הזהות של השחקנית, ולאחר בדיקות נוספות קבע את מותה. הגופה הועברה למכון לרפואה משפטית באבו-כביר. היום יתקיים ניתוח שלאחר המוות על-ידי הפתולוג, ד"ר יהודה היס, שיקבע את נסיבות מותה.

מונה זילברשטיין נחשבה לנרקומנית ואתמול הועלו השערות במשטרת מרחב הירקון, לפיה מתה ממנת יתר של סם.

מסעה של מונה זילברשטיין אל הסם החל לפני 25 שנה, מסע שנסתיים אתמול. היתה ילדה יפה מבית צפון תל-אביבי טוב, שהתמכרה מגיל 15, בחוגי הבוהמה. זה התחיל בג'ין לבן. „השתכרתי", היא סיפרה בראיון עתונאי, „וזה היה נורא משעשע. אחר-כך זו היתה הדרך שבה השתמשתי בכל סם. תמיד בכמויות עצומות. אף פעם לא הספיק לי. מעולם לא כוסית אחת או סיגריה אחת". אחר-כך היה חשיש, אל.אס.די., אופיום והרואין שהיה גם הקטלני.

מונה נעה בין ישראל לבין לונדון וארה"ב, בין עיסוק אחד לאחר – דוגמנית, שחקנית קולנוע, מעצבת אפנה. ולמה לכתוב ספר על חייה. כל אותן השנים היו הסמים בעקבותיה. כל המדינה עקבה אחר נסיונותיה להיגמל. אמצעי התקשורת סיקרו אותם בהרחבה. ב-1982 הצהירה בתכנית הטלוויזיה „שעה טובה" כי היא „נקייה לחלוטין". ב-1985 סיפרה בראיון עתונאי כי שנתיים עברו מאז הזריקה לעצמה את מנת ההרואין האחרונה.

לפני כחודשיים הופיעה בכוכב יאיר יחד עם ידידה האמרגן, אסי דיין, והצהירה שוב כי נגמלה.. הזול מאותו בוקר. לפני כמה שנים התנצלה באומרה שכל ההכרזות הללו היו „פתרון קל", וכי סיפורי הגמילה היו שקריים.

בתחילה קיבלה את הסמים במתנה. משהתמכרה להם, נדרשה לשלם בעבורם. לא רק במזומנים.

נתמנו 3 שופטים מחוזיים חדשים בת"א ו־2 שופטי שלום

מאת מיכה צימוקי, כתבת „דבר" בירושלים

הוועדה לבחירת שופטים בראשות שר המשפטים אברהם שריר בחרה אתמול שלושה שופטים מחוזיים בתל אביב ושני שופטי שלום.

פרקליטת מחוז המרכז עדנה ארבל מונתה כשופטת מחוזית בת"א יחד עם שופטי השלום מרים פורת ואורי גורן.

כן החליטה הוועדה למנות את מרים סוקולוב ועו"ד צבי הרטל כשופטי שלום בת"א.

קיסר לוחץ על האוצר לבל ישנה תנאי ההשקעה של קרנות פנסיה

האוצר מתכוון להפחית ריבית על השקעותיהן ולהקטין שיעור השקעותיהן באג"ח ממשלתיות

מאת חיים ביאור, סופר „דבר"

ראשי ההסתדרות מפעילים לחץ על שר האוצר משה נסים כדי להביא לביטולה של כוונת האוצר להפחית את שיעור הריבית על השקעותיהן של קרנות הפנסיה באגרות חוב ממשלתיות מ-6.3 אחוזים ל-5.5 אחוזים.

ראשי ההסתדרות מנסים גם לשכנע את האוצר לבטל גזירה נוספת הנוגעת לקרנות הפנסיה. מדובר בכוונת האוצר להקטין את שיעור השקעותיהן באג"ח של הממשלה מ-92 אחוז ל-68 אחוז, כאשר היתרה תושקע בשוק החופשי.

בהסתדרות רואים בצעדים אלה המתוכננים על ידי האוצר פגיעה קשה בקרנות הפנסיה, העלולות להתבסס על תשואה יציבה. מזכ"ל ההסתדרות ישראל קיסר העלה את הנושא בשיחות שקיים בימים אלה עם השר ניסים.

נודע, שבהסתדרות הוחלט כי אם יכשלו המאמצים לשכנע את האוצר להימנע מצעדים אלה כלפי הקרנות, תשקל פנייה לערכאות משפטיות נגד האוצר. כן נשקלת האפשרות להציב משמרות מחאה של ועדי עובדים בקריית הממשלה.

הוועדה אחרת שהתקבלה בהסתדרות אומרת שאם יאלצו הקרנות להשקיע אחוז גבוה יותר מההון בשוק החופשי – הן ישקיעו אותו בבנקים תוך דאגה לקבל בטחונות שהתשואה על השקעותיהן לא תפחת מזו שהן נהנות ממנה כיום, כאשר 92 אחוז מכספיהן מושקעים באג"ח ממשלתיות.

סקר מכון סמית – מיוחד ל„דבר"

בתמיכה כלפיהן.

במשך שלושת החודשים האחרונים חלה ירידה של שלושה אחוזים במחנה העבודה, לעומת עלייה של שלושה אחוזים במחנה הליכוד. אם נשווה את תוצאות הסקר לתוצאות הבחירות לכנסת ב-1984, נמצא שכל מחנה ה„עבודה" קיבל בסקר מארס בערך אותה תמיכה כפי שקיבל בבחירות האחרונות. במלים אחרות, תוצאות הסקר היום נותנות תמונת מצב דומה מאוד לתוצאות שקיבלנו בבחירות של 1984 בהבדל עיקרי אחד: בשני המחנות התעוזו המפלגות הקטנות על חשבון שתי המפלגות הגדולות. במחנה העבודה, פרט ל„רצ", המפלגות האחרות אינן מצליחות לקבל תמיכה רבה (מפ"ם ותנועת המרכז). במחנה הליכוד – התחיה וצומת מקבלות ביחד תשעה אחוזים מהקולות, וכנגא שלושה אחוזים (ראה טבלה).

בעד איזו מפלגה היית מצביע לו היו הבחירות לכנסת נערכות היום?

התשובות באחוזים (יהודים בלבד)

מפלגה או גוש	תוצאות כנסת 1984	סקר ינואר 1987	סקר ספטמבר 1987	סקר דצמבר 1987	סקר מארס 1987
עבודה (+יחד)	39	38	37	36	35
ליכוד	36	27	27	26	30
מפלגות דתיות	10.5	10	9	9	9
תחיה	4	8	8	7	7
צומת/רפול	—	—		2+	2
„רצ"	2.5	6	5	7	5
שינוי (מרכז)	2.5	2	3	2	2
כך	1.5	2	2.5	3	3
מפ"ם	—	−1	1	1	1
אמן/דרעי	1+	−1	0+	−1	−1
אחרים	3	3	1.5	−2	1
לא החליטו	—	4	6	4.5	4

כוחות גדולים יישארו

(סוף מעמוד 1)

הוחלט גם להמשיך להחזיק כוחות גדולים, לקיים את עוצר הלילה בעזה מעשר עד שלוש לפנות בוקר ולשמור על דריכות מוגברת.

ההערכה הרווחת היא כי ביקור שולץ והחגים הממשמשים ובאים, יחד תאריכים מועדים לפורענויות וצה"ל נערך בהתאם.

הפשיע כרוז מס' 12

כרוז מס' 12, המכונה „קריאת הקסטל" לזכר מלאת 40 שנה לקרב הקסטל ומות הבכיר במפקדי הערבים ב-1948 עבד אל-קאדר אל-חוסייני, פורסם אתמול במזרח-ירושלים. הכרוז החתום בידי מפקדת ההתקוממות קורא לשביתות ולהפגנות במתכונת הכרוזים הקודמים.

בכרוז מובעים גינויים למדינות ערב, על שאינן מסייעות להתקוממות, ומוזכרים דברי גנאי חריפים כלפי צעדי ישראל בשטחים, הסגר לשלושה ימים וחסימת גשרי הירדן, וכן סגירת מועדונים והוצאת ה„שביבה" אל מחוץ לחוק. „אלה צעדי יאוש של ישראל שסופם להיכשל" נאמר בכרוז. לאחר מכן חוזרות הקריאות לחידוש הלימודים ולהתפטרות העיריות, ומושמעת קריאה לעזור לפלאחים ולייצור המקומי, לתרום לנפגעי ההתקוממות ולמשפחותיהם, ולסייע ליישובים הנמצאים במצור (בעוצר והסגר).

הכרוז דורש להחרים כל פגישה עם מזכיר המדינה האמריקאי ג'ורג' שולץ.

הכרוז משבח את השוטרים שהתפטרו ואת פקידי המס והמכס שהפסיקו עבודתם בהתאם לדרישת הכרוזים הקודמים. זוכים לברכה גם סוחרי רמאללה, שהתכנסו לפני שבועיים והחליטו לא לשלם מסים.

כרוז מס' 12 מפרט את הנחיות ההתקוממות לימים הבאים:

ביום שני הקרוב, 4 לאפריל, יום שביתה כללית נגד ביקור שולץ.

ביום שלישי „יום התקווה הלאומית", נקראים התושבים לעבור ולתרום למען נפגעי ההתקוממות ולסייע להם.

יום חמישי, ה-7 באפריל, הוא יום הזכרון לקרב הקסטל ולמות עבד אל-קאדר אל-חוסייני (שבנו פייצל, תושב מזרח-ירושלים הנחשב כפעיל בכיר באש"ף, נתון במעצר מינהלי). ביום זה נקראים תושבי השטחים להגביר התנגשויות עם כוחות הכיבוש והמתנחלים. יום חמישי הוא גם יום הבריאות הבין-לאומי והכרוז קורא לעזור ביום זה לעבודות הצוותים הרפואיים בבתי החולים הערביים בשטחים.

ימי שישי וראשון הבאים הם (כמו בכרוזים הקודמים) ימי תפילות במסגדים ובכנסיות והעלאת זכר הקורבנות.

שבת, ה-9 לאפריל, הוא יום הזכרון לטבח דיר-יאסין (ב-1948) ובו יש לקיים הפגנות ועצרות בבתי הקברות. זהו גם יום מלאת ארבעה חודשים להתקוממות.

יום שני, ה-11 באפריל, הוא יום שביתה כללית.

להחרים את שולץ

אש"ף הורה אתמול לתושבי השטחים להחרים את ביקורו הקרוב של ג'ורג' שולץ באיזור.

לפני הפצתו של כרוז מס' 12 אתמול אמר דובר אש"ף, יאסר עבד רבו, שהנהגת הארגון תתיר למנהיגים בשטחים להיפגש עם ג'ורג' שולץ רק בתנאי שבפגישה ישתתפו גם נציגים אש"פיים מחוץ לשטחים ושהיא תסלול את הדרך להכרת ארה"ב באש"ף. ג'ורג' חבש ונאיף חוואתמה, ראשי קבוצות השמאל באש"ף, טענו שביקורו השני של מזכיר המדינה באיזור „מסוכן יותר מקודמו" ולכן יש להקפיד על החרמתו על-ידי הפלשתינים.

לקראת הגעת שולץ לאיזור ביקר שלשום ראש ממשלת ירדן זייד ריפאעי בסוריה ומסר לנשיא אסד שדר מאת המלך חוסיין. שני השליטים תיאמו עמדות ביניהם עוד לקראת ביקורו הראשון של ג'ורג' שולץ באיזור, ושליחות ריפאעי לדמשק מהווה המשך התייעצות בין ירדן לבין סוריה בקביעת המדיניות כלפי היוזמה האמריקאית. מקורות ירדנים מסרו כי ג'ורג' שולץ יפקוד את רבת עמון שלוש פעמים במהלך ביקורו הנוכחי באיזור. לדברי מקורות מצריים יבקר מזכיר המדינה בקאהיר ביום ד' הבא.

פקידים סורים ואמצעי ההסברה בדמשק ציינו אתמול כי לג'ורג' שולץ אין לשם מה לחזור לאיזור, אלא אם כן יביא באמתחתו הצעות חדשות לקידום התהליך המדיני. שרי החוץ של סוריה, ירדן ואלג'יריה ויו"ר המחלקה המדינית של אש"ף פארוק קאדומי אמרו שלשום בדיון שהתקיים במועצת הבטחון על המצב בשטחים, כי התוכנית האמריקאית תוכל לצאת לפועל רק אם היא תסלול את הדרך לכינוס ועידה בין-לאומית פעילה ובעלת סמכויות בהשתתפות אש"ף, שתביא לנסיגה ישראלית כוללת מהשטחים ולהקמתה של מדינה פלשתינית.

ערב פסח

(סוף מעמוד 1)

הנופש. גבאי בתי הכנסת קיבלו תדריך כיצד לפעול במקרים של גילוי חפצים חשודים.

כוחות ממונעים של המשטרה יופעלו היום בצהריים בכל הצמתים הכבישים המרכזיים בצפון, ויווסתו את תנועת כלי הרכב הרבה הצפויה עד לכניסת החג בכבישי הגליל.

סדר פסח לחברי ההסתדרות

לראשונה בתולדות ההסתדרות יתקיים השנה סדר פסח מרכזי של ההסתדרות, בהשתתפות ראשי ההסתדרות ומאות חברים שומרי מסורת, ובני-ביתם. סדר הפסח המרכזי מאורגן על-ידי המחלקה הדתית בוועד הפועל, בראשותו של הרב זכריה חמי, חבר הוועדה המרכזת, הוא יתקיים היום באולם האירועים החדש בבית-ברל, שהוכשר למהדרין בפיקוח הרבנות הראשית בכפר-סבא.

שיבושים

(סוף מעמוד 1)

של קופת חולים לקיים את ההסכם עם רופאי בתי החולים היא מוצאת את עצמה במצב חוקי חדש, [illegible] לעובדים לפני החג.

לדברי יו"ר ההסתדרות הרפואית, ד"ר רם ישי, ניצל האוצר בתחילה את צווי הריתוק נגד רופאים במטרה שלא לשפר את מצבם ועתה אינו בוחל גם באמצעים של חקיקה על מנת לחבל בהסכם שמטרתו לפתור בעיות קשות במערכת הבריאות. „בעיות אלו לא ניתנות לפתרון מבזק חוק או צו. יש להקים ועדת חקירה ממלכתית למערכת הבריאות" – טען ד"ר ישי. הוא ציין, כי „ההסתדרות הרפואית נחושה בדעתה לסייע לרופאים בכל דרך שימצאו לנכון. המצב צריך להדאיג את הממשלה מכיוון שמהיום יקיפו השיבושים את כל המערכת".

יו"ר הסיבת הרופאים בבתי החולים של קופת חולים, ד"ר חיים סולן, אמר כי ההסכם עם הרופאים נחתם לפני התיקון בחוק יסודות התקציב, והרופאים רואים את ההסכם כתקף ומחייב. בקרב ראשי הקופה עולות גם שאלות לגבי עמדתו של מזכ"ל ההסתדרות ח"כ ישראל קיסר. לדעתם, לא ייתכן שקיסר לא ידע על התיקון. „השהיית ההסכם יוצרת מצב חמור מאוד ואני רואה בכל מהלך כזה צעד ראשון לחיסולה של קופת חולים ההסתדרותית" – טוען ד"ר סולן.

1.5 מיליון ש"ח למד"א

האוצר העביר אתמול למד"א סכום של 1.5 מיליון ש"ח, כדי לאפשר היום תשלום משכורת נטו לעובדים ללא ניכוי של מס הכנסה, ולשלם חלק מהחובות לחברת „טרוויגל" כדי שתסיר את העיקול שהטילה על כספי מד"א. הנהלת מד"א הגיעה אתמול להסדר עם חברת הביטוח לפריסת התשלומים ועל-ידי כך התאפשר חידוש הביטוח אמש בחצות. מהנהלת מד"א נמסר, כי בצעדים אלה דוחים את סכנת השבתת השירותים עד-תום-החג בלבד, משום שעדיין אין שינוי בעמדות האוצר [illegible].

בכנס חירום של ראשי הרשויות במרכז השלטון המקומי, שיצא נגד מכירת שרותי מד"א, נתמנה ח"כ באווה אורד את הניתוק שבין משרד האוצר לבין משרד הבריאות. לדבריה, ללא התקוממות ציבורית עלול האוצר להצליח בתכניתו ולסגור את המוקדים והתחנות של מד"א.

הנהלת מד"א החליטה לאפשר למוקדים ולתחנות, שמועד סגירתם חל היום, להמשיך לפעול, בהסתמך על התנגדות לסגירתם מצד מועצת מד"א ומרכז השלטון המקומי.

אמבולנסים חסמו „כביש הרצל"

שמונה עשר אמבולנסים של מד"א חסמו אתמול בבוקר את „כביש הרצל", בכניסה לעפולה, בצעד נוסף במאבק נגד סגירת תחנת מד"א בעפולה ושל מוקדי מד"א במגדל העמק ובחצור.

מחסום האמבולנסים שהוצב ליד תחנת הדלק שבכניסה לעיר, גרם מיד לפקק תנועה ענקי, שמנע ממאות מכוניות את המשך נסיעתן.

מתנדבי מד"א ביימו „התעלפויות", ואנשי העזרה הראשונה ונהגי האמבולנסים השכיבו את „המתעלפים" על אלונקות שנפרשו לרוחב הכביש, ו„טיפלו" בהם „לפי הספר". שוטרים מתחנת המשטרה בעפולה, המכירים ומוקירים את עבודתם של עובדי מד"א, שכנעו לבסוף את המפגינים לאפשר תנועה רגילה בכביש. נהגים שנתקעו בשל החסימה ניגשו וחיזקו את ידי המפגינים, תוך הבעת הערכה לחשיבות עבודתם.

20 עובדים ומתנדבים של מד"א בנהריה הציבו אתמול מהשעה 7.00 בבוקר ועד השעה 10.00 בלילה ארבעה אמבולנסים בצומת הכניסה לנהריה, וחילקו לנהגים שעברו בצומת כרוזי מחאה על הכוונה לסגור מוקדים של מד"א.

שערי מטבע חוץ ביום 31.03.88

המטבע	בנקנוטים לאומי קניה	בנקנוטים לאומי מכירה	בנקנוטים הפועלים קניה	בנקנוטים הפועלים מכירה	בנקנוטים דיסקונט קניה	בנקנוטים דיסקונט מכירה	העברות והמחאות לאומי קניה	העברות והמחאות לאומי מכירה	העברות והמחאות הפועלים קניה	העברות והמחאות הפועלים מכירה	העברות והמחאות דיסקונט קניה	העברות והמחאות דיסקונט מכירה	שער יציג
1 דולר ארה"ב	1.52	1.59	1.52	1.59	1.52	1.59	1.5498	1.5692	1.5498	1.5692	1.5498	1.5693	1.5596
1 מארק גרמני	0.91	0.96	0.92	0.96	0.91	0.96	0.9328	0.9444	0.9343	0.9459	0.9327	0.9445	0.9399
1 לי"ש	2.85	2.98	2.86	2.99	2.86	2.99	2.9097	2.9462	2.9086	2.9449	2.9107	2.9473	2.9308
1 פרנק צרפתי	0.27	0.28	0.26	0.28	0.27	0.28	0.2751	0.2785	0.2751	0.2785	0.2754	0.2788	0.2771
100 ינים יפאניים	1.22	1.28	1.23	1.29	1.22	1.28	1.2488	1.2645	1.2491	1.2646	1.2473	1.2630	1.2542
1 גולדן הולנדי	0.81	0.85	0.82	0.86	0.81	0.86	0.8308	0.8412	0.8311	0.8415	0.8316	0.8421	0.8371
1 פרנק שווייצרי	1.11	1.16	1.11	1.17	1.11	1.17	1.1312	1.1454	1.1338	1.1480	1.1331	1.1474	1.1396
1 כתר שוודי	0.26	0.27	0.25	0.27	0.25	0.27	0.2638	0.2671	0.2636	0.2671	0.2634	0.2667	0.2651
1 כתר נורבגי	0.24	0.25	0.24	0.25	0.24	0.26	0.2483	0.2514	0.2468	0.2498	0.2479	0.2510	0.2496
1 כתר דני	0.24	0.25	0.24	0.25	0.23	0.25	0.2431	0.2461	0.2421	0.2451	0.2436	0.2466	0.2448
1 מארק פיני	0.38	0.40	0.38	0.40	0.38	0.40	0.3876	0.3924	0.3875	0.3923	0.3876	0.3925	0.3905
1 דולר קנדי	1.23	1.29	1.25	1.29	1.23	1.29	1.2534	1.2691	1.2549	1.2706	1.2539	1.2696	1.2628
1 דולר אוסטרלי	1.09	1.19	1.11	1.19	1.11	1.19	1.1484	1.1628	1.1453	1.1596	1.1450	1.1594	1.1515
1 ראנד דרא"פ	0.48	0.58	0.44	0.61	0.46	0.65	0.7321	0.7412	0.7310	0.7402	0.7299	0.7391	0.7357
10 פרנקים בלגיים	0.44	0.46	0.43	0.46	0.43	0.46	0.4448	0.4503	0.4457	0.4513	0.4462	0.4518	0.4493
10 שילינגים אוסטריים	1.30	1.36	1.31	1.37	1.31	1.37	1.3295	1.3461	1.3309	1.3475	1.3320	1.3487	1.3373
1000 לירטות איטלקיות	1.23	1.30	1.24	1.31	1.23	1.32	1.2610	1.2768	1.2610	1.2768	1.2600	1.2758	1.2679
1 „אקו" (ECU)	—	—	—	—	—	—	1.9396	1.9639	1.9577	1.9618	—	—	1.9499
1 דינר ירדני	4.27	4.53	4.28	4.56	4.32	4.62	—	—	—	—	—	—	4.5072
10 לירות לבנוניות	—	—	0.08	0.09	0.02	0.04	—	—	—	—	—	—	0.0400
1 לירה מצרית	0.53	0.67	0.59	0.63	0.61	0.66	—	—	—	—	—	—	0.6296

זכו בפיס

בסך 16,668.00 + 250,000 ש"ח זכה המספר: 733644.
בסך 15,000 + 1,668.00 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 33644.
בסך 1,500 + 1,668 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 3644.
בסך 150 + 168 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 644.
בסך 15 + 18 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 44.
בסך 3 ש"ח זכו המספרים המסתיימים ב: 4; 5; 7.
בהגרלה החדשית המיוחדת למנויים זכה כרטיס נקוי מספר 362506 בבית הדיסקונט.
רק הרשימה הכללית של תוצאות ההגרלה מחייבת את מפעל הפיס.

יהושע אורנשטיין
הוצאת ספרים „יבנה" בע"מ
תל-אביב, רחוב מזא"ה 4, טלפון 297856

יצאו לאור במהדורות חדשות ומעודכנות בעריכת פרופ' משה ברוור, ג. מכליס:

• אטלס ומדריך תל-אביב והסביבה
70 מפות מעודכנות בצבעים ורשימות הרחובות, המוסדות וקוי האוטובוסים של „דן" ו„אגד" בתל-אביב–יפו, רמת-גן, גבעתיים, בני-ברק, חולון ובת-ים.

• אטלס ומדריך ערי השרון
90 מפות מעודכנות בצבעים ורשימות של הרחובות, המוסדות וקוי האוטובוסים של „דן" ו„אגד" בערי השרון וביישוביו: נתניה, הרצליה, רמת-השרון, כפר-סבא, רעננה, הוד-השרון, פתח-תקוה וראש-העין, קרית-אונו והסביבה.

נמצאים למכירה מאותם מחברים:
• אטלס ומדריך ירושלים והסביבה
• אטלס ומדריך חיפה והסביבה
כולל הקריות, עכו ונהריה.

להשיג בהוצאה ובחנויות הספרים בארץ.

האזינו
ב„קול השלום"
היום ערב פסח (1 באפריל 1988) בשעה 14.00 לראיון השבוע
עם
יחיאל לקט
יו"ר תנועת העבודה הציונית העולמית
מראיין: איתן דנציג

בצער רב אנו מודיעים על פטירתו של בעלי ויקירנו

זאב גרדי ז"ל

מותיקי כולל-בורנה

הלויה תתקיים היום יום שישי י"ד בניסן תשמ"ח 1.4.88 בשעה 11.00 לפנה"צ בבית העלמין בנחלת יצחק.
נפגשים על יד שער בית העלמין.

המתאבלים:
אשתו וכל בני המשפחה

בצער רב אנו מודיעים על פטירתה של המשוררת

רחל קרמפף

הלויה תתקיים היום יום שישי י"ד בניסן תשמ"ח 1.4.88 בשעה 12.00 בבית העלמין „הדרום" בגבול חולון בת-ים

המשפחה

לחברנו עזריאל קורח
אתך באבלך במות
אמך ז"ל
בנק הפועלים בע"מ
ההנהלה והעובדים

דבר DAVAR
מאוחד עם הדור
העורכת חנה זמר
משנה לעורך דוד פדהצור
מזכיר מערכת מרדכי ברקאי
מנהל כללי אמנון בר-נוי
המו"ל – „דבר" בע"מ
נדפס בדפוס „דבר" בע"מ
המערכת והמנהלה תל-אביב
רח' שינקין 45, ת.ד. 199
מיקוד 61001
טלפון 286141 (6 קוים)
מחלקת המודעות
טלפונים ישירים
286156, 281860, 298032
סניפים:
ת"א, בית „דבר" רח' שינקין 45
טלפון 286141, מיקוד 65233
ירושלים:
המערכת: רח' המלך ג'ורג' 16
בית מאזיה קומה ג'
טלפון 242203, מ. 94229
חיפה: רח' הנביאים 27
טלפונים 642111-2-3, מ. 33104

קצין מילואים שזומן לשירות בשטחים במכתב לשר הבטחון יצחק רבין:

„האם עומדת הדמוקרטיה מעל קדושת חיי אדם?"

מאת אמיר רוזנבליט, סופר „דבר"

„האם המחוקקים שקראו לצבאה של המדינה „צבא הגנה" התכוונו שאותה הגנה תיכלול גם הרג מיידי אבנים והכאת מתנגדי הכיבוש?", שואל קצין מילואים שזומן לשירות בשטחים, במכתב ששלח לשר הבטחון, יצחק רבין.

„אזרחי המדינה נקראים לשירות מילואים ונדרשים להשליט חוק וסדר בשטחים כבושים בכח הזרוע, האלה והנשק. הם ניקראים לעשות זאת מתוקף החוק ומי שמסרב למלא אחר הוראה זו הוא מפר חוק. אך האם שיערו בנפשם אלה שחוקקו אותם חוקים, שבתוקפם נקראים אזרחים – נקרעים ממסגרת חייהם היומיומית – שאותם חוקים יופעלו לשם מטרות כאלה? האם התכוונו המחוקקים שאותה הגנה תיכלול גם הכאתם של אזרחים באלות, פיזור הפגנות באמצעות גז והרג יומיומי של מיידי אבנים ומתנגדי כיבוש".

כך כותב קצין המילואים אהוד לוי מבאר שבע, במכתב גלוי ששיגר לשר הבטחון, יצחק רבין. לוי זומן בימים אלה לשירות בשטחים ולדבריו, הוא שוקל לראשונה בחייו, לסרב לבצע משימות שיוטלו עליו במסגרת זו.

במכתב ארוך ומפורט, מציג הקצין בפני שר הבטחון את לבטיו כקצין מילואים, האמור לשרת בשטחים. „אזרח ישראלי", כותב לוי, „עלול להיקלע היום למצב שבו עליו לקפד את חיי זולתו, למרות שהוא משוכנע שהמניעים לאותו מאבק של הזולת, הינם באופן עקרוני צודקים; למרות הידיעה שהמשטר אותו הוא מייצג כקצין, נושא בנתח כבד ביותר של האחריות לפרוץ המרי בשטחים. האם עומדת הדמוקרטיה מעל לקדושת חיי אדם? האם עלי לנהוג כאיבר אחראי של החברה המתיימרת להיות צודקת ומתוקנת, או שמא עלי לנהוג בהתאם לצו המוסר והמצפון, שבמקרה הנ"ל אינו עולה בקנה אחד עם צו השלטון".

בסיום מכתבו כותב הקצין: „הנך ניקרא לשירות מילואים כזה, מתוך הכרה שמשך עשרים ואחת שנה נעשו בקרב אוכלוסיה שלמה כל הטעויות האנושיות והמדיניות האפשריות, תוך כדי התפלמסות על 'שטחים' במקום על גורלם של בני אדם. הנך ניקלע לסבך מצפוני ותודעתי נורא. הנך נידרש למלא את תפקידך החוקית בניגוד מפורש למצפונך ולעקרונות המוסר והצדק עליהם חונכת".

בצפון – גל מעצרי בדווים החשודים בהשלכת בקבוקים

מאת יוסי ליבוביץ, סופר „דבר" בגליל המערבי

שופט בית משפט השלום בחיפה דוד גרשון הורה אתמול להאריך את מעצרם של שלושה אחים בדווים מהשבט ערב אל זבידאת שליד קריית טבעון בחמישה עד שמונה ימים, בחשד שזרקו שני בקבוקי תבערה על אוטובוס של „אגד" שנסע ליד קיבוץ שער העמקים. השופט אסר את פרסום שמם.

נציג המשטרה סיפר בבית המשפט, כי רק נס לא נפגעו נוסעי האוטובוס. לדבריו, אחרי זריקת בקבוקי התבערה מצאו חוקרי המשטרה עקבות אשר הוליכו לעבר הבריח של האחים בכפר. האחים הכחישו כל מעורבות במעשה. נציג המשטרה הוסיף, כי מתוך בחינת אחד מבקבוקי התבערה שהושלך על האוטובוס ונתפס שלם, קיים חשד סביר ששלושת החשודים היו מעורבים גם בזריקת בקבוק תבערה נוסף בליל 25 בפברואר על אוטובוס של „אגד" שנסע באותו מקום.

סופר „דבר" מוסיף כי אח רביעי, בן 12, נעצר לחקירה במעורבות במעשה, אולם שוחרר לאחר חקירה קצרה מפאת גילו הצעיר. עוד נודע כי בשני המקרים היה זה אותו נהג „אגד" – ליאל לביב – שהסיע את האוטובוס מנצרת לחיפה וליד שער העמקים פגעו באוטובוס שלושה בקבוקי תבערה.

בפרשה אחרת העלתה חקירה של מחלק הבילוש במרחב חיפה כי שני נערים משפרעם שנעצרו שלשום, לא ציירו צלבי קרס על מכולה בנמל חיפה כפי שסברו בתחילה. השניים חשודים בזריקת אבנים לעבר מכולה בנמל חיפה.

אתמול נעצר חשוד בן 21 משכונת הבדווים בשפרעם והודה בציור צלבי קרס על גג מסוף מכולות בנמל. החשוד פוטר לפני תקופה קצרה מעבודתו ונראה, כי ציור צלבי הקרס היה תגובה על תחושת הקיפוח לאחר הפיטורים.

גפני „מתקן" דבריו החריפים של מנכ"ל „כור" על קיסר

מאת חיים ביאור, סופר „דבר"

תוכנית ההבראה של קונצרן „כור" – הכוללת צמצומם בכח האדם ובשכר התעשייתית – מתבצעת בלשונה, הרוחות על העת ההסתדרותית –, אמר אתמול [illegible]

[illegible]

גורמים בהסתדרות מציינים שדברים אלה של גפני הם תשובה עקיפה לדבריו של המנכ"ל המתפטר של הקונצרן, ישעיהו גביש, שבהם האשים את קיסר כי לא איפשר לו להפעיל את תוכנית ההבראה בכלל וב„אליאנס" בפרט.

גפני הדגיש שהודעתו למזכ"ל ההסתדרות נמסרה גם על דעתו של מזכיר חברת העובדים, דני רוזוליו.

בתוך כך אמר אתמול ראש סיעת הליכוד בהסתדרות, ח"כ יעקב שמאי שסיעתו שבע רצון מכך שהמאבק המכושך שניהל נגד המשך כהונתו של גביש כמנכ"ל „כור" – הצליח. שמאי שיגר מברק לקיסר שבו הביע תקוה כי התפטרותו של גביש תסלול את הדרך לשינוי בכל רמות הניהול של הקונצרן, בנסיון למנוע את קריסתו.

סטראדיווריוס בכמעט מיליון

קונה אלמוני רכש אתמול בבית המסחר „סות'בי" בלונדון כינור סטראדיווריוס בסכום שיא של 889 אלף דולר. הכינור נבנה ב־1709 ע"י האומן האיטלקי אנטוניו סטראדיווריוס והשיג אתמול את מחיר השיא ששולם אי־פעם עבור כלי נגינה. (צילום: א.פ.)

גילויים בפרשת שחיתות ב„ווד־טק":

מיז ניסה להשיג ל„ווד־טק" זכיון לייצור מקלעי „עוזי"

מאת מרים פוקס, סופרת „דבר" בארה"ב

ניו־יורק (מיוחד ל„דבר").– שמו של שר המשפטים האמריקאי אדווין מיז עלה אמש פעם נוספת בקשר לפרשיות השחיתות בחברת „ווד־טק" בניו־יורק, הפעם מזווית ישראלית.

בשנת 1986, בעת ביקורו בישראל, ניסה מיז להשיג זכיון ייצור לתת־מקלעי „עוזי" לחברת „ווד־טק". כך התגלה אמש במשפטם של ציר בית הנבחרים מריו ביאג'י ונשיא רובע ברונקס לשעבר סטנלי סימון, המואשמים בפרשיות שחיתות בחברה.

שר המשפטים מיז ביקר בישראל בחברת ידידו ועורך־דינו רוברט וולאק, ובחברת פקיד בכיר של החברה פרד נויברגר, המואשם אף הוא במעשי שחיתות.

כזכור, היו רוברט וולאק ושר המשפטים מיז מעורבים גם בפרשת צינור הנפט העיראקי.

„ווד־טק", שהחלה במפעל קטן למוצרי מתכת בברונקס, הפכה תוך מספר שנים למפעל משגשג, ששימש קבלן בעבור משרד ההגנה האמריקאי והרוויח על רווחים של עשרות מיליוני דולאר. בעקבות חשיפות של עתונאים התגלה שהמפעל הצליח לגדול ולשגשג לאחר ששיחד שורה ארוכה של אנשי ציבור ומקורבים לממשל בוואשינגטון, שהשיגו למען החברה זכיונות ייצור של משרד ההגנה האמריקאי. במהלך החקירות בפרשת השחיתות ב„ווד־טק" הוזכר שמו של שר המשפטים מיז וידידו וולאק כמה פעמים. במקביל בודק עתה תובע פדראלי מיוחד בוואשינגטון האשמות, לפיהן הפעיל מיז, או ניסה להפעיל, את השפעתו לשם השגת חוזי ייצור למען חברת „ווד־טק".

בעלי אדמות בברזיל שחטו 50 אינדיאנים בסכסוך קרקע

מאנאוס, ברזיל (ע"צ).– קבוצה של 50 אינדיאנים נטבחה ביום ב' שעבר בידי כ־100 בעלי אדמות וחוטבי־עצים המושים ברובים ובסכיני מאשטה, בקרבת עיר הספר הברזילאית בנג'מין־קונסטאנט, ליד גבול פרו.

המשטרה הפדראלית במאנאוס מסרה, כי שלושה אינדיאנים נהרגו וכ־15 נעדרים, אולם אנשי שבט טיקונאס מסרו, כי כ־50 נטבחו.

בשורש הסכסוך טמון סירובם של בעלי האדמות וחוטבי־העצים לעזוב זה מספר שנים את האדמות, אשר השלטונות פסקו כי הן שייכות לאינדיאנים.

חוטבי־העצים טוענים, כי הפיצויים שהוצעו להם על־ידי השלטונות כדי שיפנו את השטח, אינם עולים בקנה אחד עם שווי האדמות.

המימשל שיגר למקום אנשי משטרה כדי לחקור את הטבח. נחקרו 18 חשודים, כולל מנהיג הרוצחים, בעל אדמות ידוע, אך אף אחד מהם עדיין לא נעצר על־ידי המשטרה.

ברב־שיח פומבי של מפקדי חטיבות חי"ר:

א': מה התפקיד שלי, להפחיד? ד': ובגבול הצפון יש פתרון?

מאת טלי ליפקין, הסופרת הצבאית של „דבר"

היום נכנסת לתוקפה שנת העבודה החדשה בצה"ל, על־פי תכנית עבודה התפורה מלאים־מלאים של שינויים לטובת המצב. בעיצומן של ההכנות בכל יחידות־מרצבי־מאחורי־עמדות צה"ל בריתבי מכלולות השטחים, ההתכנות שאנשי הרבנות הצבאית אינם מותירים אפילו על מקצתן, ממשיכים חיילי הסדיר והמילואים לרדוף אחרי מיידי אבנים, לשבוע ולהשביע מרודים את האויב – האוכלוסיה האזרחית של הגדה והרצועה, תוך שיבוש מתמיד בסדר החיים של צה"ל. מפקדי חטיבות חי"ר, בסדיר ובמילואים, התפנו לעשות סדר במחשבות, בשיחה גלויה במסגרת מפגש לרגל שבוע החייר הזה בשבוע הבא. מתברר כי הדברים שרואים מכאן, הם ברובם אותם הדברים שרואים משם.

קצין בכיר א': „הצבא נלכד פה במצב שהוא לא צפה אותו ולא נערך אליו. הבעיה היתה לא היקף הכוחות שהיו או לא היו בשטח, אלא מה לעשות עם הכוחות ולהערכתי לקח יותר מדי זמן עד שהגדירו מטרות ברורות לכוחות האלה. לא ברמה של סיסמאות 'להחזיר את הסדר על כנו', זה ברור, אלא מה לעשות בכפרים כשנכנסים. מה התפקיד שלי? להפחיד אותם? להעניש אותם? להיכנס וליצור מגע? נוצרו פרשנויות והיתה אי־בהירות והדרכים סותרים. יותר מדי זמן עד שהחליטו מה לעשות באופן היעיל ביותר. התושבים פירשו את זה כחולשה. אחרי כמה שבועות זה השתפר, יש יותר חופש פעולה, פקודות יותר ברורות ויותר גיבוי. הכוחות שלי, מכל מקום, התייצבו בלי בעיות. היו חילוקי דעות ותחושות לא נוחות, על רקע פיצוץ בתים בעיקר, אבל לחיילי המילואים יש יתרון שהם מבוגרים יותר והראיה שלהם צבאית טהורה, עושים את העבודה בצורה יותר נחושה ובבטחון עצמי התוצאות גם יותר טובות".

קצין בכיר ב': „זה מדי ארוך, זה מה שזה".

קצין בכיר ג': „לדעתי, לאירוע מסוג זה שהתחיל בדצמבר, התגובה של צה"ל הספיקה באותה עת".

קצין בכיר ד': „היחידות שלי כבר הרבה מאד זמן בשטח. התמודדנו, ואנחנו עדיין מתמודדים, עם אתגר בטחוני חדש גם בתחום המבצעי־מקצועי וגם בתחום הערכי־אנושי. ככל שהמאבק מתמשך יותר הוא תובעני יותר. שום דבר בצבא כרגע אינו־ כסידרו. אנחנו נמצאים בעיצומו של מאבק הרווש מהצבא הרבה מאד משאבים ואנחנו צריכים להתארגן מנטאלית למאבק ארוך שיקלקל את מערך האימונים וההכשרה. ככל שנתרגל לזה מהר יותר, ונעבור את שלב המודעות המנטלית, יהיה קל יותר. גם לאנשי המילואים שיתחשבנו פחות על כל יום מילואים. שיכירו שזה המצב. כשמדברים על פתרונות מוחלטים, בעיקר על תופעה בטחונית שהיא רק בת שלושה חודשים – וחטאים במשהו. האם יש פתרון מוחלט בגבול הצפון? או בגבול הים? אי אפשר. אבל זה חמור מאד שאנחנו החלטנו שלתופעה הזאת אין פתרון צבאי. הצבא הוא הכתובת היחידה והכתובת הזה הפתרון הוא צבאי. יש רק פתרון צבאי. רק צה"ל יכול להידרש לנחישות ולמיומנות ולתיאום כל הגורמים הכוחות. אנחנו לא מתמודדים נגד משימה בלתי אפשרית. לא יכול להיות שמדינה שמופעל נגדה פתרון אלים תגיד תודה שאין לה פתרון. יש ויש; ואני רואה אצל החיילים שיפור במקצוענות, בהתמודדות, ביכולת להימנע מכניסה למצבים לא פתירים, זאת מקצוענות צבאית. ולא פעולות שיטור מאולתרות".

כמות הגשמים – עד 148% מהממוצע לחורף ● באילת – שיא: 288% מהממוצע

אמונת הבדואים לפיה אוקטובר גשום מעיד על חורף „יבש" – הופרכה בפעם השניה

מאת אריה ארד

חורף גשום במיוחד עבר השנה על הארץ וכמות הגשמים במרעל מגיעה ל־105 עד 148 אחוז מן הממוצע לחורף כולו, כך מתברר עם סיום חודש מארס. על־פי הממוצע הרב־שנתי יורדים עד סוף מארס 93 עד 98 אחוז מכלל גשמי החורף כולו.

באילת, שם יורדים עד סוף מארס 83 אחוז מכלל גשמי החורף, מגיעים הגשמים עד אתמול ל־288 אחוז מהממוצע לחורף כולו. אילת זכתה עד כה ב־71 מ"מ גשם, בהשוואה לממוצע של 25 לחורף כולו או 20 עד סוף מארס.

רגניה והר־כנען, שפיגרו עד לאחרונה לעומת יתר חלקי הארץ, השיגו את הפיגור בשבועיים האחרונים וגשמי החורף מגיעים ברגניה ל־105 אחוז מהממוצע הרב־שנתי ובהר־כנען ל־110. ערכים גבוהים בהרבה השגו בחיפה – 148 אחוז, בעזה – 143, בירושלים – 136, בעמק יזרעאל – 129, בבאר־שבע – 124 ובתל־אביב – 122 אחוז.

עיקר גשמי החודש האחרון ירדו ממזרח לפרשת המים, כמקובל בעונה זו, אולם גשמים רבים ירדו גם בחיפה, הנמצאת בחולש ממערב לפרשת המים. לעומת זאת, הגיעו הגשמים בעזה רק ל־48 אחוז מן הממוצע למארס, בבית־דגן ל־52 ובתל־אביב רק ל־77 אחוז. אילת הצטיינה גם בחודש האחרון בריבוי הגשמים והגיעה ל־133 אחוז מן הממוצע הרב־שנתי למארס.

ריבוי הגשמים השנה מעיד, כי אמונת הבדואים, שאוקטובר גשום מבשר שנה שחונה, הופרכה זו השנה השניה ברציפות. התברר, כי אוקטובר גשום יכול לבשר גם חורף גשום. וכך אכן קרה גם השנה וגם בשנה שעברה.

שר הבטחון יצחק רבין בראיון ל„במחנה":

מרבית טילי הקרקע־קרקע של הערבים – אינם מדוייקים

„מרבית טילי הקרקע־קרקע שנמצאים ברשות מדינות ערב אינם מדויקים. הם מתאימים יותר להבאת חומרי נפץ קונבנציונאליים – ובעתיד אולי גם כימיים – אל ריכוזי האוכלוסיה הגדולים. זהו סוג איום שאיננו חדש. הוא קיים כמה שנים ומתעצם. אל מול אלה על מדינת ישראל להערך" – אומר שר הבטחון יצחק רבין בראיון מיוחד שמתפרסם השבוע ב„במחנה".

לדברי שר הבטחון, הסיבה העיקרית להצטיידות הערבית בטילי קרקע־קרקע היא הידיעה שקיימת בארצות ערב, לפיה יכולתם של מטוסי הקרב שלהן לחדור אל התחום האווירי של ישראל כמעט איננה קיימת. רבין אמר, כי האיום המסוכן ביותר בתחום הטילים – גם בגלל עוינותו לישראל, גם בגלל המיקום הגיאוגרפי וגם בגלל מרכיב הטילים שלו – הוא סוריה.

בהתייחסו למצב בשטחים אמר רבין: „הכרחי וחיוני למדינת ישראל לטפל בתופעת האלימות בשטחים, אבל אין הכרח לקשור את עמדותינו ותנאינו למהלך מדיני עם אי־קיום אלימות. גם בעבר – במלחמת ההתשה, במו"מ להשגת הפסקת אש בתום מלחמת יום־כיפור ובמלחמת לבנון – ניהלנו דיאלוג תוך כדי נקיטת האמצעים הדרושים להשגת רגיעה".

„התקשורת והתודעה הבינ־לאומית התחילו היום להבין לעומק את הבעיה של השטחים. אם בשלבים הראשונים השפיע הצד האמוציונאלי, שנבע מן העימות החזותי בין גברים, נשים וילדים לבין צבא – הרי היום מתחילים להבין את עומק הבעיה, את מה שעומד מאחורי התמונה ואת המטרה שאליה מכוונת האלימות".

„אנחנו רואים היום ירידה משמעותית בכמות הזמן שאמצעי התקשורת הבינ־לאומיים מקדישים לנושא. גם הצמצום המשמעותי שהשיגו כוחות הבטחון במספר ההפגנות האלימות, והטיפול המהיר בהפגנות קטנות תרמו לכך".

ה' עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן
ה' יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם.

בחג חרותנו,
שלוחה ברכה לצה"ל, לכוחות הבטחון
ולכל בית ישראל.

מפלגת העבודה הישראלית

שר המשפטים אברהם שריר:

אבן היא נשק וכך יש להתייחס למיידי האבנים

מאת אריאלה ראובני, סופרת „דבר"

שר המשפטים אברהם שריר אמר אתמול בחיפה, כי הוועדה המיוחדת במשרד המשפטים בנתון המלצות לשחרור מוקדם של אסירים העבירה בימים אלה ללשכת נשיא המדינה המלצות לשחרורים מוקדמים של כמה עשרות אסירים יהודים וערבים לרגל חג הפסח והחגיגות ה־40 למדינת ישראל.

השר סרב להשיב על השאלה אם רשימת המומלצים לשחרור מוקדם כוללת גם את אסירי המחתרת, וציין, כי ההחלטה בעניין זה ימסור נשיא המדינה. השר אמר עוד כי משרדו עומד לבחון אם יש צורך בחקיקה חדשה בתחום הענישה של המתפרעים בשטחים. „אבן היא נשק ובהתאם לכך יש להתייחס למיידי האבנים בשטחים, כדי לשמור על האוכלוסיה ועל המדינה השומרת חוק ומשפט וכדי לא לתת למתפרעים להכתיב לנו דרך חיים", אמר שריר.

בשל הזמנת אש"ף

ה„עבודה" לא תשתתף במושב האינטרנציונל במדריד

מאת סופר „דבר"

מפלגת העבודה הישראלית לא תשתתף בכינוס במושב הוועדה המזרח תיכונית של האינטרנציונל הסוציאליסטי העומד להתכנס בעוד שבועיים במדריד. הסיבה היא ההזמנה שנמסרה לאש"ף להשתתף בדיון זה.

לעומת זאת, תשתתף „העבודה" כמו תמיד במושב הבא של לשכת האינטרנציונל בעוד כששה שבועות.

יו"ר המחלקה לקשרי חוץ של מפלגת העבודה ישראל גת פנה השבוע למזכ"ל האינטרנציונל הסוציאליסטי ומחה על שימוש העיראקים בגזים נגד האוכלוסיה האזרחית הכורדית. גת גם תבע מהאינטרנציונל ליטול יוזמה כדי להוקיע את השימוש שעושה עיראק בנשק כימי.

הבמאי יורי ליובימוב בוחן אפשרות חזרתו לברה"מ

מאת גדעון קוץ, סופר „דבר" בצרפת

פאריס (מיוחד ל„דבר").– הבימאי היהודי הסובייטי הנודע יורי ליובימוב, שקיבל אזרחות ישראלית ומתגורר בחיפה, ישוב בחודש מאי למוסקבה לרגל הצגת בכורה של „בוריס גודונוב" מאת פושקין, הצגה שלא הותר לו להעלותה בזמנו, כך מסר השבועון „חדשות מוסקבה".

ליובימוב בן השבעים ואחת, שניהל בעבר את תיאטרון הטגאנקה הנודע, יבדוק, ככל הנראה, את התנאים לחזרת קבע לברית המועצות והוא מגיע על כך משא ומתן עם השלטונות הסובייטים שנראים מעוניינים בכך. הוא עזב את ברה"מ ב־1984 ואזרחותו הסובייטית נשללה ממנו. ליובימוב אמר לכתב ה„איוונסטיה" במדריד, כי הוא מעוניין לחזור למוסקבה כדי לעמוד על השינויים שחלו תחת שלטון גורבצ'וב.

ליובימוב אמר, כי אינו מציב תנאים „פוליטיים" כדי לשוב לעבוד במוסקבה: „העליתי רק את תנאי העבודה. האם יתנו לי אמצעים לעבוד או לא? האם אוכל להעלות מחזות שנאסרו? רק הצד היוצר של חיי מעניין אותי". בראיון קודם ל„אלפאיס" אמר ליובימוב שברצונו לראות ולנתח את מדיניות הפרסטרויקה במקום. „רק אז כך תהיה לי זכות מוסרית להביע דעה", אמר.

פועל בבית הכנסת במוסקווה פורק חבילות של מצות שנאפו בברה"מ, כחלק מהכנותיהם של יהודי מוסקווה לחג הפסח. (צילום: א.פ.)

דיונים על יצוא חקלאי מהשטחים נערכו בבריסל

(ע). – נציגי משרדי החקלאות והחוץ, בראשות צבי אלון, יו"ר הוועדה הבין משרדית לענייני יצוא חקלאי מהשטחים, קיימו אתמול פגישת עבודה עם נציגים בכירים של נציבות השוק המשותף בבריסל.

בראש המשלחת מבריסל עמד מר ריין הממונה על הקשרים עם ישראל במשרדו של קלוד שסון, נציב הקהיליה לקשרי שוק עם מדינות ים תיכון. בפגישה נדונו אפשרויות הייצוא החקלאי מהשטחים, בהתאם להסכמים שסוכמו בעבר והצוות הישראלי הציג את הצעותיו. סוכם שהצעות הצוות הישראלי יועברו לנציגי החקלאים ביש"ע ולנציבות בבריסל.

אלון ציין, כי השיחות התנהלו ברוח טובה וברצון משותף להתגבר על מכשולים טכניים והוסיף, כי שני הצדדים הביעו את דעתם כי ההצעות שגובשו מהוות בסיס מעשי לקידום הייצוא מהשטחים ולריכוך ההדורים בנושא זה בין ישראל ונציבות השוק.

חברות זרות גדולות עוזבות את דרא"פ

יוהאנסבורג (עי"ר). – ארבע חברות זרות גדולות הודיעו השבוע, כי הן נוטשות את דרום אפריקה, על רקע של זעם בין־לאומי חדש בעקבות דיכוי קבוצות אופוזיציה שחורות במדינה.

חברת המכרות „ניומונט מיינינג", מארה"ב הודיעה אתמול כי תמכור את מניותיה בארבע חברות דרום אפריקאיות.

החברה הבריטית הממשלתית „בריטיש סטיל", ושתי חברות בריטיות אחרות „מטאל בוקס" ו„כס" – הודיעו גם הן על תכניות למכור את נכסיהן ולפרוש.

גל הנטישות גבר בשעה שהקהילה הבין־לאומית הוקיעה את הפשיטה הצבאית של דרום אפריקה לבוטסואנה השכנה ואת הריגתה בפאריס של נציגת הקונגרס הלאומי האפריקאי, ארגון הגרילה הנלחם למען שלטון הרוב בדרום אפריקה.

בשנתיים האחרונות הפסיקה חברה אחת מכל חמש חברות בריטיות את פעילותה בדרום אפריקה, ומספר החברות הללו ירד מ־297 ל־235. ההשקעות הבריטיות, שהיוו כ־40 אחוז מכל השקעות החוץ בדרום אפריקה, ירדו מ־11 מיליארד דולר ב־1980 ל־5.6 מיליארד דולר ב־1986.

סטינמן/עיתון

"קשר הפיצה": רשת הסמים של המאפיה בארה"ב – חוסלה

וואשינגטון (רויטר).- בנסיון לחסל רשת סמים של המאפיה הסיצ'יליאנית הוציאו שלטונות ארה"ב ואיטליה צווי מעצר ל־250 איש במה שתואר כמעצר הגדול ביותר של חשודים בסחר סמים – כך אמרו אתמול פקידים ב"אף.בי.איי".

הפקידים אמרו, כי השלטונות בשתי המדינות החלו אתמול במעצרים כדי לחסל את מה שתואר כרשת הברחה, המואשמת בהבאת הירואין לסיציליה לניו־יורק ובחלוקתה ברחבי ארה"ב.

הם אמרו כי המעצרים הם המשך של "קשר הפיצה" המפורסם, שבמהלכו הואשמו כמה אנשי מאפיה לפני כמה שנים בשימוש בדוכני פיצה בארה"ב ככיסוי למכירת סמים. גם אלה שנעצרו אתמול השתמשו לפי החשד בדוכני פיצה כדי למכור סמים לא חוקיים.

המעצרים באו לאחר יותר משנתיים של חקירה של ה"אף.בי.איי" ושל השלטונות האיטלקיים. באיטליה הוצאו יותר מ־160 צווי מעצר ו־90 צווים הוצאו בארה"ב. הפקידים לא ידעו לאמר כמה מחשודים אלה כבר הובאו למעצר.

"זהו מעצר הסמים הגדול ביותר בהיסטוריה", אמר דובר ה"אף.בי.איי" ויליאם קארטר. "רשת הסמים של המאפיה האיטלקית חוסלה".

סערה בשוודיה: עובדי גן החיות אכלו את גור־הדובים האהוב

שטוקהולם (ע"ר).- זעקה קמה בשוודיה, לאחר שהתברר כי עובדי גן החיות העירוני של שטוקהולם אכלו את מולי, גור־הדובים, שמשכה קהל רב בשנה שעברה, אשר בא לפעמים ממרחקים כדי לראות אותה.

"כיצד יכלו לעשות דבר מעין זה? כיצד יכולים העובדים לתת לה לגור שם, לטפל בה במשך שנה או שנתיים ולאחר מכן להגיש אותה לארוחת צהריים?", שאלה מאלין ברגמן בת ה־15, שזכתה בפרס לאחר שהוכרזה על תחרות לבחירת שם מתאים לגור־הדובים.

קים ארלנסון, בעלת טור על חיות בעתוני שוודיה, מסרה כי הגיעו אליה קריאות טלפוניות רבות מקוראי הטור. רבים פרצו בבכי לאחר שנודע להם על גורל הגור.

מנהלת גן החיות אווה נורדנסון אמרה, כי מולי נורתה בחודש נובמבר 1987, לאחר שעובדי גן החיות לא הצליחו למצוא לה שיכון מתאים.

חילופי קרקע בברלין בין המערב למזרח

מזרח ברלין (רויטר־עתי"ם).- מזרח גרמניה ומערב ברלין הסכימו אתמול להחליף מובלעות של טריטוריה בתוך העיר החצויה ומסביב לה, ולסלק אחדים מהחריגים הגיאוגרפיים, שנוצרו בעקבות מלחמת העולם השניה.

החילופין, לגבי שטח של 180 דונאם, יאפשרו למזרח גרמניה ליישר קטעים של חומת ברלין, שצורתה במקומות מסויימים צורת נחש.

מערב ברלין, שתעביר למזרח גרמניה ארבע חלקות של אדמה תמורת 13 חלקות, תקבל קצת יותר אדמה משתמסור. ערכן של החלקות שהיא תקבל גבוה יותר, לכן היא משלמת למזרח גרמניה פיצויים בסך 46 מיליון דולאר.

מ"ר קרקע בטוקיו: רבע מיליון דולאר

טוקיו (ע"ר).- הקרקע היקרה ביותר ביפאן עולה 273,000 דולאר למטר רבוע, נאמר בדו"ח שפורסם אתמול על־ידי רשות המקרקעין.

הקרקע היקרה ביותר נמצאת בשכונות שידה וגינזה בלב טוקיו.

בדו"ח נאמר, כי מחירי האדמות ביפאן עלו השנה בממוצע ב־21.7 אחוז לעומת השנה שעברה. מחירי הקרקעות למטרות בניה בטוקיו עלו ב־67 אחוז.

170,000 שוטרים פוטרו בברה"מ בעבירות משמעת

מוסקווה (רויטר־עתי"ם).- יותר מ־170,000 שוטרים סובייטיים פוטרו במהלך חמש השנים האחרונות בגלל חוסר אחריות, חוסר משמעת והפרות של החוק – זאת אמר שר הפנים הסובייטי אלכסנדר ולאסוב.

במאמר המתפרסם בגליון האחרון של "קומוניסט", הבטאון התיאורטי של המפלגה הקומוניסטית, מציין ולאסוב כי המסע לשים קץ לשחיתות במשטרה הוחל בשנת 1982.

הוא הודה שעד כה טרם הצליחו השלטונות לשים קץ למעצרים של אזרחים ללא־סיבה, הכאתם והפרות, חוק ואפילו פשעים, שבוצעו על־ידי שוטרים.

ייתכן שהמודיעין המערבי מחק תיק לוואלדהיים בתמורה לשיתוף פעולה

לונדון (עי"צ).- יתכן שנשיא אוסטריה קורט ואלדהיים שיתף פעולה עם שירותי המודיעין האמריקאים והבריטיים לאחר המלחמה, וקיבל תמורת זאת חיסול התיקים המתייחסים לעברו בוורמאכט – גירסה זו העלה אתמול העתון "טיימס".

היומון הבריטי מצביע על העובדה, כי מסמכים רבים של משרד המלחמה הבריטי, המתייחסים לחקירתם של קצינים גרמנים על־ידי בעלות הברית בקשר עם רצח שבויי מלחמה בריטים, לא הועברו לארכיונים הציבוריים כלונדון, אלא מופקדים עד עצם היום הזה במשרד ההגנה.

העתון, ששליחיו בדקו מאות תיקים בארכיונים הציבוריים, מצביע על העובדה, שתיק על הפעולות הצבאיות ביוגוסלביה בין מאי 1944 לסוף המלחמה – התקופה שבה היה מוצב ואלדהיים בזגרוב־רבניק – חסר, על אף העובדה שהוא רשום ברשימת התיקים הרשמית.

כזכור, פתחו השלטונות הבריטים מחדש בחודש פברואר בחקירה על העלמם של כמה אנשי קומנדו בריטי, ביוון ב־1944, לאור דו"ח של ועדת היסטוריונים על עברו של קורט ואלדהיים.

עם זאת מודה "טיימס", כי תיקים "חסרים" רבים אינם קשורים בצורה כלשהי עם פרשת ואלדהיים.

השחקנים והזמרים בצרפת מתגייסים לבחירות לנשיאות:

דפארדיה תומך במיטראן, דלון בבאר וג'וני האלידיי – בשיראק

דפארדייה: מיטראן או לא כלום

דלון: רוצה את באר

פאריס (עי"צ).- ג'וני האלידיי, הכוכב הנצחי של הרוק הצרפתי, תומך בז'אק שיראק, ואילו שחקן הקולנוע אלן דלון מסייע לריימון באר. אולם, בהתקרב הבחירות לנשיאות, פרנסואה מיטראן הוא האיש הנהנה מהתמיכה הרבה ביותר בקרב כוכבי הקולנוע, הבידור והאמנות.

רבים מהאמנים אינם רוצים להשניא את עצמם על חלק מהקהל שלהם, ולכן אינם מוכנים לתמוך בגלוי בפוליטיקאים. אולם, אלה שאינם מפחדים, תומכים ברובם בנשיא הסוציאליסטי היוצא, פרנסואה מיטראן, בן ה־71, הנחשב כמנצח כמעט ודאי בבחירות, שיהיו ב־24 באפריל וב־8 במאי.

"מיטראן או לעולם לא", מכריז השחקן הפופולארי ז'ראר דפארדיה, בכרזת פרסומת, שבה הוא מציין כי יצביע בפעם הראשונה.

בין התומכים בנשיא הסוציאליסטי נמצאים הזמרים שארל טרנה, שחקן הכדורגל דומיניק רושטו, השחקן מישל פיקולי הסופרות מארגרט דירא ופרנסואז סאגאן, וגם חתן פרס נובל לספרות קלוד סימון, שהכריז: "הקלף הראשי של אירופה הוא עושרה בתחום הספרות והאמנויות. נראה, כי אין אדם מתאים יותר מאשר פרנסואה מיטראן כדי לנהל מאבק זה".

בצד הימני של הקשת הפוליטית, יכול ראש הממשלה לשעבר ריימון באר להצביע בעיקר על תמיכתו של אלן דלון. גם השחקנית מישל מורגאן הביעה אהדתה לו.

ראש הממשלה הנוכחי, ז'אק שיראק הניאו־גוליסטי, המנהל מערכת בחירות דינאמית, יכול לסמוך על הערצתן של הזמרות מירי מאתיה ולין רנו. ההצגה המוצלחת ביותר שלו, ב־20 במארס, משכה רבבות אנשים לאיצטדיון בפאריס.

שיראק רשם, בין היתר, את השחקן האמריקאי גרגורי פק ואת אשף־המטבח פול בוקוז ברשימת מעריציו. אולם השחקנית היפהפיה איזבל אדג'אני הורתה להוציא את שמה מרשימה זו.

גז רעיל נודף משברי אף.16 אמריקאי שהתרסק בגרמניה

מראה הרחוב בכפר המערב גרמני פורסט, לאחר התרסקות המטוס (צילום: א.פ.)

קארלסרוהה (רויטר־עתי"ם).- מטוס יירוט אמריקאי מדגם "אף־16" התרסק אתמול במרכז הכפר המערב־גרמני פורסט. כתוצאה מההתרסקות נהרג הטייס, וכמה בתים נהרסו.

בהודעה של משטרת קארלסרוהה, עיר המרוחקת 10 ק"מ מפורסט, נאמר, כי אחד מתושבי הכפר נהרג.

משברי המטוס נדף הידראזין, גז רעיל, וכמה מאות תושבים של הכפר, שבו חיים אלפי אנשים, פונו – אמר דובר. למקום הגיעו צוותות הצלחה המצויידים במכשירי נשימה מיוחדים.

הדובר לא ידע, אם המטוס היה חמוש כאשר התרסק. עם זאת נודע, כי מומחים לגילוי קרינה נשלחו למקום. דובר הכבאים ציין, כי בית אחד נהרס מעוצמת ההתרסקות של המטוס, ושלושה בתים נוספים עלו באש ונשרפו עד היסוד.

היהודים מודאגים מהצלחת ג'קסון, אבל לא ייצאו נגדו

וואשינגטון (אסוש"א ועי"ר).- הנצחון המדהים של הכושי ג'סי ג'קסון בבחירות המוקדמות במישיגן מדאיג ביותר את יהודי ארה"ב, אם כי אף אחד אינו מצפה שיובהר במרומז מטעם המפלגה הדמוקראטית לנשיאות.

ג'קסון זכה ב־55 אחוז מהקולות בבחירות המוקדמות שנערכו במישיגן בשבת, כמעט פי שניים מהקולות שניתנו למושל מסאצ'וסטס מייקל דוקאקיס, שזכה רק ב־28 אחוז מקולות המצביעים הדמוקראטים.

עם זאת אין ברעת יהודי ארה"ב לפתוח במסע, שיקרא במפורש למנוע בחירתו של ג'קסון כמועמד המפלגה הדמוקראטית, בגלל החשש השלילי שיהיה לצעד מעין זה בקרב המצביעים השחורים.

במהלך הבחירות במדינת מסאצ'וסטס עשה ג'קסון מאמץ גדול לזכות בתמיכת הקהילה היהודית. ג'קסון מצהיר, כי הוא תומך בהבטחת שלומה של ישראל ומבטיח כי יפעל למען השכנת שלום בין ישראל למדינות ערב.

אך היהודים לא שכחו, כי נפגש עם מנהיג אש"ף יאסר עראפאת, כי היה קשור עם מנהיג של המוסלמים השחורים לואיס פאראכאן בבחירות לנשיאות בשנת 1984 וכי כינה את ניו־יורק בשם הגנאי "היימי טאון".

רייגן מרוצה: הקונגרס אישר סיוע של 48 מיליון דולאר ל"קונטראס"

ועדת הסנאט מציעה לארה"ב תקציב שנתי של 1.1 טריליון דולאר

וואשינגטון (עי"צ ועי"ר).- בית הנבחרים האמריקאי אישר ברוב של 345 נגד 70 קולות להעניק 48 מיליון דולאר סיוע הומאניטארי למורדי ה"קונטראס" בניקראגואה. חלק מהכסף נועד גם לילדים, קורבנות מלחמת האזרחים בניקראגואה.

הבית הלבן הביע קורת רוח נוכח אישור הסיוע, החלטת הבית לא מבטיחה כל סיוע צבאי ללוחמים האנטי סאנדיניסטים. אך הדמוקראט ג'ים רייט, התחייב באיגרת ששלח לנשיא רייגן לבחון כל בקשה בקשר עם נושא זה, אם יתברר שהמו"מ בין הסנדיניסטים ולוחמי ה"קונטראס" נכשל.

ההחלטה מבטיחה ל"קונטראס" מזון, לבוש, תרופות ושיכון במשך ששה חודשים לפי 2.7 מיליון דולאר מדי חודש, וסכום נוסף של 1.5 מיליון דולאר לצרכי תקשורת. 1.5 מיליון דולאר נוספים נועדו למימון תוכנית טיפול בילדים, שנפגעו במלחמת האזרחים. 10 מיליון דולאר יועברו לוועדת אימות של הפסקת האש ו־25 מיליון דולאר נועדו לכיסוי הוצאות מינהליות.

הצעת תקציב

בינתיים הציעו ראשי ועדת התקציבים של הסנאט האמריקאי תקציב בסך 1.1 טריליון דולאר, כולל גרעון בסך 136 מיליארד דולאר, לשנת הכספים שתתחיל ב־1 באוקטובר.

הנשיא רייגן הציע תקציב בסך 1.09 טריליון דולאר, מבוסס על גרעון בסך 129 מיליארד דולאר. ההצעה של ועדת הסנאט כוללת את בקשתו של הנשיא ל־294 מיליארד דולאר להוצאות בטחוניות.

הצעת התקציב תואמת את חוק גראם־רודמאן, הדורש לאזן בהדרגה את התקציבים. סיוע החוץ בתקציב זה מסתכם ב־14.6 מיליארד דולאר. התקציב גם כולל הקצבות לחקר מחלת האיידס.

חברת **קאמטק** מפתחת, מייצרת ומשווקת מערכות ממוחשבות לבדיקה ויזואלית של מעגלים מודפסים. (A.O.I) המערכות הינן אינטרדיסציפלינריות (מחשבים, אלקטרוניקה ספרתית ואנלוגית, מכניקה ואופטיקה) חדשניות באופיין ומבטאות עקרונות וגישה מקוריים. **קאמטק** הוקמה לפני מספר חדשים עתה, לאחר הופעות מוצלחות בתערוכות בחו"ל, מתארגנת החברה לצורך פיתוח של מערכות ולהרחבת והעמקת הפיתוח.

CAMTEK

לו יכולה להיות ההזדמנות שלך.

אנו מחפשים אנשי מפתח שהם בעלי מקצוע מעולים:

* מהנדס שיווק שיפעל כ"אינטרפייס" מול השוק וכמהנדס מערכת במפעל.
* איש יצור מובהק עם מומחיות בלוגיסטיקה ואירגון יצור של מערכות מורכבות.
* מהנדס אלקטרוניקה בעל נסיון רב בפיתוח מערכות סיפרתיות.
* מומחה תוכנה בעל מספר שנות נסיון בפיתוח ויידע טובה בשפת C.
* איש תפ"י מנוסה עם הכרות אינטימית בעבודה עם קבלני משנה ורכש אלקטרוני/מכני.
* טכנאי/הנדסאי אלקטרוניקה – מכשיר עם נסיון במערכות ממוחשבות מורכבות.

לו הזדמנות לאנשי מקצוע בולטים בתחומם, בעלי מספר שנות נסיון. אנשים המוכנים להשתלב במאמץ ובהתנסות הכרוכים בהצטרפות לחברה מתהוות ומעוניינים להיות מההתפתחות המקצועית, ניהולית ואישית הנובעת מכך.

אנו מעוניינים באנשים שחשוב להם להתייחס לאחרים באופן הוגן ואנושי:

אנשים בעלי גישה איכותית ורצינית לעבודה.

אנשים עם ראיה מקצועית גבוהה ביותר.

אנשים שקרבתם למקצוע היא בעלי אמביציה וחשוב להם להיות במסגרת השפעה ותרומה מקצועית משמעותית.

נא לפנות בצרוף קורות חיים לקאמטק בע"מ, בני נצר.

ת.ד. 631, מגדל העמק, 10556.

אינטל

אינטל הינה החברה המובילה בעולם בפיתוח רכיבי ומערכות מיקרו מחשבים (VLSI). לאור התרחבות פעילות התכנון בארץ אנו קולטים ומכשירים הנדסאים וטכנאים לתפקיד:

עורכי/ות מעגלים משולבים

לעריכה גראפית של מעגלים משולבים (VLSI) באמצעות מחשב. (משרה מס' 2351)

השכלה/נסיון:
- הנדסאים/טכנאים בעלי ממוצע ציונים גבוה
- בוגרי מגמת אלקטרוניקה ו/או מחשבים - יתרון
- ידע בשפה האנגלית
- נסיון בתכנות ו/או עבודה על מערכת גרפית ממוחשבת - יתרון

עבודה במשמרות, 5 ימים בשבוע.

אנא פנה(י) בכתב למחלקת גיוס עובדים בצרוף קורות חיים, מס' תעודת זהות, גליון ציונים ומספר טלפון, תוך ציון מס' המשרה.

אינטל ישראל (74) בע"מ
ת.ד. 1659 חיפה 31015
-סודיות מובטחת-

פרסום שני

אריאל

מזגני אריאל

מיזוג של כל היתרונות

הזדמנות

לצעירים יוצאי צבא

עבודה בקו היצור במפעל באריאל

• 4-5 חודשי עבודה
• 5 ימי עבודה בשבוע
• מגורים-חינם
• כלכלה-חינם

למתאימים תנאי שכר מצויינים

פרטים בטל': (03)332772/338559

אמנון הקסמות

למוסד ציבורי גדול באזור המרכז

דרוש:

מהנדס/טכנאי בנין

דרישות התפקיד: לאחר שרות בצה"ל; נסיון של שלוש שנים; רשיון נהיגה.

נא לפנות בכתב כולל קורות חיים ל־ת.ד. 7093 ת"א

פנים מתאימים ייענו.

בני משה קרסו בע"מ

יבואני "רנו" בישראל

למחלקת שרות ארצית

דרוש

מפקח מוסכים / מדריך טכני לרכב

בעל נסיון בעבודות מוסך
מנוסה בהדרכת מכונאים
דובר צרפתית ובעל ידע בקריאה טכנית בצרפתית.
מגורים באזור גוש דן
בעל רשיון נהיגה ורשיון נשק
ידע ברכב "רנו" יתרון.

מועמדים מתאימים יפנו לקביעת ראיון לטל. 03-627111/147, מחלקת שרות, לרזי

יש עבודה בחברת החשמל

להקמת תחנת הכח "רוטנברג" באשקלון

דרושים:

מסגרים

הכישורים הדרושים:
- בוגרי בי"ס מקצועי
- בעלי נסיון
- בריאות תקינה

העונים לדרישות הנ"ל יפנו אישית עם תעודת השכלה אל מחי' כח אדם, אגף הביצוע רח' החשמל 16 קומה 12 תל־אביב.

חברת החשמל לישראל בע"מ

טכנו ראלקו

דרושים

נציגי מכירות / למעתיקות מסמכים

★ בעלי נסיון מוכח במכירות
★ רכב חובה

תנאים טובים למתאימים
נא לפנות לרמי, טל' 03-254126
– סודיות מובטחת –

טכנו ראלקו, המיכון המשרדי אצלך

משאבי אנוש
גיוס והערכת מנהלים בע"מ

עבור חברת התכנה הגדולה בעולם

COMPUTER ASSOCIATES LTD.

המקימה חברת בת בישראל

דרושים

ACCOUNT MANAGERS

דינמיים, נלהבים לעבודה קשה ומלאת אתגר.

• העיסוק: אחריות על מכירות לפלח שוק של החברה.
• הדרישות: הכרות עם מערכות IBM MAIN FRAMES - VAX - רצוי.
נסיון וידע בשווק תכנה.
אנגלית ברמה גבוהה.
סווג בטחוני - רצוי.

המועמדים המתאימים יפנו בכתב יד בצרוף קורות חיים מקיפים למשאבי אנוש ת.ד. 189 רמת־גן 52101

סודיות מובטחת!

GENERAL ELECTRIC

דרוש

מהנדס חשמל

(זרם חזק)

לתפקיד מהנדס שיווק

★ בעל ידע מוכח בין השאר במערכות הנע חשמליות, מנועים חשמלים, ציוד מיתוג וחלוקה במתח נמוך ובמתח גבוה
★ שליטה מלאה באנגלית – חובה
★ נסיון קודם בשיווק – יתרון

נא לפנות בכתב יד לג'נרל מהנדסים בע"מ ת.ד. 557 הרצליה 46105
– סודיות מובטחת –

"מאיר" חברה למכוניות ומשאיות בע"מ
יבואני VOLVO בישראל

למוסך השרות המרכזי בפתח־תקוה

דרושים

★ חשמלאי רכב מנוסים
★ מכונאי דיזל מנוסים

נא להתקשר טלפונית לשלמה מלר. 03-9225455, 03-9233127

איילון חברה לבטוח בע"מ

למחלקת תביעות דרוש/ה

ראש מדור רכב

מועמדים בגיל 30־45 מתבקשים לפנות בכתב למנהל כח אדם
ת.ד. 37299 ת"א מיקוד 61372
עדיפות לבוגרי המכון ובעלי נסיון מוכח 3 שנים בנושא תביעות.

מיכללה מקצועית למחלקה לפרויקטים בתחום דרושים:

1) מרכז/ת תחנה לייעוץ בשראן
2) עו"ס לקשיש

נא לפנות: 03-484352, 03-491121

אתה תדאג להתקשר
אני אדאג
לשאר.

אני ועוזרי נדאג שתקבל מקום עבודה שמתאים לך. שתהיה מרוצה בו יום יום. מילה שלי!

יעקב אביור
מנהל מח' טכנית

◆ **טכנאי/הנדסאי בניין** נסיון מוכח מעל 3 שנים בתכנון ושרטוט סקיצות, בטון מזוין וברזל.
◆ **כרסמים/חרטים קונבנציונלים** בוגרי בית ספר מקצועי פרופיל 72 ומעלה קריאת שרטוט חובה - שכר בהתאם.
◆ **מסגר אחזקה** נסיון מוכח של 3 שנים בתעשיה לת"א.
◆ **מלחימים/ות לאחר שרות צבאי** נסיון אזרחי מעל 3 שנים לאזור השרון, הסעות + ארוחות.
◆ **מלחימות מנוסות** למפעל בת"א **למשמרת שניה.**
◆ **עובדי ייצור** למפעל מזון גדול בת"א ב-3 משמרות (גיל 40-45 בעלי משפחה).
◆ **חיילים משוחררים** בוגרי 12 שנות לימוד. תנאים: מכונות, לעבודות אחזקה בשלוש משמרות באזור פ"ת.
◆ **רתכים** אפשרות ללא נסיון, למעבדה אנליטית למפעל בשרון.
◆ **כימאים/ות מנוסים/ות** למפעל מתקדם בשרון.

חברה לשרותי כח אדם
המחלקה הטכנית
חבר
ת"א, בניין מגדלור, בן יהודה 1
טל: 03-5101420
• הצטיידו בפנקס מילואים, ת. שבי והמלצות
• שעות הקבלה 08.00-18.30
לעבוד בחבר - להרגיש בבית

לעבודה מיידית בחבר

מעבדת תמלילים IBM-PC בתוכנת: WORDMILL
3.15 -4.18 -4.5
אפשרות לשעות גמישות.

כתבנית "לניר" מנוסה עברית אנגלית, אפשרות לשעות גמישות.

כתבניות שפת אם אנגלית, מנוסות, ידע במעבד תמלילים וטלקס.

◆ **מזכירה דו לשונית** + הדפסה, מנוסה, לעבודה מיידית, משרה מלאה.
◆ **כתבניות עברית** מנוסות מיידית.
◆ **קלדניות מסוף מנוסות** עברית/אנגלית מיידית.

חברה לשרותי כח אדם
המחלקה המשרדית
חבר
ת"א, בניין מגדלור, בן יהודה 1
טל' 03-5101420
• הצטיידו בתעודת זהות, המלצות ותמונת פספורט
• שעות הקבלה 08:00-18:30
לעבוד בחבר - להרגיש בבית

אנשים • אנשים • אנשים • אנשים • אנשים •

התחדשות

שר הבטחון מינה ועדה מייעצת למחקר ופיתוח בטחוני במערכת הבטחון וחידש בכך את פעולתה של ועדה זו אשר התקיימה בעבר. כיו"ר הועדה מכהן פרופ' יורטנר, נשיא האקדמיה הישראלית למדעים. תפקידיה של הועדה כוללים בחינת כיוונים ותוכניות במחקר ופיתוח הבטחוני והמלצה על המדיניות, וכן בחינת צורכי כוח אדם מקצועי של מערכת הבטחון והקשר בינה לבין המוסדות להשכלה גבוהה. בין חברי הועדה נמנים אישים ממערכת ההשכלה הגבוהה והמחקר המדעי, שעסקו בעבר בנושאי מחקר ופיתוח בטחוניים בצה"ל ובמערכת הבטחון וכן נושאי תפקידים בכירים העוסקים בנושאים אלה כיום בתוקף תפקידם.

מאות שחתמו

393 מחברי מרכז מפלגת העבודה חתמו על בקשה שהוגשה למזכ"ל המפלגה, ח"כ עוזי ברעם, (בתמונה) על ידי גרשון בן ישראל, ואפרים זינגר לכינוס המרכז, כדי לדון בהתמוטטות מערכת הבריאות. השניים טוענים שניתן להבריא את המערכת באמצעות קבלתו של מס יסף, שישמש מקור לגיוס משאבים כספיים, בלי שתיפגע היציבות במשק.

ממשיך בתפקידו

דובר ההסתדרות מודיע: בעקבות פרסומים על חילופי גברי בהנהלת חברת "הסנה", סוכם בשיחה שקיים מזכ"ל ההסתדרות ח"כ ישראל קיסר עם מנכ"ל "הסנה" אלפרד גוליץ (בתמונה) כי גוליץ ממשיך בתפקידו.

יוצא דופן

דב פאר יליד הונגריה בן ה־66 שעלה לארץ ב־1940 איבד את כל בני משפחתו בהונגריה בשנות השואה. במלחמת העולם השניה הוא שירת בצבא הבריטי ושנים רבות לא רצה לדעת על גרמניה. ב־1967 בעת מלחמת ששת הימים חל אצלו מיפנה ומאז הוא פעיל באורח מודע לקידום היחסים ההדדיים בין שתי תנועות העבודה וגם לקירוב לבבות עם כוחות ידידותיים במערב גרמניה. כיום הוא משמש נציג המחלקה לקשרי חוץ של ההסתדרות בנגב. ביום ה' העניק לו שגריר מערב גרמניה ולקאם האגו את עיטור אות השירות המערב־גרמני.

היו הרבה "מפרגנים" במסיבה שערכה הוצאת "עם עובד" שלשום בערב לכבוד הופעת "דבר אחר לגמרי" – כרך שני, עב כרס, של מבחר רשימות, איורים, כותרות ושאר מרכיבי הסאטירה המסורתית מן המוסף השבועי של "דבר". הספר הופיע לפני שבועות מעטים ותגובות מדווחות על מכירה היסטורית. במסיבה היו הרבה ברכות. אהרן קראוס, מנכ"ל "עם עובד"; חנה זמר שטענה כי המציאות נמצאת בתחרות פרועה עם הסאטירה; פרויקה סידון שאמר כי "הארץ" העבירה את הלפיד לידי "דבר אחר" ויואל רפל שברוח התאריך מצא הקבלות בין ההגדה לבין הספר; דני קרמן ואהרן שמיר, מעורכי המוסף, השיבו בנימה מבדחת, כמצופה מהם. בצילום: יצחק ברינר (עם הקאסקט) מעורכי "דבר אחר" בוחן, יחד עם מנכ"ל "עם עובד", את גליון המוסף מאותו יום, שחולק בין עורכי המסיבה. (צילום: אפי שריר)

לא ליהודים בלבד

ארגון "הגשר", שהוא ארגון נשים יהודיות ערביות הדרוזיות למען השלום והפועל מזה 13 שנה לדו־קיום לבני העמים, קיים כנס מיוחד ובו מחו המשתתפות וגינו את גילויי הגזענות שהתבטא באמצעות כלי התקשורת וזאת כאשר אחד הקריטריונים שנקבעו לבחירת מדגם הבוחרים את השיר המייצג את ישראל ב"אירוויזיון 88" חייב את המשתתפים להיות יהודים בלבד. יושבת־ראש ארגון "הגשר" רפנה קבנקי אמרה כי התנועה כגוף הפועל להקמת גשרים לשני העמים חרדה לשבוע התבטאויות מן הסוג הנ"ל וכי לדעת הארגון טעתה מינה צמח בשיקוליה ולא היתה צריכה להכיר את המלה "יהודי" בלבד כי גם לאזרחים הלא יהודים במדינה יש רגש וחוש מוסיקלי.
מרסבה הלבי

חג שמח

4000 משפחות ברוכות ילדים מחולון המאורגנות בתנועת זהב"י (זכויות המשפחה ברוכת ילדים) נהנו השבוע ממבצע מכירות יוצא דופן וראשון מסוגו בארץ לקראת חג הפסח, אשר יזם ראש הסניף בחולון אהרון עזרא. בין הכמויות שנמכרו במחירי הקרן נרשמה קניית שיא של 1000 ארגזי יין ומיץ ענבים, 2000 קופסאות ממרח שוקולד, 1000 מגבות, 1200 מערכות מצעי מיטה, ו־5 טון אורז (ראה תמונה). תנועת זהב"י חולון חוגגת השנה עשור לקיומה במגמה לסייע למשפחות ברוכות ילדים. התנועה עוסקת גם בהקלות במיסוי עירוני, צרכנות, ובנושאי חינוך ותרבות. בחול המועד פסח יצאו משפחות זהב"י לטיול במטולה ובגדר הטובה דרך הר מירון. ע.ג.

טדי מרוצה

עוזריו של ראש עיריית ירושלים טדי קולק יותר משבעי רצון מפרסום דו"ח צוות המומחים של מכון ברוקינגס בארה"ב. "המלצות הדו"ח הם ממש המסר שמשדר זה שנים רבות טדי" הם מציינים. "מסר של סובלנות וכבוד הדדי בין הערבים והיהודים תושבי העיר". הדו"ח שעשוי לשמש מצע מדיני לממשל הבא ממליץ בין השאר כי ירושלים המאוחדת תישאר בירת ישראל בכל הסדר שלום עם חופש גישה לכל המקומות הקדושים לבני כל הדתות.

מוזיאון חדש

ראש ממשלת סינגפור בעבר ושגריר ארצו בצרפת כיום, דויד מארשל, יגיע לישראל בתחילת אפריל השנה כדי להשתתף בחנוכת מרכז ומוזיאון מורשת יהדות בבל באור־יהודה. חנוכת המרכז והמוזיאון ייערכו בחוה"מ פסח, 5.4.88, במעמד נשיא המדינה, סגני ראש־הממשלה ו־2500 מוזמנים מהארץ ומחו"ל. על־כך מסרה הנהלת המרכז והמוזיאון. דויד מארשל הינו יהודי, ממוצא עיראקי, שהוזמן במיוחד לאירוע על־ידי מרדכי בן־פורת – יו"ר הנהלת המרכז והמוזיאון, יחד עם גלריה של אישים מאנגליה, ארה"ב, קנדה, וארצות אחרות. בהקמת המרכז והמוזיאון באור־יהודה הושקעו עד כה 3.5 מיליון ש"ח – 30% מתרומות והכנסות מפעילות שוטפת והיתרה מומנה ע"י גורמים ממשלתיים וציבוריים.

המדור נערך ע"י אורה זרניצקי

השלום כמשל

"את מדינת ישראל לא ישכיבו באבנים" התבטא השבוע שר הקליטה יעקב צור (בתמונה), במפגש עם חברי קיבוץ רביבים. "וכל השלמה עם המצב תהיה גם לדעת הפלשתינאים עצמם. הנהגה זו לא עציץ ולכן יש בעיה בהצמחת מנהיגות מקומית בשטחים", הוסיף צור "ואסור לנו לצפות לשלום של משוררים אלא לשלום שיהיה מלווה בהסדרים כואבים ומכאיבים לכולנו". המפגש נערך ביוזמת חברי קיבוצים מהנגב המערבי תחת הכותרת "כן לשלום".
עודד בר־מאיר

ראש גדול

חילופי גברי יתבצעו היום בראשות המועצה האזורית גולן. איתן ליס ממושב רמות מסיים את תפקידו ואת מקומו יתפוס יהודה וולמן, חבר קיבוץ מרום גולן. וולמן בן ה־37 שימש בעבר מרכז הוועדה הפוליטית בתנועה הקיבוצית המאוחדת, היה מראשי תנועת "מעגה" (מטה על נגד הגזענות) וכן עמד בראש מטה המאבק של ההתישבות כנגד כוונת הממשלה לקצץ בתקציבי ההתישבות העובדת.
עודד בר־מאיר

בית מרקחת שור טבצ'ניק
המלך ג'ורג' 54 ת"א
דרושים:
1. רוקח/ת – סטאז'ר
2. מוכרות קוסמטיקה מנוסות
3. עובד/ת לקבלת סחורה ותימחור
טל: 03-280644

ORS שרותי כח אדם
לסניף פתח תקוה
דרושות
מלחימות/מחווטות
בעלות נסיון צבאי לעבודה במרכז הארץ.
שכר גבוה, הסעות, ארוחות, אפשרות למשמרות.
בא לפנות עם פנקס מילואים, פנקס שבי ותעודות השכלה לכל אחד מהסניפים הרשומים:
פתח תקוה: רח' ההגנה 16
נתניה: רח' שטמפר 15
תל־אביב: כיכר אתרים 184
חולון: ויצמן 30
הטובים עובדים קבוע ORS

טלקאר חברה בע"מ
נציגת לנציה ואוטוביאנקי בישראל
למוסך המרכזי בתל־אביב
דרושים
1. בוחן רכב עם תעודת בוחן רישוי
2. מכונאים
3. אלקטרונאי
4. נהג
המעוניינים יפנו למר אנג'לו קטלוניה לראיון אישי טלפון: 03-336081

לעתון ארצי
מזכירת מערכת
נסיון קודם הכרחי, רצוי במערכות הוצאה לאור. כולל שליטה בשתי שפות נוספות אנגלית, צרפתית
נא לפנות בכתב יד בלבד לת.ד. מיקוד 61090 עבור מזכירה

לאירגון לבנות הנוער בישראל, "חוות הנוער" ע"י מדרשת רופין דרוש
גנן מקצועי
+ ידע במיכון
לפנות בשעות העבודה
053-688103 לצבי 8.00-15.00

סדרנים
לארוע שיתקיים ביום **5.4.88**
לפנות לדפי
טל. 03-651051

למשרד רואי־חשבון
דרושים:
1) יועץ מס/מבקר
בעל/ת נסיון למשרה מלאה.
2) פקידה/קלדנית
בשעות 13.00-18.00
טלפון: 03-7516110, 03-7512704

לאוירדום מיזוג אויר
דרושים
* מתקני מזגנים
* חשמלאים
רצוי עם נסיון
פינסקר 27 ת"א
טל. 03-202637

לחברה למערכות מיזוג אויר וקירור
דרוש
מכנאי מוסמך
בעל נסיון.
תנאים נוחים.
טל: 03-5466201
03-5469808

נעמת – תנועת נשים עובדות ומתנדבות
דרוש/ה
מדריך/ה לספרות נשים
למשרה מלאה
למרכזי הכשרה מקצועית במרכז הארץ
בדבר פרטים נא להתקשר לטל' 08-468481

למפעל מזון ואפיה במרכז הארץ
דרושים
עובדים
לבקרת תהליכים ולישה
נא לפנות לטלפון 03-9373167
בשעות העבודה החל מיום א' 3.4.88

יותר טוב מנפאואר
למחלקה הטכנית ת"א
בן־יהודה 12,
א'-ה', 08.00-14.00
טל: 284128, 03-298877
דרושים
* **יוצאי צבא**
בעלי רקע טכני. לעבודה במפעל מתכת באזור פתח־תקוה. מגורים מהאזור, לתקופה ממושכת.
* **מפעיל/ה בינדר חצי אוטומטי**
נסיון של שנתיים לפחות במיקרואלקטרוניקה. לעבודה ממושכת, באזור תל־אביב.
* **שרטט/ת מיזוג אויר**
לעבודה באזור תל־אביב.
* **טכנאי קירור מסחרי**
דרוש רשיון ב'. לעבודה באזור ת"א.
* **הנדסאי בנין/אזרחי**
שנתיים נסיון לפחות. לעבודה באזור ת"א. שכר גבוה וכל התנאים הסוציאליים – כחוק.
פנו למנפאואר בהקדם – זה משתלם!
מנפאואר MANPOWER
החברה הגדולה בעולם לעבודה זמנית
המשרות במודעה זו מוצעות לנשים ולגברים.
מדליון הכסף ניתן כאות הוקרה והכרה למצטיינים שבין עובדי מנפאואר

למוסד ממלכתי
דרושים
אנשי אבטחה
לעבודה בלתי שגרתית בארץ
* יוצאי יחידות קרביות בתפקידי פיקוד.
* כושר גופני טוב ובריאות תקינה (פרופיל 82 ומעלה).
* גילאי 21-26.
מתאימים יוכשרו בקורס מיוחד טרם קליטתם.
לעומדים בדרישות דלעיל אנו מציעים:
* עבודה מגוונת ובעלת עניין רב.
* תנאי שכר טובים.
* אפשרות יציאה לחו"ל.
* עבודה בכל חלקי הארץ.
מעוניינים יפנו בכתב לת.ד. 39888 ת"א מיקוד 61398 עבור מ.ר. בצרוף קורות חיים ופרטים אישיים מלאים כולל מס' ת.ז. ומס' טלפון להתקשרות.
פונים מתאימים ייענו.

יחידת האבטחה
בגבול ישראל־מצרים
דרושים
בוגרי יחידות קרביות לתפקיד בטחוני
שכר עד 1,500 ש"ח לחודש + הטבות רבות נוספות, כגון דיור, ארוחות, נסיעות, מענקים וטיסה לחו"ל בתום התקופה.
הכישורים הדרושים:
★ לוחמים ביחידות שדה (עדיפות למסיימי קורס פיקודי/מ"כים) ★ בעלי כושר גופני גבוה, פרופיל רפואי 82 ומעלה (בעלי משקפיים יחוייבו בעדשות מגע רכות) ★ עד גיל 27 ★ עבר ללא דופי ★ בוגרי 12 שנות לימוד ★ דוברי השפה האנגלית (ערבית-יתרון).
הקבלה לעבודה מותנית במעבר קורס.
ועדת קבלה תתקיים במשרדי חברת "השמירה" בע"מ, ברח' בן־יהודה 77, תל־אביב, קומה ב' ביום ב' (4.4.88) בין השעות 10.00-14.00.
על המועמדים להצטייד בתעודת זהות, פנקס מילואים, תעודת שחרור, פנקס שבוי ו־3 תמונות.

למפעל תעשייתי גדול
במפרץ חיפה
דרוש
מפעיל משמרת בחדר המחשב
הכישורים הדרושים:
* השכלה טכנאי/הנדסאי מחשבים או תעשיה וניהול
* ידע באנגלית ברמה טובה קריאה וכתיבה
* נסיון בהפעלת מחשבי IBM גדולים במערכות הפעלה DOSVM ו־CICS
המועמדים המתאימים יפנו בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 4496 חיפה 31044 (לציין ע"ג המעטפה 7500)
– סודיות מובטחת –
מודעה זו מתייחסת לגברים ונשים כאחד

ב.י.פ BIP
יישומים פסיכולוגיים בע"מ INSTITUTE OF PSYCHOLOGY...
לאחד מלקוחותינו באזור המרכז
דרוש
מנהל ענף תכנות ותיפעול מחשבים
הגדרת התפקיד:
אחראי על תכניתנים במערכת IBM-SYS/38 (R.P.G.3) ועל מפעילים ואנשי SYSTEM בסביבת IBM-S38 ו־VAX.
אחראי על כתיבת תכנה ואפליקציות למיחשוב ניהולי של החברה וכן על תפעול שוטף של מחשבי החברה, תמיכה ב־P.C.S., תקשורת מחשבים ואבטחת מידע. אחראי על רכש ציוד חדש. ממונה על כ־15 עובדים. נמצא בקשרי עבודה מקצועיים עם לקוחות החברה, מנתחי מערכות, ספקי ציוד וגורמים נוספים.
דרישות התפקיד:
אקדמאי בעל 5 שנות נסיון לפחות. רצוי בוגר מדעי המחשב, רצוי נסיון ב־IBM-S38 ו־RPG 3. בעל יכולת ונסיון בניהול ואירגון. רציני, עומד בלחצים, מוכן להשקיע.
המועמדים המתאימים מתבקשים לפנות בצרוף קורות חיים אל
ב.י.פ. יישומים פסיכולוגיים בע"מ
ת.ד. 26004 ת"א מיקוד 63902
- סודיות מובטחת -

FAIRCHILD National Semiconductor intel
דרוש
איש מכירות
למכירות רכיבים ממלאי
– נסיון מוכח במכירת רכיבים ממלאי
– הכרת השוק
נא לפנות בכתב יד עבור "מכירות מלאי" איסטרוניקס, ת.ד. 39300 תל־אביב מיקוד 61392
איסטרוניקס בע"מ

מנהל כח אדם
מסור מודעתך ב דחף
ב דחף תקבל יותר
לפרטים נוספים:
תל־אביב: 03-622233-4 חיטל ברכה
ירושלים: 02-226335-6 יאיר צוברי
חיפה: 04-646333-4 אריה טל

לחברת שמירה ושרותי נקיון ארצית
לסניף תל־אביב
מפקח/ת עם נסיון
מנהל סניף עם נסיון
וסד"ר וקצינים יוצאי צבא
ללא נסיון מגוש־דן
03-204265-6

גולן תקשורת בע"מ
טכנאי שרות
עדיפות ליוצאי ח"א במקצועות טכניים (חמ"מ)
רשיון לקטנוע
מקדמת מכירות
אפשרות לשעות גמישות
נא להתקשר בטלפון:
03-5447767 (אבי)

לכפר יהושע
דרוש
מכונאי מעולה
למכונות חקלאיות, טרקטורים וכלי רכב
טלפון: 04-831277/8
או בכתב למזכירות

תשלובת כיתן בע"מ
למשרדינו הראשי בהדר יוסף תל־אביב
דרוש/ה
למחלקת שרותי יצוא:
פקיד/ה בכיר/ה
בעלי נסיון של 3 שנים לפחות בשירותי יצוא הכוללים:
* עריכת מסמכי יצוא
* ביצוע משלוחים
* קשר עם עמילי מכס ובנקים
* ידיעת השפות עברית, אנגלית וצרפתית הכרחית.
לפנות בכתב יד עם תולדות חיים למדור תנאי שירות ת.ד. 2147 ת"א מיקוד 61020
סודיות מובטחת

למוסד בנקאי בחיפה
דרוש/ה
פקיד/ה להנהלת חשבונות
הכישורים הדרושים:
* מנהל/ת חשבונות סוג ג'
* נסיון של 3 שנים לפחות
* עד גיל 30
בדבר הצעות נא לכתוב לת.ד. 7095 ת"א 61070 עבור מס' 23

לחברה קבלנית לעבודות צנרת
דרושים:
1. **צנרים/מסגרים** – בעלי נסיון בצנרת תעשייתית ומסגרות.
2. **רתך** – מאושר לעבודות רתוך צנרת.
לפרטים נא לפנות לטלפון 052-576773

מגמה סלקטיבית חיובית בשוק המניות

★ סוף השבוע עמד בסימן התעניינות מסויימת במניות מסחר ומגזר חוסר עניין ברוב השוק ★ במניות הקלילות נמשכת השחיקה ★ המשקיע האלמוני בדיסקונט השקעות חידש את פעילותו ברכישות מאסיביות במניה ★ התעוררות בשוק אגרות החוב הצמודות למדד בסוף החודש ★ מגמה מעורבת באפיקים הדולריים ★ נמשכים המאזנים החיוביים בחברות רבות ★ היצעים מקריים גורמים לתנודות חדות ★ בשוק השחור – פחות מזייפים

מאת ישראל ודובלי

ביום המסחר האחרון של השבוע נמשכה המגמה שאפיינה את השבוע כולו של חוסר עניין ברוב המניות הנסחרות. מאידך בלטה התעניינות בחברות מסויימות אשר צפויות לגביהן בתקופה הקרובה וכן בחברות הממשיכות לעורר עניין. הדוגמאות הבולטות היו אתמול חברות כמבני תעשיה, דלק ודיסקונט השקעות. בזו האחרונה חידש אתמול המשקיע הפועל דרך בנק אמריקאי־ישראלי את פעילותו המחזור במניה זו הסתכם אתמול בשלב המסחר המשתנים בלמעלה מ־400 אלף ש"ח כאשר המוכר העיקרי היו קרנות אילנות דיסקונט. אתמול נפוצו שמועות כי המשקיע הנ"ל יחל בפעילות מסויימת גם בניירות ערך אחרים. אתמול פורסמו דו"חות כספיים של חברות נוספות שמבניהן נכללות בבורסה כספנות ואספקה, קרור ואספקה, מחסני ערובה, ישראלום, כלל ישראל, החברה לישראל ומגור. ייתכן כי המשך פרסום של מאזנים חיוביים יגרום להגברת הפעילות החיובית בשוק המניות. מאידך המשיכו שעריהן של מניות קלילות רבות להישחק. בשוק אגרות החוב ניכרה פעילות חיובית המאפיינת בסיום כל חודש שגרמה לעליות שערים קלות. באפיקי ההשקעה הדולריים היתה מגמה מעורבת. באגרות הרמון היו ירידות שערים קלות ובאגרות הגלבוע היו עליות שערים קלות. במניות הבנקים שבהסדר נרשמו תנודות קלות לשני הכיוונים. גם באגרות המק"ם המשיכה אתמול הפעילות החיובית וזאת עקב עדיפותן בתשואה לעומת הריבית בפק"מ.

שינויי שער במניות

במניות הבאות נרשמו אתמול תנודות שערים חדות: הדר 1 – 9.9%+, הדר 5 – 7.8%+, הדר אופציה 8.8%+ (העליות מוסברות במאזן החיובי ביותר שפרסמה החברה), מלל 1 – 9%–, ניקוב אופציה 8.8%+, אילון 8.4%–, ארגים 9.8%+, מישנאל 10.1%+, קיסריה 1 – 6.5%–, פרגוד – 6.3%–, אלקו 0.1 – 10%–, מרכז הקבלנים – 10%+, תאת 1 – 6.7%+, אליאנס – קונים בלבד בפעם השניה, קרגל – 10%+, אלבר 6.1%+, גולדפרוסט 5 – 9.9%, רוגוזין – 10%+, אלדרטק – 10%+, גולן 10%–, דלק נפט 1 – 7.1%+, נפטא 8.3%+.

סיכום השבוע בבורסה

שבוע המסחר שסיים את הרבעון הראשון של שנת 1988 עמד בסימן כלל של מחזורים קטנים יחסית תוך חוסר עניין. בסוף השבוע שעבר צוין בבורסה כי קרנות לאומי פיא יפעילו תמיכה נמרצת בשוק דבר שיביא במישרין לעידוד הפעילות. ביום ראשון הופיעו קרנות דיסקונט עקב פדיונות בהיצעים גדולים יחסית וקרנות פיא לא הסכימו לקלוט את ההיצעים אלא בירידות שערים של כשלושה אחוזים. דבר זה גרם לרפיון בקרב המקורבים אך במבט לאחור נראה כי קליטת היצעים בירידה מתונה לאחר עליות מתמשכות אינה מעידה על חולשה בולטת של השוק. מאידך קשה להניח כי קרנות לאומי פיא מסוגלות להתמיד בפעילות חיובית ארוכת טווח עקב הדרישות הפוגעות את הפעילות הבורסאית כולה. נפח הפעילות הכספית המצומצם יוצר לכאורה יכולת לייצב את הפעילות הבורסאית בהשקעה ועומה אך מאידך לא מעוניינים גורמים אופטימיים להתאמץ לשם כך עקב חששות שגופים מסויימים בכלל ודיסקונט ינצלו את האפשרות למכירה ו"יתקעו" התפתחות חיובית אפשרית. השיפור ברווחיות של חברות בורסאיות רבות נמשך גם ברווחי השבוע. בלטו לטובה חברות בנכסים ובניין, חברה בכלכלית לירושלים, כלל ביטוח, הדר ביטוח, חברה לישראל ועוד. נראה כי תהליך המשך הדיווחים על שיפור ברווחיות יימשך ומאזנים נאים צפויים בחברות בורסאיות נוספות כדלק, כלל ישראל, הפניקס, גני הדר ונוספות. במהלך השבוע נתבצעו מספר הנפקות לציבור וכן, הנפקות וזכויות לבעלי המניות. המוצלחת ביותר מבחינת הציבור היתה הנפקת ספנות ואספקה וההקצאה בה היתה בשיעור 4.6% בלבד. גם הנפקת רדפטין זכתה להצלחה והיא נחתמה כולה. לעומת זאת נכשלה הנפקת סהר והחתמים שהיו הבנקים הגדולים נאלצו לרכוש כ־60% מהיקף ההנפקה. נראה כי מבנה ההנפקה הוא האינדיקטור המרכזי להצלחה או לכשלון. במידה והמחיר נקבע ע"י המנפיק וכן ע"י הנפקת אג"ח וכן אופציות חינם או מניות בהיקף קטן צפויה הצלחה להנפקה זאת כיוון שבשיטה זו הסיכון שלוקח על עצמו המשקיע הינו נמוך ביותר והדוגמאות הבולטות היו בהנפקת מבני תעשיה וספנות ואספקה. בסוף השבוע נרשמה ירידה בריבית השקלית המשולמת בפח"ק מרמה של 15% לרמה של כ־12.5% לשנה וקיימות ציפיות לירידה נוספת. דבר זה מביא במישרין להתעניינות מוגברת באפיק המק"ם וייתכן ויגרום להתעניינות מסויימת בבנקאות שבהסדר ובמניות הכבדות.

היצעים מקריים – שינויי שער חדים

תופעה עגומה במיוחד נרשמה בשבועות האחרונים במניות ההופשיות. היצעים סתמיים ומקריים מביאים לירידות שערים תלולות ביותר ותופעה זו בלטה במיוחד השבוע בכתבי אופציה כגל תעשיות, חילן ועוד. תופעה זו המתרחשת כמעט מדי יום מבליטה את חוסר העניין הקיים בשוק ומביאה את הציבור להדיר את רגליו מהפעילות בו. לכן ראוי כי המשקיע ישים לב במיוחד לניירות הערך אותם הוא רוכש ויפעל בהגבלות שער. יש לקוות שעם הזמן תעלם תופעה זו משוק המניות.

הדולר השחור – פחות מזייפים

בתחילת השבוע נמסר בכלי התקשורת על כנופיה של זייפנים שהחזיקה בכ־100 אלף דולרים מזוייפים. תופעה זו יחד עם פעולות מרמה בעת החלפת דולרים לשקלים הביאו לפעילות מועטה בשוק השחור. שער הדולר השחור ירד מרמה של 1.7 ש"ח לדולר לרמה של 1.65 לערך, וגם בשער זה כמעט ולא מבוצעות עסקאות. גם הירידה בציפיות לפיחות משפיעה על הפעילות. לאחרונה היו מדי סוף שבוע ציפיות ולקראת חג הפסח הן קטנו. המחזור בשוק השחור מושפע גם ממכירות תושבי השטחים המוכרים דולרים למימון צריכה שוטפת.

החברה לישראל – מאזן חיובי ביותר

במניות החברה הופסק אתמול המסחר עקב פרסום הדו"חות השנתיים לשנת 1987. מן הדו"חות הכספיים עולה כי החברה הרוויחה בשנת 1987 סכום שיא של 30.5 מיליון שקל וזאת לעומת 16.2 מיליון שקל בתקופה המקבילה אשתקד, דהיינו גידול של 88% החברה לישראל הינה היום לפיכך החברה הפרטית הגדולה ביותר בארץ. ראשי החברה, צבי צור ואהרן ולד, מסרו כי הגידול ברווחים נובע מרווחי חברות הבת ומהפעילות השוטפת של החברה. חברת צים בה מחזיקה החברה לישראל ב־40% מהון המניות סיימה את השנה ברווח של 17.8 מיליון דולר. בתי הזיקוק שגם הם חברת בת של החברה הרוויחו ב־1987 22 מיליון דולר לעומת 24 מיליון דולר בשנת 1986. הירידה ברווחיות הוסברה בחילוקי דעות עם מינהל הדלק לגבי נוסחת ההצמדה בהסכם הזיקוק. המחזור הכולל של החברות המוחזקות ע"י החברה לישראל הסתכם ב־1.87 מיליארד שקל. ראשי החברה מסרו במסיבת העתונאים שקיימו כי בכלכלה הישראלית לא נרשמה צמיחה בשנת 1987 ועל רקע זה ראויות התוצאות העסקיות של החברה לישראל לציון מיוחד.

הודעות הבורסה

אוצר התיישבות היהודים – החברה הרוויחה בשנת 1987 רווח מתואם של 2.6 מיליון שקל לעומת הפסד מתואם של 503 אלף שקל ב־1986.

גוזלת – החברה הרוויחה 715 אלף שקל ב־1987 לעומת 254 אלף שקל ב־1986.

סהר ביטוח – הבורסה הודיעה כי המסחר במניות החברה ייפתח ב־5 באפריל בשער בסיס של 245.

יעקב – החברה הודיעה על חלוקת דיבידנד במזומן בשיעור 68.45% האקס יהיה ב־11 באפריל והתשלום ב־2 במאי.

* הכותב הינו יועץ השקעות

שערי מניות

בנקים מסחריים

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	עודף היצע/ביקוש
שאינם בהסדר ההצמדה					
א.ה.ה. ש	17998 *	27.0	+178	+1.0	+10.0
* ביצוע חלקי 75.00%					
ספנות 1	1150	1130	+17	+1.5	+1407
ספנות 5	651 *	500	+15	+24	+1500
* ביצוע חלקי 62.50%					
כללי לא בהסדר 1	13600	23.0	+298	+2.2	+38.0
בהסדר הצמדה ל־88					
אידיבי מ"ר ל־88	106600	666			-367
אידיבי ב' ל־88	106400	40.0			-29.0
אידיבי בב"א ל88	647000	3.0	-2000	-3	-8.0
איגוד 1 ל־88	79250	93.0			+71.0
דיסקונט ב' ל־88	137600	37.0	+2000	+1.5	+41.0
דיסקונט א' ל־88	135900	192	-400	-3	-251
דיסקונט שה ב'88	15850				
מזרחי ש' ל־88	43850 *	1055			-402
מזרחי מ' ל־88	43851	7.0	-99	-2	-7.0
הפועלים מבב ל88	97000				-3
הפועלים ש' ל־88	72410	469	-350	-5	-229
הפועלים מ' ל־88	72330	105	-250	-3	-77.0
כללי א' ל־88	184800	7.0	-900	-5	-8.0
כללי ש"ה 7 ל־88	8830	53.0	-70	-8	-53.0
ב.כ.ל ספק ל־88	46050	657	+50	+1	+581
בלל 711־88	17240	31.0	-30	-2	-26.0
מגן וסחר 1 ל88	61100				
מגן וסחר 5 ל88	31100	27.0	+600	+2.0	+216
בהסדר הצמדה ל־89					
אידיבי מ"ר ל־89	131340	32.0	+190	+.1	+9.0
אידיבי ב' ל־89	— לא נסחר —				
אידיבי בב"א ל89	— לא נסחר —				
איגוד 1 ל־89	99900	22.0	+1930	+2.0	+7.0
דיסקונט ב' ל־89	— לא נסחר —				
דיסקונט א' ל־89	166600	2.0	-1400	-8	-2.0
מזרחי ש' ל־89	53970	57.0	-300	-6	-87.0
מזרחי מ' ל־89	— לא נסחר —				
הפועלים ש' ל־89	89270	28.0			-63.0
הפועלים מ' ל־89	89600				
כללי א' ל־89	228380-				
בל"ל סטוק ל־89	56650	215	-150	-3	-251

בנקים למשכנתאות

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	עודף היצע/ביקוש
אדנים 0.1	21150	9.0	-450	-2.1	-9.0
לאומי משכנתא' ש	7050	34.0	+150	+2.2	+72.0
לאומי משכנתא' מ	6770				
כרמל ש	5560	38.0			-57.0
כרמל שה 1	— הפסקת מסחר —				
פיתוח ומשכ' 1	1975	452	+35	+1.8	+398
משכן ב' ש	3250	600	+115	+3.7	+900
עצמאות 0.1	15650				
בינלאומי למשכ' 1	6370	12.0	+220	+3.6	+54.0
טפחות מבב ש	21005	10.0			+13.0
טפחות ר"ג ש	21400	44.0			+85.0
טפחות שה 2	— הפסקת מסחר —				
יעסוד 1	1550	553	-65	-4.0	-277
יעסוד 5	1400	315	+39	+2.9	+231

מוסדות מימון

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	עודף היצע/ביקוש
הלוואות מבב א	— לא נסחר —				
הלוואות מבב ג	— לא נסחר —				
לאומי תעשיה א' ש	10450		-50	-5	-69.0
פתוח תעשיה מבב	— לא נסחר —				
פת תעש בב ג	— לא נסחר —				
פת תעש בב גג	— לא נסחר —				
פת תעש בב גג1	— לא נסחר —				
פת תעש בב ד	— לא נסחר —				
פת תעש בב דד	— לא נסחר —				
מרכז קבלנים 5.0	2750 תב	3115	+250	+10.0	+2518
תירות בב	— לא נסחר —				
כלל ליסינג 0.1א	19498	12.0	-400	-2.0	-17.0
כלל ליסינג 0.5ב	17550	11.0	-250	-1.4	-41.0

ביטוח

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	עודף היצע/ביקוש
אילון בטוח 1	113.5		-1.5	-1.3	-1569
איתן ביטוח 1	98.0				
אררס 0.1	— הפסקת מסחר —				
אררס א 0.5	— הפסקת מסחר —				
בטוח משנה 1	310				+2000
בטוח משנה 5	163.5				
בטוח משנה אופ 2	200				+2000
בטוח מש' שה־אפ	102.0	29000	-5	-5	-23000
הדר 1	116.5 תב	17870	+10.5	+9.9	+81650
הדר 5	97.0 תב	21060	+7.0	+7.8	+61440
הדר אופ 2	87.0 תב	4000	+7.0	+8.8	+30499
הפניקס 1	459	111	+9	+2.0	+461
הפניקס 5	354	2601			-2601
הסנה־הדאל 1	4000	90.0			+10.0
הסנה־הדאל 5	3680	90.0	+50	+1.4	+60.0
כלל ביטוח 1	298	2480	+10	+3.5	+7424
כלל ביטוח אופ'	54.5	69400			-75619
כלל ביטוח אג"ח	94.5		+1.0	+1.1	+100000
מנורה 1.0	1240	121			+219
מנורה 5.0	1070				-44.0
סקוריטס 1	782	1200	+17	+2.2	+858
צור שמיר 1	221	3269			-269
ציון החזקות 1	2502				-14.0
ציון החזקות 5	749				

מסחר ושרותים

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	עודף היצע/ביקוש
מסחר					
אינטרגאמא 1	715	648	+5	+7	+200
אינטרגאמא 5	600	3600	+6	+1.0	+2524
מאיר עזרא 1	487	610			-8.0
מאיר עזרא אופ 2	225	1550	-3	-1.3	-2026
כלל סחר אופ ד	260	6515	-6	-2.3	-5514
כלל סחר אגח 2	138.5	6217	+1.5	+1.1	+9563
קיטסל 1.0	— הפסקת מסחר —				
רפק 1	13250				
רפק 5	17000				-26.0
שופרסל א' 0.02ט	956	2527	+13	+1.4	+2083
שופר־סל אופ ד	3313	437	+70	+2.2	+841
שופר־סל אגח א	106.0	32183	+5	+5	+7517
שרותים					
אמונה 0.01	309	1500			+3500
ספנות הפסקה 1	— הפסקת מסחר —				
ספנות הפסקה 5	— הפסקת מסחר —				
ספנות הפסקה א'פ	— הפסקת מסחר —				
ספנות הפסקה אגח	— הפסקת מסחר —				
קרור הפסקה 1	— הפסקת מסחר —				
קרור הפסקה 10	— הפסקת מסחר —				
מוסכי קריבה 1	— הפסקת מסחר —				
מוסכי קריבה 5	— הפסקת מסחר —				
מלונות ושרותי תיירות					
גלי זוהר 1.0	— הפסקת מסחר —				
גלי זוהר 5.0	— הפסקת מסחר —				
מלונות דן 1	1295		-60	-4.4	-300
מלונות דן 5	919	70.0	+10	+1.1	+70.0
חוף האלמוג 0.1	5766				
מלונות ירדן 1.0	1960		-39	-2.0	-193
ים סוף 1	198.0	3619			-3569
ים־סוף אופ 1	113.0	1000			-1000
מחשבים ושרותי מחשב					
ת.י.ל.ל. 1	147.0	8485	+3.5	+2.4	+5485
ת.י.ל.ל. אופ ב	36.4	11500	+1.0	+2.8	+5000
ת.י.ל.ל. אגח א	97.5	5000	+2.0	+2.1	+41773
יעד"א 1	3900	41.0			-24.0
מ.ה.ל. 1	4686 תב	70.0	-464	-9.0	-70.0
סהר סלדה 1	1769	500			-500
קינג 1	— הפסקת מסחר —				
קינג 5	— הפסקת מסחר —				
קליל 1	2440	665	-10	-.4	-836
קליל 5	1890	100			-100
קליל אופ	885	220	+5	+6	+20.0
קליל אגח	122.0	14400	+2.0	+1.7	+70600
שלדות 5.0	4141 *	80.0	+41	+1.0	+20.0
* ביצוע חלקי 80.00%					
לכיש 1	488				
לכיש 5	314		-6	-1.9	-190
חשמל, אלקטרוניקה ואופטיקה					
אלביט 3.0	262000	4.0			-5.0
אלקו 0.1	7335 *	15.0	-815	-10.0	-37.0
* ביצוע חלקי 55.50%					
אלקו 0.25 ש	3250	144			-123
אלקטרה 0.1	1646				
אלקטרה א 0.5	1150	486			-486
אלקטרה אופ 3	695	200	+5	+.7	+224
אלקטרה אגח 3	128.0	7987			-7987
אורית 0.02	13200	90.0			-30.0
כלל אלקטרו' אופ א	489	689	-1	-2	-1768
כלל אלק' אגח 1	98.0	10764	+1.0	+1.0	+59256
מסקטרוניקס 1.0	885	270	+16	+1.8	+350
מסקטרוניקס 5.0	689	2861	+10	+1.5	+3522
פרוטונגר 1	372	500	-12	-3.1	-500
פרוטונגר 5	315	100	-5	-1.6	-320
ציקלון 1	— הפסקת מסחר —				
ציקלון 5	— הפסקת מסחר —				
סונשטיין 1	2725				
סונשטיין 5	2199	30.0	+50	+2.3	+53.0
ת.א.ת. 1	800 תב	663	+50	+6.7	+953
ת.א.ת. 5	400	1765	+6	+1.5	+1109
תדאה 1	677	1000	+7	+1.0	+1000
מוצרי בניה					
א.פ.בלוך 1	164.0	13258	+6.0	+3.8	+11532
א.פ. בניה אופ א	545	180	+15	+2.8	+180
א.פ.בניה אגח א	132.0	19775			-23825
אקרשטיין 1	376				
אקרשטיין 5	263				
אקרשטיין אופ א	320		+10	+3.2	+1130
אקרשטיין אג"ח 1	127.5	2000	+1.5	+1.2	+2000
האחים בלום 1	95.0	810			-3190
אחים בלום אופ	52.0	6787			+30618
מודול השק 1	840	85.0	+13	+1.6	+415
בוואיקה 1	— לא נסחר —				
בוואיקה 5	1408				
נגב קרמיקה 1	296	4588	+5	+1.7	+1754
נגב קרמיקה אגח	126.0	4427			+2837
כימיה, גומי ופלסטיק					
אגן 5	1385	1347	-45	-3.2	-755
אי.אם.א ב 200.0	532 p2		+25	+4.9	+511
גל תעשיות 1	326				
גל תעשיות 5	206				-2.0
גל תעשיות אופ	48.0	641	+1.0	+2.1	+641
גל תעשיות אגח 1	95.5	12471	+.5	+.5	+42529
רשפים 0.1	4100	125			-145
רשפים 0.5	1565				
חיפה כימיקל 10.0	— הפסקת מסחר —				
ליפסקי 1.0	1800				-192
מקסימה 1	563				-75.0
מקסימה 5	365	86.0	+10	+2.8	+166
כנו 1	19100				
כנו 5	16750				
פריקלאס 1	531 *	2147	+5	+1.0	+64.0
* ביצוע חלקי 97.20%					
פריקלאס אופ 1	139.0	1160	+10.0	+7.8	+1160
קים 1	4830	150			-50.0
קים אופ 2	2553	36.0	-15	-.6	-186
קים אגח 1	107.0				
ת"א 5	4060	300	+40	+1.0	+193
פרוטארום 10.0	492	3200	+4	+.8	+4984
עץ ומוצריו, נייר ודפוס					
מער 1	114.0	2004	-6.0	-5.0	-1626
דפרון 1	5830				
דפרון 5	3750				
ת.ב.ו. 1.0	6800	20.0	+199	+3.0	+19.0
יאה 1	— הפסקת מסחר —				
לבידי אשקלון 1.	— הפסקת מסחר —				
מלכם ב 0.5	24080	47.0	+80	+.3	+47.0
קרגל 1	702 תב	311	+64	+10.0	+5000
קרגל אופ 1	348 תב	2164	+22	+6.8	+4336
רים 1	307	1696			-216
רים 4	152.5				
העל ב 2	15200	67.0	+300	+2.0	+65.0
תעשיות שונות					
אבדין 1	169.5	10027			-10147
אבדין 5	94.5	1000	-1.0	-1.1	-1500
המישה יד 1	1821	115	-20	-1.1	-113
ה.ג.מולק 1	953	255	+27	+2.9	+270
ה.ג.מולק 5	890	825	+17	+2.0	+425
השקעות תעשיה					
מרכזית ב 0.1	8200	150			-65.0
כור.בב' 1.0	6130	192			-156
כלל תעש אופ ד	120.5	12261			-12361
כלל תעש אגח 6	106.5	43630	+1.0	+1.0	+89630

חברות להשקעה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	עודף היצע/ביקוש
השקעה ואחזקות					
אמפיקו ש	5100				
אידיבי פית אופא	2530				
אידיבי פית אגחא	100.0	26600	+1.0	+1.0	+146300
אלגר 1	875 תב	2960	+50	+6.1	+5020
גוזלת השקעות 1	998				
גוזלת אופ א	781				
גוזלת אגח 1	104.0	8000			+42000
דנבאר 1	465	670	-10	-2.1	-388
דנבאר 5	405	150			-50.0
חברה לישראל 5	— הפסקת מסחר —				
וולפסון 0.1	115900				
וולפסון ש 1.0	21000				-33.0
אמפא א 0.5	17700	7.0	+600	+3.5	+7.0
השק דיסק אופ	723	3356	+1	+1	+217
השק דיסק אגח א	106.0	51900	+1.0	+.9	+106876
מזרחי השק ש	26900	1.0	+200	+.8	+10.0
מור השק אגח 124	13482				
חירון 1	1170	250	+20	+1.7	+420
חירון 5	522	1200	+15	+3.0	+2100
יצוא ש	12900				
ירדן א 0.1	1051	181			-145
כלל ישראל 50.0	— הפסקת מסחר —				
מגור 1	— הפסקת מסחר —				
מגור א 5	— הפסקת מסחר —				
מגור אופ ב	— הפסקת מסחר —				
מגור אג"ח 1	— הפסקת מסחר —				
סהר פיתוח 1	334	312	-4	-1.2	-818
פז השק ש	2190	380	-60	-2.7	-635
פמה א' 1	5100	25.0	-50	-1.0	-39.0
פמה 5	3124				
פריון ב 0.2	— הפסקת מסחר —				
קרדן 1	107.5	3482	+5	+.5	+18.0
קרדן 5	67.0	12422	+1.5	+2.3	+16922
קרדן אופ 2	47.4	12000			-10260
קרדן אגח 1	106.5	16185			-16185

נסחרות במט"ח

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	עודף היצע/ביקוש
גזית מ	255				

רשימה מקבילה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	עודף היצע/ביקוש
שרותים					
הראל קרובה 1	— הפסקת מסחר —				
ימ.ק.ל. 1	216	308			-500
סטוריטס 1	1175		-3	-3	-88.0
מ.ל.ג. 5	1068	400	+23	+2.2	+408
ניקוב 1	576 תב	1500	+40	+7.5	+2064
ניקוב 5	221	3112	+5	+2.3	+495
ניקוב אופ 2	360 תב	500	+29	+8.8	+800
תים מחשבים 1	580	1200	-10	-1.7	-1700

מקרקעין ופיתוח

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	עודף היצע/ביקוש
נדל"ן בינוי ופיתוח					
אזורים אופ 1	406	1385	-12	-2.9	-1903
אזורים אגח 3	132.0	5575	+.5	+.4	+4800
אילון סקיב' 1	76.0 תב	4900	-7.0	-8.4	-3140
אילית בלות אופ	32.0	53246	-1	-3	-9694
אל־רוב 1.0	320	2300	+2	+.6	+2500
אפריקה 0.1	35100	5.0	+100	+.3	+5.0
אפריקה אופ 5	14600	14.0	+309	+2.2	+24.0
ארזים 1	672 תב	2534	+60	+9.8	+2159
אלרון 1	— הפסקת מסחר —				
אלרון 5	— הפסקת מסחר —				
ברנביץ 1	2590				
ברנביץ 5	2110				
דוד הכגר 1	5030	237	+70	+1.4	+179
דרעד 1	180.0	1435	+5	+.3	+3000
דרעד 5	130.5	2325			+3935
מר־לן 1	1550	1428	+16	+1.0	+119
הסקלול 1.0	— לא נסחר —				
הסקלול 5.0	— לא נסחר —				
ת.ל.ב. 0.1	— הפסקת מסחר —				
ת.ל.ב. 0.5	— הפסקת מסחר —				
כלכלית ים אופ 1	76.5 *	5000	+1.5	+2.0	+2000
* ביצוע חלקי 75.00%					
גב־ים 1	3349	10.0			-92.0
גב־ים 5	2820	120			-150
מבני תעשיה 1	64.0	69680			-29874
מבני תעשיה אופ'	21.0	266449			-26366
מבני תעשיה אגח	95.8	87650			-81945
ישפרו 1	3160	207	-10	-3	-160
ישראלום 1	— הפסקת מסחר —				
ישרס 1	16100	15.0	+150	+.9	+35.0
כנן פיתוח 1	4905 *	17.0	+60	+1.2	+125
* ביצוע חלקי 56.40%					
לוסיר 1	6400	205	-100	-1.5	-415
לוסיר 5	1850	300			-190
מ.ת.ם. 1.0	— לא נסחר —				
מ.ת.ם. אופ 2	— לא נסחר —				
מ.ת.ם. אגח א	— לא נסחר —				
מאגרי בניה 1.0	— לא נסחר —				
מישכאל 5	157.5 תב	8750	+14.5	+10.1	+15199
מישכאל אופ א	137.0	5000	+.5	+.4	+1701
מגרב 5	1139	39.0	+5	+.4	+39.0
לוינשטיין 1	307				-7473
לוינשטיין 5	113.5	11500	+3.0	+2.7	+8921
ליפשיץ 1	211	200			+107
ליפשיץ 5	91.0 *	7000	-2.0	-2.2	-14209
* ביצוע חלקי 94.20%					
ליפשיץ אופ 2	53.0	5568			+3923
ליפשיץ אגח 1	90.5	14000			-5375
נאות אביב 0.5	— לא נסחר —				
נכסי אזורים 1	224	5000	+4	+1.8	+444
סחר החזקות 1.0	577	136			-136
סולל 1	1515	383	-2	-.1	-67.0
עמר הולש 1.0	— הפסקת מסחר —				
קיסריה 1	2900 *	150	-200	-6.5	-200
* ביצוע חלקי 75.00%					
קיסריה 5	1079	465	+6	+.6	+465
רוגבין 1	183.0 *	1950	+7.5	+4.3	+2100
* ביצוע חלקי 92.80%					
רוגבין 5	133.0				+760
רוגבין אופ 2	544				
רוגבין אגח א	122.0	2000	-.5	-.4	-2000
חקלאות					
מטעי הדר 0.1	2341	503	+80	+3.5	+397
מטעי הדר 0.5	2850	300	+80	+4.1	+656
מהדרין 1	4970	100			-150
מהדרין אופ 1	2070	107			-107
נכסי הדרים 1	1458				
פריאור 5	2115	15.0			-15.0

תעשייה

שם המניה	השער	המחזור	השינוי בנקודות	השינוי ב%	עודף היצע/ביקוש
מזון ומבק					
דובק בב ש	2220	50.0			
דובק בב ם	2055				
זגלכל 1	338				
זגלכל 5	277				
זגלכל אגח 1	99.5	5000	+.5	+.5	+5000
סמפו בירה 1	25100	30.0	-600	-2.3	-40.0
סמפו בירה 5	19920	2.0	+600	+3.1	+10.0
יבור 1	980	4.0	+9	+.9	+21.0
יבור א 5	564				
יבור אופ 2	242				
כן 1	395	1291	-10	-2.5	-731
כן 5	279	175			-1825
נטפורסט 1	15450	209	+600	+4.0	+188
עסיס ב 5	283	1400	+3	+1.1	+1200
שלמה אבב"ל 1	1830	100	+80	+4.6	+300
שכן מבב א 4	1220	127	+20	+1.7	+84.0
טקסטיל והלבשה					
אדגר 1	326	4801	-4	-1.2	-3941
אדגר אופ 2	114.0	1000	-3.0	-2.6	-500
אדגר אגח 1	105.0		+1.0	+1.0	+50000
אופיס 1	374	524	-1	-3	-5.0
אופנת ברוך 1	250				-410
אופנת ברוך 5	185.0	700			+700
אופנת ברוך אופא	230	100	-13	-5.4	-400
אופנת ר"ג ש	7500	105	-100	-1.3	-105
דלתא־גליל 0.1	1214	890	+34	+2.9	+740
דלתא־גליל 0.3	952	741			+9.0
מכוניות באוזר 1	1121				
מכוניות באוזר 5	520				+76.3
ויסלגו 1	270	50.0	+10	+3.9	+200
ויסלגו 5	204	864	+6	+3.0	+1467
וודינה 1	4040				
זיקית 1	1393	141	-1	-.1	-141
זיקית 5	1160	200	-10	-.9	-1236
זיקית אופ ב	367				
כופר 1	141.0	3952			-2457
כופר אופ 1	48.5	1585			+415
לודזיה 1	560				+107
לודזיה 4	440	1000	+10	+2.3	+1500
ליבת 1	130.0	1152			-3828
עיט 1.0	310	600			-100
עיט 5.0	125.5	5280	-5.0	-3.8	-6130
עיט אופ 2	97.5	2001			-27.0
עיט אגח 1	112.0 תב	2000	+6.0	+5.7	+7000
עמק 1.0	143.5	2571	+2.5	+1.8	+13227
עמק אופ 1	62.0	3075			-500
פולגת א 1	767	697			+3.0
פוליגון א 0.5	73.0	8399	-1		-14.0
פרגוד 1	960 תב	514	-65	-6.3	-514
גיבור־סברינה	5486 *	15.0	+54	+1.0	+11.0
* ביצוע חלקי 57.70%					
מתכת ומוצריה					
אורדן 1	3910	108			-4.0
אורדן 5	3760	3.0			-3.0
אלקבית 1	6098				
אלקבית 5	4549				
כבלים 1	267	500			+765
כבלים אופ 1	70.5	80.0			-80.0
כבלים אג"ח־אופ'	92.0	15000			+37100
כבלים אגח א	98.5	61868			-6132
התבוף 1.0	485	50.0			-50.0
התבוף 5.0	516	540	+15	+5.0	+1500
התבוף אופ	1900				+369
דיקה 1	1600				+41.8
דיקה 5	1155 תב	200	+65	+6.0	+200
שקמאות פח 5	3040				-150
כבלי ציון 1.0	3210	254			-254
כבלי ציון 5.0	1120	1593	+20	+1.8	+120
מתכת קרבצי 1	204				-195
מתכת קרבצי 5	105.0	759			+275
נחושתן 0.1	24000	16.0	-500	-2.0	-8.0
נחושתן 0.5	9299	10.0	-151	-1.6	-25.0
קונסולידיס 5	243				
קונקורד אופ ג	53.0	1000			-512
שוקן 1	610				
תבל 1	165.0				+1300
מלונאות ושרותי תיירות					
גני הדר 1	108.0	3000			-3000
גני הדר אופ 1	63.0 תב	3000	-4.0	-6.0	-9122
חדרה ישראלית 1	50.0	2000			+607
כנם 1	1265	332	+60	+3.0	+332
מחשב ושרותי מחשב					
אינות 1	208	1660	+4	+2.0	+2635
דנה מיכון 1	392	1037			-158
דקה אופ 1	731	561	+5	+.7	+139
כלל מחשבים 1.0	4200 תב	112	-300	-6.7	-103
משגל 1	119.5	1252	+.5	+.4	+48.0
רשף 1	331	1070	+3	+.9	+1030
נדל"ן בינוי ופתוח					
ארון מבנים 1.0	— הפסקת מסחר —				
ארון בבניה 5.0	— הפסקת מסחר —				
אבנונים 1	430 תב		+27	+6.7	+136
בן־יקר גת 1.0	2260	7.0			+4.0
דרוקר 1.0	— הפסקת מסחר —				
דרוקר 5.0	— הפסקת מסחר —				
עוד 3.0	960	715			-466
רסקו מבב	896 *	76.0	+9	+1.0	+82.0
* ביצוע חלקי 77.50%					
רסקו ר"ג	860	6.0	+23	+2.8	+206
חקלאות					
שן־הד 0.1	— הפסקת מסחר —				
שן־הד אופ א	— הפסקת מסחר —				
מזון ומבק					
אבגאס 1	1180				
גולדפרוסט 1	540				-13.0
גולדפרוסט 5	398 *	100	+36	+9.9	+1100
* ביצוע חלקי 50.00%					
טקסטיל והלבשה					
יונידרס 1	184.0	1500	-3.0	-1.6	-680
מקס 0.1	2381		+7	+.3	+22.0
מקס 0.5	885 תב	268	-50	-5.4	-170
תעש ונבזין 1.0	1820 תב	214	+93	+10.0	+1786
מתכת ומוצריה					
אופנברג 5.0	— לא נסחר —				
טורון 1.0	— לא נסחר —				
משאבות כלנ 1	76.0	7500	-1.0	-1.3	-7500
מתכת פרום 1	64.5	4415			-4915
מתכת פרום אופ'	19.0	20654	-1.1	-5.5	-15654
מוצרי בניה					
אלקול 1	— הפסקת מסחר —				
אלקול אופ 2	— הפסקת מסחר —				
בר־כון 1	1678	226			-105
בר־כון 5	1140	876			-1114
ברטון אופציה	364 תב	2365	+114	+45.6	+12532
קרוזאובסט 1.0	2700				
קרוזאובסט 5.0	945		-4	-4	-60.0
ב.ל.ב. 1.0	735 תב	462	+54	+7.9	+1000
ב.ל.ב. 5.0	375	380	-1	-3	-300
מוצרים כימיים, גומי ופלסטיק					
אלרן־כק 1	159.5 תב	364	+14.5	+10.0	+750
רקסטר 1	— הפסקת מסחר —				
נסק 1	3540 תב	74.0	+240	+7.3	+75.0
ת.ג.ל. 1.0	1214	2.0	-1	-.1	-24.0
ת.ג.ל. 5.0	1295				
תרד א' 5	6394	30.0	+300	+4.9	+30.0
עץ ומוצריו, נייר ודפוס					
אורדע פרינט 1	558	73.0			-73.0
סקאבריה 1.0	5807	85.0	+100	+1.8	+75.0
תעשיות שונות					
גולן 1	335 תב	600	-37	-10.0	-620
דפקון 1	165.0	12000	-2.0	-1.2	-28271
פז־חן 1	368				
השקעה בתעשייה					
כלל פיתוח 1	104.5	4719	+1.0	+1.0	+281
חברות השקעה					
אינקרפה 1	36.0	2663			+5348
אית"ם 1	186.0	3108	-18.0	-5.1	-3108
אית"ם אופ 1	45.0	680			-9.0
אביסר בב' 1	521	482	+5	+1.0	+80.0
אפיק 1.0	— לא נסחר —				
אפיק 5.0	— לא נסחר —				
בניין השק ב 5	10000		-200	-2.0	-25.0
ישום 1	54.0	5000			+1670
ישום אגח־אופ 1	59.5	5100	+3.0	+5.3	+5100
קבוש 1	— לא נסחר —				
קבוש 5	— לא נסחר —				
עץ השקעות 1	1300				
עץ השקעות 5	902				+54.0
חיפושי נפט					
דלק חיפושי נפט 1	1800 תב	482	+120	+7.1	+357
דלק חיפושי נפט 5	775	390	+13	+1.7	+272
סו חיפושי נפט	19900	151	+900	+4.7	+119
יו.א.ל. אופ 2	67.0	7700			-498
ם.נ.ו. 1.0	3204	55.0			-59.0
ם.נ.ו. 5.0	1980	975	+75	+4.1	+2272
סראייל ב 0.05	4100	91.0			+19.0
נפטא ש	500 תב	7807	+23	+8.3	+16085

משתנים

שם	מספר מניות	שער	שער	שינוי באחוזים	מחזור בק"ש
הבינלאומי	5	5857	5872	.00	1949.0
פיבי	6	7128	7128	.00	1028.0
הסנה	2	140.00	139.50	-2.78	14295.0
שלמון		661	661	.00	1300.0
כלל סחר	1	345	344	.29	3302.0
שופר־סל ב'	4	857	857	.23	6850.0
דלק ב'	14	1943	1929	.73	7173.0
אפריקה 1		28367	28367	.00	35.0
אזורים	4	734	734	.00	6920.0
נכסים־בנין	8	2452	2434	.74	4436.0
הכשר הישוב		54260	54260	.00	.0
חברה כללית	4	273	273	.00	26295.0
כלל מלון	1	590	590	1.55	3080.0
עלית	3	11296	11212	.75	352.0
שלמת ב'	6	590	590	.00	8267.0
שמאזפוזט	2	3090	3090	.00	620.0
כלל תעש אל		1867	1867	.00	1197.0
אלרון	1	189127	189127	.00	7.0
טבע	5	8300	8300	.00	2191.0
ים המלח	8	1968	1973	.25	6546.0
פריקלאס	5	883	807	-.25	3326.0
נייר חדרה		213171	213171	.00	3.0
כלל תעשיות	6	178.50	179.50	-.56	35797.0
אידיבי פתוח	4	5860	5831	.50	728.0
אלרון	3	738	735	-.54	16537.0
חברה לישראל		3359	3359	.00	.0
פועלי השקעות		609	609	.00	3742.0
דיסקונט השקעות	27	1873	1854	1.02	22193.0
כלל ישראל		1003	1003	.00	.0
יזאל		281	281	2.18	4869.0

שערי קרנות נאמנות

הקרן	מחיר ההנפקה	מחיר הפדיון	הקרן	מחיר ההנפקה	מחיר הפדיון	הקרן	מחיר ההנפקה	מחיר הפדיון	הקרן	מחיר ההנפקה	מחיר הפדיון
אב	5188.89	5113.04	גלית	662.52	654.47	לוט	4784.65	4691.20	עטת	2324.84	2307.13
אביטה	399.42	391.66	הדרבון	342.35	339.07	למשקיע	131.99	130.46	עמרם	521.98	511.78
אגוד	267.88	262.75	הדסה	500.76	490.99	לפיד	325.59	318.99	ערמון	129.41	126.97
אגם	105.04	103.00	הלב	253.70	248.52	לקט	1979.05	1959.34	פלא	1687.01	1575.58
אדיר	1768.12	1751.10	הדרן	1617.58	1588.59	לשם	391.48	388.87	פרי	555.64	544.61
אדם	156.88	153.86	דיונ	278.26	273.26	מגוד	1419.23	1392.44	פתית	471.53	462.32
אופיר	165.91	164.76	דליה	581.55	571.34	מגמה	4080.47	4054.67	צוק	129.10	128.59
אור	435.44	431.69	הדר	317.85	312.01	מגד	263.45	261.65	צמד	1166.49	1148.04
אורות	133.65	131.00	דקל	345.47	336.90	מגוון	3813.28	3779.80	צמרת	517.14	508.80
אורלי	294.68	292.52	הים	383.99	382.34	מור	1572.89	1561.41	צבעת	149.67	148.57
אורן	821.28	805.29	הילה	413.71	410.91	מורן	854.46	839.42	צריח	104.22	102.89
אייל	5372.41	5267.68	הוד	560.76	551.17	מטה	25256.42	24864.17	קלע	167.58	166.75
איילים	5654.11	5535.55	הגבית	2044.43	2004.35	מיטב	1071.76	1051.37	קשת	105.37	103.31
איתן	794.16	778.39	זהר	111.85	118.19	מכלול	94.10	92.32	רובה	17439.03	17289.50
אלון	655.42	642.14	זיו	137.84	135.79	מעוף	4553.44	4466.83	רימון	137.14	136.90
אלמוג	694.50	680.94	זינוק	103.83	101.72	מעיין	781.95	767.40	רעות	849.51	834.67
אליסט א	104.91	105.52	זכיר	421.33	413.13	מקשה	397.65	395.05	רשף	428.57	419.78
אליסט ב	98.06	95.37	חוות	167.18	163.51	מרווח	129.21	128.75	רתם	468.22	459.22
אליסט ג	85.83	83.76	חליפין	147.96	147.56	מרום	1405.50	1377.11	שגב	353.42	350.39
ארז	295.82	290.05	חלמיש	220.40	218.91	נגה	149.42	147.20	שווי	104.82	102.79
אש	131.38	128.50	חן	154.51	153.89	נוף	265.26	263.40	שיזף	447.82	443.75
אשל	191.31	187.57	חמסו	117.39	114.83	נטע	456.66	449.80	שמיר	423.42	415.37
אתגר	83.98	82.40	טל	6482.41	6409.52	נילי	130.54	128.62	שחר	683.58	680.19
אתרוג	261.89	259.36	יובל	472.35	463.26	סביון	637.08	625.64	שקד	663.53	652.75
בחירה	153.65	150.69	יהלום	165.16	161.97	סגולה	142.60	139.78	שפר	190.94	182.19
בדש	513.24	503.30	ישורון	854.64	351.40	סלע	386.94	384.30	תאנה	240.90	238.59
ברק	458.62	449.56	ישרה	462.80	453.90	סנפיר	554.54	543.74	תדהר	498.64	496.15
בשמת	323.32	320.96	כוכב	287.19	281.65	ספיר	377.89	370.77	תירוש	560.80	557.33
בכיש	1575.01	1544.64	כחול	135.37	130.78	עידית	176.92	176.47	תמוה	186.22	186.09
גביש	117.42	115.69	כלנית	635.76	624.44	עידן	357.60	358.92	תפוז	260.01	254.97
גבע	464.55	455.72	כספית	271.50	269.47	עירית	744.95	739.51	תמר	202.05	200.50
גורן	105.70	104.13	כרמל	141.25	139.05	עדי	499.79	492.45	תרשיש	118.62	110.36
גיל	3274.79	3210.99	כתר	1225.11	1207.48	עכבר	116.52	114.84	תפוצ	546.18	541.74

יש לך בונוס בקודקוד
קוד קוד
שרותי כח אדם
מקבוצת קודקוד

למחלקת השמת בכירים

מהנדס מפעל - דרישות התפקיד: - מהנדס מכונות ★ נסיון 5 שנים לפחות בתעשיה ★ ידע ונסיון באחזקת מבנים, מכונות, מערכות קיטור, הידראוליקה, פניאומטיקה ופיקוד ★ רקע בנהול פרויקטים ★ השתלבות במפעל באזור ראשל"צ.

מהנדסי מכונות - לבצוע פרויקטים בלווי תהליך יצור. דרישות התפקיד: - ★ רקע בבנית מתקנים (כולל שרטוט תוכניות) ★ נסיון 5 שנים לפחות בתעשיה ★ השתלבות במפעל באזור ראשל"צ.

פיסיקאים/מהנדסי אלקטרוניקה/ מדעי המחשב - לכתיבה טכנית.
דרישות התפקיד: - נסיון 3 שנים לפחות בכתיבה טכנית באנגלית ★ נסיון בכתיבה טכנית בתחום מערכות תוכנה - יתרון ★ השתלבות בחברה עתירת ידע באזור רחובות.

★ 5 ימי עבודה
★ תנאים טובים למועמדים המתאימים.
בברכת חג שמח ומועדים לשמחה

רח' דיזנגוף 34, ת"א. 03-286111
רח' רוטשילד 37 ראשל"צ 03-9659957

בית זוקק אשדוד
דרושים
★ מפעילים לעבודה משמרות במיתקני יצור
אישורים נדרשים:
– בוגרי 12 שנות לימוד.
– מסיימי שירות סדיר מלא בצה"ל.
– בריאות תקינה.
– מגורים באשדוד.
★ מכונאים
– בעלי ידע ונסיון ולפחות של שנה בנושא משאבות, מדחסים וטורבינות.
– בעלי נסיון בתעשיה פטרוכימית יתרון.
– חובת מגורים בעיר אשדוד.
מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות בכתב, בצירוף תעודות השכלה ולפרט קורות חיים ונסיון לת.ד. 338 אשדוד, מיקוד 77102 בית זיקוק אשדוד עבור המנהל.
בירור פרטים נוספים ניתן לפנות לטלפון: 08-531229.

דרוש/ה
ארט דירקטור
לסטודיו לעיצוב גרפי.
נסיון של שנתיים לפחות.
טל. 03-452104 יהודית
סטודיו מאש

תקציבאי/ת
2 שנות נסיון
גלר-נסיס
טל. 03-5465222 ליאיר

למעבדת מחקר ופיתוח
דרושים:
★ נגר מודליסט
– בוגר בי"ס מקצועי במגמת נגרות
– ידע מעשי ותאורטי בעבודות חוץ
– יכולת קריאת שרטוט בצורה טובה
– יכולת עבודה עצמאית
– נסיון מעשי של 10 שנים לפחות בבנית ריהוט לפי שרטוטים, בית. מודלים ותבניות ליציקות
★ עובד עור – תפר
– ידע מעשי ותאורטי בפתרון בעיות הקשורות לעבודות עור
– יכולת לתפעל מכונות הקשורות למקצוע באופן עצמאי.
● על המועמדים להיות לאחר שרות צבאי.
● יש לשגר קורות חיים מלאים כולל נסיון מקצועי בצירוף הפרטים הבאים: מס' ת.ז. תאריך ומקום לידה, תאריך עליה, מס' אישי, כתובת, מצב משפחתי לת.ד. 33853 ת"א, עבור יעל.
מודעה זו מיועדת לנשים וגברים
– סודיות מובטחת –

למפעל תעשייתי בחולון
דרושים:
★ מכונאי רכב
לעבודה במשרה חלקית בעל רשיון לניהול מוסך. 5 שנות נסיון במכונאות לפחות.
★ פחח רכב
בעל נסיון בעבודות פחחות במשאיות.
מועמדים מתאימים תושבי האיזור, מתבקשים לפנות לרן טלפון: 03-800131, החל מיום ראשון.
תנאים טובים מובטחים למועמדים המתאימים.

טבע
אנשים טובים – אצלנו זה בטבע.
למפעלנו בנתניה
דרוש
כימאי אנליטי
MSc/BSc
בעל נסיון במעבדה
המועמדים מתבקשים לפנות בכתב למחלקת כח-אדם
ת.ד. 160 נתניה מיקוד 47101
טבע תעשיות פרמצבטיות בע"מ

לפרסום אריאלי דרוש/ה
תקציבאי/ת
שרוצה להתקדם לאריאלי
אם אתה בעל נסיון מוכח של שנה לפחות במשרד פרסום, התקשר לאיציק כץ בטל. 246233.
בהצלחה.

דרושה:
•סוכנות למכשור רפואי
לחצי משרה
דרישות התפקיד:
•אחות חדר ניתוח •רכב חובה
מועמדות מתאימות תפננה בכתב.
בצרוף קורות חיים לת.ד. 1796 ר"ג
עבור סוכנות

דרוש
מנהל סניף לחברת בניה בניגריה
כישורים נדרשים:
א. ניהול, ביצוע
ב. הגשת חשבונות + תביעות
ג. ניהול אדמיניסטרטיבי
עדיפות לבעלי נסיון בניגריה פניות יוגשו בכתב יד לת.ד. 810 פ"ת.
סודיות מובטחת

נגעלה ועידת הפועל העשירית בירושלים

תבדק מערכת היחסים בין הסניפים ומועצות הפועלים ומרכז הפועל

מאת אהרן להב

ועידת הפועל העשירית, שנמשכה אתמול באולם הקונגרסים במצפה רחל שבקיבוץ רמת רחל, ננעלה באישור השינויים בתקנון התאגדות הפועל ובאישור שמות 167 חברי המרכז וקביעת מזכירות בת 43 איש, שחבריה יבחרו מאוחר יותר מבין חברי מרכז הפועל החדש. כן בחר מרכז הפועל ביצחק אופק לתפקיד מזכ"ל הפועל לתקופת כהונה נוספת בת ארבע שנים.

כיו"ר הוועידה העשירית של הפועל נבחר פה אחד יוסף אשתר, שהיה במשך שנים מזכיר מועצת פועלי חדרה ומילא שורה של תפקידים בהתאגדות הפועל.

יצחק אופק, שפתח את דיוני הוועידה אמר, שאם רוצה הפועל להגיע לרמה נכספת של הישגים, יש להנהיג שינוי דרסטי בניהול הספורט ולשחרר מכל הלחצים אשר לא קשורים להישג. הפועל לא הדגל לסיפוח הספורט ההישגי ואם רוצים לצעוד לקראת שנות ה־2000 יש לשנות את הגישה של האגודות ושל הממשלה לספורט.

אופק אמר כי הוא מסכים להעביר את כל ההכנסות של מועצת ההימורים לממשלה בתנאי שהממשלה תשקיע בספורט את הסכומים הדרושים, כפי שעושות מדינות רבות בעולם.

הייצוג כמשק סגור

גדעון בן־ישראל, יו"ר האגף לארגון ומועצות פועלים בוועדה המרכזת, אמר, כי המצב הקיים בקבוצות הייצוג של הפועל, המנוהלות על־ידי מועצת הפועלים, הוא בלתי אפשרי. נוצר מצב ששלוש מועצות הפועלים הגדולות בתל־אביב, חיפה וירושלים נהרסות בגלל הגרעונות הכספיים של קבוצות הייצוג. הוא הציע לקבל החלטה ואף ינסה לשכנע את חברי הוועדה המרכזת, שניהול הספורט הייצוגי יועבר ממועצת הפועלים לידי מרכז הפועל וינוהל כמשק סגור.

להרים את הכפפה

יריב אורן, מנהל רשות הספורט, אמר, שהוויכוח שלו עם ראשי הספורט הוא על מה שיש ואם היש מנוצל נכון ובצורה יעילה. הוא קרא להתאגדות הפועל להרים את הכפפה ולקחת על עצמה להפעיל את המרכזים הימיים העומדים שוממים בנהריה, קיסריה ובית ירח. כן קרא להפועל לקבוע נורמה חדשה בנושא התשלומים ושכל ספורטאי ברמה ארצית יצטרך לשלם בעד שירותי הספורט שהוא מקבל. לדעתו הציבור כבר סולד משיתוף שחקנים זרים בקבוצות ישראליות והדבר נובע מכך שעסקני הספורט לא ידעו לשים לזה סייג. בסיום דבריו הוא קרא להפועל לתמוך בחוק הספורט.

לאחר סקירת הפעולות של ארבעה האגפים במרכז הפועל על פעולותיהם במשך 4 השנים האחרונות, החל הדיון הכללי, שבסיומו קיבלה הוועידה ללא התנגדות שורה ארוכה של החלטות שעל התאגדות הפועל להגשים בארבע השנים הקרובות והן בין היתר:

- פניה למשרות הפועל ולסניפיו להערך לקליטת חברים נוספים, לאחר המעבר הצפוי לשבוע עבודה של חמישה ימים.
- קריאה להקמת ועדה משותפת לבדיקה נוספת של מערכת היחסים בין סניפי הפועל, מועצות הפועלים, מרכז הפועל והוועד הפועל של ההסתדרות.
- לחייב את האחראים בסניפי הפועל להקפיד על ניהול תקין ומאוזן של תקציב הפועל ולקבל על עצמם אחריות אישית.
- טיפוח הספורט התחרותי־הישגי והקצבת אמצעים הולמים לכך.
- הוועידה מטילה על המוסדות המוסמכים של הפועל לבחון את נושא שיתוף שחקנים זרים בענפים השונים.
- לפעול להכשרת כוח אדם ברמה נאותה בתחום מינהל ספורט וכן הכשרת מאמנים ומדריכים.
- לפעול לפיתוח ספורט הנשים בסניפים ולעודד את סניפי הפועל במרכז ובסניפים להגביר את הפעילות בקרב הנשים ולהעמיד להן תקציבים מתאימים.
- הוועידה מחייבת המשך טיפוח של פעילות הפועל בערי הפיתוח, בפרברים ובשכונות, תוך העמדת האמצעים הנאותים לכך.

אופק נבחר במחיאות כף

מזכ"ל הפועל יצחק אופק נבחר אתמול, עם פתיחת דיוני הוועידה ובחירת מרכז הפועל החדש בן 167 חברים – פה אחד, ללא מתנגדים וללא נמנעים לתקופת כהונה נוספת בת ארבע שנים.

את טקס הבחירה, התחילה בקרב סיעת העבודה המערך בהפועל ואחר כך באורח רשמי על־ידי מליאת המרכז החדש, ניהל עו"ד גיורא עיני, מרכז סיעת המערך בהסתדרות. בחירתו של אופק נתקבלה במחיאות כפיים ורבים מבין חברי הוועידה לחצו את ידו ובירכוהו על בחירתו המחודשת לתפקיד המרכזי בספורט הישראלי.

אופק עומד לצאת ביום ב' הקרוב למוסקווה לחתום שם על אמנה מטעם הקסי"ס עם ספורטאי ברה"מ להופעות ספורטאים רוסים במערב אירופה כולל מיפגשים עם ספורטאי ישראל.

יעקב ישי מחזיק תיק הפועל לא בא לדיונים

מחזיק תיק הפועל בהסתדרות, יעקב ישי, אשר היה שלשום בערב בין המברכים בערב פתיחת הוועידה העשירית באולם תיאטרון ירושלים, לא השתתף אתמול בדיונים שהיו במיצפה רחל בקיבוץ רמת רחל.

לשאלת אחד הצירים לסיבת היעדרותו של מחזיק התיק, השיב מזכ"ל הפועל, כי ישי סבר שעליו להיות יו"ר הוועידה. התקנון לא קובע זאת. בתגובה אמר ישי כי לא יבוא לדיונים. אופק אמר, כי בשיחה שהיתה בין הצדדים עם מזכ"ל ההסתדרות ישראל קיסר הועלה שמו של יוסף אשתר לתפקיד היו"ר.

מברק לנשיא

יעקב ישי פירסם אתמול מברק ששלח לנשיא המדינה חיים הרצוג בו נאמר: "באומץ בפתיחת ועידת הפועל העשירית הפחת ברבים תקוה, שכאן אפשר וניתן עדיין לשנות את המציאות בספורט הישראלי. נכון ביטאת, כי הפועל מנהיג את הספורט בישראל ומחוליו תלויים בראש ובראשונה בשליחיו. כתמיד הצבעת ביד בוטחת על הצורך בשינוי דרך. כמחזיק תיק הספורט בהסתדרות לא אנוח עד שיתבצע השינוי ההכרחי המיוחל".

יצחק אופק סוקר פעולות התאגדות הפועל בדיוני הוועידה במיצפה רחל

מכירה סיטונית צפויה בטוטנהם

מאת שמואל טל

מורי וונאבלס, מנהלה של טוטנהאם הוטספרס, מתכנן מכירה סיטונית של שחקני קבוצתו לקראת העונה הבאה. כידוע לא הצליחה טוטנהאם העונה לשחזר את הישגיה הגדולים ואף נאלצה להחליף מנהל במהלך העונה. וונאבלס מקווה שפני הדברים יהיו שונים לאחר שימכור חלק נכבד מכוכבי הקבוצה וירכוש אחרים במקומם.

שניים משחקני המפתח של טוטנהאם, הקשר הבין־לאומי סטיב הודג' והבלם כרים פיירקלאף, היו מועמדים לעבור כבר לפני שבוע לנוטינגהאם פורסט, אולם בריאן קלאף סירב לשלם ערב נעילת שוק ההעברות סך של 600,000 ליש"ט תמורת הודג' והיה מוכן להציע רק 450,000 ליש"ט.

שוויו של פיירקלאף בשוק כ־400,000 ליש"ט ויש להניח כי עם סיום העונה ישלוף קלאף את פנקס ההמחאות שלו וירכוש את השניים.

בינתיים הספיק כבר וונאבלס להשאיל את הארגנטיני הוותיק אוסוולדו ארדילס לבלקבורן רוברס. קלייב אלן מתוכנן לעבור לבורדו הצרפתית תמורת מיליון ליש"ט.

גם טוני פארקס, ההולנדי ג'וני מטגוד והשוער הבין־לאומי ריי קלמנס (הסובל מפציעה ממושכת), אינם מופיעים בתכנית ההבראה של וונאבלס לקראת העונה הבאה.

פיפ"א החליטה: משחק חוזר נגד אוסטרליה!

מאת ניסן פרידמן

פיפ"א פירסמה אמש הודעה משמחת ומפתיעה ביותר עבורנו. יהיה משחק חוזר בין נבחרות הכדורגל של ישראל ואוסטרליה על הכרטיס לסיאול! המשחק הנוסף יתקיים במגרש נייטראלי, כנראה באירופה. על המקום והמועד יוחלט בשבוע הבא.

כדורגלני הנבחרת, שנחתו אתמול בלוד במצב רוח שפוף, יקבלו רק הבוקר את המידע החדש.

ועדת הערעורים של פיפ"א פסלה את המשחק הראשון בין שתי הנבחרות, 0:2 לאוסטרלים במלבורן, בעקבות שיפוט עוין וחד־צדדי של השופט הצ'יליאני דה־סילבה, שפסל שער ברור לזכות ישראל ואישר בעיטת עונשין מפוקפקת מ־11 מ' לזכות האוסטרלים.

בפסק הדין כותב יו"ר הוועדה: לא זו בלבד, שישראל איבדה את הביתיות, הרי שהשופט התנכל לה בצורה גלויה. נודע לנו, כי ערב המשחק בילה השופט דה־סילבה בחברת כמה מראשי ההתאחדות האוסטרלית לכדורגל. אין זה משנה אם הבירה שלגם, או "תשר" אחר שקיבל, גרמו לו לראות את המשחק ב"משקפיים" אוסטרליות. אנו רואים בתופעה זו חמור שאסור שיישנה".

דה־סילבה עצמו הושעה משיפוט במסגרת פיפ"א. ולנו לא נותר אלא לפנות להתאחדות שלנו ולמיהיץ': קדימה לעבודה. עוד לא אבדה תקוותנו.

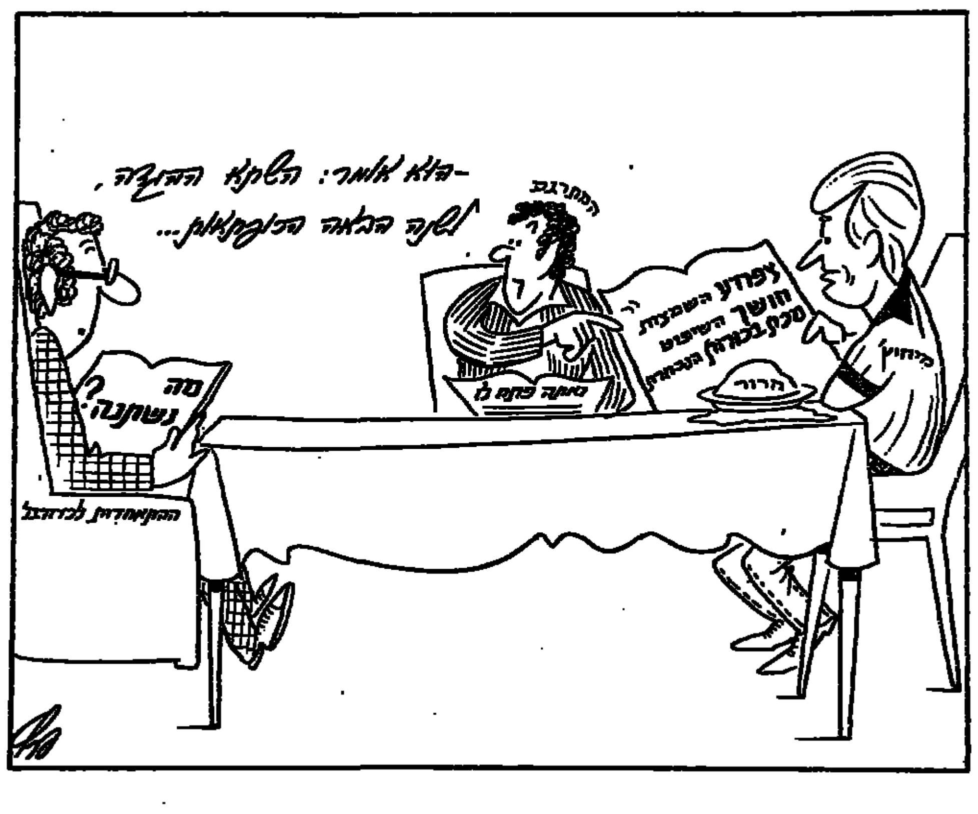

גם קרית־אונו לא תעלה ללאומית במקומה תעלה קבוצת מכבי פ"ת

מאת משה כהן

גם אליצור קרית־אונו לא תעלה לליגה הלאומית: כך פסקה אמש ועדת הכדורסל של איגוד הכדורסל, שהפחיתה ממאזן הקבוצה ארבע נקודות ליגה. כתוצאה מכך תעלה קבוצת מכבי פ"ת לליגה הלאומית.

רק לפני שבוע, שמחו בקרית־אונו על ההחלטה להפחית ארבע נקודות ליגה ממאזנה של מכבי ראשל"צ. החלטה זו העלתה את קרית־אונו לליגה הלאומית, אבל בהמשך הגיע גם תורה. ראשית הורשעו באי־שיתוף פעולה עם משרד החקירות של האיגוד והתוצאה: הפעלת עונש התנאי של הפחתת ארבע נקודות ליגה. אם הקבוצה תציג מסמכים בפני משרד החקירות ותוכיח, כי היא לא חרגה מתקנון התשלומים העונש יבוטל.

בנוסף לכך, הוחלט להטיל קנס כספי של 750 שקל על אליצור רמלה, בעקבות האירועים החריגים במשחקה מול מכבי ת"א. הקבוצה גם חויבה לשלם לאיגוד חוב של 2600 שקל בתוספת 500 שקל קנס. אם תוך שבועיים לא ישולם החוב יופחתו ממאזנה של רמלה ארבע נקודות ליגה ופירוש הדבר, ירידת הקבוצה לליגה הארצית.

בית"ר מתחה את מכבי ת"א לפני היציאה לגאנט

דקות רבות של חרדה עברו אמש על שחקני מכבי ת"א עד שהצליחו לגבור בקושי רב על בית"ר ת"א בתוצאה 80:91 (49:44).

ראשם של המכבים היה כנראה בגאנט. רק כך ניתן להסביר את יכולתם הפושרת. רוב ה"צהובים" שיחקו מתחת לרמתם הרגילה ורק יכולתם הסבירה של מיקי ברקוביץ וקוין מאגי מנעה מהמאמן רלף קליין אי־נעימות.

שחקני ה"מנורה" ראויים לחופן מחמאות על משחקם השאפתני וחסר רגשי הנחיתות. רק כושרם הגופני הלקוי והולשתו האמיתית של מרק סמפסון גרמו בסופו של דבר לנסיגתם בדקות הסיום. המשחק היה הפכפך ברוב שלביו. בית"ר כבר הוליכה ביתרון של שבע נקודות – 56:63, אבל כניסתו של ברקוביץ וההתאוששות של סימפסון מנעו הפתעה.

בהספסל המכבי נעדר עוזר המאמן, יאיר שרון, שעזב לפני חודש את בית"ר בטריקת דלת. בסוף השבוע יהנה מאמן מכבי, רלף קליין מחופשה באילת.

שפטו זליגנר וכרין לעיני 200 צופים באולם האוניברסיטה.

נקודות למכבי: מאגי 28, בארלו 21, ברקוביץ 16, ג'מצ'י 16, סימס 6.

נקודות לבית"ר: סימפסון 30, מורו 14, הווארד 11, גינזבורג 10, סלינס 5, מוסקוביץ 2.

השוודי קרלשטיין אלוף טורניר הפסח לנוער

ברמת־השרון נסתיימה אתמול אליפות הנוער של פסח. בגילאי 18 זכה השוודי מרטין קרלשטיין שניצח את ניר דקל 6:4, 2:6, 5:7. בין הבנות זכתה תגית אוחיון שגברה על יעל סגל 1:6, 2:6.

בגיל 16 זכה אלירן קצב שגבר על גיא אייל 1:6, 3:6 ובין הבנות זכתה ציפי אובזילר שגברה על פרוזור מרמניה 4:6, 2:6.

ביפו הוכתרו אלופי הטניס לגילאי 12 ו־14. בגיל 14 זכה ערן שוורץ ובין הבנות לימור גבאי. בגיל 12 זכה דני ארז ובין הבנות תגית אורון.

ביפו הסתיימה אתמול תחרות מוקדמת של אליפות הנוער הבין־לאומית הנפתחת מחר בכתרים. התחרות היא ע"ש יצחק דוביצקי ומשתתפים 32 טניסאים ו־32 טניסאיות.

נוטינגהם תארח מחר את ליברפול

מאת ג. שרון

מחזור המשחקים ה־34 באנגליה יחל כבר היום, כאשר מוברת הטבלה ווטפורד תארח את ק.פ.ר הלונדונית. אולם המשחק המרכזי יהיה מחר בנוטינגהאם, שם תארח הפורסט את המוליכה והמועמדת הבטוחה לתואר, ליברפול.

חניכיו של בריאן קלאף, שהעפילו באמצע השבוע למקום הרביעי לאחר נצחון על דרבי 1:2, ינסו להנחיל הפסד שני העונה לליברפולים הגאים. למרות שזו משימה קשה ביותר יתכן נצחון מקומי.

מנצ'סטר־יונייטד, העוקבת אחרי ליברפול, תארח בביתה את דרבי ותשאף לנצחון. אם תפסיד ליברפול והיונייטד תנצח, יקטן הפער בפיסגה ל־11 נקודות.

בלונדון ייערך דרבי בו תארח צ'לסי את ארסנל. למארחים חשוב הנצחון כדי להימלט מהתחתית. לתחתית נוספת, סוטנהאם, תארח את פורטסמות.

יתר המשחקים: קובנטרי – אוקספורד; ניוקאסל – לוטון; נוריץ' – צ'רלטון; שפילד־וונסדיי – ווסטהאם; סאותהמפטון – ווימבלדון.

במשחק ליגה דחוי שנערך באמצע השבוע: ארסנל – אוקספורד 0:0.

המוליכה הסקוטית סלטיק שניצחה באמצע השבוע את אברדין 0:1, תתארח מחר אצל היברניאן. ריינג'רס תארח את הארטס ובדנדי ייערך דרבי.

ברצלונה נטלה הגביע הספרדי

למרות העונה הגרועה שלה זכתה ברצלונה בגביע הספרדי לאחר נצחון בגמר על סוסיאדד בשיעור 0:1. את שער הנצחון הבקיע חוזה אלכסנקו בדקה ה־61.

בעוד רוב החוזרים דיברו על הצלחה במסע האוקיאנה

רק סווירי ומלמיליאן הודו: הנבחרת לא השיגה המטרה

מאת שמואל קליגר

סיאול כבר אינה בטווח הישג ידנו אחרי שהאוסטרלים הימיבו מאיתנו לבעוט לשער; בשביל זה לא היינו צריכים להטריח עצמנו אתמול לנמל התעופה ע"ש בן־גוריון כדי להקביל את פניהם של כדורגלני הנבחרת "מאורזבי פיאולי" שחזרו ממסע מתיש ביבשת החמישית. אבל גובה המחוות המרגישים בקבלת הפנים הלבבית; זרי הפרחים, הנישוקים והחיבוקים, החיוכים והיוהבים ודברי השבח מפי האוסטרליים. נתמלא לב כולנו בתחושה שאולי החמצנו את האולימפיאדה, אך בהחלט הרווחנו נבחרת. יש לכדורגל הישראלי עתיד!

זה היה גם המסר הברור והחד־משמעי שקיבלנו, אנו נציגי הממלכה השביעית, גם לאחר מסע תלאות שעברנו אנו בעצמנו עד שחדרנו לאולם האחמ"ים הקטן (למרות הוראת דובר רשות שדות התעופה שמנע כניסת העיתונאים). אבל סוף טוב הכל טוב. הנה אורי מלמיליאן, אבי כהן וחבריהם ואולם הנתיבות כמרקחה. אפילו המולטי מיליארדר שאול אייזנברג לא משך תשומת לב עם כניסתו לאולם האנשים החשובים כמו אורי ומיליינקו. מיכאל רצון, יו"ר צעירי חרות, הביא פרחים לנבחרת ("במדינה שלנו שכחו לכבד את הסמלים הלאומיים") ומיד נשמעה הערתו של דב שחר מהנהלת ההתאחדות ואיש הפועל שאמר למלמיליאן: "תגיד לו שאתה משלנו"...

בתוך קומץ אוהדים. שלט מאיר עיניים בידי אחדים. קהל מריע בקול: "אבינועם, אבינועם" ועובדיה הבחור השחרחר, עדיין מרגיש את כובד האחריות במקרה היריקה. נרגש, דמעות ניקוות בעיניו. מתחרט. אך את הנעשה אין להשיב.

מיהיץ' מאוד מאופק עם ארשת רצינית לא מרבה בדיבורים. מקצר כמו כולם והעיקר: "ייצגנו את המדינה כנבחרת. השופטים גזלו מאיתנו את סיאול. אבל הישגנו ניצחון מוראלי. אני מאחל חג שמח לכל השחקנים, מודה להתאחדות ולעיתונות האוביקטיבית שהיתה צמודה לנו". הדברים נאמרים בלעו וקאריו המתורגמן מתרגם בארשת פנים חמוצה אולי בפעם האחרונה על אדמת ישראל. אנשים עייפים משעות טיסה ממושכות. שעות טיסה, אמרנו? אלה היו ימים, לא שעות. הדברים לאקוניים, מתומצתים. חליפות מחוייטות, דיבורים מהוקצעים, ברורים. רואים ושומעים שהחבר'ה האלה קורצו מחומר אחר. רק חומר ההישגים, הוא לבדו נשאר כשהיה. כמה חבל!

אומר אבינועם עובדיה: "זה לא היה כשלון. זה היה הישג. שיחקנו בחוץ וניצחנו".

אמר ירון פרסלני בשם כל שחקני הנבחרת: "יצאנו למשימה לאומית. כאן אין יריבויות וצדדים, כולנו באותו צד של המיתרס. עלינו להמשיך את העבודה בגביע העולמי. קיבלנו גיבוי מההתאחדות ועשינו יחדיו מאמץ עצום במשך 40 יום, הרחק מהבית".

והוסיף אורי מלמיליאן: "השגנו בחוץ 9 נקודות. אמנם לא השגנו את המטרה כי האוסטרלים ניצחו. במעט ניצחנו. הפסד הוא חלק מכדורגל. השגנו תוצאה טובה ובין החברים לא היו אף פעם מריבות. יש לנו יותר מסגרת עד המשחקים הקדם־עולמיים. חלק מהשחקנים בוודאי ימשיכו ועכשיו יש לנו ליגה וחשוב שנוכל לעמוד בזה".

בשם הנהלת המשלחת סיכם חיים צימר: "חזרנו עייפים ובסך הכל מרוצים. עם ישראל ראה את הסיבות מדוע לא הגענו לסיאול. אבל גם ראה כיצד לנו חובר כיעלה. זו היתה משימה לא קלה בתנאים קשים הרחק מהבית ובמשך תקופה ממושכת. מעולם לא השיגה נבחרת ישראלית 9 נקודות מחוץ לביתה. וזה היה מסע מוצלח".

נזכרנו בדברי הפתיחה של יו"ר הנהלת ההתאחדות שאול סווירי שאמר וכמו היטיב להגדיר רחשי הלב של כולנו: "מקבלים אנו אתכם בברכה. למרות אי־ההצלחה חזרתם כנבחרת מגובשת. יש לנו תקוה ויש לנו נבחרת שצריכה להמשיך".

שייטי ישראל ממשיכים לאכזב

מאת יוסי גלזר

צמד השייטים האמריקאי סיירן ומקיי מוליכים בתום השיוט השלישי באליפות העולם בשייט מפרשיות מדגם 470 הנערכת בחוף השקט בחיפה. הצמד האמריקאי שניצח בשיוט אתמול מקדים בסיכום הכללי את האחים האיטלקים מנשמקי הזקבדים קסטו ומקטני.

אתמול כאמור ניצחו האמריקאים לפני השוודים לנג'ורן וכורגי והיפאנים נאקאמורה וסאאקוסי.

הישראלים ממשיכים לאכזב. ברוקמן ופרידלנדר הם הצוות הבכיר שלנו והם מדורגים במקום ה־10 בסיכום הכללי לאחר שאתמול דורגו במקום ה־19. האחים דן ורן שורטן דורגו אתמול במקום ה־14 ועלו למקום ה־27 בסיכום הכללי. אריד ואלדר עזרא סיימו אתמול במקום ה־35 ומדורגים במקום ה־37 בסיכום הכללי.

בין הנשים ניצחו אתמול בפעם השניה ברציפות האחיות השוודיות אלכסנדרסון והן מוליכות גם בסיכום הכללי לפני בנות ארצן סורנסון ובנגסטון והאיטלקיות בטינה ומוניקו. אתמול הקדימו האחיות השוודיות שני צוותים מארה"ב קייסי ודיימונד והארדרן וגוף.

תחילת התחרות נדחתה אתמול במשך כשעתיים וחצי בגלל העדר רוח ובסופו של דבר יצאו השייטים לדרך עם רוח של שישה קשר במקום 10 קשר כנדרש.

אתמול גם הופעל בפעם השניה ברציפות "חוק המוות" ונפסלו חמש סירות. אחת מהסירות הפסולות היתה של השוויצרים פריי וויקי שהוליכו לאורך כל השיט ואף זכו ב. רק בסיום התברר להם שנפסלו. הערעור שהגישו נדחה.

שניאור ושוחם הליד ב"משחק העונה"

בליל הסדר: הגדת פסח ביום ראשון: אגדת דשא

מאת ניסן פרידמן

שלושה מחזורים לפני סיום הליגה הרגילה, ייפגשו ביום ראשון שתי הגדולות, מכבי נתניה והפועל ת"א. לנתניה יתרון של 3 נקודות ונצחון יגביר מאוד את סיכוייה לזכות במקום הראשון לקראת הפלייאוף.

אילמלא התקלה הבלתי־צפויה עם הרחקתו של משה סיני, היינו צפויים לחזות שוב בכל הכוכבים של שתי הקבוצות. למרכז השדה של הפועל חוזר מאוקיאניה אלי כהן ולהוד הנתנייתי שב שלום תקוה. לצידו יחזור לשחק גם יגאל מנחם, שהחלים מפציעה. בגביע הטוטו כבש יגאל 5 שערים, כולם במשחק אחד. לקבוצתו, נפצע אחיו שמעון בתיקול חריף עם שחקן שמשון, ועלול

48 שעות לפני שבת

להחמיץ את המשחק. כזכור, היה זה שמעון מנחם, שהבקיע את שער הנצחון הנפלא לרשת הפועל ת"א בסיבוב הראשון. 0:1 לנתניה בר"ג.

מכבי נתניה ערכה אימון הכנה בשעות בין הערביים, כדי להתרגל לשעה המאוחרת של המשחק. שני המאמנים מודעים לחשיבות המשחק, אם כי הגדרתו כ"משחק העונה", מטעה במקצת. לאחר המחזור ה־26 בליגה צפויים עוד 7 משחקים לכל קבוצה. במובן, הקבוצה שתדורג ראשונה תארח בביתה את סגניתה וגם זה נחשב ליתרון מסויים.

אתם זוכרים ודאי, ששני המאמנים קרובי משפחה. זאביק ולצר (נתניה) נשוי לבתו של יצחק שניאור (הפועל). מההגדה של ליל הסדר הם יעברו לאגדת הדשא בבלומפילד. זה מול זה.

★ הפועל ת"א – מכבי נתניה. בלומפילד. 5 אחה"צ. שופט: יעקב שיינר.

הרכבים משוערים:

הפועל ת"א: אלטר; עמר, זאנה, סגל, רוד הרשליקוביץ'; מוסה, ארמה, ז'אנו, אלי כהן; ברקשטריט, שבתאי לוי.

מכבי נתניה: בלדר; פקר (ש. מנחם), חסן, חלפון, קורך; עציוני, גראוסה, לם, רוני לוי; שלום תקוה, יגאל מנחם.

כפ"ס ושמשון אורבות

כאשר יפתח "משחק העונה" בבלומפילד יעברו כפר־סבא ושמשון ת"א לפני סיום משחקיהן. כפ"ס בחיפה ושמשון בחולון. שתיהן קרובות לצמרת הגבוהה ומצפות למעידתן של שתי הגדולות. תיקו או נצחון של הפועל ת"א יתאימו לאינטרסים שלהן. אבל, קודם עליהן לעבור שתי משוכות, לא קלות. כפ"ס תיתקל במכבי חיפה שונה במקצת, שגיבשה במהלך משחקי הטוטו קבוצה צעירה ותוססת. שמשון תאלץ לעמול קשות כדי לנצח במגרשה הביתי של צבריהם, אם כי קבוצה זו מצויה בנסיגה קלה באחרונה. שחקני שמשון יגיעו אחרי משחק מתיש בחצי גמר הטוטו נגד נתניה ולפני הגמר נגד בני־יהודה ביום רביעי.

★ שימו לב למצב בצמרת הטבלה ועשו את החשבונות שלכם: לנתניה 45 נקודות, לפני הפועל ת"א 42 נקודות, כפ"ס 38 ולשמשון 37.

לבית הספר הימי מבואות־ים
דרושים לשנה"ל התשמ"ט
1. מורה לספרות ותנ"ך
2. מורה לקרור ומיזוג אויר (טכנאי או הנדסאי)
3. מורה לאנגלית
4. מורים למקצועות החשמל והבקרה (הנדסאים, מהנדסים)
עדיפות תנתן לקציני חשמל בצי הסוחר.
5. מורה לשרטוט
המעוניינים יפנו בכתב בפרוט קורות חיים להנהלת מבואות־ים מכמורת 40297 טל' 053־663242

לחברה מובילה דינמית בהדפסת מדבקות
דרוש/ה
סוכן/ת מכירות
תנאים טובים במיוחד למתאים/ה.
לפנות בכתב־יד בצירוף פרטים מלאים, כולל טלפון, ל־דולמג, אליפלט 10 ת"א 66080, עבור סוכן/ת.

רשות הגנים הלאומיים
דרוש
מנהל לגן הלאומי באכזיב
הכישורים הדרושים:
1. השכלה תיכונית.
2. שפות – עברית ואנגלית.
3. נסיון באחזקת גן ובניהול צוות עובדים, 5 שנים לפחות.
4. גיל עד 40 כושר גופני מעולה.
5. רשיון נהיגה לרכב ולטרקטור.
6. מגורים בקירבת הגן.
7. רצוי נסיון בניהול חוף רחצה.
מועמדים יפנו בכתב בצירוף תולדות חיים לת.ד. 7028, תל־אביב עד יום 11.4.88.

לבית־הספר התיכון "אליאנס" ברמת־אביב
דרושים/ות
מורים/ות
לשנת הלימודים תשמ"ט
במקצועות:
מתמטיקה, אנגלית, מדעי־החברה, צרפתית, כלכלת־הבית, לשון, היסטוריה ומוסיקה.
נא לפנות לקביעת ראיון לטלפון: 03־411202/3

למוסד פיננסי
דרוש/ה
עורך/ת דין
★ בעל/ת ותק של 3 שנים לפחות
★ עם נסיון במשפט מסחרי
★ עדיפות לבעל/ת נסיון בבנקאות
★ מקום העבודה ברמלה.
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 29036 ת"א מיקוד 61290 ולציין על המעטפה: "עבור מחלקת משאבי אנוש – עורך דין"
סודיות מובטחת

לחברה לייבוא רכב
דרוש/ה
איש/אשת מכירות
לאולם התצוגה והמכירות הראשי של החברה בתל־אביב.
מועמדים בעלי נסיון בענף הרכב ובעלי שליטה בשפה נוספת יפנו בכתב, בצרוף קורות חיים לת.ד. 36166, ת"א 61361 וציינו "איש מכירות".

אינ'נסקו רענן
מיזוג אויר לרכב
דרושים
1. חשמלאי רכב
2. מכונאי רכב
3. עובדים חרוצים בעלי רקע ונסיון טכני
4. פקידת קבלה לשעות 12.00-18.00
לפנות לטל. 03-783617
ברוך הירש 11 בני־ברק

לחברת תיירות בתל־אביב
דרושה
מזכירה למנהל אגף
הכישורים:
★ ידיעת השפה אנגלית ועברית על בוריין
★ הדפסה טובה בעברית ואנגלית
★ יחסי אנוש טובים
★ אחראית ומסודרת
★ נסיון בעבודה משרדית
רק העונות לדרישות הנ"ל, מתבקשות להתקשר 03-651246, מיום א'.

משאבי אנוש
ניום והערכת מנהלים בע"מ
ליצואן מס' 1 בתחומו בארץ
דרוש
מנהל כספים
תחומי עיסוק: אחריות כוללת לניהול כספי החברה: חשבונאות, תקציב, תמחיר ובקרה, מערכת מחשב ופיקוח על חברות בנות בחו"ל.
ניהול צוות של כ-10 עובדים.
כישורים: בוגר כלכלה / ראית חשבון / מינהל עסקים, בעל נסיון של כ-10 שנים בתעשיה ושליטה מלאה באנגלית. (שפה נוספת יתרון).
גיל 35-45.
החברה ממוקמת בצפון הארץ.
המועמדים המתאימים יפנו בכתב יד בצרוף קורות חיים מודפסים לת.ד. 189 רמת־גן 52101
סודיות מובטחת.

דרושים
"בלשון זכר לרבות נקבה.
מנהל/ת מח' דוקומנטים – יצוא
★ לארגון ותאום משלוחי יצוא בים ובאויר.
★ שליטה במסמכי יצוא, עמילות מכס, מכתבי אשראי.
★ נסיון בעבודה עם מחשב.
★ הדפסה בעברית ואנגלית.
★ ידיעת השפה האנגלית על בוריה (שפה נוספת יתרון).
★ נסיון של 3 שנים לפחות.
מזכירת יצוא – צרפתית, אנגלית
חרוצה ואחראית, השואפת לקחת חלק בקידום היצוא, שולטת בשפות על בוריין כולל הדפסה.
מזכירת יצוא – אנגלית
חרוצה ואחראית, השואפת לקחת חלק בקידום היצוא, שולטת בשפה האנגלית על בוריה כולל הדפסה. שפה נוספת – יתרון.
העבודה ביבנה, במשרה מלאה, 5 ימים בשבוע.
מועמדים יפנו בכתב עם פירוט קורות חיים. לת.ד. 465 יבנה 70653 בציון התפקיד ע"ג המעטפה.
רב-בריח מקום גדול לעבוד בו.

למפעל תעשייתי גדול במפרץ חיפה
דרוש/ה
מנהלות ביצוע
למחלקה המונה כ־60 עובדים ועוסקת בשינוע חומרי גלם למשלוחים
הכישורים הדרושים:
★ בעל רקע טכני
★ נסיון מוכח בניהול צוות עובדים
★ רצויה השכלה של טכנאי לפחות
תנאים טובים למתאימים/ות
מועמדים מתאימים יפנו הצעותיהם בכתב יד בציון הפרטים המבוקשים לת.ד. 4568 חיפה עבור מספר 28 (מיקוד 31040)

9–8 ש"ח לשעה
למטפלים לפי שרטוט רוכבי צבת/לחץ מעולים.
053־54247 בערב

דרושה
תדמיתנית
עם ידע
בעיצוב בגדי נשים
בעלת נסיון למשרה מלאה
03־347519 בערב

שיווק
שיווק מוספי פרסום מיוחדים בע"מ במעריב
לשיווק – כמנהלים מיוחדים במעריב הדרושים לפרוייקטים שונים בתחום הפרסום התקשורת
נציגי קידום שיווק ומכירות
★ כושר מו"מ ★ יוזמה ותיחכום
★ רמה אישית ומקצועית גבוהה
★ רצוי רקע בנושאי פרסום תקשורת וכלכלה
★ רצוי נסיון במכירות ושיווק
★ יכולת סגירת עסקאות
★ כושר מנהיגות והתמדה
חסרי נסיון – בעלי רקע מתאים – מוזמנים להתקבל כמתמחים. תגמול גבוה בהתאם לכישורים ולתפוקה.
נא לפנות לענת, טל: 333901, 331987, 03־333003 בין השעות 09.00–14.00, או לשלוח קורות חיים לת.ד. 14202 תל־אביב לידי ענת

למלון לרום קלאב הוטל טבריה
דרושים:
צעירים
בעלי כשרונות בתחום המשחק, השירה והתנועה להקמת צוות בידור.
מועמדים מתאימים יפנו למחלקת יחסי ציבור טל. 06־791888

לקרדיומדיקס בתל־אביב
אחות
למשרת בוקר. דרוש ידע טוב בא.ק.ג., יתרון לבעלות נסיון בטיפול נמרץ לב, תנאים מצויינים למתאימה, כולל אפשרות למגורים.
לראיון 03־204451

לחברה העוסקת בפרסום ובידור
דרושה
יוזמת עסקים
דרישות התפקיד:
★ 12 שנות לימוד לפחות
★ נסיון בניהול מו"מ משולב
★ עצמאית, בעלת מרץ וטיפה חוצפה
★ עדיפות לבעלת נסיון בענפי בידור ופרסום
★ הופעה נאה
העבודה אינה במסגרת שעות עבודה קבועות.
לפנות בכתב, בצרוף קורות־חיים לת.ד. 20302 ת"א עבור "יוזמת עסקים"

חברה להפצה בחיפה בענפי תמרוקים, חומרי ניקוי ומזון
דרוש
סוכן מכירות
(לאזור הגליל)
★ רשיון נהיגה בתוקף.
★ נכונות לעבודה בלתי שגרתית.
★ נמרץ, אחראי, ערביות.
נסיון מוקדם יתרון.
עדיפות תנתן לגרים באזור הגליל
לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים ת.ד. 1316 חיפה.

לאכסניית הנוער ע"ש י. מיוחס מטבריה
דרושים
1. פקיד קבלה
בעל נסיון מוכח, דובר שפות, 12 שנות לימוד. אפשרות למגורים במקום.
2. פקיד/ה
לעבודות משרדיות בשעות 07.30–15.30. דוברת שפות, מינימום 12 שנות לימוד, הדפסה בעברית.
נא לפנות בשעות היום לבני או יעל 06־790350, 06־721775

מכון דור
מיון אבחון פסיכולוגי
עבור לקוחנו
מפעל מוביל
בענף הפלסטיק
באזור תל־אביב
דרוש
חשב שכר
★ נסיון בתפקיד דומה לפחות 3 שנים
★ ידע בהפעלת מערכת ממוחשבת של שכר
★ אדם עצמאי יוזם ואחראי המעונין להשתלב בחברה מבוססת לאורך זמן.
לפנות מכון דור רוזנבאום 4 ת"א
טלפונים 03־203652, 03־203656

למפעל בטון מובא
דרוש
סדרן
דרישות התפקיד
★ בעל השכלה תיכונית או מקצועית
★ בעל רכב
★ גיל 32־25
★ נכונות לעבוד מעל שעות מקובלות
★ מגורים בראשל"צ, חולון, בת ים או בסביבה הקרובה
המתאימים יתקשרו: 03־9612132 או 03־9612301/2 לאיתן או יהודה

למשרד רואי חשבון בתל־אביב
דרוש
עובד/ת מסים
בעל/ת ידע בהכנת דוחות אישיים, הצהרות הון וקשר עם שלטונות המס.
לפנות בכתב כולל תאור נסיון קודם לת.ד. 4529 ת"א מיקוד 61044

משרד החוץ – המחלקה לשיתוף בינלאומי
מבקשת מועמד
לתפקיד יועץ
לנושאי הדרכה בשיטות בקר מבוקר בתחומי החינוך הבלתי פורמלי
מקום השהות בארץ דוברת אנגלית ביבשת אפריקה ● שליטה מלאה באנגלית בכתב ובע"פ היא תנאי לקבלת התפקיד ● מועמדים בעלי רקע אקדמי ונסיון מעשי בתחומי תכנון, הדרכה, הכשרת כח אדם, ארגון מערכת עזר להדרכה מתבקשים לפנות אל המחלקה לשת"פ בינלאומי ולצרף קורות חיים בשפה האנגלית.
הפניות חייבות להגיע אל משרדנו ת.ד. 13806 ירושלים עד ל־21 באפריל 1988.

לחברת גני שקמים בע"מ
הפעלת מרכזי ארועים
דרושים:
א. טבחים מנוסים
יוצאי בתי מלון בתפקידים בכירים.
ב. עוזרי טבח
עם נסיון בארועים לעבודה באזור נס־ציונה ונתניה
טל: 08־402020

חברת אלכס אוריג'נל
מיזוג אויר לרכב
דרושה
מרכזנית
★ בעלת הופעה נאה
★ נסיון בעבודה
נא לפנות לטל. 03־5447444

בס"ד
מועצה אזורית שפיר
בית הספר הדתי המקיף שפיר – מרכז שפירא
דרושים
לשנת הלימודים תשמ"ט
מורים
במקצועות כדלקמן:
תנ"ך, תושבע"פ – להוראה בכתות בנים.
היסטוריה, ספרות, מכונאות רכב, חשמל רכב, פקידות, חינוך גופני, שרטוט.
לפנות – מיד לאחר חג הפסח – בשעות העבודה לטלפון: 08־582201, שלוחה 64.

קורס מתקדם להכשרת
אנשי שווק ומכירות
בענפי הרפואה השונים.
ממיר מערכות מידע ויזום רפואי.
טלפון: 03־5466040.

ל"מחלבת דן"
דרוש
מזכר
למעבדה במפעל
● בעל נסיון מוכח
לפנות ביום א'
מ־07.00–12.00 רח' הצבעים (יקאל) 4, אזור התעשייה בת־ים, למוטי

דרוש
מונטג'ר פרוצס
לפנות לשמעון
03־9611688

לחברה לשיווק מוצרי בנייה בנס ציונה
דרושה
קופאית
לפנות לטל.
08־470162 למיכל

לאריסטו שמש בתי אופנה
דרושים
★ סוכן/ת
מקצועי ומנוסה + רכב מסחרי לאיזור המרכז דרום
★ מוכרות מדליקות
מקצועיות ומנוסות לחנויות המפעל
טל: 03־217737

ל"רימון טיולים בע"מ"
03־5102333
דרושים:
1. למחלקת F.I.T
פקיד/ה להזמנות
(2 משרות)
★ נסיון מוכח – 3 שנים לפחות
★ נסיון בכספים וחשבונות
★ שליטה באנגלית
★ נכונות לעבודה בשעות לא מקובלות אפשרות לעבודה אחה"צ/ערב
נא לפנות לדני – החל מיום א'.
2. למחלקת קבוצות
פקידת הזמנות
★ יום עבודה שלם
נא לפנות לגילה – החל מיום א'.
3. מרכזנית
נא לפנות לגילה

לחברת מסחר ארצית
דרושות
דיילות מכירה
לחנויות בנמל התעופה בן־גוריון
דרישות התפקיד:
★ נסיון במכירות
★ נכונות לעבודה במשמרות
★ הופעה נאה
★ גיל 30–45
נא לפנות בכתב יד לת.ד. 895 ת"א ולציין ע"ג המעטפה "דיילות מכירה"

דרוש
SYSTEM MANAGER
למחשבי VAX
נסיון של שנה לפחות בתפקיד דומה
דרושה הכרה של VAX-VMS, DECNET.
מקום עבודה ת"א
נא לשלוח קורות חיים לת.ד. 13045 ת"א 61130 עבור דורית

י. בראון
טיפוח עופות ומדגריה
דרוש
לולן
בדבר פרטים נא להתקשר לטלפון 052־21204

דרוש
★ מכונאי
לאחזקת מפעל בחולון
עם נסיון באחזקה ובניהול צוות עובדים + המלצות
טלפון 03־805884 עד 14.00

לחברת ביטוח בת"א
דרושים
1. חתם אלמנטרי
2. רמ"ד תביעות רכוש
(עם נסיון בסילוק תביעות בענף ...)
מועמדים בגילאי 28–40 בעלי נסיון מוכח בתחומים לעיל (עדיפות לבוגרי המכון לביטוח) מתבקשים לפנות בכתב יד לת.ד. 25262 ת"א אל מנהל משאבי אנוש

למפעל בטון מובא באיזור ראשון־לציון
דרושים
משאיות להרכבת מערבלי בטון
דגמי משאיות החל מ־1979
בעלי משאיות מתאימות יתקשרו
03־9612132 לאיתן או יהודה
בין השעות 13.00–16.00

יופיטר מחשבים בע"מ
דרושים
אנשי מכירות
– נסיון קודם במכירות הכרחי
– רצוי נסיון במכירת מחשבי APPLE MACINTOSH
נא לפנות בצירוף קורות חיים לת.ד. 51904 ת"א 67132 או טלפונית 03־5610872–3 לאלה

לחברה צבורית דרושה
מנהל/ת חשבונות עצמאי/ת
דרגה 3
לפנות בכתב יד בצירוף קורות חיים ונסיון מקצועי לת.ד. 1678 אכ'

דרוש
חרט מעולה לציוד כבד
עם נסיון רב, ובסגר מעולה
תנאים מצויינים
03־727345
03־729084

הכפר הירוק
ע"ש לוי אשכול
כפר נוער לחינוך תיכוני
לשנת הלימודים תשמ"ט
דרושים **מורים** במקצועות:
– במשרות חלקיות –
★ מנהלי מסחר
★ אלקטרוניקה ומיתוג
★ מיחשוב ובקרה
★ מכונאות ומיכון חקלאי
★ תולדות הלבוש/ציור אופנה
★ כימיה טקסטילית ★ אופנה
★ אם בית
זוג (מגורים במקום) לתפקידים:
★ חשמלאי ואם בית
נא לפנות בכתב יד להנהלת הכפר הירוק ע"ש לוי אשכול ת.ד. 47800

קבוץ אשדות יעקב איחוד
מחפש:
אחות מוסמכת
נא לפנות: בשעות הבוקר לטלפונים 06־756205, 06־756306 ובשעות הערב, למלכה 06־756449, 06־756464

דרוש/ה
פקיד/ה
למדור רכב
עם נסיון של 3 שנים לפחות בסילוק תביעות רכב
נא לפנות לציונה
03־5430723
מנורה
חברה לבטוח בע"מ

לחברת קוסמטיקה בעלת שם עולמי
דרושות
יועצות יופי מעולות
לירושלים בלבד
אם את:
בעלת הופעה נאה
בעלת ידע באנגלית או צרפתית
בעלת כושר מכירה ועבודה עם קהל
אנו מציעים לך משרה קבועה הולמת
הכשרה והדרכה יינתנו למתאימות.
לא דרוש נסיון קודם.
נא להתקשר למירי טל. 03־453153

לחברה לשיווק מוצרי בנייה בנס־ציונה
דרוש
מנהל מכירות
בעל נסיון לאולם המכירה
לפנות לטל. 08־470162 למיכל.

MP'S
למפעל בראשון־לציון
דרושה
תדמנית
עם נסיון
לפנות לדוד לבל:
03־9610686 03־9610888

דרוש
הנדסאי אדריכלות
4–5 שנות נסיון
03־222780,
03־220793

לבית־הספר עמק־החולה בי"ס מקיף על־יסודי שש שנתי כפר־בלום גליל־עליון
דרושים
מורים/מורות
להוראה וחינוך
במקצועות:
★ מורים לחטיבת ביניים ★ ביולוגיה ★ מתמטיקה ★ חשבונאות ★ חינוך מיוחד ★ גאוגרפיה.
לפנות לדן לוין, בשעות היום 06־941381/2/3 בשעות הערב 06־946571.
"עמק החולה" מציע אתגר, אפשרות מגורים בקיבוץ, או חברות בכפר קהילתי, למשפחות שיעברו את המיון

לי.ב. אחזקת מערכות בע"מ
דרושים
★ טכנאי מיזוג אויר
★ עוזר טכנאי
★ חשמלאי מוסמך
בעל נסיון במערכות מיזוג אוויר.
בפרטים טלפון: 057־37740, 057־37501, 057־73244.

לברקן סוכנות לבטוח בע"מ
דרושה
מזכירה
למחלקת ביטוח חיים, לתפקיד עצמאי ואחראי מאוד, הכולל קשר עם סוכנים וחברות ביטוח ותפעול אדמיניסטרטיבי.
רצוי נסיון בבטוח חיים.
בעלת הופעה נאה ויחסי אנוש טובים
03־7520166, 03־7518060 שלוחה 31
(לפנות החל מיום א')

לחברת בניה בת"א
דרוש:
מהנדס־הנדסאי ביצוע
★ בעל נסיון בניהול אתרי בניה ועבודה בחברת בניה.
★ נסיון של 5 שנים לפחות.
נא לפנות בכתב יד ובציון קורות חיים ונסיון מקצועי ושכר מבוקש לת.ד. 991, ת"א עבור "מהנדס ביצוע".
– סודיות מובטחת –

לסניף חברה מסחרית גדולה, בתחום הרכב בת"א
דרוש
מנהל חשבונות
צעיר ונמרץ
לעבודה בנושאי ארגון והנה"ח.
נסיון בתחום הרכב יתרון.
נא לפנות בכתב יד לת.ד. 50491 ת"א 61500

למוסד פיננסי גדול בת"א
דרושים
שומרים
לעבודה קבועה במשמרות
★ בני גיל 55–30.
★ בעלי בריאות תקינה.
★ רצוי – ניסיון צבאי קודם בדרגת נגדים.
★ השכלה של 10 שנות לימוד לפחות.
★ תושבי גוש דן.
המעוניינים יפנו בצרוף קורות חיים בכתב יד וציון טלפון לת.ד. 23136 ת"א מיקוד 61230 עבור "מס' 130".

לגדות, תעשיות פטרוכימיה בע"מ
דרוש לתפקיד רב אתגרים
מהנדס תהליך
★ נסיון של 1־2 שנים בתעשיה.
מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות בכתב לת.ד. 1780 חיפה 31016

למיכשור רפואי
לחברה המובילה בענף
דרוש
איש/ת מכירות
דרישות:
★ נסיון קודם במכירות של מיכשור רפואי ו/או בעבודות מעבדה בבתי־חולים. עם מכשור רפואי דיאגנוסטי.
★ ידיעת השפה האנגלית
★ מגורים באזור המרכז
★ למועמדים המתאימים יינתן רכב צמוד ותנאים הולמים.
נא לפנות בכתב־יד לת.ד. 26463 ת"א 61263 עבור מס' 20, לצרף קורות חיים + המלצות

לרשת בתי הכל־בו
של
המשביר לצרכן
דרושים/ות
★ קניינים
★ עוזרי קניינים
לעבודה באגף המסחר של הרשת בת"א.
המועמדים שיתקבלו לעבודה ידרשו לעבור תקופת השתלמות בבית כל־בו.
קורות חיים בכתב־יד יש לשלוח לאגף כח־אדם ת.ד. 8680 תל־אביב 61086

ל"קלאב־מדי"
בראשל"צ דרושים
★ רקדניות ג'ז
★ מלצריות (חתיכות)!
★ ואנשי מכירות
מתאימים בלבד יפנו אל 03־955039, 03־9665080.

לטמפו
תעשיות
בירה
חולון
דרושים
★ מחסנאים
למחסן תוצרת ומשלוחים
כישורים נדרשים:
גיל 35–25
12 שנות לימוד לפחות.
נכונות לעבודה ב־2 משמרות.
עבר ללא דופי, רצוי רקע בעבודות מחסן.
★ מחלקי תוצרת
בעלי רשיון ג', לאחר שירות צבאי.
10 שנות לימוד לפחות.
נסיון בנהיגת משאית.
נכונות לעבודה בשעות נוספות,
עבר ללא דופי.
מועמדים מתאימים, תושבי גוש דן והסביבה מתבקשים לפנות למחלקת כח־אדם, "טמפו" – רחוב המלאכה 9 חולון.
החל מיום ראשון 3.4.88, משעה 09.00 בבקר.

לחברת בניה ארצית
דרוש/ה
הנדסאי/ת בנין / ארכיטקטורה
דרישות התפקיד:
★ טיפול ברישוי והיתרי בניה
★ טיפול ברשויות שונות
★ טיפול במפרטים טכניים ומסמכי מכירה
★ טיפול בלקוחות החברה
לפנות בכתב יד לת.ד. 50239 ת"א 61500 ולציין ע"ג המעטפה משרה מס' 100

למפעל תעשייתי בבסריטבא דרושים
עובדים
עבודה במשמרות, 5 ימים בשבוע. אפשרות לרכוש מקצוע תוך כדי עבודה.
לקביעת פגישה, לפנות טלפונית
למיכל: 052־441358, 052־23258

קופת חולים מכבי
דרוש/ה **עובד/ת מעבדה**
מקום העבודה: מעבדה מחוזית רמת השרון ● למשרה מלאה ● בעל/ת נסיון בבדיקות המטולוגיות ולקיחות דמים או נסיון בבקטריולוגיה ופרזיטולוגיה.
נא לפנות בכתב, בציון קורות חיים, לגב' לילי גוטפריד מנהלת מעבדת מחוז השרון, סניף קופ"ח "מכבי", רח' אוסישקין 5 רמת השרון או בטל' 402474

לחברת בניה ארצית
לסניפה בירושלים
דרוש
מהנדס ביצוע
בעל נסיון של 5 שנים
מועמדים מתאימים יפנו בכתב יד, עם פירוט קורות חיים לת.ד. 2770 תל־אביב

אתה יכול להיות בין 10 המועמדים ולהרויח מעל 2000 ש"ח לחודש
אם אתה רציני/ת ודינמי/ת
התקשר מיום א'
טלפון 4־3־2־5103961־03

לחברה ליבוא רכב
דרוש/ה
איש/ת מכירות מעולה
רצוי נסיון בענף הרכב
נא לפנות בכתב יד לת.ד. 9421 תל־אביב מיקוד: 61093 לידי גילה
המתאימים יוזמנו לראיון
– סודיות מובטחת –

דרוש
מציל מוסמך
לבריכת השחיה במושב בני־עטרות
לעונה הקרובה מאי עד אוקטובר 1988. בעלי נסיון + תעודת הסמכה יפנו בכתב למזכירות בני־עטרות, דואר בני־עטרות 60991

נשי אמי"ת
עיריית צפת
המחלקה לחינוך
מכרז ניהול
בית ספר העירוני תורני – יד לב"ב – אמי"ת צפת
לשנה"ל תשמ"ט
דרוש
מנהל
בעל השכלה תורנית ואקדמית
מועמדים בעלי נסיון מוכח בניהול בית־ספר מקיף, יגישו מועמדותם בכתב, בצרוף תולדות חיים והאישורים מתאימים, למנכ"ל נשי אמי"ת, המשרד הראשי, רח' דב הוז 16/18 ת"א מיקוד 63416.
המועד האחרון להגשת מועמדות: 1.5.88

אם יש לך...
השכלה תיכונית, נסיון בשיווק ומכירות (מומלץ), רכב, יוזמה ומוטיבציה להצלחה...
אם אתה...
מדבר שפות (כמה שיותר) – יותר, בימיה בקלות, מחפש מקצוע מעניין, רוצה להרויח ולהתקדם בהתאם לכישוריך...
אם...
מקום מגוריך בת"א או בחולון והמרכז...
לפנות ליועצי המכירות של אנגלו־סכסון, טל. 03־341333
(סודיות מובטחת)
אנגלו־סכסון
זה הכל בשבילך.

קופת חולים מכבי

דרוש
איש מודיעין
מקום העבודה: תל־אביב
שעות העבודה: 13.00־20.30
12 שנות לימוד
נא לפנות בטל: 03־5103768 למחלקת כ"א

מפעלי ניר אמריקאיים ישראליים בע"מ

דרוש

חרט

נסיון של שנתיים לפחות.
רצוי ידע בכרסום.

המעוניינים מתבקשים לפנות בכתב למחלקת המנגנון ת.ד 142 חדרה
סודיות מובטחת.

לביה"ס התיכון ע"ש בן־צבי בקרית־אונו

מורים

לשנה"ל תשמ"ט

במקצועות הבאים: פיזיקה, תנ"ך, תלמוד, אנגלית, כימיה, לשון, הסטוריה, ערבית, גיאוגרפיה, ספרות, מדעי החברה, ביולוגיה, חינוך גופני, מקצועות המינהל והמזכירות, אדריכלות והנדסת בנין, הנהלת חשבונות.
מורים שיש להם הכשרה מתאימה ונסיון בהכנה לבחינות הבגרות יפנו טלפונית למזכירות ביה"ס 03־350425 החל מיום א' 10.4.88.

פילת pilat
אגף השמה

לאחד מלקוחותינו
אחת מהחברות המובילות בתחומן בארץ
דרוש/ה

מנהל פרוייקט ענ"א

שינהל את פעילות מערכות המידע של החברה בהיבט המקצועי והשיווקי.
המועמד המתאים יהיה מומחה בתחום, בעל השכלה רלבנטית עם נסיון של 10 שנים לפחות במחשבי MAINFRAME במערכת ONLINE ונסיון בהחדרת מערכות מחשב.
איש בעל נסיון ניהולי מוכח ויכולת שיווקית טובה.
נא להפנות קורות חיים מפורטים לפילת בע"מ, דרך פתח־תקוה 114 ת"א — 67012, משרה 5330.
טלפון: 03־332917 משעה 10.00 — 15.00
סודיות תשמר בקפידה

פילת pilat
אגף מיון והשמה

למוסד פיננסי
בתנופת צמיחה דרושים

מנהל מחלקת אשראי

הכישורים הדרושים:
★ מומחיות בתחום האשראי כולל יבוא וייצוא.
★ השכלה אקדמית או מקבילה חובה.
★ 5 שנות נסיון בעבודה בבנק.
★ כושר ניהולי־שיווקי ויוזמה.

מנהל מחלקת השקעות

הכישורים הדרושים:
★ יועץ מוסמך בכיר בתחום ניהול־ערך.
★ 5 שנות נסיון — עדיף בבנק.
★ ידע ונסיון בנושא תוכניות חיסכון בקופות וקופות גמל.
★ התמצאות טובה בתחומי השקעות במט"ח.
★ נסיון ניהולי־שיווקי מוכח ויוזמה.

מועמדים המעוניינים באתגר אישי, אפשרות להשפיע ולקחת חלק פעיל בתנופת הצמיחה של המוסד מבקשים להפנות קורות חיים מפורסים לפילת בע"מ, דרך פתח תקוה 114, ת"א 67012, ולציין מישרה 5320.

למוסד ציבורי
דרושה

מזכירה

בעלת ידע בהדפסת אנגלית/עברית, רצוי גם צרפתית.
4 ימים בשבוע לשלוש שעות.
נא לפנות בכתב, כולל קורות חיים ל־ת.ד. 7093 ת"א. מס' 562.
פונים מתאימים ייענו.

משלחת חפירות ניצנה

לתפקידי אחראי דרוש

ארכיאולוג מנוסה

לקבלת פרטים נא לפנות למשלחת חפירות ניצנה, המכון לארכיאולוגיה, אוניברסיטת בן־גוריון בנגב, ת.ד 653, באר שבע 84105

אם את מחפשת
אתגר ועניין בעבודת מזכירות
בחברה צעירה ודינמית בתחום האופנה.
ידע בהנה"ח והפעלת מחשב
נא לטלפן אליגר 03־655731

מתאים לאחריות שלך?
★ מבוקשים לבחורה צעירה (25–28) חדר פרטי, מלמלה בבית בשר, 2 בקרים בשבוע מטיים לילדים, שבתות פנויות, אפשרות ללמוד עיבוד תמלילים, לקבל עבודות בבית ודמי כיס צנועים.
★ מבקשים שכרמסות ומיטפל מסור במשק הבית.
לפנות (לא בשבת) 052־25314

מנהלים בע"מ

איוש ומיון מנהלים ועובדים בכירים
באזלי 12, ת"א 65241 טל' 03 680728 ת.ד 4665 ת"א 61048

לחברת בניה גדולה
דרוש

מנהל רכש

כישורים נדרשים: השכלה הנדסית/טכנית. נסיון עשיר בניהול רכש בענף הבניה־הברזל. יכולת ניהול משא ומתן בהקפים גדולים.
מקום העבודה: תל־אביב.
המועמד המתאים יפנה בכתב יד בצרוף קורות חיים ונסיון בעבודה אל "מנהלים", ת.ד. 4665, תל־אביב 61046.
סודיות מובטחת

MENAHALIM LTD.
EXECUTIVE RECRUITMENT AND SELECTION

מעבדות לעבודה

לכל עובדי חֶבֶר
וכל בית ישראל
חג שמח וכשר
מאחלים

חֶבֶר
מקבוצות חבר המתרגמים.
שרותי כח אדם

■ ת"א, בן יהודה 1, בנין מגדלור, טל. 03-5101420
■ ירושלים 02-234265 ■ חיפה 04-663966

ההסתדרות הכללית של העובדים באר"י
המרכז: תל־אביב, רח' קהילת קיוב 15 מיקוד 69410, ת.ד 24104 מיקוד 61240; טלפון 497444.

"עמל" רשת מכללות לטכנאים והנדסאים בתי ספר תיכוניים טכנולוגיים ומקיפים בתי ספר לחניכים ובתי ספר תעשייתיים, נתיבים טכנולוגיים בהתיישבות ומרכזי הכשרה למבוגרים.

רשת עמל

לקראת שנה"ל תשמ"ט דרושים מורים למקצועות:
למכללה הטכנולוגית למקצועות התעופה "עמל" ע"ש הולץ
בי"ס תיכון למקצועות טכנולוגיים — בי"ס לטכנאים ולהנדסאים
רחוב קיבוץ גלויות 150 תל־אביב
טל' 03-823432, 03-835393

אלקטרוניקה — 2 משרות
אנגלית — משרה מלאה
הסטוריה — משרה וחצי
ספרות ולשון — משרה וחצי
מתמטיקה — משרה מלאה
פיסיקה — משרה מלאה
מיחשוב ובקרה — משרה מלאה

למכללה הטכנולוגית עירונית "עמל"
בי"ס תיכון למקצועות טכנולוגיים בי"ס לטכנאים והנדסאים
רחוב האלון 45 חדרה
טל' 06-336873, 06-333991

תנ"ך — משרה מלאה
אנגלית — משרה מלאה
מורה־מדריך למכונאות רכב — לתפקיד מרכז המגמה.
מדריך לריתוך
מהנדס אלקטרוניקה — לתפקיד הוראה ורכוז פרוייקטים.
הנדסאי אלקטרוניקה — לתפקידי הוראה והדרכה.

למכללה הטכנולוגית עירונית "העמית־עמל"
בי"ס מקיף עירוני ג' בי"ס לטכנאים ולהנדסאים
רחוב המתנדבים 6 ראשל"צ
טל' 03-948157, 03-9643993

אנגלית — 2 משרות
פיסיקה — 2 משרות — 1 חוזה אישי
עברית — 2 משרות
תנ"ך — משרה מלאה
הסטוריה — משרה מלאה
מדעי החברה — משרה חלקית
מתמטיקה — משרה חלקית

לביה"ס המקיף העירוני ו' "עמל"
ע"ש יגאל אלון ראשל"צ
טל' 03-9665533

מחשבים — משרה ושליש
אנגלית — משרה וחצי
הסטוריה — משרה וחצי
ספרות ולשון — משרה וחצי
מתמטיקה — משרה וחצי
פיסיקה — משרה וחצי
מדעי החברה (סוציולוגיה כלכלה) — 1 משרה

לבי"ס עירוני־המקיף "עמל"
ע"ש שייבר
רחוב המשלט בית־שמש
טל' 02-911371

מתמטיקה — 2 משרות
אנגלית — 2 משרות
ספרות — משרה מלאה
ביולוגיה — משרה מלאה
חשבונאות — משרה חלקית
סרטוט — משרה חלקית
אלקטרוניקה — משרה מלאה

לביה"ס המקיף עירוני י"ט
ובי"ס לטכנאים מוסמכים "עמל" ע"ש לידי דייויס
רחוב בני אפרים 226 ת"א
טל' 03-476160, 03-479752

פיסיקה — 2 משרות
אנגלית — 2 משרות
ספרות — משרה מלאה
מחשבים — 2 משרות
שווק — משרה חלקית
הסטוריה — משרה חלקית

מועמדים מתאימים בעלי הכשרה ונסיון מתבקשים לפנות להנהלת ביה"ס.

למוסד ממלכתי באשקלון
דרושים
גברים לתפקידי שמירה

★ לאחר שרות צבאי מלא.
★ בריאות תקינה.
★ עד גיל 40.
★ מגורים באזור אשקלון.

העבודה מתאימה גם לסטודנטים.

העומדים בדרישות דלעיל יפנו בכתב יד לת.ד. 17224 ת"א (מיקוד 61170), עבור (אש) ויפרטו קורות חיים ופרטים אישיים מלאים כולל מס' ת.ז. וטלפון.
פונים מתאימים ייענו.

LONDON
£ 2,000 PER MONTH
SALESMEN

If you are able to speak English, drive a motor car, and have a good personality, we will teach you within 2 weeks to earn £400-500 every week. If you have sufficient capital (say £1000 Pounds) to find accommodation and a small motor car, we will re-imburse you your air fare, if you're successful.
Our company specializes in selling to homeowners security and insulation products.
NO EXPERIENCE NECESSARY, AS FULL TRAINING GIVEN.
Telephone Mr. Brandon, Tel Aviv, 286222 for an immediate interview, at the Tel Aviv Sheraton.

בית ספר תיכון כפרי ויצ"ו שויצריה

נחלת־יהודה 75910
טלפון 03־9614754/6

דרושים:

★ **מרכז לגידולי מספוא**
– בעל רקע מתאים ורשיון נהיגה בטרקטור.

★ **מדריך חברתי**
– בעל כישורים מתאימים בחינוך לא פורמלי, פנוי מעבודה אחרת, מגורים במקום.

★ **נגר**
– עם ידע בנושאי תחזוקה כלליים (אפשר פנסיונר) בעל רשיון נהיגה.

★ **עובדת נקיון**

המעונינים יפנו לבית הספר לפי הכתובת הנ"ל, או טלפונית לקביעת ראיון.

פראש — קונקשן

מערכות גרפיות ממוחשבות
סאיטקס

למערך הפיתוח
דרוש
מהנדס מכונות

במישרה זו תידרש לעסוק בתיכון מערכות מכניות ומכניזמים, בתיכון מערכות הנע מדויק, מערכות מכנו־אופטיות ואלקטרו־מכניות ובתיכון זיווד ומבני מכונות.
המישרה מיועדת לך, מהנדס מכונות בעל ניסיון רלוונטי של 5 שנים, בעל ניסיון בהובלת פרוייקטים רב־תחומיים ובקשר עם ייצור מורכב. שליטה באנגלית.
אם אתה מאמין שאתה מתאים למישרה, פנה אלינו וצרף קורות חיים, ניסיון קודם ומספר טלפון. כל פניה תענה. נא להימנע מפניות טלפוניות.
סודיות מובטחת
המישרה מיועדת לנשים ולגברים כאחד.
סאיטקס בע"מ, ת.ד. 330, הרצליה ב' 46103,
מחלקת משאבי אנוש.

דרוש/ה
פקיד/ה
בוגר/ת תיכון
בעל/ת ידע באנגלית
03־379111 רות מנהבאום

דרוש
מנופאי
לעגורן נייד
מגורים גוש־דן
ת.ד. 353 פ"ת

מדפיס מעולה
לג'י.טי.או.
2 צבעים
דפוס חיש
טל. 03־335753

למפעל אופנה גדול
דרושה
תופרת מדופלמת
★ בעלת נסיון למשרה מלאה.
★ תנאים טובים למתאימה.
טלפון 03־655731

דרושים
בני משק בהופשה
לעבודה מועדפת
נא להתקשר בשעות העבודה לטלפון 051־872701, או בערב 051־872628

לקיבוץ אפיקים
דרוש
חונך/מלווה
לבחור בן 20 עם בעיות התנהגותיות. העבודה מחייבת מגורים במקום.
לשם קבלת פרטים נא להתקשר לטלפון 06־754615
מזכירות חונך
או 06־754611, בין השעות 8.30־14.00.

נשיונל סמיקונדקטור
National Semiconductor

המרכז הטכנולוגי למיקרואלקטרוניקה שבמגדל העמק ממשיך לקלוט עובדים מעולים.

לנו דרושים:

כימאים/פיסיקאים
מהנדסי כימיה/חמרים

לתפקידי מהנדסי תהליך משרה: 6704

תאור התפקיד:
– פיתוח תהליכי ייצור מתקדמים
– פיקות על תהליכי ייצור מיקרואלקטרוניים

כישורים נדרשים:
* יכולת נתוח ויכולת טכנית גבוהה
* יוזמה, פתיחות ונכונות לעבודה מעניינת ומאומצת

משרות אלה מופנות גם לסטודנטים המסיימים לימודיהם השנה.

מהנדסי אלקטרוניקה/פיסיקאי

לתפקיד מהנדס פיתוח משרה: 2104

תאור הפקיד:
– פיתוח התקנים
– אפיון התקני VLSI
ביצוע אנליזות לצורך שיפור ביצועי הייצור ותפוקת קו הייצור

במסגרת העבודה יש מעורבות בכל תחומי המיקרואלקטרוניקה: תכנון, התקני MOS, תהליכי ייצור בדיקות תיב"ם ועוד.

משרות אלה מופנות גם לסטודנטים המסיימים לימודיהם השנה.

טכנאי אלקטרוניקה/מכשור

משרה: 5104

תאור התפקיד:
– טיפול ותחזוקת מכונות ייצור הכוללות מערכות אוטומציה, ואקום גבוה, אופטיקה, מערכות מכניות ומערכות בקרה ממוחשבות בטכנולוגיה מתקדמת.

כישורים נדרשים:
* טכנאי/הנדסאי אלקטרוניקה/מכשור ובקרה.
* ידיעה בסיסית של השפה האנגלית.

טכנאי מכשור ובקרה

משרה: 5204

תאור התפקיד:
– תחזוקת מתקני תהליך ומערכת מיזוג אויר מתקדמת.

כישורים נדרשים:
* נסיון של 5 שנים בתעשיה הפטרוכימית או מתקני מיזוג אויר מרכזיים.
* רשיון חשמלאי מוסמך.
* שליטה באנגלית טכנית.

מהנדס אמינות

RELIABILITIY ENGINEER משרה: 6204

תאור התפקיד:
– ביצוע בדיקות אמינות בהתקני VLSI
– ביצוע מיגוון רחב של ניסויים ומדידות חשמליות
– חקר כשלונות מעגלים משולבים
– מעורבות בקביעת חוקי תכנון

על המועמד להיות מהנדס אלקטרוניקה בעל ידע בפיסיקה של מוליכים למחצה והכרה מוקדמת של התקני MOS ומיקרופרוססורים.

טכנאי מיזוג אויר

משרה: 8104

תאור התפקיד:
– תפעול ותחזוקת ציוד מבני הכולל מערכות מיזוג אויר, מדחסים, מכונות ואקום, מתקני ייצור חנקן וחמצן מערכי אנרגיה למים וקיטור.

כישורים נדרשים:
* נסיון של 3 שנים לפחות בהפעלת ואחזקת מערכות מיכניות.

למחלקת כספים דרושים:

תמחירן

משרה: 1104

כישורים נדרשים:
* מהנדס/הנדסאי תעשיה ונהול בעל נסיון של שנתיים לפחות בעבודות תמחיר/תקציב.
* מיומנות בעבודה עם מחשב מרכזי והפעלה עצמאית של מחשב אישי הכרחית.
* ידיעה טובה של השפה האנגלית.

חשב/ת שכר

משרה: 1004

תאור התפקיד:
– הפעלת מערכת ממוחשבת לאסוף שעות עבודה.
– הפקת משכורות ותשלומים נלווים באמצעות לשכת שירות שכר.
– אחריות לרישום שכר במערכת הנהלת חשבונות.

כישורים נדרשים:
* בוגרי קורס חשבי שכר
* ידע בהפעלת מערכת לאסוף ופיצול שעות עבודה
* נסיון בהפקת עיבודי שכר
סוג 2 לפחות בהנהלת חשבונות

מודעה זו מיועדת לגברים ונשים כאחד.

פרסום נמני

נא לפנות בכתב בצרוף קורות חיים, תעודות וציונים אל: נשיונל סמיקונדקטור (אי.סי) בע"מ
ת.ד. 619 מגדל העמק 10556, עבור מחלקת כח אדם ולציין מספר המשרה.

הלוח הכללי

לחברת מזון בתל־אביב
דרוש
מנהל אחזקה
הכישורים הנדרשים:
★ מהנדס מכונות
★ בעל נסיון של 5 שנים לפחות במפעל תעשייתי בתחום אחזקה מכנית בעיקר מכונות לתעשיית מזון.
★ ידע והבנה טכנית, עם יכולת אירגונית וכושר ניהול צוות עובדים מקצועי.
★ בעל יכולת להתגבר על תקלות טכניות בייצור.
תנאים טובים למתאימים
המעוניינים בעלי כישורים כנדרש יפנו בכתב בציון קורות חיים לת.ד. 147 ת"א ולציין עבור "מנהל אחזקה"

לבית תוכנה גדול
דרושים
לעבודה בדרום הארץ
מנתחי מערכות מנוסים
בהקמת מערכות על IBM MAINFRAMES
בנושאי ייצור, מלאי, רכש, שוק וכספים
בסביבה של מאגרי נתונים מקושרים
לפנות בכתב לת.ד. 36983 ת"א, מיקוד 61369.
סודיות מובטחת

לחברת א. בן ארי בע"מ
דרושים
1. מכונאי למשאיות דיזל
בעל הסמכה.
2. נהגי סמיטריילר
להובלה בתפזורת.
לפנות לטלפון: 08-562364, 08-562368

למפעל פלסטיק בראשל"צ
דרושים
1. עובדי ייצור – להפעלת ציוד אוטומטי חדיש
2. מלגזן – בעל נסיון של שנה אחת לפחות
3. אחראי משמרת – בוגר בי"ס מקצועי
★ נסיון קודם בניהול צוות עובדים
בל המשרות – לעבודה בסבב של שלוש משמרות
מועמדים רציניים בלבד יפנו החל מיום א'
לכח אדם 03-9612919.

לסטודיו לגרפיקה של קונצרן תעשייתי גדול באיזור גוש־דן
דרוש/ה
גרפיקאי/ת
★ בעל/ת נסיון בעיצוב וביצוע.
לפנות בכתב בצירוף קורות חיים ולציין נסיון קודם ושכר מבוקש לת.ד. 2651 תל־אביב 61026.
– סודיות מובטחת –

בית הכרם על שם נחום גולדמן
דרושים
מנחים
לקבוצות סטודנטים מחו"ל לסמינרים בנושאים:
תולדות עם ישראל וזהות יהודית
הכישורים:
★ שפת אם אנגלית, צרפתית או גרמנית
★ ידיעת השפה העברית
★ ידע והשכלה בנושאים הקשורים ביהדות
★ נסיון בחינוך לא פורמלי והנחיית קבוצות דיון
★ עד גיל 45
המועמדים יתחייבו להשתתף בקורס הכנה שיתקיים בין 27.5.88-15 לקביעת ראיון נא להתקשר למחלקת סמינרים, טל' 03-425161 עד 14.4.88
המשרה היא חלקית

אוניברסיטת בן־גוריון בנגב
מחלקת כח אדם וארגון
מכרז מס' 17/88
שם המשרה:
מהנדס/ת אלקטרוניקה בכיר
במחלקה למתמטיקה ומדעי המחשב.
תאור תפקיד:
א. ניהול תחזוקה של מערך החומרה במעבדה למדעי המחשב במחלקה, במסגרת מערך המיחשוב האוניברסיטאי.
הכישורים הדרושים:
א. מהנדס אלקטרוניקה בכיר.
ב. נסיון טוב במערכות תיקשורת ורקע בתכנות.
ג. רצויה הכרת המערכות VAX/SUN ומיקרו מחשבים.
דרגה:
בהתאם לכישורי המועמד.
פניות בכתב יד בצירוף קורות חיים יש להגיש למחלקת כח אדם וארגון אוניברסיטת בן גוריון בנגב ת.ד. 653 באר שבע עד לתאריך 18.4.88 ולציין מס' מכרז.

יובל גד בע"מ
ת.ד. 12 אשקלון 78100
דרושים
למבנה באזור המרכז
1. קבלני ציפוי אבן נסורה בקירות חזית.
2. קבלני ציפוי פסיפס ביקורות חזיתות.
לפנות לחברת יובל־גד, מח' התקשרויות
טלפון 051-21631, 051-21629

---

europcar השכרת רכב
דרוש/ה
דייל/ת השכרה
גיל 21–30
לאחר שירות צבאי
רשיון נהיגה עם ותק של שנה
שליטה בעברית/אנגלית, שפה נוספת יתרון
עבודה במשמרות באיזור ת"א
לקביעת ראיון נא לפנות לטלפון: 03-5448050,
ביום א' בין השעות 13:00–17:00

לביתקפה במרכז תל־אביב
דרוש
מנהל
בעל כושר ניהול ומנהיגות
עם נסיון בענף המזון/בתי מלון.
העדפה לבעל משפחה.
טל. 03-288709 בשעות הבוקר בלבד – לא בשבת.

עיריית תל־אביב־יפו
מכרז פומבי
בהתאם לסעיף 3 לתקנות העיריות (מכרזים לקבלת עובדים) תש"ם־1979 מכריזה בזה עיריית ת"א־יפו על משרה פנויה במסגרות עירוניות במינהל החינוך הנוער והתרבות.
מכרז מס': מה"ח/43/88
תואר המשרה: מנהל פנימית "גבעת הרדיה"
דרגת המשרה: דירוג עובדי הוראה
תאור התפקיד: ייזום, תכנון וארגון של כל הפעולות החינוכיות, טיפוליות ומינהליות של המוסד.
דרישות המשרה:
1. השכלה אקדמאית בחינוך, פסיכולוגיה או עבודה סוציאלית או לחלופין השכלה פדגוגית מושלמת עם נסיון רחב בתחום התפקיד.
2. נסיון בניהול מוסדות חינוך ו/או מסגרות של 5 שנים לפחות.
3. נסיון בהדרכת ילדים בתחום החינוכי רצוי בתחום החנוך המיוחד.
4. ידיעת השפה העברית על בוריה.
הערות: 1. המועמד שייבחר עשוי להדרש לגור במקום העבודה.
2. דרושות תעודות המלצות.
בקשות למכרז בצירוף תיאור תולדות החיים והתעודות המעידות על כישורי המועמד, יש להגיש במעטפה סגורה בשני עותקים, למשרדי העירייה במגנבגן, על גבי "שאלון/אישי" בקשה למשרה פנויה", טופס מס' 2025, ולציין על המעטפה את מספר המכרז. טפסים להגשת בקשות אפשר להשיג בבנבנן באופן אישי או ע"י הדואר. טל': 438599, 438463.
בקשות שתגענה ללא תעודות כאמור, לא תובאנה בחשבון.
התאריך האחרון להגשת הבקשות הוא ביום ו' ניסן תשמ"ח 15 באפריל 1988.
אלי עשת, מנכ"ל העירייה

למלון גדול ומפואר בצפון
דרושים:
מנהל אחזקה
– בעל נסיון בניהול כ"א ותחזוקת בנין.
עדיפות תינתן למהנדסים.
מנהל קבלה
– בעל נסיון קודם בבתי מלון מפוארים.
עדיפות לבעלי נסיון במלון 5 כוכבים.
נא לשלוח קורות חיים לת.ד. 14329, ת"א
סודיות מובטחת

קופת חולים מכבי
דרושה
אחות מוסמכת
מקום העבודה: רמת־גן
חצי משרה
לפנות לגב' שלי בלום טל: 03-7524141

דרושה מזכירה מנוסה במלון
הכישורים הדרושים:
1. שפת אם גרמנית
2. ידיעת השפות עברית, אנגלית.
3. נסיון מעשי בעבודות מזכירות
4. הדפסה במכונה
נא לפנות בכתב יד (בעברית) ולציין מס' טלפון לת.ד. 18513 רמת־גן, 52150 עבור מס' 212

לקבוצת השמירה
יחידת האבטחה בנמל אילת
דרושים:
מאבטחים/ות
הכישורים הדרושים:
* 10 שנות לימוד * שרות צבאי מלא * פרופיל 65 ומעלה * רשיון נהיגה – חובה * אנגלית בסיסית * עבר ללא דופי * עד גיל 45
תנאים טובים + דיור + נסיעות + מענקים וטיסה לחו"ל בתום התקופה.
וועדת קבלה תתקיים ביום שלישי 5.4.88 בין השעות 11-16 במשרדי חברת "השמירה" בע"מ רח' בן יהודה 77 ת"א
נא להביא פנקס מילואים, תעודת שחרור ושני תעודת זהות ושתי תמונות.

אשת
מיון ואיוש מזכירות בכירות
ללקוחתנו
חברת מחשבים ברמת־אביב
דרושה
מזכירת מח' מכירות
★ בעלת נסיון של 3 שנים ומעלה.
★ שליטה מלאה בשפות עברית ואנגלית.
★ נסיון בהפעלת משרד ממוחשב.
עדיפות לבעלות נסיון במערכת ממוחשבת לניהול מלאי והזמנות.
משרה מלאה, 5 ימי עבודה
נא לפנות אל "אשת" – מיון ואיוש מזכירות בכירות טל. 03-498805/6/7 או בכתב יד, רח' הבוראות הארץ 3 שיכון דן ת"א 69866.
– סודיות מובטחת –

מלונות מוריה
למלון גני מוריה בים המלח
דרושים
★ חשמלאי מוסמך
ידע בפיקוד, עדיפות לבעל נסיון בקירור ומיזוג
★ נגר
★ פקיד קבלת לילה עם נסיון
★ חדרניות
נא לפנות למחלקת כח אדם טל. 057-84351

למוסד ממלכתי בחיפה
דרושים
עובדים
לתפקידי מטה
בעלי ענין מבצעי
כישורים נדרשים:
* מסיימי תואר ראשון
* כושר ביטוי טוב בכתב ובע"פ
* גילאי 25-35 לאחר שירות צבאי מלא
* נכונות לעבודה קשה ומאומצת גם מעבר לשעות העבודה הרגילות.
המעונינים העומדים בדרישות לעיל יפנו לת.ד. 2133 חיפה (מיקוד 31020) ויציינו קורות חיים ופרטים אישיים מלאים כולל מס' ת.ז. וטלפון.
פונים מתאימים ייענו

התעשיה הצבאית
הנכ"ל – הנדסת מערכות
דרושים
מהנדסי תעשיה וניהול בכירים
תאור המשרה
* תכנון והקמה של מערכות ניהול בנושאים הבאים:
– מערכות ממוחשבות לנהול פרויקטים.
– מערכים תעשייתיים ולוגיסטיים (ארגון קווי יצור, שינוע, עתוד, מלאי)
– מערכים ארגוניים ותפעוליים.
– מערכי תפ"י, תמחיר, ארי"ש.
דרישות המשרה
* נסיון של 8 שנים בהנדסת תע"נ כ־2 או יותר מהנושאים הנ"ל.
* ידע ונסיון ביישומים במערכות מיקרו מחשבים (LOTUS, DBASE, MAGIC, PREMICRO וכד').
* רקע תעשייתי, הנדסת מכונות ו/או אלקטרוניקה – יתרון.
חוקר ביצועים
תאור התפקיד:
– חקר ביצועים של מערכות פיזיקליות ומע' נשק צבאיות.
– נתוח השוואות בצועי מערכות.
דרישות המשרה:
– אקדמאי, בתחום מתמטיקה ו/או פיזיקה ו/או מדעי המחשב.
– נסיון של 3 שנים לפחות בהגדרת וישום מודליים מתמטיים.
– רצוי נסיון בחקר ביצועים צבאי.
– עדיפות לבעלי רקע צבאי פיקודי.
הצעות נא להפנות לת.ד. 1044/45 רמת השרון 47100
(נא לציין מס' טלפון לצורך קביעת ראיון ומספר תעודת זהות)
* רק פונים מתאימים יענו *

רשות שדות התעופה בישראל
דרושים
בחורים/בחורות
לתפקיד בטחוני מעניין
בנמל התעופה בן־גוריון
העבודה מוצעת למשרה מלאה, במשמרות מגוונות, לתקופה מינימלי של שנה. לאחר שנת עבודה, אפשרות העסקה גם במשרה חלקית (לסטודנטים בשנת הלימודים תשמ"ט).
תנאי הקבלה
★ לאחר שרות צבאי.
★ 12 שנות לימוד לפחות.
★ דוברי אנגלית ברמה טובה (הראיון יערך בשפה האנגלית).
★ מצב בריאות תקין.
★ הופעה נאה.
★ מגורים באזור גוש דן – חובה לתקופת החוזה.
במסגרת העבודה תתאפשר יציאה לחו"ל מעת לעת עפ"י הצורך.
למועמדים המתאימים יוצעו תנאי שכר נאותים והטבות נוספות.
למעוניינים בעלי הכישורים המתאימים תתקיים ועדת קבלה במנהלת נמל תעופה בן־גוריון, בבניין משרד הבריאות (סמוך לאולם המכס), ביום ב' 4.4.88
הרשמת מועמדים תתקיים משעה 06.00 ועד שעה 09.00 בבוקר.
מספר המועמדים הינו מוגבל ומותנה בהחלטת הועדה.
על המועמדים להצטייד בתעודות זהות, פנקס מילואים, תעודת שחרור מצה"ל, ושתי תמונות.

אנשי תוכנה בכירים
לעבודה במדינה זרה
הכרות ידע ונסיון
LARGE LOGISTIC SYSTEMS
לפנות בכתב יד בצירוף נסיון, קורות חיים וטלפון לת.ד. 1386 חולון "עבור ע"

למשרד מהנדסים – דרושים
★ מהנדס בכבישים לפיקוח
★ מהנדס/ת לתכנון כבישים ופיתוח
★ מזכירה
לקביעת ראיון נא לטלפן מיום א' 03-770739

עבור חברה עתירת ידע בהשרון
דרושים/ות
מהנדס מכונות
★ בעל נסיון בתיכנון חלקי מכונות ו/או אחזקת מכונות
לתפקיד אחראי ומעניין הכולל:
– תיכנון ופיתוח
– ידיעת אנגלית טכנית
– כושר אילתור ויכולת עבודה בלחץ – הכרחיים
(משרה 1041/1)
הנדסאי אלקטרוניקה
רצוי בעל רקע במחשבים
לתפקיד מעניין ומגוון
★ ידיעת אנגלית טכנית וקריאה ספרותית
★ יכולת יוזמה ואילתור – הכרחיים
(משרה 1041/2)
למתאימים אפשרויות קידום והזדמנות לעבודה מעניינת ובעלת אתגר רב
תנאים טובים, חמישה ימי עבודה בשבוע
לפנות לת.ד. 6619 תל־אביב 61066

דרוש רוקח
תחזוק ובעל יוזמה לבית מרקחת
תנאים טובים
אפשרי לחצי משרה
03-427170 ובערב 03-286740

לחברת יבוא ושיווק מוצרי מזון דרושה
מזכירה מנוסה
לניהול משרד במישרה מלאה
נא לפנות בכתב, בציון קורות־חיים, השכלה ונסיון קודם אל ת.ד. 4407, ת"א 61044, ולציין עבור "מזכירה". – סודיות מובטחת –

לוח הכללי
דבר

דרושים
חכשי מודעות מסים
לפרוייקט פרסומי חדשני בחסות עיריית תל־אביב ועדי השרון
* עמלות גבוהות.
* הוצאות נסיעה וטלפון.
* בונוסים.
נא להתקשר מיום א' לקביעת ריאיון טלפון 03-5464163—03-5461096 לגלית

רשות השידור
למחלקת הגבייה של רשות השידור
דרושים/דרושות
רכזי גבייה
לסניפי ראשון לציון ונצרת עלית.
דרישות: השכלה אקדמאית עם רקע מינהלי ובעלי נסיון בניהול ובהפעלת צוות עובדים.
המועמדים חייבים להיות תושבי המקום.
העובדים יועסקו על פי חוזה מיוחד.
בקשות יש להפנות אל מחלקת כח אדם, רשות השידור, ת.ד. 6387,
● ירושלים, עד 15.4.88, בצירוף אישורים על השכלה ונסיון ופירוט תולדות חיים בכתב יד.

טמפו תעשיות בירה בע"מ
לסניף השיווק בירושלים
דרושים:
מחלקי תוצרת
בעלי רשיון ג'. לאחר שירות צבאי. 10 שנות לימוד לפחות. נסיון בנהיגת משאית. נכונות לעבודה בשעות נוספות. עבר ללא דופי. מועמדים מתאימים תושבי ירושלים מתבקשים לפנות למר איתן אהרונוביץ – "טמפו" רחוב איתן 4 איזור התעשיה עטרות, ירושלים.
טלפונים: 02-855453 – 02-855583

לחברת ביטוח גדולה
דרושים:
1. שמאי רכב
עם הסמכה, בעל רשיון וותק
2. מתמחה בשמאות רכב
לאחר השלמת קורס בטכניון
3. מכונאי רכב
לטיפול באחזקת רכב בחברה
לפנות טלפונית 03-293025

לחברת יבוא
דרושה
פקידת שיווק
הכישורים הדרושים:
* ידיעת השפה האנגלית
* נסיון קודם
* הפעלת מסוף מחשב
* יכולת ארגונית טובה
נא לפנות בכתב יד, בצרוף קורות חיים לת.ד. 36166 תל־אביב, 61361 ולציין: "פקידת שיווק".

קופת חולים מאוחדת
דרוש/ה
פקיד/ת מחסן
* בעלת/ת ידע בסיסי בהנה"ח והעברת נתונים במחשב
* 5 ימי עבודה בשבוע
* מקום עבודה בת"א
מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 16161 ת"א,
עבור אגף כ"א ומינהל
כדאי לעבוד בקופת חולים מאוחדת

בית הספר
קיבוץ כנרת
מחפש
מורה לאנגלית
לשנת הלימודים תשמ"ט
טלפונים בערב:
06-756590
עמרם סטולר
06-756634
שרה גנץ
ביום:
06-756724

לחברת בניה
דרושות
דיילות מכירה
לקידום מכירות של דירות
נא לפנות לטלפון 03-9613031 לקובי

---

europcar השכרת רכב
דרושים
★ נהגים להעברת רכב
מעל גיל 21, ידע במכונאות רכב ותק של שנה לפחות
★ מכונאים לרכב בנזין
מקום עבודה ביהוד, סוג 1 – 3
בעל רישיון נהיגה לפחות שנה
לפרטים נא לפנות בין השעות 09:00-12:00
וביום א' בין השעות 13:00-16:00 ליורופקאר רח' המסגר 43 ת"א. (לגדעון)

לעתון ארצי
דרוש/ה
מנהל/ת מחלקת מודעות
נסיון רצוי, נא לפנות בכתב יד בלבד
לת.ד. 9110 תל־אביב מיקוד 61090
עבור מנהל

למשרד עו"ד בת"א
העוסק בתחום האזרחי – מסחרי
דרוש/ה
עו"ד צעיר/ה
למשרה מלאה
נא להתקשר: 03-252993

לטופר מפעלי אופנה 1977 בע"מ
דרוש/ה
* מבקר/ת טיב
להדפסות וריקמות בעל/ת רכב
אפשרי פנסיונר/ית מענף הקונפקציה המתמצא/ת באזור גוש דן.
* מבקר/ת טיב
מגורים בצפון בעל/ת רכב
לביקורת טיב למתפרות באזור הצפון
* תופר/ת
לולאות כפתורים
נא לפנות לטלפון 03-5560831/2 ולבקש את טובי

למשרד נסיעות מגידה־טור בת"א
דרוש/ה
פקיד/ת נסיעות מורשה
למשרה מלאה.
נסיון של 3 שנים לפחות בתיירות יוצאת.
לפנות 03-651222 ליוסף עמנואל

סדרנים
לארוע שיתקיים ביום 5.4.88
לפנות לטל. 03-651051 לרפי

דרושים
★ מתפרה קטנה לשמלות ערב
★ תופרת מקצועית בבקש
★ בודדה עודות במבדה לקיינים
03-651649

דרושים
מהנדסי תעשיה וניהול
בנושא אר"ש ושכ"ע.
ת.ד. 10605 ר"ג 52005.

לחברת "אמדי" דרוש
נהג
בעל רשיון נהיגה ג' רצוי בעל רקע טכני
נא לפנות בכתב יד על דף חלק לת.ד. 175 גבעתיים 53101

דרוש
מפעיל למרקמור ג'י.סי.בי. ופמיש
"חמר יוסף" – עבודות צנרת, עפר והשקעות
27 ת"א, 03-455239
03-447211

פריש
בלשון זכר לרבות נקבה
מנהל חשבונות עצמאי
לסניפנו בנתניה ובאזור גוש דן
דרישות התפקיד:
סוג 3 בהנהח"ש, נסיון של 3 שנים.
נסיון בהפעלת מחשב אישי P.C.
מועמד שיתקבל יעבור הכשרה ולאחר מכן ישובץ בסניפי החברה בנתניה ובגוש דן.
מועמדים יפנו בכתב עם פירוט קורות חיים לת.ד. 465 יבנה 70653.
פרי־בריא מקום גדול לעבוד בו.

דרושים
★ שרטט/ת
★ מעצב/ת פנים
נא להתקשר בטל: 03-234245 בין השעות 9.00–13.00

לקיבוץ עין כרמל
דרוש
מכונאי טרקטורים ומכוניות
להתקשר בבוקר לטלפון 04-844211, בערב 04-844322

למושב לכיש
דרוש
רכז שיווק ומשק
מועמדים בעלי נסיון מתבקשים לפנות בכתב ולציין קורות חיים לפי הכתובת:
מזכירות מושב לכיש
דואר נע לכיש דרום.

BioMakor bm
דרוש/ה
ביוכימאית או כימאית
בעל/ת תואר B.Sc או M.Sc.
לעבודה במחלקת יצור ביוכימית
רצוי נסיון מעשי בניקוי חלבונים.
פניות בכתב בצירוף קורות חיים נא לשלוח לביומקור קרית ויצמן רחובות, מיקוד 76326

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981
לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. המפרים צפויים לעונש על פי החוק.

דירות

וילות ובתים

בהרצליה פיתוח למכירה, לרגל נסיעה, וילה יחידה עצמאית (7755) 052-570970

בכפר שמריהו, וילה מפלס אחד + 4 חדרים 052-573522 (19915) 03-484142

סביון וילה 7 חדרים מיקום שקט "שנער" (18337) 03-346441

וילה יפהפיה בהר־חן ע"י נתניה בנויה 200 מטר, מגרש 880 מטר, 7 חדרים, מרפסת 80 מטר, סביב בריכה צופה לים, דולר 160,000 (16083) 053-66341

סביון/ רימונית קוטג' 145 מ' מיידי בלעדי ל"שנער" 03-346441 (22994)

בסביון 5½ מיקום שקט מיידי, בלעדי ל"שנער" (22900) 03-351425

איך להגיע לקוטג' שנשקף לים מבצע עד 15.4.88 משכנתא צמודה עד 55,000 ש"ח ב־7¼% ריבית ל־12 שנה ערבות בנקאית עמודה נוה־הברון זכרון־יעקב משרד מכירות: 06-396817 (11791)

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

ברמת השרון וילה מפוארת ומיוחדת על מגרש גדול 052-556349 (28216)

בשיכון דן קוטג' מפואר ומיוחד בשלבי בניה מתקדמים 052-556349 (28200)

למכירה: בשיכון־דן (מערב) קוטג' מפואר ומיוחד פטיו, מרפסות מרתף ענק 03-9611535 (24899)

ברעננה בפרויקט גני־השיאים החלה מכירת שלב ב' בשכונת קוטג'ים דו־משפחתיים החל מ־160,000 תנאי תשלום ובטחונות מעולים! "ישראהוז" (13198) 052-546049

קבלנים מציעים

"רמות־גן" מציעה בר"ג דירות פאר בנות 4־5 חדרים 03-724515 (27138)

בגבעת המשקיפה לים, בהרצליה ב', קוטג' ופנטהאוז מפוארים + תוספות 03-490342 (26476) 03-472862

דירות פאר 5 חדרים בפרויקט מגדל־קסם ברמת־גן. 03-769961 (11763) 03-761779

חברת ירון ישעיהו מציעה בפרויקטים בפ"ת מבחר דירות קוטג'ים דירות בנות 3½, 4, 5, 6 חדרים+ מרפסות שמש ודירות גג. 03-906132 (23879) 03-912068

"קרית" בונה בגבעתיים בשכונת היוקרה "תל־גנים ג'" דירות מפוארות במיוחד בנות 5 חדרים (גם עם גג) המשרד ת"א, אבן־גבירול 30 08:30־17:00 על 03-257455 בחול המועד משרדי החברה סגורים (20508)

דירות למכירה

ת"א־יפו

דירות למכירה

המומחים למשכנתאות בנק טפחות לשרותכם סניפים בכל רחבי הארץ (26415)

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

מבצע!!! ברמת־אביב ג'! 4־5 יוקרתיים (לובי מפואר, אנטרקום, T.V תריסים חשמליים, אנטנה לוויינית שיש בסלון, מרפסת שירות ועוד..) 4 מרווחים 107 מ"ר החל מ־209,000 ש"ח 5 אקסלוסיביים 148 מ"ר החל מ־250,000 ש"ח (במפלס אחד) ודירות גג בתוספת מע"מ במזומן, אפשרות לתשלומים נוחים ומשכנתאות. המבצע יתקיים במוצ"ש בין השעות 19.00־21.00 במשרדינו ברח' איינשטיין 23 רמת־אביב ג' "ישקו" "ISCO" (25622) 03-426293

דירות למכירה 1־1½ חדרים

ת"א

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

בקראון פנטהאוז דופלקס חדש קומה גבוהה "שנער" (20504) 03-351425

בפ"ת דירות חדשות! 5, 5½, 6, +דירות גג 03-908369 03-910514 (28235)

דירות למכירה 3־3½ חדרים

מעונין למכור דירה ביד־אליהו אנו נמכור ללא דמי תיווך ברזילי 03-382638 03-370201 (18619)

מבצע!! באואר־אפקה בשלונסקי 31, דירות 3 מרווחות בנין לוקסוס+ מעלית+ טלפון. החל מ־110,000 דולר במקום, בשעות 10:00־12.00 03-470023 (26414) 03-447105

דירות למכירה 3־3½ חדרים

דירות למכירה 2־2½ חדרים

חולון - בת־ים

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

דירות למכירה 1־1½ חדרים

שרון

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

בנוה־הרצליה של אחרים בהרצליה "הצעירה", שכונה יוקרתית חדשה, 5 חדרים מפוארים ופנטהאוזים. מחירים מיוחדים לתקופה מוגבלת פלא־פון 050-22214 בכל שעות היום. פתוח בימים א' ב', ד', ה, 10.15־14.00 המשך רחוב רבי־עקיבא (252)

ברעננה ברחוב בר־אילן דירות פאר מרווחות וגדולות בנות 4־5 חדרים לפנות "ציונדה" חברה קבלנית לבנין בע"מ רחוב ה' באייר 28 (כיכר המדינה) טלפון 03-251329 בשעות 11.00־13.00, 17.00־19.00 (פרט ליום ג' אחה"צ) (16078)

דירות למכירה 3־3½ חדרים

דירות למכירה 2־2½ חדרים

דירות גג

דירת גג מפוארת במרחק הליכה מהבורסה. במשרד 03-256374 (23611)

ביקוש דירות

דירות בשכ"ת

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

לאנגלוסקסון בת־ים דרושות להשכרה דירות 3½־4 לתיירים 03-873334 (30153)

בראשל"צ ב'בוטינסקי' 4 ק"א+ מעלית מסודרת "סיון נכסים" (20008) 03-941352

דירות למכירה 3־3½ חדרים

דירות מרוהטות

דירות בדמי מפתח

חדרים מרוהטים

עסקים

פנטהאוז 200 מ"ר מפואר בחדרה "חברת מירה" 053-340042 (25377) 053-343798

אנו מעוניינים לקנות או להכנס לשותפות למסעדה יוקרתית באזור המרכז, ת.ד. 28246 ת"א (19609)

מתפנה קבלן מסעדת פועלים בוגר הדמור נסיון עשיר והמלצה (18899) 03-916740

חברת שיווק מבוססת בבלגיה הולנד והסביבה מעוניינת בשיווק מוצרים (15592) 3244 סביון

מחסנים

אולמות

חנויות

במרכז כפר־סבא, במרכז מסחרי, חנויות־ משרדים 03-5400064-5 (23367) 03-485932

למכירה/ להשכרה בהרצליה היוקה מסחרי מיוחד, בבניה (28228) 052-556349

משרדים

ברמת־גן ק"ק 240 מ"ר+ משרדים+ חניה. "נ.ת.מ" נכסים" (22933) 03-372169

להשכרה/ למכירה בצפון ובמרכז 50־350 "ממון" 03-449614 (4876)

להשכרה 1300 מ"ר משרדים מסודרים, באזור הקריה לחברה רצינית "אופיר" (18034) 03-5463089

להשכרה 350 מ"ר אזור התעשיה הרצליה מוטי 052-556543 (28317)

דרוש לרכישה בתל־אביב בנין משרדים 4000 מ"ר. יתכן נכס לשיפוץ. פלדום נכסים (10252) 03-264625

מבני תעשיה

להשכרה/ למכירה מבנה בחדרה 1000 מ"ר + משרדים +טלפונים כח (29987) 06-331006

בחולון ק"ק 1000 מ"ר+ חצר. "נ.ת.מ" נכסים" 03-372169 (22937)

למכירה 600 מ"ר. באזור התעשייה חולון+ שוכר (18355) 03-5591563

מגרשים

דרושים מגרשים להשקעה/ בניה בראשל"צ, מגוש־דן "סיון נכסים" 03-941352 (28285)

דרושים מגרשים בת"א רמת־גן ובגוש־דן "בני השקעות" 03-722654 (27141)

זכרון־יעקב מזרחית לקיבוץ, 750 מ"ר מאושר לבניה 04-257489 (21255)

בקרית־כורש למכירה לדו משפחתי "סיון נכסים" 03-941352 (לא בשבת) (20281)

בגן־יבנה במרכז לבניה מידיות לוילות, 29,000 דולר כולל מע"מ ופיתוח, 2000 במזומן היתרה במשכנתא. באשדוד: 08-574335, 08-574823 ברבע: (26786) 08-574587

בר"ג מגרש ל־6 דירות+ בית ראוי למגורים "בני השקעות" 03-722654 (27144)

הצעות עבודה

"DenTemp" כח אדם, למתמטים שירים, מציע עבודה קבועה וזמנית לסייעות ושיננית 03-232202 (8100)

לחברה אמריקאית דרושים/ות אנשי/ות שיווק נמרצים/ות לעבודה מעניינת בכל הארץ. טלפון 03-7521114 לאביבה (28616)

כתב טכני מנוסה במיכשור אלקטרוני, אנגלית טובה מאוד, לעבודה בהרצליה בחברה גדולה, תנאים מצויינים "א.ו.ת" (26412) 03-371465

ל"א.ב.א" עובדת חדר אוכל +ניהול מטבח מנוסה 03-451729 (24786)

דרושים אינסטלטורים לעבודה באזור לוד ביומית/ קבלנות 03-723184 (22551) 052-639977

לחברה קבלנית דרושים שרברבים באזור המרכז 03-349536 03-712207 (22398)

מכונאי ימי/ דיזל נסיון מוכח מעל 3 שנים להרכבת מנועי דיזל בחולון "חבר" שרותי כח אדם 03-5101420 (22316) למשה

שרטט/ת חשמל מנוסה למשרה מלאה במפעל תעשייתי ברמה"ש (18714) 03-286111

(המשך הלוח בעמ' 22)

למען המסורבים

[illegible]
(צילום: נאוה שמש-ישראל סאן)

קיסר מזהיר מהבאת עובדים זרים

מאת יקיר צור
סופר „דבר"

„הבאתם של פועלים זרים מפורטוגל ומתאילנד עלולה ליצור בעתיד בעייה חברתית חדשה של מיעוטים", אמר אתמול מזכ"ל ההסתדרות, ח"כ ישראל קיסר, בביקור ראשון שערך אתמול בסוכנות היהודית.

קיסר, שהיה אורחו של יו"ר ההנהלה הציונית שמחה דיניץ, נפגש עם חברי ההנהלה הציונית ואחר כך ביקר במרכז הקליטה „בית קנדה" בשכונת תלפיות-מזרח ושוחח עם העולים שהביעו התנגדות לסגירת מרכזי הקליטה ולהעברתם למשרד הקליטה.

בהמשך ביקר קיסר בשכונת שמואל הנביא, שם מבצעת הסוכנות תוכניות רווחה במסגרת המחלקה להתחדשות השכונות.

בתום הסיור הופיע קיסר בפני עובדי הסוכנות ודיווח להם על הקשיים הצפויים במשא ומתן עם המעסיקים, הדורשים לבטל את תוספת היוקר. קיסר הדגיש כי הציר המרכזי של המו"מ יהיה דרישת ההסתדרות ליישום המלצות ועדת זוסמן.

מחפשים ומזהירים

באיחוד שמורות הטבע נמשכו גם אתמול החיפושים אחרי שמעון רדיומן (16) מקיבוץ ברור חיל, שנפל ביום ג' לבניאס ונעלם („דבר" מאתמול).

רשות שמורות הטבע מזהירה את המטיילים הרבים המתכוונים להגיע לאתרי הנופש בצפון, לשים לב השנה לזרימות המים בנחלים ובמעיינות ולהימנע מלהיכנס לתוך המים בשהזרימות חזקות. צויין כי השנה יש גיאות בנחלים ובמעיינות ומטיילים עלולים להיסחף, כפי שקרה לרדיומן.

הלונה גל בחוף גולן נפתח היום

מאת אריה אגיד
סופר „דבר"

הלונה גל לחוף גולן פותח שעריו היום ומצפים ש־300,000 איש יבקרו בו השנה. בשנה שעברה שעשע הלונה גל 270,000 איש. למרות ריחוקו ממרכז הארץ נחשב הלונה גל לפארק המים הפופולרי ביותר בארץ.

הלונה גל יוצא השנה בתוכנית סיורים לבתי-הספר בשם "לונה גליל". התוכנית כוללת ביקור בבית יגאל אלון בגנוסר, שיט בכינרת ובילוי בלונה גל. בשלושת החודשים הקרובים יארח הלונה גל בימי אמצע השבוע רק את משתתפי "לונה גליל". 20,000 תלמידים כבר נרשמו לתוכנית הסיורים באמצעות בתי-הספר.

בסקר שערך "מודיעין אזרחי" נמצא, כי 44 אחוז מכלל הציבור ביקרו בשנה שעברה בפארק מים כלשהו. 52 אחוז מהמבקרים בחוץ בלונה גל ר־34 בחוף בפארק של שפיים. כללית מעדיפים 51 אחוז את לונה גל, 18 אחוז את אשקלונה ו־17 אחוז את שפיים.

משפחתו ועורך דינו של הש.ג. מתכוונים לבטל את ערעורם

מאת שמעון וייס
סופר „דבר" בצפון

בני משפחתו של הש.ג. ממחנה הנח"ל ב„גיבור" ועורך-דינו מתכוונים לבטל את הערעור שהגישו על גזר הדין שהוטל על רוני אלמוג בתחילת השבוע – שנה וחצי מאסר בפועל על הפקרת השמירה והבריחה מעמדת הש.ג. ב„ליל הגילשונים".

יצחק אלמוג, אביו של הש.ג. רוני, אמר כי ההחלטה סופית בנושא תתקבל בימים הקרובים, אולם הנטייה היא לבטל את הערעור לאחר שבני המשפחה ורוני עצמו הגיעו למסקנה כי אין סיכוי שצה"ל יקל בעונש והחייל עצמו מבקש להימנע מכל ה„צרמוניה הגרולה" סביבו שהיתה במהלך המשפט.

עורך-דינו של אלמוג, אברהם אורן, מצדד דווקא בהגשת הערעור בטענה כי אין מה להפסיד ולרוני יש סיכוי לצאת בעונש קל יותר לאחר שבמהלך המשפט נתגלו ליקויים בולטים ועדויות לא מספקות מצד התביעה. בני המשפחה הביעו תקווה כי לקראת יום העצמאות יוקל העונש, בפרט על רקע התחושה בציבור, לדעתם, שהוא עומס את כל האחריות והעונש בצרה שלא בצדק.

השבוע הועבר רוני לכלא מגידו לריצוי עונשו אחרי שהיה כלוא בכלא 4 בצריפין כל תקופת המעצר שלפני המשפט. אביו של רוני, שביקר אותו בכלא, אמר כי בנו מסתגל לתנאים החדשים. הוא סיפר כי מאז הפרשה סובל רוני מסיוטים קשים בלילות ולכן לקח כדורי שינה חזקים להתגבר להם.

למשפחת אלמוג בצפת מוסיפים להגיע מכתבים ושיחות טלפון מכל הארץ ובהם קריאות עידוד והצעות עזרה. רבים מהכותבים טוענים כי העונש שהוטל על רוני אינו תואם את חלוקת האחריות שהיתה בפרשה, שכן רוני הוא היחיד ששילם על חלקו ב„פאשלה" של „ליל הגילשונים".

האב גילה כי הוא עומד לשלוח תלונה ליועץ המשפטי לממשלה נגד התובע במשפט. טענותיו נוגעות למידע שמסר התובע בעניינים בטחוניים הקשורים לפרשה ולספיחיה. הוא תובע מהיועץ המשפטי לבדוק את הנושא.

„משוחרר תאילנד" שלומי תורג'מן נורה ונעצר בגלל נסיון פריצה

מאת נתן רועי סופר „דבר"

שלומי תורג'מן (19), בנו של דוד תורג'מן שנעצר בתאילנד על סחר בסמים, והגיע לפני כמה ימים לישראל לאחר ששוחרר שם, נעצר לפני 48 שעות בחשד שפרץ לבית דירות בבת ים.

ביום רביעי, בשעה 20.00, העזיק שכנים בהבנה פלמן בבת ים את המשטרה לאחר שהבחינו באדם העומד לדירה. לאחר שוטרים על פריצה. השוטר שהגיע למקום טיפס אל הדירה וכשתורג'מן הבחין בו, נמלט לחדר השינה. משם את הולך המחליק על המוזה.

שוטר אחר, שעמד בחוץ, ראה אותו וצעק „תעצור" אך שאבי ירה. שלומי לא שעה לפקודה ונורה ברגלו. כעצה הועבר לבית החולים. היום יובא לבית משפט להארכת מעצרו.

שלומי נעצר בתאילנד עם אביו וריצה תקופת מאסר על סיוע להברחת סמים. הוא שוחרר בגלל היותו צעיר. אביו ריצה תקופת מאסר קצרה מתוך 100 שנות מאסר שנגזרו לו והגיע לישראל לאחר ששוחרר אבל חנינה.

השופטים המחוזיים נגד השינוי המוצע בבתיהמ"ש

מאת נתן רועי
סופר „דבר"

לראשונה בתולדות בתי המשפט בישראל הוקמה נציגות ארצית של שופטי בתי המשפט המחוזיים. בראשה שלושה שופטים ובהם נשיאת המחוזי בתל-אביב חנה אבנור.

נציגות זו, באמצעות אבנור, שלחה בשבוע שעבר מכתב תקיף ליועץ המשפטי לממשלה, שלמה גוברמן. במכתב שוללים השופטים את הצעת חוק יסוד השפיטה – תיקון שינויים במבנה בתי המשפט-תשמ"ח, שנשלחה לכל השופטים.

ההצעה עוסקת בביטול בית המשפט המחוזי והקמת ערכאה ראשונה של שפיטה ומעליה ערכאת ערר. על פי הצעה זו ידון בית המשפט העליון בתיקים מיוחדים ובעתירות לבג"צ.

במכתבה מה־15 במארס כותבת השופטת אבנור: „חבל שדווקא בתקופה קשה למערכת המשפטית באה תפוחה רחבה זו של הצעה שלא הוכנה ולא נבחנה עם הנוגעים בדבר. ראוי לגנוז את התזכיר ולחזור לשלב הטיפה שבו לנו – השופטים המחוזיים, שעל קיומנו ומעמדנו מציעים לוותר – תהיה זכות השתתפות בדיון".

כן נאמר במכתב כי בהצעה יש פגיעה לא מוצדקת במעמדם, בסמכותם ובכבודם של השופטים המחוזיים.

השופטים טוענים כי ביטולו של המחוזי „שולל מהמתדיין את הערכאה הנכבדה אליה הוא מביא עניין הנראה בעיניו כבד-משקל ובעל חשיבות חריגה, הדורש מיומנות ומומחיות. ביטול בית המשפט המחוזי ישלול מהשופטים את המוטיבאציה ואפשרות קידומם וכל מי שיכנס למערכת המוצעת ייחסם בפניו כליל הסיכוי להתקדם. מאידך, אין סידור זה מדיר מעומס התיקים של המערכת".

הקבלנים מאיימים לבטל את הסכם השכר

מאת חיים ביאור
סופר „דבר"

ארגון הקבלנים והבונים מאיים לבטל את הסכם השכר בענף הבנייה, המבטיח תוספת שכר של 10 אחוז מינואר 88', אם סולל בונה תמשיך בסירובה להחיל את ההסכם על עובדיה.

הארגון טוען כי לא יתכן שכל חברות הבנייה יעלו את שכר עובדיהן ב־10 אחוז ואילו סולל בונה תימנע מכך ובדרך זו תהנה מעלות עבודה מופחתת לעומת שאר החברות.

הנהלת סולל בונה הודיעה כבר לפני חודשים אחדים שאין בדעתה לשלם את תוספת השכר בחברה עד סוף 88', בגלל המשך מצבה הקשה. בהנהלה מציינים שהחברה מחוייבת גם כלפי הממשלה והבנקים שלא להעלות את שכר עובדיה, במסגרת תוכנית ההבראה שהיא מפעילה.

ועדי העובדים בסולל בונה מצפים לפסיקתו של יו"ר האגף לאיגוד מקצועי בהסתדרות, חיים הברפלד, בעניין דרישתם שהחברה תבצע את הסכם השכר ותשלם לעובדים את 10 האחוזים.

אזרח אמיץ הפתיע את השודד בבנק בת"א

מאת נתן רועי, סופר „דבר" לענייני משטרה

שודד מצוייד באקדח מים חטף אתמול חבילה עם 54,000 דולר מאזרח שעמד להפקיד את הכסף בסניף בנק הפועלים ברחוב יצחק שדה 45 בתל-אביב.

אך השודד הופתע: הוא נתקל ברוני שמולי (27), העובד כסדרן בסניף „הפר קו אופ" בית-אליהו, שהחליט להפריע לו במנוסתו ופתח בריצה אחריו בעת שעשה דרכו אל היציאה. תפס אותו מחוץ לבנק והחל להכותו. השודד נבהל, זרק את חבילת הכסף ונס לעבר המכונית שהמתינה לו, אך שמולי לא ויתר והמשיך לרדוף בעקבותיו.

שוטר שנקלע למקום סייע לו לעצור את החשוד, שביקש לעבור אקדח מים. החשוד, בן 31, מוכר למשטרה. הוא הועבר למפלג התשאול ביחידה המרכזית של משטרת מחוז תל-אביב לחקירה.

יחידת אב"מ של שב"ס שומרת על אביטן

מאת נתן רועי, סופר „דבר" לענייני משטרה

אסיר עולם הרצל אביטן הועבר לכלא כפר יונה והוא נמצא תחת שמירה צמודה של יחידת אב"מ (אבטחה ומבצעים), היחידה המיוחדת של שירות בתי הסוהר.

שמירתו הועברה ליחידה זו לאחר שנתגלו השבוע בתאו בכלא איילון אקדח וכדורים. הצוות מצוייד באלות פלסטיקה מוקשה, בלתי גאז מסוג „יעקובסון" (הממולאים בחומר משתק), נשק וכדורי גאז.

אהרן דברת חוזה: הילדים והנכדים ישלמו מחיר המדיניות הכלכלית

רווחי כלל ב־87' 28.3 מיליון שקל

מאת מריה אבימלך

„איני מסכים למדיניות בנק ישראל הגורסת שמירה על שער ריבית גבוה והקפאת שער החליפין כדי לשמור יציבות על חשבון צמיחה. במקום להקטין תקציב ממשלתי, מצמצמים את הפעילות העסקית. הילדים והנכדים ישלמו מחיר מדיניות זו". ביקורת זו מתח אתמול יו"ר הנהלת כלל אהרן דברת בעת הצגת הדו"חות הכספיים של הקבוצה.

לדבריו מדיניות הבנק לא תוכל להחזיק מעמד לאורך זמן ותצעיד את המשק לקראת מיתון, שסימניו כבר ניכרים, ותחליש את המגזר התעשייתי עד כדי סגירת מפעלים. רווחיות היצוא מתדרדרת כשהתמורות הדולריות נשחקו בכ־40 אחוז מיולי 1985.

דברת, שנשאל על עצות למנכ"ל הבא של „כור", העדיף לתת עצה הטובה לכל מנכ"ל: „אל תאמין לממשלה". הוא מסתמך על נסיונו.

אהרן דברת

משנה למנכ"ל עמוס ספיר

„באותן האמנו לממשלה וכשהחל הקיצוץ בתקציב הביטחון, עשינו מאמץ אדיר לייצא לארה"ב. היום יש לאורדן צבר הזמנות של שלוש שנים לשנגמון. ההפסדים מצטברים של 15 מיליון דולר בשנתיים".

דברת מסר בהמשך דבריו כי „כלל ישראל" הרוויחה ב־1987 28.3 מיליון שקל לעומת כ־26 מיליון ב־1986. הרווח הנקי מהווה תשואה של 6.5 אחוזים על ההון העצמי.

הרווחיות השגה בגלל שיפור ניכר בתוצאות החברות המוכרות לשוק המקומי ומרווחיות גבוהה במערכת הפיננסית בעוד רווחיות היצוא נשחקה ובכמה מגזרים הסב היצוא הפסדים.

המגזר התעשייתי של כלל, כלל-תעשיות, הרוויחה ב־1987 15.6 מיליון שקל לעומת 8.7 מיליון בשנה קודמת. הגידול ברווח נובע מצמצום משמעותי בהפסדי סאייטקס, מעבר אי.סי.איי. מהפסד לרווח ומגידול ברווחי החברות המוכרות לשוק המקומי. חברת אורדן, המייצאת לשוק האמריקאי, המשיכה לצבור הפסדים גדולים.

כלל-סחר הרוויחה 8.4 מיליון שקל, לאחר שב־1986 הרוויחה 9 מיליון וניצלה בשנתיים אלה את הגיאות בצריכה הפרטית. קבוצת הבנייה של כלל-אזורים הרוויחה 0.8 מיליון שקל לעומת 1.8 מיליון בשנה קודמת.

קבוצת הביטוח של כלל, שהיא כיום הקבוצה השניה בגודלה, הרוויחה 4.8 מיליון שקל בהשוואה ל־2.9 מיליון ב־1986.

המשנה למנכ"ל כלל יוסף שגב, ציין כי כלל מגיבה מהר למעשה בשוק.

כלל מחזיקה ביתרות נזילות של 500 מיליון שקל המהווים 25 אחוז מהמאזן והמסייעים לה לנצל הזדמנויות עסקיות והיערכות לשינויים בשוק. בשנת 1988 תשים כלל את הדגש על המשך שיפור הנזילות, חיזוק פיננסי ועיכול השקעותיה הרשות בקרגל, בפולגת ובכבלי ציון.

דברת ציין כי הרווחיות על ההון נמוכה, אבל כלל מעדיפה הקרבת רווחים כדי להחזיק רזרבות פיננסיות המבטיחות יציבות.

מועצת המנהלים של כלל החליטה לחרש חלוקת דיווידנד במזומן בשיעור 10 אחוז על ההון הנפרע. לדברי דברת מבטא חידוש הדיווידנד את אמונתו בעתיד שוק ההון.

כן מסר אתמול דברת כי עמוס ספיר מונה משנה למנכ"ל כלל. עד כה היה סמנכ"ל ולפני כן מנהל הכספים של קבוצת כלל.

„ישר" עתיד לתבוע את ארנרייך כאן ובגבון

מאת נתן רועי, סופר „דבר" לענייני משטרה

יהושע בן שחל („ישר"), שנעצר בגבון לפני חודשים אחדים, מתכוון להגיש בקרוב תביעה כספית גדולה נגד מעסיקו, איש העסקים פנחס ארנרייך מבני ברק.

לסופר „דבר" הגיע מסמך-התביעות, שהועבר לאיש העסקים שמואל פרסבורגר. במסמך זה מציין „ישר" כי הוא מתכוון להגיש את התביעה לבית המשפט המחוזי גם בארץ גם בגבון נגד חברות ב.פ. וסתנ. ונגד ארנרייך. היא כוללת תביעת נזיקין על סעיפים אלה: פגיעה במוניטין, ניתוק מהבית, מעצר, הרדה, פגיעה במשפחה, פגיעה בסיכויי השתלבות בעבודה בעתיד, העדר רווחים עתידיים.

במקביל הגיע לידי סופר „דבר" מכתבו של ארנרייך בו הוא מאשים את בן שחל בעבירות מרמה ומעילה באמון במהלך החברה בגבון.

כזכור, היה ארנרייך מנכ"ל חברת עמנואל בשומרון ונקלע לקשיים.

מפגן ההסתדרות
1 במאי
הודעות המטה

מפגן ההסתדרות
1 במאי 1988
תל-אביב, 11.00 בבוקר
המסלול: מגשר ברי-יהודה לאורך רחוב אבן גבירול עד כיכר מלכי ישראל.
★
הודעות המטה
★ רכזי המטות בחברות, במוסדות ובארגונים מתבקשים להפנות את נציגיהם למרכזי מטות ה־1 במאי במועצות הפועלים – כדי להשלים בכל ההקדם את הכנותיהם לקראת המפגן.
★ מזכירי מועצות פועלים מתבקשים לכנס בהקדם את רכזי מטות ה־1 במאי במקומות העבודה לשם השלמת ההכנות.
★ חומר הסברה (כרזות, מינשרים וכד') נשלח לרכזי המטות. במידה וטרם קבלתם, נא לפנות למערכת ההסברה במרכז לתרבות ולחינוך, הועד הפועל, לח' איצ'ה שחם טלפונים: 431510, 03-431709.
★ מזכירי מועצות פועלים, נציגי ארגונים ומוסדות (לרבות נעמת, מטה החולצה הכחולה, ההתישבות העובדת, צעיר ההסתדרות ובו"ר) מתבקשים להעביר בהקדם נוסח כרזותיהם למפגן.
★ גוש המישוריות – המשתתפים מתבקשים לסיים ולהעביר לאשור המטה, את השרטוטים וההתחייבויות המינהליות.
★
כנסים
ההסתדרות הגמלאים
יום א', 10.4.88, בשעה 10.00, בבית הסתדרות הגימלאים, הועד הפועל, תל-אביב. למרכזים ופעילים בסניפי הסתדרות הגימלאים מכל הארץ.
האגף לאיגוד מקצועי
יום ב' 11.4.88, בשעה 11.00, בבית המרכז לתרבות ולחינוך בועד הפועל, תל-אביב. לועדי עובדים ממקומות עבודה גדולים.
המרכז לתרבות ולחינוך
יום ג', 12.4.88, בשעה 09.00 בביה"ס לפעילי ההסתדרות, תל-אביב. לרכזי תרבות במועצות הפועלים מכל הארץ.
האגף למינהל וכח אדם
יום א', 17.4.88, בשעה 08.30 באולם קומה ה' בבית הועד הפועל תל-אביב. לראשי מטות ה־1 במאי במוסדות ההסתדרות.
★
חברי מטה המפגן – מספרי טלפון (רשימה שלישית)
חיים ליבמנבורג – יכין חקל – (03) 245351
חנוך ברמן – אגף מינהל וכ"א/מוסדות (03) 431603
דוד פינקלשטיין – כנס תעשיות – (03) 5432421
יוסף קיא – המיבור הדתי – (03) 431520
גד שטרנבאום – הפועל – (03) 5613322
★
הישיבה הבאה של המטה האופרטיבי התקיים – ביום ב', 11.4.88, בשעה 07.30 בבית המרכז לתרבות ולחינוך, הועד הפועל, תל-אביב.
טלפונים של המטה האופרטיבי: 219889, (03) 262714, 256723
ההסתדרות עם המדינה לאורך כל הדרך
לבנין המדינה שמירת המדינה

מבטחים מוסד לבטוח סוציאלי של העובדים בע"מ
ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל
ההנהלה המרכזית
לחברי „מבטחים"
לרגל יציאת העובדים לחופשה מרוכזת, יהיו משרדי מבטחים בכל הארץ סגורים בחול המועד פסח, החל מ־3.4.88 עד כ' ניסן ה־7.4.88 ובכלל.
לגימלאי „מבטחים" לחברי מבטחים ומשפחותיהם לעובדי המוסד ובני ביתם ולבית ההסתדרות מועדים לשמחה
הנהלת מבטחים

זמני הדלקת נרות
ערב חג המצות הקריש
ירושלים – 5.19
תל-אביב – 5.37
חיפה – 5.29
מוצאי חג המצ"ש
ירושלים – 6.35
תל-אביב – 6.34
חיפה – 6.37

39 שנה
מבצע מיוחד
ערכת עזרה ראשונה
הכוללת ספר ע.ר. מאת משה צלה
★ לרכב
★ לבית
★ לטיולים, מסעות ופיקניקים
★ למוסדות חינוך
משה צלה
ייצור ושיווק ערכות וספרי עזרה ראשונה רח' כובשי עוז 16 רמת גן, 52577, טל' 03-748479

קבלת מודעות 24 שעות ב דחוף
מודעות
משפחתיות דחופות
וכל יתר סוגי המודעות ל
הלוח הכללי
דבר
מתקבלות
24 שעות ביממה
ב' דחוף דיזנגוף
רח' דיזנגוף 118
(מול כסית)
טל' 246363 239952

קרן פרס יו"ר הכנסת לאיכות החיים
הענקת פרסים לשנת התשמ"ט

קרן פרס יו"ר הכנסת לאיכות החיים מעניקה פרסים בשנת תשמ"ט בסכום כולל (בשקלים) השווה ל־100,000 דולר, בתחומים הבאים:

א. הגברת העליה, מניעת הירידה והקלת הקליטה.
ב. שיפור איכות הסביבה.
ג. מעשי פיקוח נפש ומניעת תאונות, לרבות תאונות דרכים ותאונות עבודה.
ד. העשרת חיי החברה ע"י תרומה או יצירה בשדה האומנות וההגות.
ה. העמקת הידע והתודעה על העם היהודי לעדותיו.

מטרת הקרן לטפח ולשפר את איכות החיים בארץ. הפרסים נועדו לעודד ולהמריץ פעילות שהחלה ויש לה המשך.
בכל תחום ותחום תפעל ועדת פרס, שתגיש המלצותיה. ההחלטה הסופית היא בידי חבר הנאמנים של הקרן.
הקרן תהיה רשאית להחליט גם על מתן מענק או מענקים.
כל אדם בישראל, וכן תאגיד או מוסד בלתי מאוגד למעט רשות מרשויות המדינה – כשיר להיות מועמד.
כל אדם כשיר להציע מועמד לקבלת הפרס. המציע רשאי להציע הצעה בעילום שם, או לבקש שזהותו תישמר בסוד.
על הזוכים בפרס תפורסם הודעה בעיתונות.
לא יישלחו הודעות למציעים שלא זכו בפרס.
הפרסים יחולקו בטקס שייערך במשכן הכנסת, במסגרת אירועי „יום הכנסת", בסמוך לט"ו בשבט התשמ"ט.
הצעות יש להגיש בכתב על גבי טפסים, שניתן לקבלם במזכירות הקרן, משכן הכנסת ירושלים, מיקוד 91950, טל: 554153, בצירוף הנמקה, עד יום כ"ח באייר התשמ"ח, 15 במאי 1988.

שלמה הלל
יושב-ראש הכנסת
יושב-ראש הקרן

עמנואל רסין
גזבר-כבוד
של הקרן

משרד הבריאות
אות הוקרה של שרות הבריאות למתנדבים מצטיינים
האות יוענק, החל משנה זו, למתנדבים (יחידים או קבוצות) מתחום הבריאות הראויים להוקרה מיוחדת.
הצעות למועמדים לקבלת האות, אפשר להגיש עד 1.5.88, ליחידה להתנדבות של משרד הבריאות, ביתן 39 ט', תל-השומר, טלפון 03/341706.
טפסים ניתן לקבל במשרד היחידה.

עירית חיפה
מינהל הקריות
ועד קרית-חיים
הועדה המוניציפלית
הודעה
כדי להמשיך ולשפר
את שירותי העיריה בקריה
יערוך סגן ראש העיר
ויו"ר ועדת קרית-חיים מר גיורא פישר
סיורים רגליים ברחובות הקריה
מידי יום שישי בין השעות 07.00–09.00 בבוקר
החל מיום שישי זה.
מטרת הסיורים
להיפגש עם התושבים באזורי מגוריהם
על מנת לשמוע הצעות ורעיונות
בתחומי הפעילות של שירותי העיריה.
בברכת חג שמח
עירית חיפה
מינהל הקריות

מכון לבון לחקר תנועת העבודה
ארכיון העבודה והחלוץ
מזמין את הציבור
לערב עיון לזכרו של
יוסף בן
על הנושא:
תנועות הנוער החלוציות בבולגריה 1939–1948
דברי פתיחה: הד' ירוחם משל – יו"ר מכון לבון.
דברים: ח"כ ויקטור שם טוב.
הד' נתן אלמוזלינו – יו"ר המכון היהודי ערבי.
עדויות של בוגרי תנועות הנוער
דברי מבוא לעדויות: ד"ר משה מוסק – מנהל גנזך המדינה.
הערב יתקיים ביום ג' ה־12.4.88 בשעה 17.00
במכון לבון רח' נהרדעא 3, תל-אביב.

אנו מודיעים בצער על פטירתו של חברנו
דן אנקורי
ומשתתפים בצער המשפחה
הלוויה תצא מבית יד-לבנים בכפר ויתקין
היום, יום שישי, י"ד בניסן תשמ"ח, 1.4.88,
בשעה 11.00 לפני-הצהריים, לבית העלמין המקומי
כפר ויתקין

האביב הזה / חיים גורי

מי שביקש לחוג את האביב הזה במלאת ארבעים שנה לחרותנו ועצמאותנו בארץ הזאת בשוך הרעשים לומר יום־יום כי מצוי הוא בעין־הסערה ובג'יפ העובר לא שרים בחורים כי נגמר

רצוי לטייל באביב הזה. שנה גשומה, שנה טובה. לאחר שנים נפתח סכר דגניה כדי למנוע הצפת חופי הכנרת. רצוי לטייל באביב הזה ולפגוש בכל פרחי הארץ. אם אומרים לכם לגוע אל הגלבוע שמעו בעצת הממליצים. אולי תפגשו שם רבבות אוהבים כמותכם. לא נורא. „מכפילים את האושר על־ידי חלוקתו", אומרים הצרפתים. יופיים המדהים של האירוסים לא יפחת כהוא זה בשל עולי־רגל נוספים. ושם גם תמצאו את כל שאר הפרחים החוגגים את הססגוניות הקסומה ביותר של שנת הברכה הזאת. אנחנו היינו שם לפני שבוע. אני מקווה כי הכל שם כשהיה. אל תאחרו. ארצנו יודעת את המעבר המר והחריף בין העונות, בין מזגי האוויר, בין האזורים, בין האור והחושך. עוד מעט קט יכה עלינו בכורו של השרב ויתחיל הקיץ ירוק הזה. צאו, איפוא, בעקבות הפרח אל כל המקומות העשויים לאהבתו.

האביב הזה אינו יודע את הזמנים הקשים ואת תאריכי הזכרון והשמחה. רק אנחנו יודעים איך נפגשים בנו בצפיפות נוראה הזכרונות והקודרות. קשה להיות „עם היסטורי", להשתייך לאלפי השנים, להיות מיליונר של זמן ולחוש מחסור מתמיד בשעות נוספות בשל המהומה הכרונית המתרחשת ללא הרף. פעם כתבתי על כך בעדות אוטוביוגרפית: „...ולא היה לי זמן...חיי עברו בין עתונים לעתונים... בסעודות ארעי בעמידה..." כל אלפי השנים האלה וכל „הרצף הזופז והדחוס" שכאן. החדשות נופלות עלינו כמו פצצות בהרעשה נמשכת.

מי שהיה אי־פעם בהפגנות אמת יודע את הטעם הזה. משהו מסוף העולם. אך בהימוג העשן אתה רואה את החורבן ואת האבידות ואת החיים הנמשכים. „מי שצוחק לא שמע את החדשות האחרונות", כתב ברטולד ברכט בשיר „אל הדורות הבאים". מי שכותב בשעת בוקר מאוחרת זו איננו יודע מה יתרחש פה אחר הצהרים או בשעות האפילה. באים התאריכים להזכיר ולסכם ולערוך סדר כלשהו בבלגאן. ואנחנו ראינו בחיינו כהנה וכהנה.

„מה שלומך?", שאלני ידיד שהקדים לי שלום ברחוב. „שלומי כשלום עמי", השבתי לו. „אם כך זה לא טוב", אמר האיש. אותה היקלעות אופיינית כל־כך בין היהודי ו„הקיטור", הנטיה הזאת להמראה שמימה ולנפילה תהומה. אמרתי לו כי „הימים הקשים ביותר כבר מאחורינו". הוא חלק על דעתי: „הטוב ביותר מאחורינו", ללמדך כי מכאן ואילך יורע לנו ויורע. למה? לא בשל „הקשיים האוביקטיביים" אלא בגלל המצב „הנאחס". כן, יש בכך משהו. „הצער והפחד כלולים במחיר", אמר לי חבר, „הלכלוך, לא!".

ימים כאלה של „חשבון נפש", פסח, חג חרותנו. ויום הזכרון להשמדת היהודים ויום הזכרון לנופלי מלחמות ישראל, כאן, ויום העצמאות. וכל שנאמר ישוב וייאמר אך גם דברים אחרים ייאמרו באזנינו וייכתבו לעינינו. הארץ סוערת מאד, אחוזת סכסוך ממושך וארסי וצועקת במכאוביה. את החגים האלה ילוו הקולות המראות בערי וכפרי הערבים ובצידי התנועה. אנשים שיחוגו את חירותם ישאלו על דבר חירותם של אחרים. יהיו בנו זעם ומחלוקת. עם שטיפח שנים ודורות את „אתוס הנצורים והצודקים" מתקשה להיות שליט על אחרים. לא, אין זה שלטון במובן המקובל. זה מאבק קשה המחליף צורותיו. הללו עודם מבקשים את נפשנו. ועוד איך! רצוי בימים אלה לקרוא את סדרת המאמרים של אבי שביט ב„כותרת ראשית": „מה הם חושבים". לקרוא עד הסוף.

מי שביקש לחוג את האביב הזה במלאת ארבעים שנה לחרותנו ועצמאותנו בארץ הזאת בשוך הרעשים לומר יום יום כי מצוי הוא בעין־הסערה ובג'יפ העובר לא שרים בחורים כי נגמר. דור צעיר וחסר אשליות יודע כי עדיין נגזר עליו להילחם. אך דווקא בשל כך, לכל הרוחות השדים, דווקא בשל כך הוא חייב לחוש את האמונה בצדקת הדרך כשהיא מקובלת על רוב הישראלים. כן, דווקא בשל כך הוא רוצה להיות בטוח שאם חס וחלילה תהיה עוד מלחמה הוא ילך אליה בידיעה ודאית שנעשה הכל כדי למנוע אותה. זאת חייבת אומה להעניק לכל בניה חוגרי החרב, להם ולמשפחותיהם.

כשלונה הקשה של ישראל בימים אלה. אומה המתקשה לנסח מטרות המקובלות על מירב הישראלים. המחלוקת הרסנית מונעת מישראל להילחם נכונה או לבקש את „שלום האמיצים". כבר לא דור המדבר. כבר ארבעים שנה במולדת עצמאית, בריבונות עברית, אך עדיין לא אומה מגובשת היודעת לחשל את רצונה ולנהוג בזולתה כבורש.

אינני מאמין כי החצי יושיע את השלם. מי שחושב כי ממשלה של חמישים ואחד אחוז תוכל לנהל מדיניות משמעותית ואמיתית כלשהי מול אופוזיציה של חצי העם הוא שוטה גמור או זר לחלוטין להווייתה של הארץ הזאת. על הפרק מניעת אסון.

אני חוזר ואומר לעצמי בעיצומם של הימים הקשים האלה, ללא אשליות ומתוך פכחון אכזרי כי מדינת ישראל חייבת להכריז היום על נכונותה להפגש בגלוי מיד עם כל גורם ערבי המעורב בסכסוך, כולל אש"ף, על מנת לדבר. מהלך כזה חייב להעשות על דעת רוב בעם וללא „תנאים מוקדמים" של הקצוות שלנו. בארץ כואבת כל־כך בעיצומן של סכנות כאלה ועם שפך הדמים הנמשך „לא חכמה לנצח על חודו של קול בבחירות הבאות אלא להשיב לישראל את עוצמת המעשה, כושר התמרון וחכמת המדינאות הגדולה. לשם כך אין לנו צורך בוועידה בינלאומית.

האביב הזה. הכל חוזר אלינו. כל הפנים והשמות. מלוא המחיר. מלוא החרדה. מלוא הסיכוי של עם אדון לגורלו, (סליחה על המליצה). כל הפרחים.

פסח על הנהר / מאיר איילי

עבדים היינו

לפני חמישים שנה, סמוך לחג הפסח, נכנסו קלגסי היטלר לאוסטריה. הגבולות היו פתוחים בפניהם, וקבלת הפנים היתה נלהבת. מיד אחר־כך החלה שם רדיפת 200,000 היהודים תושבי המדינה, בצורה פראית ואכזרית יותר מאשר היה נהוג עד אותה עת בגרמניה, שם מלאו למשטר הנאצי חמש שנות שלטון. בדרך ברוטאלית עוד יותר נהגו כלפי יהודי „שבע הקהילות" בבורגנלנד, הפלך המזרחי של אוסטריה, שבהן ישבו יהודים במשך מאות שנים. קהילות אלה נודעו בחיי הקהילה המאורגנים ובזכות הרבנים הגדולים שכיהנו בהן דור אחר דור.

מיום סיפוחה של אוסטריה לגרמניה במארס 1938 החל כאן הגירוש הטוטאלי של היהודים, עד שתוך שבועות אחדים יכלו להכריז בפומבי, כי איזנשטדט, בירת הפלך והמרכז לקהילות האלה, היא יודנריין, נקיה מיהודים. חלקם ברחו לווינה, חלקם נמלטו אל מעבר לגבולות הונגריה וצ'כוסלובקיה הסמוכות, ואלה מהם שלא יכלו להגר משם בעוד מועד לארץ ישראל או לארצות שמעבר לים, נלכדו שנים מעטות לאחר מכן ונספו בפורענות השואה.

בעתונות התקופה מתואר מאורע, שיזעזע את יהדות העולם, והצביע כבר אז על אטימות לבם של רבים מקברניטי אירופה, גם בארצות בהן התקיים עדיין משטר אנושי. יהודי העיירה הקטנה קיטצע בפינה הצפונית־מזרחית של פלך בורגנלנד, על גדות הדאנובה והגבול הסלובאקי – מול פרעשבורג, (ברטיסלבה), עיר ואם בישראל באותם הימים – גורשו בבת אחת אל מעבר לגבול הזה. 51 מהם הועלו על דוברה על פני הנהר. שום מדינה שכנה לא היתה מוכנה לקלוט אותם – לא הונגריה הקרובה מדרום, ולא צ'כוסלובקיה הדמוקראטית שממול, ואף שלטונות אנגליה מנעו מהם תקופה ארוכה בקשיחות לבם את רשיונות העליה לארץ ישראל. במשך ארבעה חודשים שטו יהודים אלה על הדוברה, שם עשו גם את הפסח, מזי רעב וחסרי תקווה, עד שנמצאו עבורם רשיונות העליה. רוב האחרים, ש„הצליחו" להימלט לווינה ולצ'כוסלובקיה, נספו בשואה.

כמאתיים שנה קודם חי בעיירה הקטנה קיטצע אמן יהודי, ר' חיים בן ר' אשר אנשיל, שכתב, צייר וקישט ספרים עבריים והגדות לפסח, בסגנון הרוקוקו, שהיה מקובל באותה תקופה. היתה זאת הכנסה צדדית עבור המלמד הזה, שמצא בקושי את פרנסתו משכר הלימוד. הוא הציע את יצירותיו לבעלי בתים עשירים, שהעדיפו להשתמש בהגדות מאויירות על פני המודפסות. כמה מהגדותיו של האמן הזה נשתמרו עד זמננו במוזיאונים בעולם. אחת מהן, משנת תק"ל (1770), השמורה ביותר ברעננות צבעי פרוחיה (המוטיב העיקרי באיורים האלה), כתובה על קלף ובכריכת הדפסי זהב, נתגלגלה בימי השואה והגיעה בדרכים מופלאות לארץ ישראל, לידי כותב שורות אלה. (דר"ה ראשון על ההגדה הנהדרת הזאת פורסם בגליון ערב פסח של „דבר" לפני 25 שנים). אשתקד ראתה ההגדה אור בדפוס פאקסימילה, נאמנה לפורמאט המקורי ולגוניה, בהוצאת „מסדה", מלווה חוברת בדברי הסבר על האמן, על ההגדה ועל דרכה לארץ ישראל, לקיבוץ יפעת.

שבוע אמריקאי / אמנון דנקנר, ואשינגטון

מה יעשו עם איש המוסיקה

צמרת המפלגה הדמוקרטית עשתה שלשום נסיון הזוי לאמץ את ג'קסון אל לבה ולקבוע כי הוא מועמד ראוי, אולם היא יודעת בלבה, כי ג'קסון הוא חורשת רעות – היא תפסיד איתו והיא תפסיד בלעדיו

שלשום היה זה יומו של ג'סי ג'קסון בוואשינגטון. המועמד השחור בא לבירה כדי לשוחח עם האנשים שעד כה נמנעו מלראות אותו: קבוצה של קשישים רבי־כוח, בראשותו של קלארק קליפורד שר הגנה לשעבר, כולם בדימוס באורח רשמי, אך בפועל הם המנהיגים והפעילים מאחורי הקלעים של המפלגה הדמוקראטית, אלה המושכים בחוטים והחשים עצמם אחראים לגורלה של המפלגה ולניווט דרכה.

הם רצו לראות את ג'סי ג'קסון משום שלפתע, בשבת, הוא הפך מקוריוז חשוב, אבל עדיין קוריוז, לתופעה חשובה, לאיש בעל סיכויים לקבל את המינוי הדמוקראטי, לצל המוטל מעתה על המפלגה הזאת והמסבך מאד את דרכה לבית הלבן.

עד אותה שבת, בה, באורח שהפתיע גם אותו עצמו, ג'סי ג'קסון הביס את מתחרהו מייקל דיוקאקיס בבחירות המוקדמות במישיגן, חשבו הכל שג'קסון ירוץ חזק במוקדמות, יצבור הישגים נאים, יגיע למקום השני או השלישי מבחינת מספר הצירים לוועידה, וירע ביותר עם כולם כשהמועמד יוכרז. עכשיו, פתאום ג'קסון נראה כמי שעשוי לקחת את המועמדות ויש משחק חדש לגמרי.

מי שנראה כמועמד המוביל בבטחה, המושל השקט והבטוח בעצמו של מסצ'וסטס מייקל דיוקאקיס, כשל במישיגן בצורה חמורה. ג'קסון הביס אותו ביחס של 2 ל־1, משך 30 אחוז מקולות הלבנים במדינה, והטיל ספקות כבדים ביכולתו של דיוקאקיס לסחוף את המפלגה, שלא לומר את המדינה. דיוקאקיס שקט מדי, אמרו הפרשנים, עצור מדי, וחסר בשורה. מה שיש לו למכור הוא ההצלחה הכלכלית־המנהלית שלו במסצ'וסטס, יש לו ארגון מצויין, הרבה כסף כדי לרכוש זמן שידור בטלוויזיה, אבל הוא אינו סוחף, אינו רוכש לבבות, אינו מחמם את הקהל. אף אחד אינו מונע רגשית על־ידי דיוקאקיס ואף אחד אינו אוהב אותו. אנשי דיוקאקיס, ערים לכך, יצאו במסעי פרסומת בטלוויזיה בתשדירים שאמרו: אם אתה רוצה ללכת לשתות כוסית עם מישהו – קח לך חבר. אבל אם אתה רוצה מישהו שינהל את המדינה – בחר בדיוקאקיס. זה לא עזר. אחרי שהתרגלה אמריקה לנשיא האהוב, הרגשי, המתחבב על נקלה, רייגן, היא רוצה משהו מעין זה גם הלאה. הציבור מחפש בשורה, מחפש הנעה רגשית ואינו יכול למצוא זאת אצל דיוקאקיס.

ג'סי ג'קסון ניצל היטב את הוואקום הזה ונכנס אליו בסערה. הוא נואם מצויין, מדבר הישר אל הלב ואל הקרביים, מסעיר את מאזיניו ופורט על נימי דאגתם וחרדתם. אצלו יש מוסיקה בקול ובמסר, אנשים אוהבים לשמוע אותו ובעיקר בני המעמדות הנמוכים שאותם הוא מלהיב במסרים שלו הקוראים תיגר על החברות הגדולות המפעילות מה שהוא מכנה „אלימות כלכלית" [illegible], אינן משלמות מסים ומנצלות את הממשל ואת אוצר המדינה.

ג'קסון יצא למסע הבחירות שלו עם מעט מאד כסף, בלי תשדירי טלוויזיה, בדרך הישנה של מגע ישיר עם ההמונים, נאומים בכיכרות ובאולמות, שיטוט בשכונות, עמידה בשערי מפעלים כדי ללחוץ את ידי העובדים. וזה עבד כי היה לו מה למכור. הוא גם מכר אישיות שונה מזו שהציג בבחירות של 1984, בהן רץ למוקדמות כמחוסר ריסון, תוך שימוש בהשמצות כלפי הנהגת המפלגה, התחברות לגורמים מאוסים כמו הקיצוני השחור האנטישמי לואי פאראחן והפרחת ביטויים אנטישמיים. הפעם הוא מבוגר יותר, מאופק יותר, הרחיק מעליו את פאראחן וחבריו והחל צובר קולות. תחילתה של ההפתעה היתה ב„יום שלישי הגדול" בו אסף ג'קסון כמות גדולה של קולות במדינות הדרום, והוכיח כי לא רק השחורים מצביעים עבורו, אלא גם לבנים, בעיקר באזורים הכפריים העניים. אם „יום שלישי הגדול" החזיק את ג'קסון בתמונה, באו הבחירות המוקדמות במישיגן והציבו אותו כתף אל כתף עם דיוקאקיס, כששניהם צברו יותר מ־600 צירים לוועידה, מותירים את כל השאר הרחק מאחוריהם.

המפלגה הדמוקראטית מוצאת עצמה בבעיה חמורה משום שברור לראשיה, כפי שברור לכל אחד, שאם ג'קסון ייבחר למועמד – ההפסד בבחירות מובטח. לא רק שהעם האמריקאי אינו מוכן עדיין להצביע עבור מועמד שחור, אלא שמועמד שחור מסויים זה יש לו דעות שהן הרחק הרחק שמאלה מהקונסנזוס הלאומי. המדיניות שלו בענייני פנים גובלת כמעט סוציאליסטית רחמנא ליצלן ובמדיניות החוץ יש לו אוריינטציה על העולם השלישי ורצון עז להימנע מכל עימות עם ברה"מ. אולם הבעיה היא שגם אם ייעשה נסיון להסיט את המועמדות מג'קסון, במקרה שיצבור את המספר הגדול ביותר של צירים לוועידה, גם אז מובטח למפלגה הפסד. זאת מכיוון שהשחורים – 12 אחוזים מקהל המצביעים, הנוהגים באורח מסורתי להצביע עבור הדמוקראטים, יינקמו במפלגה על מניעת המועמדות מג'קסון, ימנעו ממנה את קולותיהם ויטביעו את ועידתה בשערוריות אלימות שיטילו בה כתם. יש לזכור כי ועידת המפלגה – באורח נוח מאד לג'קסון – תתקיים באטלנטה, עיר דרומית ושחורים בה הרבה, שאף ראש העיר שלה הוא שחור מתומכי ג'קסון – אנדרו יאנג – ובמגרש הביתי שלו לא ירשה ג'קסון מחטפים.

כבר עתה כמעט ברור כי איש מהמועמדים לא יזכה ברוב המכריע מ־2082 הקולות הדרושים. לפיכך נראה כי מי שיקבל את המספר הגדול ביותר – הוא שייבחר למועמד, ולא ייתכנו עסקות ומזימות שנעשו בעבר בחדרים האחוריים אפופי העשן. עלייתו המטאורית של ג'קסון מבטלת גם את האפשרות כי הוועידה תחליט לפנות אל אחד מהמנהיגים שלא רצו בבחירות המוקדמות כדי שיבוא ויושיעה, מוסר מועמד בעל סיכויים. היה מדובר על מושל ניו־יורק מריו קואומו, על הסנאטור מניו ג'רסי ביל בראדלי ועל עמיתו מג'ורג'יה סאם נאן, אולם עתה גם נסיון כזה ייראה כחטיפת השלל מידיו של ג'קסון, וממילא הבהירו כל השלושה גם בעבר, כי לא ייענו לפניה כזאת.

צמרת המפלגה עשתה שלשום נסיון הזוי לאמץ את ג'קסון אל לבה ולקבוע כי הוא מועמד ראוי, אולם היא יודעת בלבה, ורבים אף אומרים בפה מלא כי ג'קסון הוא חורשת רעות למפלגה – היא תפסיד איתו והיא תפסיד בלעדיו. הפתרון הרצוי עתה הוא לדאוג לכך שמייקל דיוקאקיס ינצח באורח משכנע את הבחירות המוקדמות שנותרו, ביניהן במדינות הגדולות ניו־יורק וקליפורניה, וישיג את מרבית הצירים לוועידה. לחץ אדיר מופעל על דיוקאקיס ואנשיו לשפר את מערכת התעמולה שלהם, להזריק מידה של אנושיות, חמימות ומוסיקה להופעות של דיוקאקיס, להפוך אותו לרגשי יותר. אולם לדיוקאקיס אין מה למכור יותר מאשר את עצמו, והוא טוען כי נסיון שלו להצטייר מעתה כאיש מקרין חמימות ייראה מגוחך ובלתי אמין.

גם אם ינצח דיוקאקיס לבסוף, הוא יצטרך לשלם תשלום גבוה לג'קסון בוועידה הדמוקראטית, ולישראל אין שום סיבה להיות מרוצה מכך שלג'סי ג'קסון תהיה השפעה בה גדולה. אולי כדאי למישהו בירושלים לחשוב על ג'קסון לפני שהוא שוב אומר „לא" לשולץ.

לא כל־כך היסטורי

היה די מדהים ומשעשע לראות איזה רעש היה בארץ ביום רביעי בבוקר כשנודע שקבוצה של כתבים ישראלים בוואשינגטון הוזמנה לשיחה עם מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ. כשסיפרו לי על הכותרות בעיתונים ועל מה שנאמר ברדיו התקשיתי מעט להאמין. אני לא חושב שיש עוד ארץ בעולם שהיתה עושה עניין כל־כך גדול מזה שעיתונאים שלה מדברים עם שר החוץ של מדינה אחרת. אחרי הכל המדובר רק בעיתונאים וג'ורג' שולץ ואנחנו לא עמדנו להגיע להכרעות גורליות ולפריצות דרך. היה מדובר גם – וכך אירע – ששולץ ייפגש שעה קלה אחרי פגישתו עימנו עם כתבים ערבים, לשם האיזון. וכל ה„ביג דיל" הזה לקח 23 דקות ברוטו, שלוש שאלות בסך־הכל ובשורה גדולה, או אפילו קטנה, לא יצאה ממנו. שולץ נוהג לעתים להיפגש, לפני יציאה למסע בביכר, עם הנציגים העיתונאים של מדינות היעד שלו ואף פעם זה לא הפך לאירוע היסטורי־היסטרי כזה.

הסיפור שעוד לא סופר הוא על מה שקרה בשעות שעברו מההודעה על הפגישה ועד לקיומה. תחילה הוזמנו לפגישה רק ארבעה כתבים. העניין דלף והחל מסע לחצים על משרד הדוברות של מחלקת המדינה לכלול גם את שאר הכתבים. השכנועים והלחצים עזרו, הדוברים נכנעו ובסוף הוזמנו כולם. מי שנשאר בחוץ היתה הטלוויזיה הישראלית. דובר מחלקת המדינה צ'רלס רדמן התעקש, כי נהוג בפגישות מסוג זה שלא להכניס מצלמות. העניין הזה נשאר לא מובן: הרי כל מטרתה של הפגישה היתה הפעלת איזה שכנוע על העם בציון, ואם כן, עם כל הכבוד לנו העיתונאים, הטלוויזיה היא המכשיר העיקרי לצורך זה.

בסיכום: המאמץ ההסברתי הזה של האמריקאים נראה לא כל כך מוצלח. היתה כאן החלטה ראשונית לא נכונה, הדלפה, כניעה ללחצים ועמידה על עקרון לא מועיל. אם תוכנית שולץ מתנהלת באותה דרך שהתנהלו סידורי הפגישה של העיתונאים עם מזכיר המדינה – ועושה רושם שכך המצב – הרבה סיכויים אין לה.

דפים כואבים / יזהר סמילנסקי

יום האדמה

איזו חרדה. יום האדמה של אדמה אחת בתוך האדמה האחרת. ואיבה של אנשי האדמה האחת אל אנשי האדמה האחרת. כל מה שצריך לעשות הוא להפריד אדמה מאדמה, מדינה ממדינה, ועם מעם. ותחיה זו את חייה ותחיה זו את חייה. ולא זו בתוך זו ולא זו מעל זו. ולא יהיה עוד מקום לא לאיבה האחת ולא לאיבה האחרת.

להיפרד אלה מאלה – זה מה שצריך. אדמה מאדמה, מדינה ממדינה ועם מעם. כל־כך הכרחי הדבר עד שכדאי המחיר, ואינו נראה אלא רק כרווח וכרווחה: אתם לנפשכם ואנחנו לנפשנו. מקום לפלשתינאים לבדם ומקום ליהודים לבדם. בלי הצבא והמשטרה, בלי החרדה והאצבע על ההדק, בלי הפגנות המרד, ובלי המצור והעוצר.

כל מדינה בגבולותיה. כל עם במקומו. מה יהיו הגבולות האלה ומה יהיו ההסדרים ועד כמה ואיך: על זה יהיו מדברים בשעת עשיית ההסכמים, מדברים ורבים בחוזקה, ויחד מחפשים עצה – אבל כבר בלי אש ובלי מוות. ופתאום יהיה כיוון ל„מה יהיה" השתות הזה של כולם היום בכל מקום. פתאום יידלק שביב סיכוי להיחלץ מן המיצר.

לשלם מחיר ולצאת. לשלם מחיר ולהיות משוחררים. אלה משוחררים מן הנכבשות ואלה משוחררים מן הכובשות. תופשים עד היכן יהיה לנו פתאום קל, משוחרר ומלא חיים?

פתאום ולהיות עם חופשי בארצו. ובמקום יום האדמה – חג האדמה וחג האדם.

לא לקרקר למוות

כל־כך הרבה מתפתלים לפרש למה באמת התכוון מחמוד דרוויש, כשדבריו ברורים ללא טעות: זו לא אדמתכם. צאו מכאן. הכל שלנו. והכל יוחזר לנו.

המסר לא חדש. גם לא חריג. רבים, ואולי רוב הערבים, חושבים כמוהו. וגם רבים מן הצד שלנו: הכל שלנו. רק שלנו. רק אנחנו. מאה אחוז. ואין מה לדבר. תנסה לגרד קצת גם את „המתונים" ויקרקר אליך מיד העורב: ערבים החוצה או יהודים החוצה.

בין שני יריבים אלה אין שום גשר. אין דיבור. אין פשרה. אין עתיד. וכל מה שנשאר הוא רק כוח המוחץ: המנצח יישאר והמנוצח ייזרק.

מה יכול לגשר בין חלומות הפוכים? שום דבר.

אלא רק מחצית העם היהודי, ורק קולות, עדיין מעטים מדי, מצד העם הפלשתינאי – שיחליטו לנסות להחליף את הלשון המיתולוגית הרצחנית, בלשון רציונאלית אנושית, מאמינים כי על־ידי פשרה ועל־ידי ויתורים הדדיים – ניתן סיכוי ריאלי למצוא קיום של שכנות.

כמה דברים אמורים, אם המחצית היהודית תגדל ותהיה לרוב, ואם הקולות המעטים מצד הפלשתינאים יתחזקו ויעיזו ויהיו נשמעים ברור ובפומבי: הולכים לפשרה.

צריך אולי להזכיר לכל שיכורי המיתולוגיות – כי מקיצים מהן מהר הישר אל תוך מלחמה אכזרית, שאחריה מי יודע מה נשאר.

צריך גם שמחמוד דרוויש וקוראי דבריו, יזכרו שיש איזה קו־גבול, קו האיום על קיום עם־ישראל בארץ ישראל, שמי שמבקש לעבור אותו – מפעיל את צופרי אזעקת החירום היהודי – ולא רק שמפסיד את חצי היהודים המוכנים כעת לפשרה, אלא מלכד את כולם ומאחדם כנגדו, בכל חומרתה של מלחמת קיום.

גם זה צריך לזכור, שהפתרון לשני העמים המסוכסכים האלה, אינו אלא – בהיבדלות זה מזה, בהיחלצות ממעורבות זה בזה, ובכינון יחסי שכנות – זה לעצמו וזה לעצמו. וילך כל אחד לדרכו.

ואילו הדיבורים השיכורים האלה על לקחת הכל, להחזיר הכל, ועל לזרוק את כולם – הם פיתויו של המוות, והם הודפים את הצדדים ללכת עוד כברת מוות, ולהוסיף עוד מוות שווא על טפשות ועל יאוש.

ועל כן, אם מחמוד דרוויש אוהב עמו – יוריד קולו אל גובה הפשרה; ואם מחצית היהודים מאמינים בפשרה, יוסיפו ויעשו רוב – הם אינם עושים בזה טובה לפלשתינאים אלא לעצמם – אולי יקרה כאן הדבר הנבון, אולי פשרה של חיים תתפוש את מקום התאווה הזאת למוות.

חצו את התעלה / דני רובינשטיין

קצת ישראלים

אם נאמץ משטר כמו במזרח הירדן – לא זכויות פרט, לא עתונות חופשית, לא מפלגות או בחירות של ממש, שירותי בטחון בכל פינה – יהיו הפלשתינאים בגדה המערבית שקטים כמו בגדה המזרחית

הערכות מערכת הבטחון בראשית השבוע, לקראת יום האדמה, היו הפעם שחורות משחור. שמעתי איש בטחון אחד אומר, כי אם 10 אחוזים מההתראות שהתקבלו אכן יתממשו – יהיה זה כמו מלחמת עולם שלישית. הבכיר הוסיף שהוא צופה התפתחויות קשות מאד; „אני אומר זאת בתור אדם אופטימי", הוסיף.

נראה כי מה שמעורר הפעם תחושות חרדה קשות אינם רק האירועים בשטח, אלא הרגשת הנצחון של הפלשתינאים. מאז המלחמה ב־1967, לפני יותר מ־20 שנה, לא ראיתי גילויי גאווה ואופוריה בקרב ערביי השטחים, כמו בשבועות האחרונים. אם אפשר לעשות אנלוגיה כלשהי יש בכך כדי להזכיר במשהו את שידורי הנצחון מרדיו קאהיר בסוף אוקטובר 1973, אחרי שהתברר שהצבא המצרי חצה את התעלה והתבסס בצידה המזרחי, שבידיו שלל רב ושבויים רבים. ההאזנה לקולות מקאהיר, שכללו גם שידורים של חיילי צה"ל השבויים, היו פרשה מדכאת מאד.

הרגשת הנצחון של הפלשתינאים היתה בוודאי דחף חשוב השבוע, שהביא לצעירים חסרי תקיפים של מערכת הבטחון – סגירת השטחים לשלושה ימים, בינתיים, בפני מעבר ערבים לעבודה ולמסחר בישראל, למשל, או סגירת גשרי הירדן למעבר מזרחה. אבל עבודת פועלים מהשטחים בישראל והאפשרות לעבור לירדן נודעו כל השנים דווקא כגורמי הרגיעה בגדה ובעזה ולא כגורמים לתסיסה. אז מדוע עושים זאת? הפעולות נגד התקשורת מתרחבות והולכות; סיקור השטחים מחוסל, מבחינה פורמלית לפחות, אם עתונאים יצטרכו להפגש עם ערבים בנוכחות קציני ליווי. נוסף על כך צו הסגירה של משרד העתונות הפלשתינאית במזרח ירושלים ואולי צעדים נגד העתונים הערביים.

כל זה לא יעזור מסיבה פשוטה: אורחות החיים הדמוקרטיים בישראל מעמידים מחסום גבוה בפני צעדי הגבלה וענישה מסוג זה. לא פעם, שאלתי, עצמי ואחרים, מדוע כל התסיסה והמהומות בגדה המערבית אינם גורמים גם לגל מקביל של התקוממות פלשתינאית במזרח הירדן. האם הפלשתינאים שם מאושרים מהשלטון ההאשמי? האם אין להם מה לומר על המשטר הירדני שסגר בשנה שעברה את משרדי אש"ף וגרש את פעיליה? האם קשריו של המלך חוסיין עם ארה"ב והמערב וניסיונותיו להגביל ולהשפיל את ערפאת אינם מקוממים אותם? התשובות שאני מקבל מתושבי רמאללה וחברון – אורחי ירדן – הם תמיד בנוסח דומה: חוסיין זה משהו אחר. לא רק שהוא שלטון ערבי ולא שלטון זר, מבחינתם, כמו ישראל, אלא שמשטרו שונה. אין זכויות לפרט, אין חופש ביטוי, אין עתונות חופשית: שירותי הבטחון שולטים ביד רמה ובכל פינה, אין מפלגות ובחירות של ממש. בקיצור למשטר כזה יש את כל המנגנונים לדכא ביד תקיפה כל גילוי של תסיסה וא־נחת מהשלטון.

הדברים הללו אינם גילוי מרעיש. לקח לערביי השטחים יותר מ־20 שנה להכיר את מדינת ישראל ואת משטרה. עשרות אלפים מתוכם באים יום־יום לתל־אביב ולכל מקום בישראל. הם למדו עברית לא רע, הם משתתפים לרוב בכינוסים פוליטיים בישראל, צופים בטלוויזיה שלנו, הם רכשו ידידים יהודים; במלים אחרות הם הפכו „קצת ישראלים". ואם כל מיני קבוצות בישראל נאבקים בקצת ברוטאליות למען עניינם – מדוע לא הם? פועלים במקומות עבודה שנסגרים, עובדי בתי־חולים, דתיים חרדים, חקלאים שנפגעו, מתנחלים, תושבי עיירות פיתוח ושכונות, הרואים עצמם מקופחים וגם ערביי ישראל – לכל אלה מותר לנצל את התקשורת, להפגין יותר או פחות באלימות, ולתושבי השטחים אסור?

נכון, להם אסור ולכן הדמוקרטיה הישראלית הופכת בהדרגה לדמוקרטיה מעוותת, ליהודים בלבד. ספק אם מצב כזה יוכל להימשך, מפני שיש גם יהודים התומכים במאבק הערבי, וגם נגדם לא תהיה ברירה, אלא לפעול. בסופו של דבר נוכל לשלוט בשטחים לנצח, אם נאמץ משטר כמו במזרח הירדן – ואז הפלשתינאים בגדה המערבית יהיו שקטים כמו בגדה המזרחית. לא חסרים בארץ כאלה החושבים, כי אין ברירה אחרת וזה מעורר חרדה אפילו יותר מההתקוממות הפלשתינאית.

נהג חדש בדרך לאי־שם / חגי אשד

מי שמדבר על אחדות

כבר בהופעתו המפלגתית הראשונה נותן לנו נתניהו שיעור בדמגוגיה ובהשמצות אישיות, וזו רק מקדמה לבאות. גם מתק השפתיים החלקלק שלו לא יוכל לשמש תחליף לתשובות שאין לו ולחבריו

רק ביום רביעי הגיש בנימין („ביבי") נתניהו את התפטרותו משירות החוץ. והנה – כבר בערב, בטרם נכנסה ההתפטרות לתוקף, בעודו נמנה עם סגל שירות החוץ, בטרם חלפו 30 הימים של ההודעה המוקדמת על פרישתו, וכבר הוא משליך מעליו את כל המחלצות של שגריר ישראל (לא שגריר הליכוד) באו"ם, וכבר הוא מופיע בטלוויזיה כתועמלן „חירות" מן השורה, שאין עליו שום מגבלה ושום חובה הנובעות מתפקידו הממלכתי הרם. וכבר הוא הופך את האמת על פיה, בלי בושה, וכבר הוא מטיל על השר הממונה עליו, שמעון פרס, ברמז אלגנטי, דקיק אך מחודד למדי, את האחריות למבוי הסתום שאליו נקלעה ישראל. גם נוכח ההתקוממות בשטחים וגם נוכח המשבר ביחסי ישראל־ארה"ב. בעוד שהאשמה לכך מוטלת לאמיתו של דבר על אשליית הסטטוסקוו של מנהיג מפלגתו יצחק שמיר. כבר בהופעתו המפלגתית הראשונה נתן לנו „ביבי" שיעור בדמגוגיה ובהשמצות אישיות, כמו על יוסי ביילין, למשל. וזו רק מקדמה לבאות.

כמה מחברי הליכוד – ולא מן השורה התחתונה – שצפו בהופעת נתניהו שלשום בטלוויזיה, אמרו זה לזה שהוא מזכיר להם את אריק שרון, לפחות בדבר אחד, שהוא העיקרי: חוסר המעצורים. אמנם, עם ליטוש אמריקאי ועם מתק שפתיים, שהם היפוך הגמור מן האימתנות המסורבלת והמתנפחת של שרון. אבל יש משהו משותף בביצועיות היעילה, למה גבוהה, ובדבקות במטרה של קידום עצמי חסר כל מעצורים בדרך אל היעדים האישיים והפוליטיים המתחלפים. מעניין יהיה לראות מה יקרה כאשר שני אלה יתנגשו זה בזה – דבר שיקרה כמעט בוודאות – בזירה הפנימית ב„חירות". שלא תהיה טעות, „ביבי" נתניהו רואה עצמו כמועמד לראשות הממשלה מטעם הליכוד כבר בסיבוב הקרוב ביותר. כבאמנו של יצחק שמיר הוא מקווה ששמיר יכהן בתפקיד זה אחרי הבחירות. בממשלתו של שמיר יסתפק נתניהו בתפקיד של שר. אבל כבר באותה קדנציה, כאשר שמיר יתפטר, כמקווה, לא ימתין „ביבי" לאריק שרון במירוץ לצמרת. הוא יתמודד נגדו מיד. הוא לא מבזבז אפילו רגע מיותר אחד. לא רק אני חושב ככה. גם חברי „חירות" נכבדים הם בדעה זאת.

היות והוא הודרו לרדת מיד לזירת האיגרוף של „חירות", בלי לקחת לעצמו פסק זמן מינימלי, כדאי לייעץ לו מייד בנוסח התנ"ך: אל יתהלל חוגר כמפתח. אפילו לא רק בלבו. ובעברית פשוטה: שלא יהיה בטוח כל־כך בנצחונו של הליכוד בבחירות הבאות. כדאי להזכיר לו שהוא הצטרף למפלגה של פושטי רגל פוליטיים שהובילה את המדינה למסלול של תבערה בשטחים והתנגשות חזיתית עם הממשל האמריקאי, הקונגרס ודעת־הקהל ברובם הגדול. אמנם, „ביבי" נתניהו הפליא

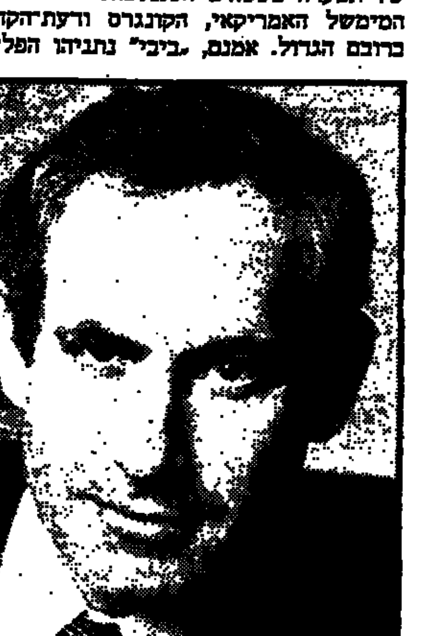

בנימין נתניהו. הבל פה

בלהטוטיו. לנגד עינינו הוא הפך מיעוט כמעט מבוטל של שני בעלי טור מן הימין הקיצוני לרוב הפרשנים האמריקאיים. הנשיא רייגן ושר החוץ שולץ הפכו בהבל פיו לשני גימלאים זקנים, שנדמה להם שהם עדיין מכהנים בתפקידיהם ותדמה להם כי כבר הבטיחו לעצמם תמיכה דו־מפלגתית רחבה וכבר יש בידיהם סימנים רבים שהממשל הבא ימשיך במסלול שהם התוו לו. „ביבי" יודע טוב מהם. הוא מתעלם מן האפשרות שהממשל הבא יתקדם באותו מסלול בתאוצה גדולה יותר ובמעצורים רופפים יותר. על אחת כמה וכמה אם יהיה זה ממשל דמוקרטי, שבו תהיה השפעה גדולה לג'סי ג'קסון, הפרו־אש"פי האנטי־ישראלי.

בהופעתו טלוויזיה ניסה „ביבי" ליצור רושם שאין לו כל קושי לנפנף הצידה את שני הגימלאים החביבים והטרחנים הללו. בעזרת יצחק שמיר, כמובן. בתנאי ששמעון פרס לא ימשיך להפריע להם ויבין שעליו לחדול מליצור סדקים בחומת האחדות הלאומית. זו הבעיה היחידה. הסדקים של שמעון פרס. שיפסיק. שייתן ל„ביבי" וליצחק שמיר להוביל אותנו בדרך האחדות לאן שהם הובילו אותנו עד כה, והכל יבוא על מקומו בשלום. מי שמדבר על אחדות. כאילו לא די לנו במיפגן האחדות של „חירות" הליכוד. כאילו לא די לנו באחדותם של יצחק שמיר ואריק שרון, שרק השבוע קיבלנו כמה תזכורות עליה. ואליהם נוספים נושכי־השסיחים יצחק מודעי ואברהם שריר שנתנו לעולם שיעור לדוגמה באחדות המפלגה הליברלית ועכשיו הם אחוזי פחד לגבי עתידם המקוצץ בליכוד המאוחד. על איזו אחדות הוא מדבר ה„ביבי" הזה? על אחדות של מרכז בן יותר מאלפיים חברים ומוסדות שאינם נבחרים מחשש של פיצוץ בריוני?

הוא מצטרף עכשיו לפעילות בליכוד שאינו אלא זירת מאבקים של אישים המתחרים ביניהם על קיצוניות הולכת וגוברת ועל שלילת כל מרחב של תימרון במדיניות החוץ והבטחון וביחסי ישראל־ארה"ב. גם בשורות התחתונות וגם בשורה הראשונה. לא רק אריק שרון. לא רק דוד לוי. גם, ואולי יותר מכולם, מישה ארנס. ויצחק שמיר אינו מפגר אחרי אף אחד מהם בקיצוניות ובאטימות כלפי עולם ומלואו. היתרון היחיד שלו עליהם שהוא יודע לשתוק. לא להגיד כלום. לא „כך" ולא „לא". לא ליזום כלום. לא לזוז. לתת לאחרים להסתבך. זה הכל. וכפי שכבר הוכח, זה לא מספיק. שר החוץ האמריקאי רוצה לקבל תשובה ברורה. וכבר נמאס עליו משחק הרזיות של יצחק שמיר. כבר הוא משמיע טונים נרגזים בהתבטאויותיו כלפי שמיר. בינתיים, בלי להזכיר את שמו. אל החבורה הכושלת הזאת מצטרף עכשיו „ביבי" נתניהו. שלא ידבר גבוהה גבוהה. הוא מצטרף לפעילות במפלגה שאינה מסוגלת להציע שום פתרון לבעיית השטחים ותושביהם. הוא מצטרף למפלגה שאחראית למבוכה העמוקה ביותר ולקיטוב החריף ביותר בקרב העם היושב בציון. אלה רוצים לגרש את כל הערבים ואלה רוצים לוותר על כל השטחים, רק כדי להיפטר מתושביהם הערבים. מה מציע הליכוד לעשות – לספח אותם? לגרש אותם? לדחות כל הכרעה בגורלם ובגורלנו ולהמשיך לדרדר את מעמדה הבינלאומי של ישראל ולערער את ידידות ארה"ב כלפינו? הליכוד חי בגן עדן של שוטים ו„ביבי", שהיה צריך לדעת זאת טוב מכולם, אינו מזהיר את חבריו ואינו מציע להם לסטות ממסלול ההתנגשות עם ארה"ב ועם כל יתר ידידינו. הוא מצטרף אל חבורת נהגים חסרי מעצורים והוא עוד יתחרה בהם בנהיגה במהירויות מופרזות, כדי להגיע ראשון אל המטרה, שאיש מהם אינו יודע מהי ואיזו דרך מובילה אליה. העם חש בכך יותר ויותר. העם רוצה תשובה לשאלות שמציקות לו. גם שולץ רוצה לקבל אותה. לליכוד אין תשובה כזאת. למפלגת העבודה יש. אפשר לחלוק עליה, אבל אי־אפשר להתעלם מקיומה. על כך תתנהל מערכת הבחירות. מתק השפתיים החלקלק של „ביבי" נתניהו לא יוכל לשמש כתחליף לתשובות שאין לו ולחבריו.

ביצועיסט במובן המקורי של המלה / טובה צימוקי

הפעם השניה של הרמלין

ראש השב"כ הפורש הוא מאלה המתקשים לראות את הסתירה שבין דמוקרטיה לכיבוש ועדיין הוא בחזקת איש מתלבט ובעל קווים אדומים. יורשו נבחר בקפידה

מדי כמה שנים, כאשר מתבצעים חילופים בראשות השב"כ, נחשפת תמונתו של ראש השב"כ היוצא באמצעי התקשורת. ואפילו אז לא זכה הציבור להציץ ואפילו בקורטוב של אותם מבצעים עלומים וכסקרנים בהם מתעסק שירות הבטחון הכללי.

השבוע, עם החילופים, נסגר מבחינת ראש השב"כ הפורש יוסף הרמלין מעגל של שנה וחצי סוערות מאז נקרא לשוב ולכהן כראש השירות. אם מותר לנחש, היתה זו תקופה מעניינת יותר מתקופת השנים 1964־1974, בהן כיהן בסיבוב הקודם: אפילו מעניינת יותר משנות כהונתו כשגריר ישראל באיראן ובדרום אפריקה. היו אלה שנה וחצי קשות לשירות, שנחשף באורח חסר תקדים בפני התקשורת, הציבור, הפוליטיקאים ולבסוף בפני שאלותיה הצולבות של ועדת חקירה ממלכתית. מבחינה פסיכולוגית היתה זו תקופה שבה נופץ מיתוס של שירות אמין ויעיל הפועל ללא דופי. תקופה שבמהלכה חדל השירות לקבל גיבוי עיוור למעשיו על־ידי הדרג המדיני. היתה זו תקופה של הסתגלות, מלווה במרירות, כלפי הדרג המדיני ששוב יצא ללא פגע, ותחושה שמי שמשלם את המחיר בסופו של דבר הוא הדרג המקצועי. שנה וחצי נאלץ הרמלין לטפל באי־שקט פנימי בשירות, בקליקות בעלות אינטרסים סותרים.

הרמלין יזכור בוודאי את אותו לילה בסוף יוני 1987, שבו נאלץ לשכנע את חוקרי השירות לחזור לעבודה לאחר שנודע, כי היועץ המשפטי לממשלה החליט לפתוח בחקירה משטרתית נגד חוקרי נפסו. הם הכריזו אז, באורח חסר תקדים, על שביתה כמחאה על הפקרתם מצד הדרג המדיני. ובתוך כל ההתרחשויות האלו נמשכה הפעילות המבצעית השוטפת. ובאחרונה – בימים אלו של אינתיפאדה – מקבלת פעילות השב"כ מימד קריטי עוד יותר.

יוסף הרמלין עשה על־פי תפיסתו את כל שניתן על מנת לשקם את השירות. הן מבפנים הן ביחס הפוליטיקאים, העתונות והמשפטנים. שלא כקודמו בתפקיד אברהם שלום, שבמעשיו איים על מוסדותיה הדמוקרטיים של המדינה, הרמלין הוא איש ישר ובעיקר איש של קווים אדומים, איש מתלבט. השקפת עולמו היא דמוקרטית ללא סייג. אך כמו רבים מבני דורו, שנמלטו מצפרני הנאצים ובנו את המדינה תחת הרגשת איום מתמיד, הוא מתקשה לראות את הסתירה המובנית שבין דמוקרטיה לבין כיבוש. עם כל מודעותו להשחתה שבכיבוש הוא מבכר להתעלם מזחילת הגורמות האנטי־דמוקרטיות של הכיבוש אל תוך הקו הירוק ומהסכנה הטמונה בכך לדמוקרטיה. הוא דמות המאפיינת את הגרעין הקשה של הבטחוניסטים במדינת ישראל, המאמינים בכל לבם בערכי הדמוקרטיה, אך מתקשים לראות את המגמות האנטי־דמוקרטיות החזקות, הקננות כאן שביתה.

אולם גם היום, עם עזיבתו של הרמלין את השירות, לו הקדיש כדרכו את כולו והזבן, עדיין

יוסף הרמלין. איש מתלבט

נותרו סימני שאלה רבים סביב תיפקוד השירות ונורמות ההתנהגות שלו. הדבר חמור במיוחד נוכח העובדה שבהעדר פתרון מדיני, עם התגברות השפעתה של התנועה הלאומית הפלשתינאית בשטחים שבשליטת ישראל, גוברת תלותנו המוחלטת בפעולות השב"כ ובפרשנות שהוא מעניק להתרחשויות שם. יש להניח שסגירת העתונים „דרך הניצוץ" ו„אל איתיאחד" המתפרסמים בתוך הקו הירוק נעשתה על־פי פרשנות של השב"כ. ארגון חזק ורב־השפעה כזה חייב, על כן, להיות תחת פיקוח ובקרה מתמדת. מה עוד שבתוך הקו הירוק מתגברות כל הזמן המגמות האנטי־דמוקרטיות. בסיטואציה מסוימת עלולים גורמים אנטי־דמוקרטיים להשתמש בשב"כ חזק ויעיל למטרות שונות לגמרי והדברים ידועים.

דו"ח לנדוי, שהתפרסם בימי כהונתו של הרמלין, לאחר שנתגלו נורמות התנהגות רקובות בשירות – „פרשת קו 300" ו„פרשת נאפסו" – הורה באורח מפורש וחד־משמעי את הדרך לשב"כ. הוא גם הוקיע נורמות התנהגות מזעזעות של עדויות שקר בפני בתי־משפט שהונהגו למעשה בהשראתם של ראשי השב"כ הקודמים – מי במודע ומי לא. מי שמכיר את הרמלין, ביצועיסט במובן המקורי של המלה, יודע כי בסיכומו של דבר, מבחינת השב"כ, התקבלו מסקנות הדו"ח בבחינת נצחון רב־משמעות. הכל בזכות עבודת הכנה ושכנוע עמוק שהופעל על מחברי הדו"ח. כזכור לא הוגשו תביעות פליליות נגד אף אחד מאנשי השב"כ. אילו היו מוגשות תביעות היה השירות מוטל שוב אל תוך טלטלה עזה שהיתה משתקת את פעילותו. מבחינת השירות הורחבו גבולות סמכותו ועוגנו בחוק – מה שזכה לכינוי „לחץ פיסי מתון". המלצה זו, עליה נמתחה ביקורת עזה מצד גורמים שונים, התקבלה בהתלהבות בשב"כ.

אחת ממשימותיו החשובות של הרמלין היתה להכשיר לו יורש. הוא ייחס חשיבות עליונה לתכונותיו של ראש השירות ולהשראה שהוא מעניק לעובדים. מי שאומר כי מדינת ישראל נלחמת מחדש על הקמתה אומר, כי היא נלחמת מחדש גם על היותה מדינת חוק. האם האינטרס הוא שיהיה רק ראש שב"כ חזק או שמא שיהיה זה איש פתוח, גמיש בעל גישה ממלכתית הקשוב לשינויים מעבר למשימות המבצעיות? המציאות הפוליטית דורשת מהחברה הישראלית לגייס את המיטב האיכותי של אנשיה למשימות השב"כ, כדי שיישמר האיזון, הפיקוח והריסון.

חשיפתם של „מקצוענים" מובהקים בצמרת השירותים החשאיים כמו אברהם שלום, שניסה להפליל קצין בכיר בצה"ל, או רפי איתן בפרשת פולארד, הבליטה את הסכנה המוסרית הטמונה בבחירה לא נכונה של ראש שירות חשאי. הוכח שלא רק הכישורים המקצועיים המעולים צריכים לשמש קריטריון לבחירה. אמת המידה החשובה ביותר היא מידותיו האנושיות־ממלכתיות של הנבחר. ואכן, משימת בחירת היורש של הרמלין לא היתה קלה. הקליקות השונות בתוך השירות והלחצים שהופעלו לבחירת ראש שירות מבחוץ הקשו על התהליך. בחירת יורשו של הרמלין היתה בסופו של דבר תוצאה של הימנעות מטלטלה נוספת של השירות, הנתון בלחץ המאורעות בשטחים.

הרמלין הולך הביתה. על אף הביקורת המופנית כלפיו, על כך שלא טיהר דיו את השירות, אלא שם דגש על הקניית שקט מחודש בשירות, הרי קיימים סימנים של עצירת תהליכים שהסתמנו בשירות במשך 16 שנה. לשירות מונה יועץ משפטי חדש שלא בא משורותיו והאמון ביחס פרקליטות המדינה משתקם. אף־על־פי שבשירות נשמעים עדיין קולות הטוענים, כי המשפטנים לא הבינו את צרכיו המבצעיים ונדבקו לאות הכתובה, הרי חשיפת פרשיות השב"כ השונות גרמו למתח חיובי בין החוק לצורכי הבטחון. השב"כ ויינגן, היום יותר מתמיד, את זכרונו באשר למשמעות הקווים האדומים. הרבה בזכות הרמלין. יש לקוות שיורשו של הרמלין יביא לכך שלא נצטרך להתגעגע לקודמו.

יחסים במדרון / שי פלדמן

משחקים בכדור שלג

המרי האזרחי בשטחים מציב איום חמור על תשתית יחסי ארה"ב וישראל. לשיתוק הפוקד את יהדות ארה"ב יש השלכות מרחיקות לכת. רבים מחברי הקונגרס והסנאט מעידים על לחצים „מן השטח". הסכנה כי נאבד את אמריקה אינה כל־כך רחוקה

יחסי ישראל־ארה"ב לא ידעו תקופה הרת סכנות כארבעת החודשים האחרונים. יחסו של ממשל רייגן לממשלת ישראל על גווניה ופלגיה ייגזר בין השאר ממעלות ומורדות המשא־ומתן למימוש יוזמתו של מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ, ואין הוא אלא קטע מוגבל במסכת יחסינו עם אמריקה. ההתפתחויות שבתשתית יחסה של ארצות־הברית לישראל חשובות הרבה יותר והן צופנות בתוכן סכנה חמורה – לראשונה מזה שנים – כי ישראל תאבד את אמריקה.

מאז תום מלחמת העולם השניה, משנחשפו פשעי גרמניה הנאצית כלפי העם היהודי, נשען יחסה החיובי של ארה"ב לציונות על שלושה נדבכים ראשיים, על קבלת טענתה הכפולה של הציונות, לפיה פתרון הבעיה היהודית מחייב הקמת מדינה יהודית עצמאית בארץ ישראל, וכי אפשר לממש ריבונות זו ללא פגיעה חמורה בזכויותיהם של תושביה הערבים של הארץ. האמריקאים רואים אם כן את תמיכתם בישראל כעשיית צדק על מה שעולל העולם לעם היהודי במשך דורות. תמיכה זו מתבססת גם על הזדהותם של האמריקאים עם ישראל כמדינה דמוקרטית ושוחרת שלום, הדוגלת בערכי היסוד הדומים לאלה שעמדו ביסוד כינונה של ארצות־הברית, ואשר באו לידי ביטוי בסעיפי חוקתה. יסוד נוסף עליו נשענת תמיכה זו הוא הברית שנכרתה בוועידת בלטימור בין הקהילה היהודית המאורגנת שבאמריקה והמפעל הציוני שבארץ ישראל. קיומה של הברית במשך כ־45 שנים התאפשר בזכות אופיו הדמוקרטי־פלורליסטי של המשטר האמריקאי, המעניק לגיטימיות לזכות השפעתן של הקהילות השונות – המרכיבות את האומה – בתהליך עיצוב מדיניותו.

לאחר סתיו 1970 – ועוד יותר מכך מאז סתיו 1983 – נוסף יסוד חדש לתמיכה האמריקאית. ארה"ב הכירה ביכולתה של ישראל לתרום למימושם של האינטרסים האמריקאיים במזרח התיכון. בתוך כך נוצרו בחמש השנים האחרונות מסגרות רבות לשיתוף פעולה אסטרטגי בין שתי המדינות.

ואולם, יש לזכור כי ראייתה של וואשינגטון את ישראל כנכס אסטרטגי אינה חלק מתשתית היחסים בין שתי המדינות. ארצות־הברית תמכה בישראל, אף כי במידה חזקה פחות, גם במשך תקופה ארוכה שבמהלכה סברה, כי מוקד ענייניה האסטרטגיים במזרח התיכון מצוי בעולם הערבי. קו זה לא השתנה גם כאשר פעלנו בניגוד למגמות מדיניותה במזרח התיכון. אילו אכן עמד המימד האסטרטגי ביסוד יחסי שתי המדינות היתה פרשת פולארד מביאה למשבר חריף באמת ביחסי שתי המדינות. אם ישתנה הדימוי הבסיסי של ישראל כמדינה יהודית, דמוקרטית ושוחרת שלום, לא תעמוד לנו התועלת האסטרטגית.

ההתייחסות הציונית וחוסר האמון כלפי האפשרות, כי יחסים בין מדינות יכולים להישען על התנאים הרציונליים־ערכיים גורמים לחוסר הבנת חשיבותם של גורמים אלה כמפתח ליחסה של ארצות־הברית לישראל. מכאן נובעת גם האדישות לתמורת האיום של המרי האזרחי בגדה המערבית וברצועת עזה על תשתית יחסי שתי המדינות.

התמונות המוקרנות זה ארבעה חודשים בטלוויזיה האמריקאית – בוקר־צהריים־וערב – כמו גם שלל מאמרי הפרשנות, מאמרי המערכת ומבול הקריקטורות הציניות, מציבים אתגר חמור בפני יסודות התפישה האמריקאית. אחד ממקורותיהם של רגשי ההזדהות האמריקאיים עם הקוממיות העברית בארץ ישראל הוא ראשיתה של ארצות־הברית. זאת, יש לזכור, נעוצה במרד במשטר הקולוניאלי. אין פלא, איפוא, כי כיום נוטים האמריקאים לגזור גזירה שווה לנוכח מעמד המרי של נשות ונערי הפלשתינאים. השלטון הנמשך יותר מעשרים שנה על מיליון וחצי פלשתינאים, נעדרי זכויות פוליטיות, מציב לדעת האמריקאים סימני שאלה גוברים באשר לדבקותה של ישראל בערכי הדמוקרטיה והשלום.

הקהילה היהודית בארה"ב, אשר מאז 1943 התגייסה להפיץ את דבר הציונות בגויים, אינה

אין כל מקום לאשליה כאילו עיכב ביקורו המוצלח לכאורה של שמיר את הכרסום ביחסים. למחרת המראת מטוסו החלו לדלוף הפרטים הפחות נעימים משיחות שולץ־שמיר

מוצאת מנוח לנוכח השפעתם המצטברת של התמונות. כמחלקת שיווק בחברה שבמוצריה נתגלו ליקויים חמורים, קשה ליהודים להתמודד עם הפער הנוצר בין דימוי המדינה, כפי שהם עצמם שיווקו עד עתה, לזה המצטייר – תוך מידה רבה של עיוות – במהדורות החדשות מדי בוקר וערב. פער זה, יותר משהביא לכעס ולביקורת על ישראל – כפי שאירע במשך תקופה קצרה אך חדה סביב פרשת פולארד – גרם הפעם לתדהמה ולשיתוק.

עד עתה לא באו יהודי ארצות־הברית במרשמים משל עצמם לטיפול במצב. גילויי הביקורת המעטים באו בעיקר לנוכח מה שנראה לאחדים בקרב היהדות האמריקאית כנסיון לבנות „פילוסופיה" סביב האמצעים הקשים שממשלת ישראל ראתה לנקוט, במאמץ להשיב את הסדר על כנו („מדיניות ההכאות"). רובם מודים כי אין בידם הידע, ההבנה או האחריות לתוצאות, במידה שתאפשר את התערבותם במישור המדיניות האופרטיבית. לעתים נדמה כי רצונה של יהדות ארה"ב מתמצה כיום בשאיפה שייעשה במהרה דבר מה לביטול המציאות החדשה והקשה, שהביאה אותם במצוקה.

השיתוק הפוקד את יהדות ארה"ב הוא לכאורה חמור פחות מן האפשרות כי זו תטיח ביקורת חריפה בישראל. ואולם, לשיתוק זה יש השלכות מרחיקות לכת. היהדות המאורגנת והמאוחדת הציבה במשך שנים ארוכות מחירים גבוהים לגילויי עוינות כלפי ישראל. עתה, כשהיא מפולגת ומבולבלת, יכולים היסודות העוינים בציבור ובתקשורת האמריקאית לתת דרור ללשונם.

הדרך ממצב זה עד להשתקפותה של המציאות החדשה במערכת הפוליטית, ובמיוחד בקונגרס, אינה רחוקה – אין עוד מערכת פוליטית הממהרת לתרגם את הלכי רוח בקרב הציבור להתבטאויות ולאורח התנהגות נציגי־נבחריו. די בביקורת חריפה של שניים־שלושה מקרבם, שתעבור ללא תגובה הולמת, ואפשר שבעקבותיהם יבואו חמישים. ההתפתחות הבאה עלולה להיות שינוי הטון – אם לא המהות – גם ביחסי הממשל עצמו לישראל.

חזות קשה זו לא התממשה עדיין אך אין היא בלתי נמנעת. רבים מחברי הקונגרס והסנאט – בפורומים סגורים יותר וסגורים פחות – מעידים על לחצים „מן השטח" המורגשים כבר במשרדיהם. יתר על כן, יתכן כי דווקא לשם מניעת מימושה של התפתחות הרת־אסון זו התגייסו לפני כמה שבועות 30 הסנאטורים – רובם מתומכיה העקביים ביותר בישראל – להביע את תמיכתם במאמציו של מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ להניע את תהליך השלום במזרח התיכון. במכתב הארוך, שרובו כתב קטרוג קשה על הסרבנות הערבית, נכללה גם פסקה שנועדה להביא את ראש ממשלת ישראל להגמשת עמדותיו. תכלית מכתבם לא היתה להביא להחלשת קשריה של ארצות־הברית עם ישראל, אלא להיפך. ואולם, מציאות לחוד ודימוי לחוד: מכתב הסנטורים הצטייר – לפחות בעיני אחרים – כמתן היתר להשמעת ביקורת גם לאלה אשר אינם שוחרים בהכרח את טובתה של ישראל.

במשך חמש שנים נמנע מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ מהתערבות בתהליך השלום. שתי היוזמות הקודמות שבהן היה מעורב – יוזמת רייגן מספטמבר 1982 והסכם מאי 1983 בין ישראל ללבנון – קרסו לנוכח נתוני הזירה. עתה, בהשפעת התפתחויות שונות, ובכללן אלה שחלו בגדה המערבית וברצועת עזה, השתנו חלק ניכר מהערכות היסוד. מאמצי הממשל להביא להסכמים עם ברית־המועצות להגבלת הנשק הגרעיני נכנסו מכבר למסלולם, ורוב המתנגדים לשיטתו של שולץ בתחום זה בממשל – לרבות מזכיר ההגנה קאספר ויינברגר – הסתלקו מן הזירה. איזור המפרץ התייצב לפחות לכאורה, ואף כי לא כן הדבר במרכז אמריקה, הרי שבאפגניסטן נמצאים הסובייטים בנסיגה ברורה. המרי בשטחים ורישומו באמצעי התקשורת בארה"ב, הקפיצו את המזרח בסולם העדיפויות האמריקאי, במיוחד בעיני הנשיא רייגן הרגיש במיוחד לתמונות הטלוויזיה.

נראה כי גם מזכיר המדינה סבור בחודשים האחרונים, כי ההתפתחויות האחרונות במזרח התיכון טומנות בחובן יכולת לשחרר את הגורמים הקובעים בזירה ממחוייבותם לעמדות הנושנות. מכתבו של יצחק שמיר לג'ורג' שולץ, במוצאת חודש ינואר, אשר כלל הצעות חדשות בנושא החלתם האפשרית של הסדרי ממשל עצמי בשטחים, שכנע את מזכיר המדינה, כי אפשרות זו חלה גם על מנהיג הליכוד וראש ממשלת ישראל.

ולבסוף, גילויי המבוכה, הפילוג והשיתוק ביהדות האמריקאית המאורגנת שכנעו את הממשל, כי לא תהיה התנגדות אוטומטית לכל נסיון להשפיע על ישראל למען הגמשת עמדותיה. יתר על כן, יתכן כי שולץ סבר, כי יהדות ארצות־הברית תעניק תמיכה ממשית למאמציו להביא להסדר מדיני במזרח התיכון. לכך יש להוסיף את הנחתו של מזכיר המדינה, כי יוכל לתבוע מישראל ויתורים. לא היה בתולדות יחסי שתי המדינות אמריקאי שצבר אשראי רב משולץ בתמיכה עקבית, עמוקה ורב־ממדית בישראל.

וכך מצטלבים עתה תהליכי היסוד ביחסי ישראל וארצות־הברית עם ההתפתחויות שסביב יוזמתו החדשה של מזכיר המדינה. מעל פני השטח נראה כאילו הצליח שמיר במהלך ביקורו בוואשינגטון לעצור מעט את הכרסום, שחל לאחרונה במעמדה של ישראל בבירת ארצות־הברית. בהשוואה לציפיות שקדמו לביקור – להן תרם שמיר עצמו בהתבטאויותיו – כאילו מתכוון הממשל להביא, במהלך הביקור, להתנגשות כוללת עם ראש הממשלה, נראה היה כאילו שמיר אכן עמד בפרץ. הופעותיו באמצעי התקשורת האמריקאית היו טובות ומרודות, ועוזריו החרוצים של ראש הממשלה, ובראשם דוברו המוכשר עשו עבודת שטח ראויה להערכה.

אולם כדאי לזכור, כי נימוסיהם ונוהג קבלת האורחים של האמריקאים מציבים מגבלות על מידת חריפות לשונם בעת ביקורי ראשי מדינות בוואשינגטון. זאת אפשר ללמוד מביקורי כל ראשי ממשלת ישראל במהלך ארבעים שנות יחסינו עם ארצות־הברית. אילו היה חוסיין מקבל את היוזמה לפני הביקור הישראלי הממלכתי היה שמיר מצטייר בוואשינגטון כסרבן המונע את מימושה, ומצבו היה אז קשה בתכלית. בשלב זה לא היה לשולץ כל רצון להגיע לעימות כולל וחזיתי עם שמיר. מזכיר המדינה העריך, כי הסיכוי למימוש יוזמתו כרוך בשיתופו של שמיר ולא ביציאה נגדו. גם הסלמת המצב בשטחים – במרי אזרחי גרידא לכלל שימוש פלשתינאי בנשק חם – סייעה למאמצי ההסברה של ישראל בארצות־הברית, שכן, מעולם לא היתה דעתם של האמריקאים נוחה ממעשי טרור.

אין כל מקום לאשליה כאילו היה בביקורו המוצלח לכאורה של ראש הממשלה בוואשינגטון כדי להשפיע על תהליכי היסוד השליליים שתוארו כאן. תהליכים אלה נמשכים גם לאחר הביקור, ולעניינם לא העלה הביקור ולא הוריד. בזאת היו נוכחים גם העיתונאים אשר נלוו לשמיר, אלמלא נחפזו לצאת את העיר מיד לאחר ביקורו. ואכן, למחרת המראת מטוסו של ראש הממשלה כבר החלו לדלוף הפרטים הפחות נעימים משיחות שולץ־שמיר.

בהקשר זו ראויה נקודה נוספת לציון מיוחד. כאיש מודיעין לשעבר, ועל אף הכחשותיו הפומביות חייב יצחק שמיר להבין, כי במוסיקת קבלות הפנים להן זכה בוואשינגטון, לוס אנג'לס וניו־יורק, אין סימן למידת נכונותה של היהדות המקומית לתמוך בעמדותיו. יהודי ארצות־הברית לעולם יקבלו את ראש ממשלת ישראל בדרך־ארץ ואף בהתלהבות, ויימנעו מלהיכנס עימו להתנגשות ישירה. לא ליצחק שמיר או לדרכו הריעו יהודים אלה, כי אם לראש ממשלת ישראל, הבא אליהם בשנת הארבעים לקוממיותו הממלכתית של עם ישראל. זוהי אף מסגרת ההתייחסות להבנת

אם תשתנה תדמיתה הבסיסית של ישראל כמדינה יהודית, דמוקרטית ושוחרת שלום, לא תעמוד לנו גם התועלת האסטרטגית

קבלת הפנים הנלהבת לה זכה שמיר בשבוע שעבר בוועידת המנהיגות הצעירה של המגבית היהודית המאוחדת. כדי להימנע משגיאות בהבנת משמעותה של קבלת הפנים די היה להיווכח בעוצמת התגובה החמה לה זכה אבא אבן מצידי אותה ועידה למחרת היום.

גם למנהיגי היהדות, לחברי הקונגרס ולסנאטורים היהודים אין עניין בעימותים ישירים עם ראש הממשלה. אין כל פלא ושום משמעות לעובדה ששתי הפגישות עם הסנאטורים בוואשינגטון התנהלו על מי מנוחות. מנהיגי הקהילה היהודית מנהלים בו־זמנית את מאבקם החיצוני והבין־ארגוני, ולפיכך יימנעו בפורומים רחבים מהתנגשות חזיתית עם ראש הממשלה. לעובדה שבפגישת ועידת הנשיאים נצרו מבקריו של שמיר את לשונם – בעיקר כדי למנוע ניצול דבריהם בידי הגויים או בידי יריביהם בארגונים האחרים – אין כל משמעות.

מצוקתה של ישראל בארה"ב בעקבות יוזמת שולץ עשויה עתה להתגבר כמידת התמודדות של מזכיר המדינה בפיתוח היוזמה. בנתונים החדשים אין, כאמור, כדי לסייע לשמיר במאבקו ביוזמה. יש אומנם בסיס לסברה של ראש הממשלה, כי היוזמה שסייע להולדתה – בכוונה שתתמקד בשיחות לכינון ממשל עצמי בגדה המערבית וברצועת עזה – הוחזרה אליו בדמות מאמץ לכינוסה של ועידה בינ־לאומית, שתכליתה תהיה הסדר המבוסס על חילופי שטחים בשלום. ואולם, לגופו של עניין לא ייקל על שמיר לשכנע את האמריקאים בדבר הסכנות הצפויות לישראל מוועידה שכזאת. התנגדותו של שמיר לוועידה מצטיירת יותר ויותר כמכוונת כנגד משא־ומתן כלשהו, ובכך כנגד הצורך לוותר על חלום הריבונות הישראלית על יהודה, שומרון ועזה. השפעת טיעוניו נגד שיתופה של ברית־המועצות בוועידה פחתה לנוכח השינויים שחלו לאחרונה בדימויים הכולל של הסובייטים בעיני האמריקאים. האמריקאים אינם אדישים לסכנות האפשריות הטמונות בוועידה האמורה, אך הם אינם מבינים את חששותיו של שמיר מפני היבטים מסויימים של הוועידה, גם לנוכח מחוייבויות אמריקאיות ספציפיות. אם ישראל יכולה לבסס את קיומה ובטחונה על הסיוע הכלכלי והצבאי של ארה"ב, אין כל סיבה שלא תבטח בהבנות שיושגו כדי למנוע את ניצול מסגרת הוועידה להכפשת ישראל על־ידי הסובייטים, הסינים, הצרפתים והבריטים – טוענים האמריקאים, באופן פשטני אך קולע.

בזכות תמיכתו המסורתית בישראל הצליח שולץ עד עתה להצטייר כמי שפתח ביוזמתו בראש ובראשונה לטובתה של ישראל, בניגוד לנשיא קרטר אשר נראה – במיוחד בעיני הקהילה היהודית האמריקאית – כמי שנוקט צעדים דומים מפאת גרסתו בדבר מצוקת הפלשתינאים. לתדמיתו של שולץ יש חשיבות מרובה, כאשר היא מאפשרת לו לטעון חוזר וטעון: „בדרכים אין־ספור הוכחתי כבר את ידידותי העמוקה לישראל. סימכו עלי כי איני פועל עתה אלא להצלתה". במציאות שאין בה אלטרנטיבה לפעילותו של שולץ נהנה טיעון זה ממשקל לא מבוטל.

בנתונים אלה יביא שמיר בדחייתו של מרכיביה היסודיים של יוזמת שולץ להמשך ההתדרדרות במעמדה של ישראל בארצות־הברית. לספקנות, שמעוררות באמריקה התמונות הבאות מישראל, באשר לדבקותה בערכי הצדק והדמוקרטיה יתווספו סימני שאלה בדבר מחוייבותה של ישראל לשלום. הפילוג הפנימי של יהדות ארצות־הברית בנושא תהליך השלום יבטיח את שיתוקו של הלובי היהודי. ראשי הלובי, החבים חוב כבוד לשולץ על תמיכתו העקבית בישראל, אינם יכולים לפעול בהעדר קונסנזוס רחב בקרב הקהילה היהודית האמריקאית. כנגד מרכיבי יוזמת השלום של מזכיר המדינה – אין קונסנזוס כזה במצאי.

ללא הענות ישראלית חיובית ליוזמה האמריקאית, באורח שיוכיח לחלוטין, כי איננו חוסמים את הדרך לשלום, תימשכנה המגמות השליליות שצוירו כאן. יסוד היחסים שבין ארצות־הברית וישראל – תדמיתה של ישראל, אופיה וייעודה, בעיני האמריקאים – ילך ויתכרסם. גם אם ההתדרדרות אינה צפויה להתממש מהר או מתחתיים – אם לא נעצור את כדור השלג, קיימת סכנה כי במוקדם או במאוחר נאבד את אמריקה.

היום יום ארד / יעל פישביין

טייבה על רקע לאומי

„הרגשת הקיפוח צומחת אצל ילדינו עוד ברחם. אחר־כך מתפלאים שהדור הצעיר יותר קשה, יותר קיצוני ויותר לאומי מהזקנים"

שלווה אביבית משני צדי כביש תל מונד. עצי אקליפטוס, ברושים וריח מתוק של פריחת התפוזים. בשדות כמעט שאין עובדים. הערבים נשארו בבית. יום האדמה. בכביש נעות ניידות משטרה. לא נכנסים לכפרי המשולש כדי לא לגרות התפרצויות אלימות. בתוך הכפרים הוצבו משמרות אזרחיים מאויישים בתושבים ובעובדי ציבור וחמושים במכשירי קשר. הערבים בעצמם שומרים על הסדר ביום האדמה, משטרת ישראל מפגינה נוכחות בחוץ.

בכניסה לטייבה שני בורות עמוקים בכביש המוזנח. תחנת הדלק סגורה. בעל התחנה מסתובב בקרבת מקום. „לא אפתח. היום יום ארד". בג'יפ של המועצה יושבים שני אנשי משמר עם מכשיר קשר. כל ילד המתקרב לכביש מגורש: „יאללה, יאללה תחזור לכפר". כל עובדי המועצה ועשרות מתנדבים גוייסו

למשמרות האזרחיים כבר לפני שלושה ימים, אחרי שכמה בקבוקי תבערה נזרקו על בית שכור במרכז הכפר, המשמש כתחנת משטרה. השוטר שהיה בפנים השיב אש וכמה צעירים נעצרו. מאז מסתובבים משמרות הבטיחות בכפר ומשגיחים שזה לא יקרה שוב. ראש המועצה הופיע בטלוויזיה והסביר: התושבים שלו לא עשו את זה. בכפר מתגוררים אלפים מהגדה וזה בטח מישהו מהם.

אני שואלת את השומרים בג'יפ של המועצה, מדוע יום האדמה, והם עונים: „כי האנשים מרגישים אזרחים סוג ג'". „אתם לא מרגישים ישראלים?" התמממתי. „אני ערבי־פלשתינאי, אזרח ישראל", עונה מחמוד, גבר גדול גוף כבן 40. „יש לי אפילו בן המשרת כחייל בצה"ל". בתיכון למד בגבעתיים במגמת מכונאות והכיר תלמידה באולם ההתעמלות של בית־הספר. היא הלכה עם „שורטס" והוא נדלק. והתחילה אותה עם מכתבים ופרחים. ההורים שלה לא הסכימו ההורים שלו לא הסכימו. ואחרי זה חתונה ואחר־כך ילד יהודי. הם התגוררו בתל אביב והרומן החזיק מעמד שלוש שנים. היום היא מאושפזת בבאר יעקב. „השתגעה מאהבה", אומר מחמוד. את הבן היהודי שלו אינו מכיר. אחרי שאשתו היהודיה הלכה לבית משוגעים, חזר לכפר, לקח כחורה „משלו" והוליד חמישה ילדים „ערבים־פלשתינאים, תושבי ישראל". הוא לא מתחרט על כלום, בסך־הכל למד שדווקים זה דבר טוב, אבל לא צריך להגזים עם זה.

בבית פרטי שכור, המשמש כבית המועצה המקומית, התכנסה ועדת יום האדמה של טייבה. כל הזרמים הפוליטיים מיוצגים בה. גם האחים המוסלמים. הוועד הארצי של הרשויות המקומיות קרא לקיים שביתה מסודרת ביום האדמה ובטייבה נענו לקריאה, הבינו שהתפרעויות רק יעמיקו את הקרע בין יהודים וערבים במדינת ישראל. ראש המועצה עבדול לטיף חביב מסביר: „צריך לקיים שביתה מסודרת, לא בגלל הפחד מהרחקת הציבור היהודי ולא מחשש שאלימות תחדד את היחסים בין שני העמים. זה לא מתוך פחד. אנחנו נגד אלימות. אפשר להזדהות עם אחינו בשטחים הכבושים, לגייס תרומות ולעזור להם בפחד ובמצוקה שלהם, בלי לזרוק אבנים, בלי בקבוקי תבערה ובלי לעבור על החוק".

חביב הוא בן 55. למד חינוך וערבית לקראת תואר ראשון בבר־אילן, סיים תואר שני בחינוך בתל־אביב. 24 שנים בחינוך, 15 שנים ניהל בית־ספר יסודי בטייבה. שיעור גדול מראשי הרשויות המקומיות הערביות הם מנהלי בתי־ספר לשעבר. למנהל בית־ספר יש מעמד חברתי גבוה בכפרים, והמעבר מחינוך לפוליטיקה רק טבעי להם. טייבה היא כפר גדול, המונה 22,000 תושבים ועוד כמה אלפים מתושבי השטחים, המתגוררים בכפר בשכר דירה נמוך ויוצאים מדי יום לעבוד אצל היהודים. זריקת בקבוקי התבערה שלושה ימים לפני יום האדמה הדהימה את חביב. הוא מעדיף לחשוב שזו עבריינות פשוטה, לא על רקע לאומי.

הוא עדיין זוכר את יום האדמה הראשון לפני 12 שנים: „הייתי מנהל בית־ספר כשהכריזו על שביתה כללית של המגזר הערבי, במחאה על הפקעת אדמות בגליל. רצו להפקיע שטח של 600 דונם בגליל וראש הממשלה של אז, רבין, אני חושב, לא נענה לבקשת ועד ראשי המועצות להפסיק את ההפקעה. היה אז שקט. הכל היה סגור. לא היו צמיגים בוערים ולא מחסומים, אבל המשטרה והצבא, שבאו לכפר בעשרות, התחילו להתגרות באנשים. הם קיללו והאנשים צעקו להם שילכו הביתה, והכל קרה בצורה ספונטנית, אנשים התקוממו נגד התנהגות הצבא והמשטרה, שמו מחסומים ברחובות, הדליקו צמיגים וזרקו אבנים. התחילה הפגנה שכתוצאה ממנה נהרג בחור פלשתינאי מטול כרם. בכפרים אחרים קרו דברים דומים ונהרגו אנשים. ביחד: שישה חללים". מאז הפך יום האדמה ליום מחאה על הפקעת אדמות ולסמל של דרישת שוויון ושלום. בהדרגה הצטרף העניין הפלשתינאי.

הפקעת האדמות והסירוב להכיר בלאומיות הפלשתינאית מונחים בשורש תחושת האפליה שמזינה את יום האדמה. „אני מרגיש אזרח סוג ג'. לוחץ לי. זה כאילו אני נמצא פה כאזרח ארעי בארץ, מועמד לטרנספר. למרות שאני בטוח שלא בקלות יטרנספרו אותי. למדנו במשך ארבעים שנה איך להתייחס לעניין הזה של טרנספר. אנחנו לא כמו אבותינו שעזבו ב־47' את המדינה. אנחנו – רק את הגוויות שלנו יוכלו להעביר לירדן. לא נוותר. בטח מקפחים אותנו, נותנים לנו פחות תקציב מלרשויות מקומית יהודיות. ביחס של 5:1 בתקציבים רגילים, ו־10:1 בתקציבי פיתוח.

„במפגש רגיל עם יהודי אין לי הרגשה של נחיתות, אבל במפגש עם הרשויות אני מרגיש סוג ג'. לפני כמה ימים נסעה בתי לחו"ל. בשדה התעופה ראיתי פעם ראשונה שיש מעבר ספיישל לערבים. מסלול מיוחד משותף לנו ולערביי הגדה כאילו אנחנו אותו דבר. מחפשים אותנו, חושדים בנו. כשאני נוסע עם הבן שלי לנתניה, הוא שואל אותי אם אנחנו חיים באותה מדינה. למה בנתניה יש גנים, בריכות שחייה ואולמי ספורט ולנו אין. ההרגשה של קיפוח צומחת אצלנו מהילדות ואחר־כך מתפלאים שהדור הצעיר יותר קשה, יותר קיצוני ויותר לאומי מהזקנים. גם ילד ברחם אמו מרגיש אצלנו קיפוח. מכינים לו אפליה עוד לפני שנולד".

חביב היה בן 14 במלחמת השחרור. הוא זוכר ירי מהמושבים לכיוון קלאנסאווה וזוכר איך נסוגו הצבאות הירדנים והעיראקים. הממשל הצבאי זכור לו כדבר מבועך: לאנשים היה אסור לצאת מהכפר בלי רשיונות, וכפיפותם לשרירות לב הפקידים היתה מוחלטת. והיה גם כפר קאסם. אחיו נהרג שם. הוא היה נהג משאית שהסיע פועלים לכפר קאסם. בכניסה הוציאו אותם מהמשאית וקצרו. „חשבו שאנחנו נברח בגלל הטבח הזה, אבל אנחנו למדנו את הלקח של 47' ונשארנו".

היום אין ממשל צבאי אבל הוא מרגיש את נוכחותו הסמויה. עדיין קורה שמורה שפותח את הפה ומתחילים להציק לו בחקירות. ההבדל הוא שהיום כבר לא יכולים להעיף אותו – יש הסתדרות מורים. המורים מגלים יותר אומץ. עדיין לא נכנסים לפוליטיקה, אבל מדברים בחופשיות על על דווקים.

הוא מתקומם נגד כאלה שאומרים: „מדינה פלשתינאית בכל ארץ ישראל ולזרוק את כל היהודים לים". בעיניו זו דמגוגיה. „לזרוק ערבי לים או לזרוק יהודי לים, זו אותה מחשבה. צריך לשכוח מהדמגוגיה הזאת. אם תוקם מדינה פלשתינאית ליד מדינת ישראל, אני לא רואה למה אי־אפשר לחיות אחד ליד השני. בלי מדינה פלשתינאית זה לא יקרה. יש שני מיליון פלשתינאים שחיים תחת כיבוש זר".

„היהודים מאמינים שהם עם נבחר ויש להם תסביך שואה. הם היו צריכים להתנהג אחרת, האנשים הדתיים היו צריכים להיות אחרת. נקרע לי הלב כשאני רואה בסרטים מה שקרה בשואה. איך לקחו יהודים להשרף. יום־יום בגדה הורגים ואני נפגע כשאני לא שומע מחאות חריפות נגד מה שמתרחש בגדה. לא תהיה ברירה, יצטרכו להקים מדינה פלשתינאית. יותר טוב שיחסכו את ההרג ואת הנזק הכלכלי ויעשו משא־ומתן. הזמן לא פועל לטובה, אפילו אמריקה קוראת לשים קץ לשפיכות הדמים".

„מתייחסים אלינו כאל מועמדים לטרנספר, אבל אנחנו למדנו, אנחנו לא כמו אבותינו שעזבו ב־47' את המדינה. אנחנו – רק את הגוויות שלנו יוכלו להעביר לירדן."

עשרות צלמים וכתבי חוץ הגיעו כדי לכסות את יום האדמה בטייבה. לא בגלל הציפיה לארועים מסעירים, אלא מפני שהשטחים נסגרו בפניהם. בסופו של דבר, טייבה אכזבה אותם. „יבש" אמרו, וכשעברה שמועה שילדים זורקים אבנים בטירה – מיהרו לשם. אבנים וילדים ערבים נעשו לסמלים.

ואליד צאדק חבר כנסת לשעבר, חבר מועצה בהווה ואחד ממנהלי המרכז הבינלאומי לשלום, אומר: „מספיק שילד אחד יזרוק אבן והכל מתלקח. גם ביום האדמה הראשון היה כך". חבר מועצה אחר, עבד תאג' יחיה אומר: „כאן לא יזרקו אבנים". הוא צדק עד שעות הערב, ואז הוצב מחסום בכפר והובערו צמיגים.

לעצרת יום האדמה בטייבה הגיע גם עבדול והב דראושה. בבחירות שנערכו לא מכבר בתיכון המקומי הוא זכה ב־24 אחוז מהקולות: רק"ח רק ב־11.9 אחוז; „המתקדמת" ב־9 ור"צ ב־8; מפ"ם ב־1.6, העבודה ב־2.8 והליכוד ב־2 אחוזים. מדוע בוחרים ברשימתו? כי היא רשימה ערבית טהורה, בניגוד לרשימות אחרות, שהן מעורבות – דווקים שבו המצביעים הם ערבים והנציגים הם יהודים. „בציבור הערבי יש תשוקה למפלגה ערבית", הוא אומר. עוד ביטוי להסתגרות ולהתרחקות מהיהודים שוואליד צאדק דיבר עליה.

קודם לעצרת של יום האדמה הגיעו עשרות ילדים בני 7־8 רגלי אש"ף, לאות הזדהות עם בני־גילם, מיידי האבנים בגדה. הסדרנים מיהרו לפזר את תהלוכת הילדים. „רגלי אש"ף לא פה, אלא בגדה", אמר אחד מהם לילדים.

מאז יום האדמה הראשון לפני 12 שנה, למדה המשטרה לקח. מכיוון שנוכחותה ביום זה נתפשת כפרובוקציה, היא אינה נכנסת לכפרים הערביים. בטייבה הפגינה המשטרה נוכחות בשמים. מעל התהלוכה ובשעת העצרת ריחף מעל מסוק משטרה, מחריש אוזניים, אלים וראוותני. מדי פעם הוא הנמיך טוס עד שאפשר היה לראות את פני הטייס. נוכחותו של המטוס הוציאה הקוצה עוד סמל של האינתיפדה: כל אימת שהוא הנמיך טוס החוו הצעירים תנועת „וי" של נצחון.

בעצרת קראו קריאות הזדהות עם האחים בשטחים, הניפו דגלי פלשתין בירוק־לבן־שחור ואדום, נשאו שלטים נגד הפקעת קרקעות ולא היה ברור אם מתכוונים לישראל או לגדה. האחים המוסלמים הגנו. „אתם תוקעים סכין בגב האומה הפלשתינאית", קרא לעברם ח"כ מאיר וילנר. „רוב הקהל נגדם ואני יודע שיש ביניהם שכב"כניקים. הם לא משרתים את אללה אלא את שמיר ורבין", הסביר.

הכבוד האבוד של ערביי ישראל

השאלה שריחפה באוויר ולא נשאלה במפורש בסימפוזיון „ערביי ישראל לקראת שנות ה־90", שנערך באוניברסיטת חיפה ביום שלישי, ערב יום האדמה, היתה: האם ייעצר תהליך הפלשתיניזציה של ערביי ישראל. הויכוח שהתנהל בשאלה, האם קיים עדיין קו ירוק, אומרת דרשני. מרצה מתוך כד"ר מאג'ד אל־חאג' הסביר שהערבים בישראל פיתחו אסטרטגיית הסתגלות, בעוד שהערבים בשטחים פיתחו אסטרטגיית הישרדות. „ככל שימשך הכיבוש בשטחים, ככל שאסטרטגיית ההישרדות שם תיעשה אלימה יותר, גם הקו הירוק יילך ויטשטש", אמר אל־חאג'.

לדברי אל־חאג' שנת 1987 היא עידן חדש בקרב האוכלוסיה הערבית בישראל, שניתן לכנותו עידן הקונסנזוס. זה מתבטא בשני יסודות מרכזיים: היסוד האזרחי הגורס השתלבות מלאה במדינת ישראל ותרומה להתפתחותה – כאזרחים שווים – והיסוד הלאומי, כלומר היות ערביי ישראל חלק מהעם הפלשתינאי, תוך כדי הרגשת ההבדל בין שתי הקבוצות בשטחים ובישראל. אין ספק שהיסוד הלאומי בקונסנזוס הזה התגבש והתעצם בעקבות המאורעות בשטחים. האירועים סיפקו מוצא של כבוד למנהיגות היישוב הערבי.

בעוד שהמרצים והמשתתפים הערבים ואחרים בסימפוזיון היו כמעט תמימי דעים בניתוח המצב ובתיאור הלך הרוח ברחוב הערבי – ברוך לא השתתפו נציגי החוגים הקיצוניים – הרי המשתתפים היהודיים כולם, למעט פרופ' ארנון סופר, נצמדו לקביעה שהקו הירוק קיים ושריר וכי המיעוט הערבי בישראל ישאר ישראלי, ללא מגמות אירדנטיות.

ד"ר יוסף גינת, לשעבר יועץ ראש הממשלה לעניינים ערביים, הסכים לכך שתהליך הפלשתיניזציה בקרב ערביי ישראל הולך וגובר, אך היווצרותו, הוא סבור, נעוצה במידה רבה ב„סיבות מקומיות־מעשיות", כמו קיפוח בתקציבים. הבעיות במדינה ובשטחים נובעים ממציאות בסיסית: „היהודים בארץ שהיו פעם מיעוט הפכו לרוב, אך הם חיים במרחב שבו הם מיעוט". לנוכח הדברים הקודמים נשאלת איפוא השאלה אם אין קביעתו של גינת בחזקת הבעת משאלה.

רקטור האוניברסיטה פרופ' גבריאל בן־דור טען בדיון שהיהודים בארץ שרויים עדיין בפחד קיומי, אך הערבים בארץ אינם מבינים זאת ודוחים נימוק זה כהסבר אפשרי למדיניות הממשלה או הרגשות האנטי־ערביים בקרב הציבור היהודי. לדברי בן־דור לא נתנו התנועה הציונית וממשלות ישראל מעולם את דעתם לשאלת דמותה של מדינה ציונית־דמוקרטית, שבה חי מיעוט ערבי גדול בעל זכויות שוות בפועל, לא רק על הנייר. בן־דור קרא „להתחיל מחדש", הן במישור המדיני־ממשלתי והן במישור האינטלקטואלי ולבנות יחסים נאותים בין שני העמים בישראל. לדעתו יש לגבש אמנה חברתית חדשה, שתחייב שוויון זכויות וחובות לערביי ישראל. „הבה נחשוב אם ילד ערבי יכול וצריך לשיר במדינה זו המנון כמו התקווה", אמר לשם להרגשה.

יוסף מיכלסקי

תתארו לעצמכם

אורן שיא

הודעה חשובה

לרגל סגירת השטחים נדחה יום האדמה ליום בו יפתחו השטחים מחדש

ועדת המצב

עשינו עסק

דרור שרביט

„כלל" – יוצא מהכלל

קונצרן „כלל" המפרסם היום את מאזניו ממשיך לחזק את איתנותו הפיננסית ונזילותו. תנאי הפעילות ב־1988 – שוק מקומי נסוג, העדר שיפור ביצוא וחולשת שוק ניירות הערך תומכים במדיניות שמעדיפה איתנות על פני התרחבות

מאזניו של קונצרן „כלל", מהגדולים והרווחיים ביותר במשק, פורסמו הבוקר והם מצביעים על רווח נקי של 28.3 מיליון (שקל), המהווה גידול מתון יחסית – 10 אחוזים – של הרווח הנקי לעומת השנה הקודמת. אבל, מה שמעניין בדו"חות הכספיים של „כלל" אינו רק השורה התחתונה בדו"ח הרווח וההפסד, המושפעת באופן מסורתי מגישה שמרנית וזהירה של הנהלת הקונצרן בראשות המנכ"ל אהרון דברת, השמה דגש גדול על איתנות פיננסית, נזילות וצמיחה מבוקרת.

ביאור חשני בדו"חות הכספיים ל־1987 מפרט את תרומת החטיבות השונות ב„כלל" לרווח הנקי של חברת האם: תעשיה 13 מיליון שקל, בניה 1.3 מיליון שקל, מסחר 8 מיליון שקל, ביטוח 4.3 מיליון שקל וכל הפעילויות האחרות (נטו) – כאשר התרומה משוק ההון היא בסימן חיובי גדול ואילו תרומת עיסקי הפיתוח בהנהלת הקונצרן בסימן שלילי – 1.7 מיליון שקל.

אף שהתעשיה תרמה קרוב למחצית מהרווח הנקי של הקונצרן, ספק אם הפעילות התעשייתית „פרופר" הצדיקה את האמצעים ההוניים שהושקעו בחטיבת התעשיה לעומת התרומה לרווח מההשקעות בחטיבת הסחר, הביטוח והבניה של הקונצרן. יתירה מזאת, הפעילות התעשייתית עצמה, אם לא היתה נתמכת בפעילות הונית ופיננסית בתוך „כלל תעשיות" והחברות הבנות שלה, ספק אם היתה מצביעה על תוצאות חיוביות. זו בעצם מהדורה חדשה של ההתמחות וההתעסקות הנדרשת בפעילות הפיננסית, גם במרכזים התעשייתיים והלא פיננסיים, למרות הציפיות שהירידה באינפלציה תבטל את הצורך של הניהול הפיננסי כגורם החשוב ביותר להשגת הרווח הרווחיות.

לשם הערכת מרכזי הרווח וההכנסות של הקונצרן דרושה לכן חלוקה משנית מסוג אחר: שוק מקומי, יצוא, פעילות פיננסית (בבורסה ובשוק הכספים) ופעילות הונית. במה שנוגע ל־1987 בולטת תרומתן של הפעילויות בשוק המקומי בכל חטיבות הקונצרן. כך בקבוצת התעשיה ובמפעלים שנהנו מהשוק המקומי הגואה כמו „אלקטרה", „סנפרוסט" ואחרים, וכך גם בחטיבת הסחר למן יבוא המשקאות החריפים ועד לפעילות מסופי הכימיקלים. קבוצת הביטוח, אף שסבלה מהרעה בתנאי התחרות בענף, נהנתה אף היא מההתאוששות בפעילות המקומית, בעיקר בשל יתרון לגודל המתבטא בשחיקת שיעורן של ההוצאות הקבועות עם הגידול בפעילות, גם אם הוא נעשה בתעריפים לא כלכליים. בקבוצת הבניה, הנמצאת סביב האיזון כבר שלוש שנים, צפויה הבשלה חשבונאית של הרווח בעיקר בשלוש השנים עד 1990, עם מימוש פרוייקטים מוצלחים שהחלו בעבר ומעבר למכירת דירות בהצמדה למדד במקום לדולר.

היצוא לא היה התחום החזק של הקונצרן ב־1987, בגלל ההרעה הכללית במשק בכושר התחרות ביצוא, אבל לפחות פעילות האלקטרוניקה במקטע זה בלמה את הפסדיה וב„מאיטקס" אף נרשם לקראת סוף השנה מעבר לרווח. השוק המקומי הנסוג והתנאים שאינם משתפרים ביצוא הם שניים מהגורמים לקראתם נערך הקונצרן השנה, ובעצם בכל השנים האחרונות, והמסבירים את המדיניות העיסקית השמרנית והדגש המתמיד שניתן לאיתנות הפיננסית ולנזילות גבוהה.

שני גורמי מפתח נוספים ברווחיות הקונצרן הינם הפעילות הפיננסית בשוקי הכספים וההון והפעילות ההונית של הקבוצה, בהן מוטבע חותמו של המשנה למנכ"ל „כלל" יצחק שרם. ב־1987 התחזקה תרומת הפעילות הפיננסית והפעילות הישירה בשוק ניירות הערך, בעוד שהפעילות ההונית התבטאה בעיקר בניצול התנודות החדות בשוק ניירות הערך למימוש אחזקות במחירים גבוהים ורכישתם החוזרת במחירים נמוכים. מימוש האחזקות של הקונצרן נעשה ללא סנטימנטים, ו„סנפרוסט" למשל, אף לא אוחדה במאזני הקבוצה לאחר שהאחזקות בה ירדו אל מתחת ל־50 אחוז. לעומת זאת קטן משקלם של רווחי ההון בעקבות הנפקות לנוכח חולשת השוק הראשוני להנפקת מניות.

גם בתנאים אלה המשיך „כלל" להיות צרכן מוביל בשוק ההון: בשנת 1987 גייסו חברת האם והחברות בקבוצה 126 מיליון דולר מזה 61 מיליון דולר באג"ח צמודות, 45 מיליון דולר במניות וכתבי אופציות ו־20 מיליון דולר בשוק ה„יורו". גיוסי ההון שימשו בעיקר להתחזקות הונית ופיננסית נוספת. 70 אחוז מגיוסי ההון יועדו להגדלת ההון החוזר ולהקטנת ההתחייבויות קצרות המועד לבנקים, בעוד שמימון ההשקעות החדשות נעשה ברובו מהגידול ברווחה, מהפחת ומיתרת גיוסי ההון.

הדגש על האיתנות ההונית והפיננסית מתבטא ביחסים הפיננסיים של מאזני הקונצרן: הנכסים הנזילים מהווים רבע (503 מיליון שקל) ממאזן הקונצרן וההון העצמי (471 מיליון שקל), וזהה בהיקפו להתחייבויות ארוכות המועד. ביחד עם זכויות המיעוט (493 מיליון שקל) מגיע שיעורו של ההון העצמי המורחב ל־42 אחוז מהמאזן והוא גדול ב־1.72 מההתחייבויות ארוכות המועד. ברור מיחסי הון ונזילות אלו למה בנקים ומשקיעים בשוק ההון יהיו מוכנים להלוות לקונצרן עוד ועוד כספים.

אף שמאפיין בולט של „כלל" ממשיך להיות הזהירות העיסקית הוא ניצל את 1987 לשתי רכישות תעשייתיות בולטות: „כבלי ציון" ו„קרגל". הקו המאחד שתי רכישות אלה הוא בהיותם מפעלים בסיסיים, שבכל השנים האחרונות הראו רווחים המושפעים במידה קטנה מתנודות בפעילות הכלכלית. לרכישת „פולגת" לאחר שנת המאזן כבר נוספו שיקולים אחרים המתבססים בעיקר על ההערכה שניתן יהיה להפיק יתרונות סינרגטיים משליטה וניהול של שתי תשלובות הטקסטיל הגדולות „פולגת" ו„כיתן". זה גם האתגר שדברת נרתם לו באופן אישי לאחר שאושש את „מאיטקס".

תשואת הרווח הנקי ב„כלל" על הונה העצמי היא כ־6.5 אחוזים ובמחיר הבורסה של 170 מיליון דולר היא נסחרת במכפיל של 9.3. הניתוח לעיל של התוצאות ומקורות הרווח מצביע על הקושי בשימור תשואה נאותה להון לנוכח היחלשות המכירות השנה בשוק המקומי, העדר שיפור בתנאי הפעילות ביצוא, חולשת שוק ניירות הערך והקיפאון בגיוסי הון חדשים – גורמים שתומכים במדיניות העיסקית הזהירה של „כלל" המעדיפה איתנות על פני התרחבות.

מקדש חדש לתרבות הצריכה והפנאי

מי שחרד כי המשבר הענפי הבא יהיה בתעשיית הקניונים בארץ נוספה לו עתה דאגה חדשה. שלמה אליהו אינו נמנה עמהם. מרכז הקניות והבילוי החדש עולה על הקניונים המוכרים

שם המשנה של רחוב אבן־גבירול בתל־אביב עוד יקרא בעתיד רחוב שלמה אליהו. פרוייקט גן־העיר, ליד בית העירייה, שייחנך בתחילת חודש מאי ואשר הרצתו החלה בימים אלה, מצטרף לבית אליהו בקצהו הדרומי של הרחוב. המונומנט החדש קבע שיאים חדשים בבניה האורבנית ויצוק לפי מידותיו ושאיפותיו של איש הביטוח ששבירת שיאים היא המומחיות שלו.

משהו מאותה הרגשה שנועדה להרשים כאשר מבקרים במשרד רחב הידיים והמפואר של שלמה אליהו בבית הביטוח הנושא את שמו, הועתק ל־100,000 מ"ר בפרוייקט החדש, שהם הכי הכי לגבי מה שדרוש למרכז קניות, בילוי ומגורים. זהו תשלובת מפוארת ומרשימה של שטחים מסחריים וציבוריים, של גנים ובטון, של מזרקות ומפלי מים ובניין מגורים, של מסעדות מכל הסוגים וחנויות מכל המינים.

אם בעתיד יהיה צורך לקבוע אם יש או אין מיתון בישראל או שמא החלה האטה בפעילות הכלכלית, טוב יעשו המומחים מבנק ישראל והאוצר אם ישתמשו בקביעתם במדד הפעילות במרכז החדש. אף שאין־בו חנויות עוגן – לא „סופרים" ולא „היפרים" וגם לא בתי קולנוע – כולו מקדש הלל לתרבות הצריכה והפנאי. צריכה ופנאי הם שניים מהסימנים המובהקים של הרווחה הכלכלית – אף כי יש שידגישו את משלימיהם, חיסכון ועבודה (ראה ערך יפן) כמאפייני הרווחה הכלכלית האמיתית. על פי שמות בתי העסק היוקרתיים המאכלסים את פרוייקט גן העיר, נראה כי הם ויזמיו בטוחים שעידן הרווחה הכלכלית עוד מצוי לפנינו.

כמה נתונים על המרכז החדש שב־24 הדונם שלו שכן בעבר גן החיות של ת"א: שטח בנוי כ־100,000 מ"ר (כמעט כגודלו של קומפלקס מגדל שלום), השטח המסחרי כ־13 אלף מ"ר שחולקו בין שני מפלסים, שטחים ציבוריים – מעברים וגנים – של כ־8,000 מ"ר, מגדל מגורים בן 92 דירות שבצידו המערבי גן בשטח של 10 דונם עם מפלי מים יהודיים וחניה תת־קרקעית ליותר מ־1,100 מכוניות. במפלס התחתון של המרכז החדש מצויה בריכת נוי עם מזרקת בגובה של 9 מטרים, אשר יופעלו באמצעות תוכנית מחשב מוזיקלית בקצב המים ובשילוב של מבזקי אורות.

מגדל המגורים בפרוייקט הוא סיפור בפני עצמו השובר מושגים מוכרים של פאר ונוחיות במגורים. עם מאכלסיו נמנים דמויות מוכרות רבות כמו השרים מודעי ויעקבי, דן טולקובסקי, ורואי החשבון ישראל שטראוס וגד סומך. בין דייריו גם משקיעי חוץ רבים.

השטחים המסחריים בפרוייקט השכרו ב־30 דולר למ"ר בתוספת אחוזים מהמחזור המשתנים מענף לענף. שתי יחידות ממכר, שבנו בסגנון של דפרטמנט סטור, או בשמן המקומי דרקניון, יוצעו במכרז לבתי עסק שונים. תחת קורת גג אחת יפעלו ביתני מכירה מגוונים, שיתחרו במכרז עם מחיר מינימום, על הצבת סחורתם במקום. הדרקניון הם מלהיטי הפרוייקט כולו. מחיר המינימום החודשי במקומות המבוקשים של הדרקניון מגיעים עד 10 אלפים דולר „והביקוש גדול מההיצע", אומר שלמה אליהו.

שלמה אליהו והקבלן מרדכי שכטר שותפים שווים בפרוייקט שבתחילתו היו שותפים לו גם חברת הביטוח „אריה" וקבלן נוסף. מימון ההשקעה של כ־45 מיליון דולר בפרוייקט נעשה ממכירת הדירות בבניין המגורים שהכניסה 25 מיליון דולר, ממכירת שטחים לבל"ל המזרחי שהכניסה 6 מיליון דולר ומהלוואות בנקאיות של כ־15 מיליון דולר. את פרעון המימון החיצוני ניתן יהיה להשלים בתוך שנתיים מתמורות דמי השכירות של השטחים המסחריים. עיריית ת"א שספגה בעבר ביקורת על תנאי מסירת השטח ליזמים, קיבלה 5 מיליון דולר במזומן, אודיטוריום בן 300 מקומות ישיבה לבעלותה וצרכיה ומה שלא פחות חשוב – פיתוח באיכות גבוהה של השטח שפנה מגן החיות.

מי שחרד כי המשבר הענפי הבא יהיה בתעשיית הקניונים בארץ נוספה לו עתה דאגה חדשה. שלמה אליהו אינו נמנה עמהם.

על חשבון הבריאות / ארנון מגן (א')

רפואה שלמה – כמה זה עולה

רפואה מתקדמת דבורה ויהושע גצייטר, תושבי רמת-גן, נישאו ב-1976. כחצי שנה לאחר הנישואין החליטו להביא תינוק לעולם. אך דבורה לא הרתה. הזוג ניסה שוב ושוב במשך שנים מספר, אך הכל לשווא. לבסוף עברה דבורה בדיקות ואז התברר לה, כי לא תוכל ללדת לעולם משום שחצוצרותיה הסומות. בני הזוג נאלצו להשלים עם הדיאגנוזה המרה.

ב-1978 האירה להם התקווה משקראו בעתון על כך שבאנגליה נולד "תינוק המבחנה" הראשון בעולם לאשה שסבלה מאותו פגם עצמו. בראשית שנות ה-80 התבשרו השניים, כי גם המרכז הרפואי "הדסה" בירושלים, וזמן קצר לאחריו גם המרכז הרפואי "שיבא", החלו לטפל בנשים עקרות בטכניקה שהומצאה על-ידי סטפטו (שאגב הלך לעולמו בימים אלה ממש) ועל-ידי ארדוארדס האנגלים. דבורה נרשמה לתור ביחידה להפריה חוץ-גופית ב"שיבא". באפריל 1982 הוזמנה גצייטר לטיפול ראשון. הנסיון הראשון לא הצליח, אבל בנסיון שני, שנערך כעבור חצי שנה, נכנסה להריון. ביוני 1983, כאשר דבורה היתה בחודש השביעי, ילדה במזל טוב, בניתוח קיסרי, שלושה פגים במשקל 1900, 1,000 ו-1,200 גרם. תינוקות במשקל ירוד כזה היו נפטרים, אילו באו לאוויר העולם שנים אחדות לפני-כן, אך הודות לטכניקות שפותחו בשנים האחרונות הצליחו להותירם בחיים. הם הוכנסו לפגיה וכעבור חודשיים שוחררו ובני הזוג המאושרים נטלו אותם הביתה.

סוף טוב – הכול טוב? לא בדיוק. כעבור חצי שנה נתגלתה אצל מרדכי אי-ספיקת כליות חמורה והוא החל לקבל טיפולי דיאליזה בבית-החולים שלוש פעמים בשבוע. באותה עת לערך לקה אביה של דבורה בהתקף לב. הוא הוחש לבית-החולים וחייו ניצלו, אבל הרופאים קבעו כי יצטרך לעבור ניתוח לב פתוח של שתילת מעקפים, במקום העורקים הכליליים החסומים. הניתוח עבר בהצלחה והרופאים הבטיחו לו, כי יש לו סיכויים טובים לחיות עד 120, ובלבד שיחדל מן העישון, ייקח את תרופותיו באופן מסודר וישמור על דיאטה דלת שומן.

משפחת גצייטר לא היתה ולא נבראה (אם כי ייתכן שיש בישראל משפחה או מספר משפחות בשם זה, ואם יקראו רשימה זו – ירשמו נא לפניהן שלא בהן המדובר). אבל משפחות מסוג זה או דומות לה – יש ויש.

משפחת גצייטר היא "משפחה יקרה", יקרה מאוד אפילו. המחיר הריאלי של הפריה חוץ-גופית הוא כ-10,000 דולר. החזקת תינוק בפגיה עולה כ-350 דולר ליום. החומר שהוזרק לאביה של דבורה – אטרופין – לא היה יקר במיוחד, אבל בינתיים פותח חומר טוב יותר וגם יקר יותר, סטרפטוקינאז, וזה כשנה יש חומר יעיל עוד יותר ויקר פי כמה וכמה – tPA; בישראל מוציאים היום כחצי מיליון דולר על סטרפטוקינאז וכחמישה מיליון דולר על טפ"א – שתי תרופות לטיפול חירום בחולי לב בלבד (והתרופה "אדלאט" הניתנת דרך קבע לחלק מחולי הלב, כלומר למספר קטן יחסית של חולים, היא סעיף ההוצאה הראשון ברשימת התרופות שמנפיקה קופת-חולים הכללית).

המחיר של ניתוח הלב הפתוח שעבר אביה של דבורה — לא חדש לגמרי, אבל בלתי-מוכר לפני כ-15 שנים בלבד – נע סביב 5,000 דולר. מדי שנה בשנה עושים בישראל כ-1,000 ניתוחים כאלה. זה כשלוש שנים נהוגה בישראל שיטת טיפול חדישה בחלק מחולים אלה – ניפוח בלון המוחדר לעורקים הכליליים דרך צנתר (קאתטר). טיפול זה אמנם זול בהרבה מניתוח לב פתוח וגם תקופת האשפוז אחריו קצרה בהרבה אבל גם הוא עולה כסף רב. פרופ' דן מיכאלי, מנהל המרכז הרפואי של תל-אביב, מספר, כי הודות להמצאת הטיפול הזה ושכלולה עושים היום בבי"ח שבהנהלתו 1,250 צנתורים כאלה מדי שנה, במקום 250 לפני שנתיים בלבד. תוספת זו נובעת מכך, שהיום עושים טיפול בבלון למאות חולי לב שמצבם בעבר לא היה חמור עד כדי להצדיק ניתוח. כלומר, בשורה לחולי לב במצב "בינוני" יש כאן, אבל לא חסכון, לפחות לא לפי-שעה.

ומכיוון שהזכרנו ניתוחי לב אי-אפשר שלא להזכיר גם השתלות לב, החיוניות להצלת חייהם של חולי לב מסוימים שאי-אפשר לרפא באמצעות ניתוח מעקף. עד כה נעשה בישראל רק ניתוח אחד מסוג זה, בסתיו שעבר (אם לא להביא בחשבון את שתי ההשתלות שלא עלו יפה, אשר נעשו לפני שנים רבות בביה"ח "בילינסון"), אבל בעולם הרחב זהו היום ניתוח מקובל למדי – כ-1,500 בשנה. ניתוח זה עצמו, אף כי הוא נחשב לאחד ההישגים היותר מפוארים של הרפואה המודרנית, איננו מסובך יותר מניתוח מעקף, אבל הוא יקר מאוד. המנותח צריך לקבל, לקראת הניתוח ולאחריו, במשך שנים רבות ואולי כל ימי חייו, את התרופה ציקלוספורין המונעת את דחיית האיבר השתול. המצאת התרופה הזאת היא הגורם העיקרי, שהוציא את שתילות הלב מן המבוי הסתום, שאליו נקלעו בשנים הראשונות לאחר ההשתלה ההיסטורית שעשה כריסטיאן ברנארד בדרום-אפריקה, אלא שברכה זו כרוכה במחיר גבוה במיוחד. תרופה יקרה זאת ניתנת גם לקראת שתילת כליות ולאחריה – שתילת האיבר היחידה למעשה המבוצעת היום בארץ, כדי 250 ניתוחים מסוג זה בשנה. אלא שכאן לפנינו דוגמה של חסכון דווקא, משום ששתול הכליה איננו נזקק עוד לדיאליזה היקרה: כ-25,000 דולר לשנה לכל מקרה של השתלה מוצלחת.

השתלות הלב אינן מסובכות יותר מניתוח מעקף אבל הן יקרות מאוד. המנותח צריך לקבל לקראת הניתוח ולפעמים כל ימי חייו תרופה יקרה המונעת דחיית האיבר השתול.

ההתקדמות המדהימה ברפואה תובעת תקציבי ענק. כמעט כל החידושים אינם נושאים כיום רווח כלכלי. הממונים על התקציבים חסרי אונים

בעת האחרונה מנסה ישראל להיכנס גם לעידן השתלות הכבד – לפי-שעה ללא הצלחה יתרה, בגלל הקושי להשיג כבד מנפטרים. בינתיים מופנים אלה הזקוקים להשתלת כבד למרכזים רפואיים המתמחים בכך בחו"ל, בעיקר בארה"ב ובבריטניה. מכיוון שמשרד הבריאות או קופ"ח מכסים רק חלק קטן מן ההוצאות הכרוכות בניתוח עצמו, שהוא אחד המסובכים והיקרים ביותר, מנסות המשפחות הנוגעות בדבר – בעזרת כל מיני ועדים ואגודות המוקמים לצורך זה – לגייס כסף מן הציבור: כ-150,000 דולר טבין ותקילין בארה"ב וקצת פחות בבריטניה. ביצוע ניתוח זה בישראל זול אמנם יותר, וגם מספר הנזקקים לו איננו רב ועצום (האומדנים נעים בין 30 ל-40 מקרים לשנה), אבל גם כך זוהי הוצאה לא-מבוטלת שלא ידענו כמותה עד לפני כשלוש שנים בלבד.

בינתיים נעשים בעולם גם ניתוחים של שתילת מח עצמות – בינתיים במתכונת ניסויית ועם שיעורי הצלחה מועטים בלבד (כפי שיעיד, למשל, הנסיון העקר להציל חייהם של האוקראינים, שספגו לפני כשנתיים מנות קרינה גבוהות מאוד עקב התאונה בכור של צ'רנוביל וטופלו במוסקווה על-ידי רופאים מקומיים, מומחים אמריקאים ומומחה אחר ממכון וייצמן בישראל). אבל לא יהיה זה ניחוש פרוע אם נאמר, כי לא יחלפו אלא שנים מועטות עד שגם ניתוחים כאלה יהיו עניין שבשגרה.

ועוד נבואה לעתיד, שהכול מייחלים להתגשמותה. אפילו בארה"ב המחלה המדאיגה ביותר כיום איננה האיידס, כי אם מחלת אלצהיימר – מחלת הזיקנה הכרוכה בסניליות מתקדמת. מספר הלוקים במחלה זו, הקיימת מאז ומתמיד, אלא שרק לפני שנים אחדות זוהתה והוגדרה, הוא עצום – כמחצית בכל הזקנים הסניליים (המחצית השניה הם מקרים של סניליות "רגילה", שאינה קשורה במחלה זו): בארה"ב לבדה לוקים בה כשלושה מיליון איש. עד כה לא נמצא למחלה מרפא, אבל אם וכאשר תימצא התרופה או דרך הטיפול הגואלת, ייתכן שהדבר יהיה כרוך בהוצאות גבוהות ביותר בעיקר לרגל אופיה ההמוני.

יש גם מחלה שהיא חדשה באמת, ולא רק בספרי הרפואה – כמו מחלת אלצהיימר – איידס. בארה"ב זוהי בעיה קשה ביותר גם מן הבחינה הכספית; בישראל – עדיין (?) לא. למרבה המזל חלו כאן באיידס רק עשרות אחדות של חולים, שרובם כבר נפטרו. אבל אפילו החזקת חולה איידס אחד ויחיד בבית-חולים במשך שנה מטילה מעמסה של כ-35,000 דולר – כ-10,000 דולר מזה הוא מחיר התרופה AZT (שאגב אין בה כדי לרפא, אלא רק להאריך את חייו של החולה).

ועדיין לא הזכרנו את כל הטיפולים במחלות קשות אחרות, שכיחות מאוד. לא בכל המחלות האלה חל שיפור ניכר בשיעורי הריפוי. למשל, יש רק סוגים מועטים של סרטן, כגון סוגים מסוימים של לויקמיה בילדים וסרטן השד, שאפשר להצביע בהם על התקדמות ניכרת בשיעורי הריפוי. אבל בכל מקרה, הציוד המשמש היום לטיפול בחולי סרטן והתרופות הניתנות להם יקרים יותר מאשר בעבר.

כדי לאזן במקצת את התמונה אי-אפשר שלא להזכיר את הצד השני של המטבע. יש גם סעיפים מובהקים של הוזלה. הבולט שבהם הוא סיפור ישן למדי – חיסולן המוחלט כמעט או לפחות צמצום דראסטי של המחלות הזיהומיות, כמו מחלות הילדות: חצבת, אדמת, שעלת ושיתוק ילדים, או דלקת ריאות ושחפת אצל בני כל הגילים. נזכיר גם ניתוחי ירוד (קטרקט) בעיניים, בעזרת לייזר וריסוק אבנים בכליות ובכיס המרה, באמצעות ליתוטריפטר (ראה מסגרת). אבל כל החסכונות האלה בטלים בשישים לעומת ההתייקרויות.

מכל האמור לעיל יוצא, שתחום הבריאות הוא אולי התחום היחיד, שכמעט כל החידושים שבו כרוכים בהתייקרויות שאין עימן שום רווח כלכלי. מכונה משוכללת יותר בחקלאות או בתעשיה פירושה השקעה המשתלמת תוך כך וכך שנים. ואילו מכשיר רפואי משוכלל יותר, שיטת טיפול משוכללת יותר או חדשה, תרופה יעילה וטובה יותר – פירושם השקעה או הוצאה שוטפת שאינה מביאה בדרך-כלל שום חסכון. היא "רק" מקלה על מצבו של החולה או מאריכה את חייו בכמה שנים (ולפעמים גם מצריכה טיפולים נוספים ושימוש בתרופות כל ימי חייו).

האם יהיה זה מוגזם לומר, שהממונים על התקציבים במשרד הבריאות ובקופות החולים מתחלחלים כל אימת שהם קוראים על הישגים בתחום הרפואה – הישגים שברוב המכריע של המקרים כרוכים בתקציב נוסף כך בישראל וכך גם בכל המדינות שבהן מכוסות ההוצאות הבריאות על-ידי הציבור, אם באמצעות מס הכנסה ואם באמצעות ביטוח רפואי ממלכתי או ממלכתי-למחצה, כמו בישראל – וכאלה הן רוב המדינות בעולם.

(המשך בשבוע הבא)

נמר בשני מיליון

כל מכשיר רפואי חדש הוא מקור שמחה לרופאים. הוא מאפשר להם לעשות אבחנות מדויקות יותר או לרפא את חוליהם בצורה יעילה יותר. בית-החולים גם שואב הנאה מרכישתו של מכשיר כזה, בעיקר אם הוא הראשון באיזור או בארץ שיכול להתפאר בו. פחות מאושרים הם תקציבאי משרד הבריאות וקופות-החולים. הם צריכים לשלוף את הארנק הציבורי פעמיים: פעם אחת בשביל לרכוש את המכשיר הרפואי היקר ופעם שניה בשביל להקצות את המשאבים לטיפול בחולים, שחייהם ניצלו הודות לאותו מכשיר.

זה המצב, למשל, כאשר מדובר במכשיר המאבחן בעוד-מועד מחלה, שאבחונה המאוחר היה מביא למותו של החולה תוך ימים או שבועות; זה המצב גם כאשר הוא מאפשר את הארכת חייו של החולה בכמה חודשים או שנים – אלא-אם-כן החולה, שחייו ניתנו לו במתנה, החלים לחלוטין והוא צעיר עדיין, עם שנים רבות של פעילות כלכלית לפניו. ויש גם פעם שלישית: הציוד מתבלה ואז צריך לרכוש תמורתו מכשיר חדש, וקיים אפילו סיכוי סביר שהמכשיר החדש יהיה משוכלל יותר, ולכן גם יקר יותר, מן המכשיר הישן, כי הלא הטכנולוגיה הרפואית אינה דורכת על המקום. הצרה היא שלא הרי מכשור רפואי כהרי מכונה בתעשיה או בחקלאות: זו האחרונה חוסכת ימי עבודה, כלומר: רכישתה ברוכה ברווח, בעוד שלציוד הרפואי לא נשקפת שום סכנה שיקפצו עליו לודיסטים וינפצוהו לרסיסים. ושוב, אם להשתמש בלשון בוטה: מבחינה כלכלית צרופה אין לך השקעה אווילית יותר מאשר ההשקעה ברכישת מכשיר רפואי יקר.

חלפו לבלי שוב הימים, בהם נחשב מכשיר רנטגן פשוט לשיא השכלול. אפילו מכשירי הרנטגן אינם מה שהיו פעם. היום הם משוכללים – ויקרים – הרבה יותר מאשר בעבר. מחירו של מכשיר רנטגן משוכלל מגיע ל-200,000 דולר. אבל מחיר זה הוא כאין וכאפס לעומת מכשירי אבחון חדשים. פרופ' מרדכי שני, מנהל המרכז הרפואי "שיבא", מונה ארבעה מכשירי אבחון עיקריים שנולדו אחרי מכשיר הרנטגן, חלקם רק בשנים האחרונות ממש: מכשיר האיזוטופים – כמה מאות-אלפי דולר; האולטראסאונד (שזה כעשר שנים משתמשים בו, בין השאר, לצילום כל אשה הרה) — כחצי מיליון דולר; הטומוגראף הממוחשב (CT) – כ-800,000 דולר (יש גם מכשירים יקרים יותר, אבל גם זולים יותר, מסוג זה); ומכשיר התהודה המגנטית הגרעינית (NMR) – קצת פחות משני מיליון דולר. אגב, שני המכשירים האחרונים מיוצרים על-ידי החברה הישראלית "אלסינט".

זאת בתחום האבחון, שבו מרוכז רוב הציוד היקר. אבל ציוד יקר מאוד נמצא גם בתחום הטיפול, למשל מכשיר משוכלל להקרנת חולי סרטן – כ-1.5 מיליון דולר, וזאת מבלי להביא בחשבון את המיגון בפני קרינה שצריך לבנות סביבו. דוגמה אחרת, יקרה עוד יותר, של ציוד לטיפול הוא הליתוטריפסר, המרסק אבני כליות (ובגירסתו החדשה ביותר – גם אבנים בכיס המרה). – כ-1.7 מיליון דולר. אבל דווקא הליתוטריפסר הוא מכשיר שאפילו אנשי הכספים במערכת הבריאות יכולים לברך עליו, משום שהטיפול הלא-פולשני שלו, באמצעות גלי הלם, בא להחליף ניתוח להוצאת האבנים מן הכליות או משלפוחית המרה, שלא לדבר על החסכון בימי אשפוז יקרים. יש עוד דוגמאות של מכשירים חסכוניים (חסכוניים לטווח ארוך, כמובן), למשל מכשיר לייזר לביצוע ניתוחי ירוד (קטרקט) בעיניים. יש אם כן בתחום זה, פה ושם, גם השקעות משתלמות.

הדעת נותנת, כי אם הציוד החדש יקר כל-כך – צריך שיהיה איזה מוסד שיתן את האישורים הדרושים לרכישתו, כדי למנוע כפילויות מיותרות, שהרי אין צורך, למשל, שבכל בית-חולים בארץ יימצא מכשיר נמ"ר (שוב, לתזכורת: קרוב לשני מיליון דולר). ובאמת יש מוסדות כאלה: ועדת ההצטיידות של משרד הבריאות, בראשותו של פרופ' שני, וכ-20 ועדות מקצועיות בקופ"ח הכללית, שחברים בהן רופאים וכלכלנים. שום בי"ח או מרפאה אינם רשאים לרכוש מכשיר רפואי, שמחירו עולה על סכום של כמה אלפי דולרים, ללא קבלת אישור מן המוסד הרלוונטי.

זה נשמע טוב, אבל במציאות הדברים נראים קצת אחרת, כי לפעמים קשה לה לוועדה לעמוד בפני הנימוק המשכנע, שיש תורם הרוצה לתרום מכשיר מסוים, ואותו הנימוק, עניין אחר הוא, שבמקרה זה משרד הבריאות או קופ"ח אמנם אינם מוציאים אגורה שחוקה בשביל הרכישה, אבל הרבה שקלים לא-שחוקים בשביל החזקתו. שיטה זו של לחצים אחראית למשל לכך, שיש היום במערכת הבריאות הציבורית לא פחות מ-15 טומוגראפים ממוחשבים, כלומר מכשירים יקרים כאלה מצויים גם בבתי"ח פריפריים, ומספרם היחסי בארץ גבוה יותר מאשר בכמה וכמה מדינות עשירות יותר. פרופ' שני מצידו טוען, כי 15 מכשירים אינם מספר גדול מדי, מה גם שהם חוסכים טלטולים מיותרים של חולים, בהם חולים קשים, מבי"ח אחד למשנהו.

אפרופו תורמים, מספר פרופ' דן מיכאלי, מנהל המרכז הרפואי של תל-אביב, המכהן גם כמנהל "ספינת הדגל" של שלושת המוסדות הכלולים במרכז זה, ביה"ח "איכילוב": במרכז הרפואי שבהנהלתו מצוי ציוד רפואי אלקטרוני בשווי של כ-50 מיליון דולר. מכיוון שתוחלת החיים הממוצעת של ציוד כזה היא כחמש עד עשר שנים, פירוש הדבר שהוא זקוק מדי שנה לתקציב של חמישה עד עשרה מיליון דולר לחידוש ציוד בלבד, אלא שהתקציב העומד לרשותו למטרה זו הוא רק כ-300,000 דולר. התורמים הם-הם שמאפשרים לו לגשר על פער נורא זה. יש תורמים עשירים בודדים, בעיקר כאלה שבעצמם או בני משפחותיהם אושפזו בביה"ח (וכבר ראיתי כיצד שכן למיטה באחד מבתיה"ח, לא דלפון גמור אבל גם לא עשיר מופלג, נתבקש על-ידי הרופא המטפל בו לתרום מכשיר רפואי מסוים, והלה – ניחשתם! – לא סירב. הטיפול בו, יש לדעת, עדיין לא הושלם...). ליד רוב בית-חולים יש אגודות ידידים, שעיקר מטרתה היא לגייס כספים. אבל גם פתרון זה רחוק מלענות על כל הצרכים, והא ראיה: חלק מן הציוד ב"איכילוב", מספר מיכאלי, התבלה. יש בביה"ח מכשירי רנטגן בני 15 שנים, והטומוגראף הממוחשב של ביה"ח מתקלקל חדשות לבקרים. פרופ' שני אומר כי משרד הבריאות מקצה מדי שנה 2.5 אחוזים מערך הציוד לחידושו – השיעור המקובל באירופה הוא 10 אחוזים.

אם בית-חולים יכול לעניין תורמים, לא בלי מאמץ – מלאכתן של המרפאות לגייס נדבנים קשה יותר. מספר אורי רבינוביץ', מנהל אגף התקציבים ואגף האפסנאות של קופ"ח הכללית, כי בשנת 1981 השקיע מוסד האב שישה עד שבעה מיליון דולר ברכישת ציוד קבוע (מעל ל-1,500 דולר למכשיר אחד) בשביל בתי-החולים והמרפאות של הקופה. ב-1987 היה התקציב לאותו סעיף רק כארבעה מיליון דולר, כלומר כ-40 אחוז פחות, וזאת למרות המכשירים החדשים שיצאו בינתיים אל השוק. יש אצלנו מכשירי רנטגן, אומר רבינוביץ', הפועלים כבר 18 שנה, במקום שבע שנים, כפי שממליץ היצרן. התוצאה היא לא רק קלקולים תמידיים, אלא גם חשיפת הפציינט למנות קרינה גבוהות יותר, שלא בטובתו. בקופ"ח מצויים כ-200 מכשירי רנטגן, ולכן צריך להחליף מדי שנה לפחות 20 מהם בהוצאה של כחמישה מיליון דולר, כלומר יותר מן התקציב הכולל לרכישת ציוד.

טומוגראף ממוחשב. אם המכשור הרפואי יקר כל-כך, יש לנצל אותו בכל האפשר. סוד גלוי הוא כי מפעילים רק משמרת אחת.

יש הטוענים, כי כל העניין הזה של קיום מכשירי רנטגן יקרים במרפאות, בעיקר במרפאות המחוזיות, מיותר לחלוטין. הרי "ממילא – כפי שיודעים בוודאי קוראים רבים מנסיונם האישי – אם צולם פציינט במרפאה ובעקבות זאת הופנה לטיפול בבי"ח, בדרך-כלל חוזרים שם על כל סדרת הצילומים, מפני שזה נוח יותר ו/או מפני שרופאי ביה"ח אינם סומכים על מהימנות הצילומים שנעשו במרפאות. קיומם של מכוני רנטגן במרפאות מחוזיות וכדומה, מה שקרוי "רפואה משנית", יש בו בזבוז משווע, מתריע מנהל "שיבא". אם המכשור הרפואי יקר כל-כך, הדעת נותנת שצריך לנצל אותו בכל האפשר. אבל סוד גלוי הוא שהמצב בפועל איננו כזה. מכשירים שמחירם כמאות אלפי דולרים פועלים בדרך-כלל משמרת אחת בלבד, ורק במקרי חירום – למשל, פציעה בתאונה – מפעילים אותם גם בשעות אחה"צ, הערב או הלילה. הסיבות לתופעה זו ידועות וכבר נשפכו עליה תילי תילים של דיו, ולא כאן המקום לחזור ולהידרש לעניין זה בהרחבה. נזכיר רק, כי בעת האחרונה נעשים נסיונות לתקן את המעוות על-ידי תוספת משמרת שניה, אך נוסיף ונזכיר כי נסיונות אלה טרם נשאו פרי.

אגב, פרופ' דן מיכאלי סבור, כי תת-הניצול של המכשור הרפואי איננו קללה כלל, יש בו אפילו יותר מקורטוב של ברכה: "אילו ניצלתי את הציוד שלי 24 שעות ביממה, הוא היה מתקלקל עוד יותר מהר, ואז מי היה רוכש לי ציוד חדש?" לומר את האמת, לא מצאתי תומכים להשקפה חריגה זו. האם בבתיה"ח הפרטיים, שמפעילים את הציוד שלהם 16 ו-20 שעות ביממה, לא שמעו עדיין על חידוש זה במדע הכלכלה? ייתכן שגישתו של פרופ' מיכאלי נבונה על רקע המציאות הקיימת לגבי הקצאת כספים על-ידי משרד הבריאות והאוצר, אבל אם כך – הרי משהו פגום במציאות זו.

פרשת השבוע / יוני להב

מה קורה לדינסטי

משהו איום קורה ל"דינסטי". כולם שם נהפכו לשלום עכשיונקים. טובים, חסודים, צדיקים, מכים על חטא, יורים ובוכים. גועל נפש. אני זוכר איך היה להם רצח בעיניים רק לפני קבועיים. אני זוכר את הימים היפים שבהם הם עוד ניסו להרעיל זה את זו בכל מיני טכניקות כימיקליות אכזריות.

אין ספק שלתוכנית הסתננה המאפיה השמאלנית. ויפה יעשה מר פורת אם ידרוש לחזות בפרקים טרם הקרנתם, על מנת לצנזר ולחתוך את החלקים השמאלניים של התוכנית. לא עת לרחמנות היא זו. יש להקפיד על מדיניות היד הקשה בכל מיגזרי חיינו.

ויפה שעה אחת קודם, וגו'.

פרשת רוני אלמוג

בפרשה הזו מצטופפים כל מחדלי השיטה הישראלית. מאיפה שלא תסתכל על זה, תבחין בישראלי המחדליסט. והרי הסימפטומים למחלת הרוח הישראלית, ועיקרן תחילה.

סימפטום ראשון. כרגיל, כל האשמה נופלת על הדרג הנמוך ביותר במערכת. רוני אלמוג אפילו לא דרג. הוא טירון שבקושי הספיק לשרת בצה"ל, חייל שנשלח לבסיס נידח, אף אחד לא דיבר איתו, איש לא תידרך אותו, כלום. ומעליו נמצא הקמב"ץ שאחריותו גדולה עשרת מונים. הקמב"ץ חטף עונש קליל. ומעליו כל שרשרת הפיקוד. איש מהם לא ניזוק. מזכיר את ועדת אגרנט, מזכיר את כל הוועדות, מזכיר את כל טכניקת מציאת השעירים לעזאזל הנהוגה בארצנו שאיננה אוהבת לקחת אחריות על שום דבר, וגם נראית ככה.

סימפטום שני. חוסר הפרופורציה המדהים במתן העונש. כפי שצויין בעיתונות, עונש דומה ניתן על סחר בסמים, הכאת מפקדים וכו'. כפי שאין כל פרופורציה בין העונשים המוטלים על אותן עבירות המבוצעות על-ידי בני לאומים שונים. כמה מקבל מחבל ערבי על רצח, וכמה מקבל על אותו סוג רצח מחבל יהודי?

סימפטום שלישי. רוני אלמוג נהג ללא ספק באורח פחדני. לא ברור אם בגללו הצליח המחבל לחדור למחנה ולעולל את כל שעולל, אך אין ספק שתגובתו של הש.ג. לא היקשתה עליו את המלאכה. כל בר-דעת היה שותק במקומו, מקבל את גזר-הדין בשקט ומשתדל להיעלם מהתודעה הציבורית. אך רעיו, מקורביו ובני משפחתו של הנאשם מחתימים אנשים על עצומות, מקימים זעקה גדולה, מתקוממים ונרעשים עד עומק ליבם, במיטב מסורת ההתבכיינות הישראלית. האם אבדה להם הבושה?

סימפטום רביעי. העתונות הצהובה והמכוערת. עתונות זו קפצה על המציאה הזו ששמה רוני אלמוג כמוצאת שלל רב. ציטטה את הבחור המסכן הזה מתייפח ואומר דבר נורא, כמו "אני מצטער שלא נהרגתי בהתקפה" ומצלמת אותו בוכה מכל זוית אפשרית.

סימפטום חמישי. זהו הסימפטום עליו דיבר דווקא אותו ד"ר – עליו יצא קיצפם של השופטים – אשר ציין, במידה רבה של צדק, כי הנורמה הצה"לית היא מיתוס שקשה מאוד לעמוד בו, ושלמעשה, ההיסטוריה הצבאית הישראלית היא היסטוריה משוכתבת של גבורה, בעוד שלמעשה רבו בה המקרים של מחדלים חמורים בהרבה ממחדלי הש.ג.

ובמה דברים אמורים? בקביעתם של השופטים ש"היה על הש.ג. להקריב את חייו". כך ולא אחרת. ומה היו השופטים הנכבדים עושים במקומו של רוני אלמוג? באיזו זכות מוסרית, אנושית וצבאית הם יכולים לקבוע בשביל מישהו שהיה עליו להקריב את חייו? רוח הבכחוניזם הישראלי העקר עולה מדברים אלו. ואולי אילו היתה קצת יותר הערכה לחיי אדם לא היינו חווים בהרג היום-יומי המתחולל בזמנים אלו בשטחים.

נתראה בשמחות לאיד

עכשיו, כשסגרו לפלשתינאים את כל הכניסות והיציאות מהגדה והרצועה, ניתקו להם את המים, החשמל, הגאז והטלפון, הטילו עליהם עוצר וביצעו מעצרים מינהליים מוקדמים, לא נותר מאום מלבד התבאסות עמוקה ביותר מאוזלת ידם של השלטונות המחישים במו ידיהם את הקטסטרופה.

אבל מצד שני יש בכל העסק הזה נקודת אור: גם למתנחלים סגרו את הכניסות והיציאות והם צריכים להראות את הניירות אם ברצונם להגיע למקום העבודה וחזרה, תופש התנועה שלהם מוגבל, הם לא יכולים לערוך סדר פסח כהלכתו עם כל בני משפחותיהם. יש בכל אלה אפקט של שמחה לאיד המורכב מכמה שמחות לאיד קטנות, והרי הן לפניכם, לפי סדר חשיבות עולה.

שמחה לאיד א'. שיסבלו קצת. מה יש? רק אנחנו צריכים לסבול בגללם בכל פעם שהם עושים לנו שם איזו פרובוקציה שבעקבותיה מפסיקים למכור את התפוזים שלנו בדנמרק?

שמחה לאיד ב'. הם כל הזמן דיברו על כך שלחיות בגבולות הקו הירוק, משמעו לחיות בגטו. ובכן, עכשיו הם בעצמם חיים בגטו שמוגן היטב, אותו הם הקימו לעצמם במו ידיהם, בעמל וביזע, במשך עשרים שנות שהותם בשטח.

שמחה לאיד ג'. מה היתה טענתם העיקרית של המתנחלים כל השנים? שלא יעלה על הדעת שיהודי בארצו (השלמה) ייאלץ לעבור ממקום ישוב אחד למשנהו באמצעות ויזה, רשיון ותעודות וכו'. אז עכשיו הם צריכים ויזה ורשיון ותעודות וכו' בשביל לצאת מקדומים לתל-אביב וחזרה. וזה עוד בלי הירדנים. נו?

שמחה לאיד ד'. שירגישו קצת כמו ערבים. שיעצרו אותם במחסומי דרכים. שיבדקו אותם בשבע עיניים. שיחושו נרדפים קצת. שיבינו באמצעות נסיון אישי מה עובר על בני דודינו.

שמחה לאיד ה'. אולי זה ישכנע חלק מהם (את החלשים שבהם, כמובן) לעזוב את כל השטויות הללו ולהגר מפה לאוסטרליה או מה שגרוע מכך אפילו, לחדרה.

סדר ראשון בארץ: רב־שיח עם אסירי ציון ומסורבי עליה / חנה זמר, יקיר צור

היבט יהודי של „גלאסנוסט"

ב־2,000 מעולי ברה"מ, ביניהם רבים מסמלי המאבק למען יהודי ברה"מ, יסובו הערב, לראשונה בחייהם, לשולחן הסדר בארץ ישראל. אידה נודל ויוסף ביגון, ד"ר ויקטור ברייליבסקי ופרופ' אלכסנדר לרנר, לב אלברט ויולי אדלשטיין – עבורם ועבור רבים מחבריהם למאבק, היתה זו שנה של יציאה מ„עבדות" ל„חירות".

רוח חדשה מנשבת בימים אלו בברה"מ, רוח ה„גלאסנוסט". את ביטויה המעשי ניתן למצוא במספרי היהודים שהורשו לצאת השנה את ברה"מ ובסובלנות היחסית שמגלים השלטונות הסובייטיים כלפי פעילות תרבותית יהודית בברה"מ. עד כמה משמעותיים שינויים אלה לפתרון הבעיה היהודית בברה"מ? ערב חג הפסח הזמינה מערכת „דבר" ארבעה מהבולטים שבאסירי ציון לשעבר ומסורבי העלייה הותיקים, שהגיעו באחרונה ארצה, לרב־שיח בנושא „יהדות ברה"מ בעידן הגלאסנוסט".

אסירי ציון לשעבר, לב אלברט וד"ר יוסף ביגון ומסורבי העלייה, ולאדימיר פרסטין ופרופ' אלכסנדר לרנר, מסכימים כולם, במידה זו או אחרת, שחלים שינויים בברה"מ, גם ביחס אל היהודים. הוויכוח נטוש בין מצדדי טיפוח התרבות היהודית בברה"מ בתנאי להשרדותה של הקהילה היהודית לאורך זמן לבין הטוענים שרק עלייה לישראל תציל את הקהילה היהודית בברה"מ. האם יש בכוחו של מוזיאון קטן, שנפתח בחדר אחד בבית פרטי במוסקווה, או לאולפן ללימוד עברית בעיר באקו, להחזיר לחיים את התרבות היהודית הגוססת בברה"מ או שהמדובר בתרגיל נוסף ביחסי ציבור של השלטונות הסובייטיים.

פן נוסף, סימפטי פחות, של ה„פתיחות" בברה"מ, הוא צמיחתה מחדש של האנטישמיות במדינה זו. ארגונים כמו „פמיאט" (מולדת) ואחרים, המרימים היום ראש באין מפריע, מהווים גורם חדש ביחסה של החברה הסובייטית ליהודים. בעיה נוספת המטרידה את פעילי העלייה בברה"מ היא בעיית הנשירה והמוסכם על כולם שהנהגת טיסות ישירות לישראל עשוי לצמצם תופעה זו במידה רבה. ראויה לציון העובדה שהדיון התנהל רובו ככולו בשפה העברית, אותה למדו העולים בברה"מ, עדות לכך שיש קשר הדוק בין לימוד השפה והתרבות העברית ובין הבחירה בישראל כארץ היעד.

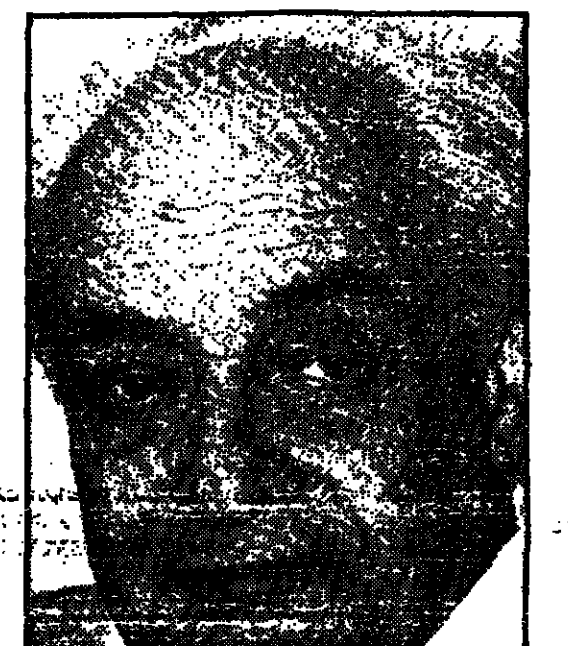

לרנר. הפתיחות גורמת גם לאנטישמיות

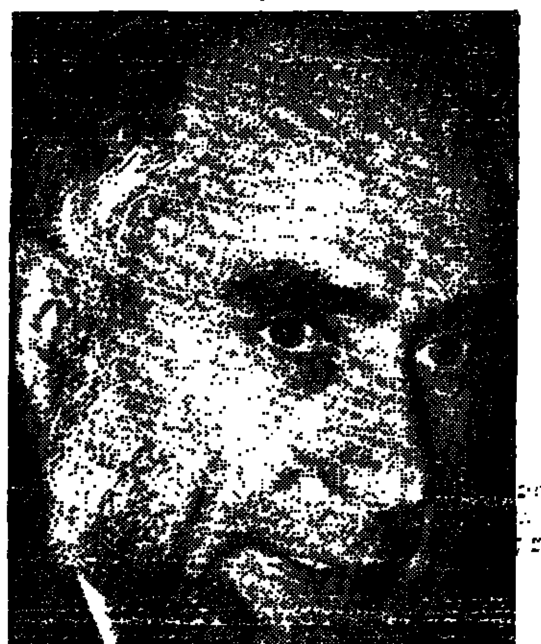

ביגון. אפשרויות חדשות לתרבות יהודית בברה"מ

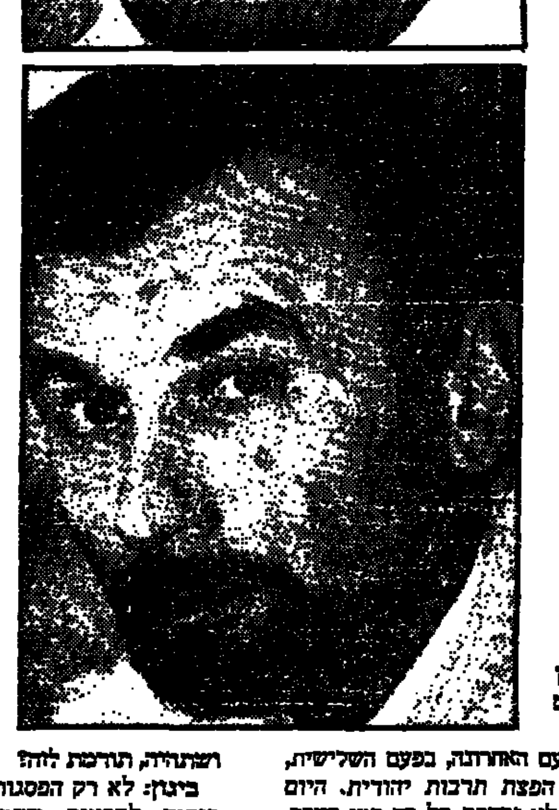

פרסטין. יומיים בארץ ומוקף חברים

אלברט. צריך בוינה נציג עם חיוך

אחרי שנים ארוכות של פעילות מחתרתית מסוכנת, של מאבק יומיומי נגד מנגנון אדיר שדרש הרבה תושייה והרבה אומץ – אתם פה. השאלה היא האם בגלל הזקלת, לא קיים גם איזה משבר של „ריק", של אנרגיה צבורה שאין לה שימוש.

פרופ' לרנר: אני לא מרגיש כך בכלל. אחרי ככלות הכל, לא נאבקתי בברה"מ משום שזה היה תחביב שלי, אלא מפני שלא היה מנוס מזה. אני שמח שאין לי עוד צורך בכך, ושאני יכול להקדיש את עצמי כל כולי לעבודתי המדעית. כפי שאולי ידוע לכם אני עובד על פרוייקט של ייצור לב מלאכותי, אני עושה זאת במכון וייצמן – ואני מרגיש את עצמי כאילו אני כאן כבר זמן רב מאוד.

יוסף ביגון: הייתי מבחין בין התחושה של האדם ביחס לעצמו לבין מצבו כחלק של משהו גדול יותר. אני חושש שדווקא עובר עלי משבר. אפילו שהכנתי את עצמי למצב חדש לגמרי, לאנשים חדשים, למראות חדשים, לתנאים חדשים – המציאות שנתקלתי בה כאן היא שונה מכל מה שדמיינתי, טובה יותר. מצאתי ארץ יפה, נהדרת, ועד עכשיו קשה להאמין לי שיש ארץ כזאת ושהיא יהודית.

אז מדוע אתה במשבר?

ביגון: מעבר למצב חדש, בדרך כלל יוצר משבר, גם אם השינוי חיובי. גם לפני שנה כאשר יצאתי מבית הכלא, הרגשתי משבר. אך זה שייך למישור האישי־פרטי. לא כך הדבר ביחס למאבק שאליו התייחסת: אני לא מרגיש שהוא נסתיים, או שעכשיו אין לי מה לעשות בתחום הזה. המאבק נמשך, נשארו לי שם הרבה חברים. ואני יודע שאני חייב להמשיך ולעשות מה שאני יכול לעשות, מה שעשיתי גם שם, כדי

לרנר: בברה"מ יש רק תרבות קומוניסטית ולא לאומית. אפילו התרבות הרוסית נעשתה ב־1917 תפאורה בלבד

להגיע לתוצאות שכולנו רוצים להגיע אליהן. מבחינה זו אינני מרגיש את עצמי כאילו אני במצב חדש.

לב אלברט: דומני שכל עולה, גם אם יבוא לכאן מדרום־אפריקה או מארצות־הברית, יעבור עליו משבר מסוים ולעולים מברה"מ קשה יותר. נכון כי השאלה איננה רק איך המדינה קולטת אנשים, אלא גם איך אנשים קולטים את המדינה. אני בארץ ארבעה חדשים. מזה חודשיים אני עובד. באתי עם אשתי ועם הבן שלנו. אחי נמצא בישיבה בירושלים. כפי שאתם שומעים אני מדבר עברית לא רע. אף־על־פי־כן, אם לא היה לי כאן גיס שיש לו כבר ותק של 12 שנים בארץ, הייתי נתקל בקשיי הסתגלות גדולים. מה קורה למי שאין כאן קרוב משפחה חשוב שיהיה מישהו שיקח את העולה הבא מארץ מצוקה ויראה לו איך עורכים עם בנק, איך פועלים בארץ השירותים לאורח.

ולאדימיר פרסטין: אני כאן בסך הכל יומיים, מוקף חברים. עדיין אינני מרגיש משבר, אבל אני יודע שהוא צפוי לי.

ודאי ברור לכם שהציבור בישראל מגיב רע מאוד על הנשירה – אנחנו מדברים על שמונה מתוך עשרה אנשים שקיבלו היתר עלייה. הרבה ישראלים מרגישים אפילו עלבון.

יוסף ביגון: והם לא מרגישים עלבון נוכח הירידה? מן הישראלים שעוזבים?

אולי. אבל מכיוון שמדובר בנשירה, השאלה היא אם אתם נתקלים באווירה כזאת?

פרופ' לרנר: מי שכועס על הנשירה, לא יבוא בטענות אלינו, שהרי אנחנו באנו. אדרבא, הם יכולים לבוא בטענות אל עצמם, הישראלים האלה, מכיוון שהם אשמים יותר.

במה?

לרנר: לדעתי, לא נעשה די כדי להביא את המציאות הישראלית ליהודים בברה"מ. הם יודעים הרבה על הבחינות השליליות של החיים כאן, אבל לא על הבחינות החיוביות. אני יכול להעיד על עצמי – והרי אני הייתי מן הפעילים, ואספתי מידע, אבל כאשר הגעתי התרשמתי אחרת משחשבתי שם, ודווקא לטובה. ופה בהחלט לא עושים די כדי להעביר מידע ליהודי ברה"מ.

אבל להעביר מידע לברה"מ זה לא כמו להעביר אותו לארה"ב, כפי שאתה יודע.

לרנר: אפילו צינור חשוב כמו „קול ישראל" איננו מנוצל דיו למטרה זו, ואני מדבר על השידורים בשפה הרוסית. אני מקשיב לאנגלית, וזה טוב. מקשיב לאידיש, וזה טוב. אבל רוב היהודים בברה"מ אינם יודעים אלא רוסית.

לב אלברט: חוץ מיפאן, שום מדינה איננה יכולה להתחרות עם האמריקאים מבחינה כלכלית. לכן גם מידע על היבטים חיוביים לא יבטל את הדימוי של הנושרים שבארה"ב יהיה להם טוב יותר כלכלית. ולרובם לא איכפת מה יקרה ליהדות שלהם. 80 אחוז מן הנושרים למעשה כבר התבוללו לגמרי. לכן בלימת הנשירה תהיה אפשרית רק אם יהיה הסכם רפטריאציה עם הסובייטים של טיסה ישירה לישראל.

וכי אי־אפשר לנשור גם מישראל?

אלברט: אפשר, וינשרו, אבל פחות. כי פרופ' לרנר צודק: הם לא יודעים די על ישראל. צריך לראות ולחוש מה שנעשה פה במשך 40 שנה. אני עובד עכשיו עם אוכלוסיה בעייתית. אני מתגורר בגילה, עובד במפקח עבודה של „עמידר". מסתובב הרבה בשכונות, נכנס לדירות, ורואה הרבה מצוקה. הייתי כבר בארה"ב, וברור ששם קל יותר, ואף־על־פי־כן כאן חיים אחרים. ואגב, במיפגשים שלי עם אוכלוסיית השכונות, שרובה מעדות מזרח, לא נתקלתי ביחס שלילי כלפי עולים מברה"מ וגם לא כלפי הנושרים.

פרופ' לרנר: אינני משלה את עצמי שכל היוצאים יבואו לישראל. אבל אפשר להכפיל שיעור העולים, שלא יהיה 20 אחוז אלא 40 אחוז. זה נראה לי חשוב במיוחד מפני שהרבה אינטלקטואלים נוסעים לארה"ב, ולא לישראל, וזו אבידה גדולה למדינה. זה תלוי קצת בהסברה והרבה בתעסוקה. עניין התעסוקה לאקדמאים הוא נקודת־כובד.

חיים צ'סלר: כישראלי, ומהעמדה הרשמית של המועצה הציבורית למען יהודי ברה"מ, אני רוצה להעיד כי יש בארץ קונצנזוס שמאבק היציאה מברה"מ חייב להיות ביחס לעלייה לישראל. לא מדובר על הטבת מצבם של יהודי ברה"מ, אלא על שובם למולדת ההיסטורית. ואנחנו מרגישים בעבודתנו כי הנשירה גורמת לאיזה סקפטיות ביחס לעלייה, שפחות אנשים רוצים להיות מעורבים במאבק ופחות אנשים מרגישים הזדהות עם המאבק, בגלל הנשירה. מבחינה זאת היא כמו סרטן מתפשט. איננו רוצים מעבר של יהודים מארץ אחת לשנייה, אלא „יציאת מצרים מברה"מ לישראל".

יוסף ביגון: יהודי היוצא מרוסיה, יודע שאמריקה זה מקום טוב. הוא יסע לישראל רק אם יש לו רגש לאומי. אולי בהמשך נוכל לדבר על מה אפשר לעשות לחיזוק הרגש הלאומי, והאם עכשיו יש יותר אפשרויות לכך. אבל בינתיים מי שמקבל היתר עלייה, חייב לבוא לכאן. נותנים עכשיו רשיונות לאיחוד משפחות גם לארצות אחרות – ומי שמקבל אישור, למשל, לקנדה, מוכרים לו כרטיס לקנדה והוא איננו יכול לנסוע לארגנטינה. אבל יש כוחות אמריקאיים המעוניינים שיבואו יהודים לשם, והם פועלים למען זה בין בעלי ההיתרים לעלייה, אפילו שלא מדברים על כך בקול רם. אם יהיה הסדר לטיסות ישירות, זה ישפיע לטובה. לדעתי, מספר גדול של אנשים שיחליטו להישאר כאן, הילדים שלהם ייקלטו בבית־הספר, יאהבו את הארץ, ויחזיקו את ההורים. נכון שחשוב לשפר את הקליטה. הקליטה עכשיו איננה טובה. גם בעלי מקצועות חדישים, כמו אלקטרוניקה וקיברנטיקה, נמצאים פה בלי עבודה, והשמועה על כך מגיעה גם לרוסיה. עבודה מתאימה זה תנאי ראשון להיקלטות בארץ.

אלברט: בעיני הבעיה העיקרית נוגעת לאנשים שכבר אינם צעירים. הצעירים ימצאו את דרכם, צריך לחפש, להתאמץ. אבל יהודי בן חמישים־פלוס לא ימצא עבודה. לאלה צריך לעזור במיוחד.

לרבים מאתנו יש רושם שעולי ברה"מ נוטים ימינה, מבחינה פוליטית. אולי מפני שהמאבק חישל את הרגש הלאומי שלהם, והם מתרגמים אותו ללאומנות. לשוביניזם, סליחה על הביטוי. האם זה רושם נכון?

פרופ' לרנר: היהודים היו תמיד קורבנות של שוביניזם – ערבי, תורכי, ספרדי, גרמני, כמובן, וגם רוסי. הם אמורים לדעת שזה דבר נורא. הם אמורים להבין כי מי שאיננו מכבד אומות אחרות, איננו מכבד גם את עמו שלו. לכן, אני באופן מוחלט נגד לאומנות, ואני חושב שפטריוטיות ישראלית אמיתית לא יכולה להיות שוביניסטית.

יוסף ביגון: אני עדיין לא כל כך מבין מה זה בישראל ימין, ומה זה שמאל. זה לגמרי לא ברור, אבל גם אני שמעתי שעולי ברה"מ נוטים יותר ימינה. שאלתי את עצמי מדוע – ואני חושב שיהודי ברה"מ, אלה שכן יש להם הכרה לאומית־יהודית, סבלו כל ימיהם מהיעדר חיים לאומיים, מהיעדר תרבות עצמית, מהיעדר אדמה משלהם. ולכן יש להם כמיהה להגן חזק על האדמה הזאת – מפני הסכנה הנראית מאוד של האיבה והעוינות מסביב.

אלברט: בישראל, כשמדברים על ימין ושמאל, מתכוונים רק למדיניות כלפי הערבים, ולא לאידיאולוגיה שלמה. קחו את רפול, מושבניק שורשי, יכול להיחשב שמאל מבחינה חברתית, אבל נחשב ימין בגלל השקפתו הבטחונית.

והאיש הזה נמצא רק ארבעה חודשים בארץ...

אלברט: יהודי ברה"מ שבאים דווקא לכאן, יש להם געגועים למדינה חזקה ובטוחה, ועל פי הגדרתם זו מדינה השולטת על עצמה ועל אדמתה, ואינני חושב שזה שוביניזם.

ומה בעניין רוב יהודי, זה לא הכרח?

אלברט: כן, צריך. אבל רוב יהודי, יש כמה דרכים להגיע אליו. יש כאלה המדברים על טראנספר. ויש המאמינים שאפשר להביא לכאן יהודים רבים נוספים. מכל מקום מוסכם עלינו שכל אחד זכאי לדעתו, אבל אני מקווה כי לפתות בשעת סכנה, חלילה, תהיה אחדות לאומית ממשית ולא כמו בממשלת האחדות הלאומית...

חוץ מזה, זו טעות לראות את עולי ברה"מ כיחידה הומוגנית. צריך לזכור שבעשרים השנים האחרונות באו לארץ בערך מאה־ושבעים־אלף יהודים מברה"מ, והם לא רק בעלי דעות שונות באופן אינדיבידואלי. יש כחמישים אלף גרוזינים, וכשלושים אלף אוקראינים, ויהודים מארצות הבאלטיות וכו' וכו'. דרך החשיבה של כל הקבוצות האתניות האלה היא שונה.

בנושא אחר, אולי נפנה לולאדימיר פרסטין שעד שלשום היה בברה"מ. האם יש שם שינוי או אין שינוי?

פרסטין: כל העולם מדבר על כך. גורבצ'וב נחשב האדם הכי פופולארי בשנה הזאת במערב. ובכן, בברה"מ מלים תמיד היו בסיס לשלטים, ובעניין זה לא נשתנה שום דבר. עכשיו מדברים

פרסטין: מדברים שם על „פרסטרויקה". לא עושים. יש פער גדול בין המלים למציאות

על „פרסטרויקה" יותר מאשר עושים. יש פער גדול בין המלים והמציאות, וזה מעורר חשדות וחששות. התמורה במציאות פחות משמעותית מאשר בדיבורים.

בחיי היום־יום לא מרגישים הבדל?

פרסטין: אם לקרוא עתונים בברה"מ, הרי שיש הבדל גדול בין מה שהיה קודם לבין עכשיו. אבל בחיי היום־יום אין הבדל גדול, ייתכן שהוא אפילו שלילי מבחינה מסוימת. מתלוננים הרבה שהפתרון לבעיות הוא עכשיו יותר קשה, ולעבוד נעשה יותר קשה. יש סיבוכים.

אם להישאר בעניין שלנו: האם ראית התחלה של אפשרות להגביר פעולת תרבות יהודית בברה"מ?

פרסטין: המאמץ להחדיר ידע יהודי, בזמן הזה, הביא יותר פירות מאשר היה קודם, וצריכה להיות מודעות לכך לא רק בברה"מ אלא גם במערב.

למה אתה מתכוון שיש יותר פירות למאמץ?

פרסטין: הנה יוסף ביגון שיושב אתנו כאן, כאשר נאסר בפעם האחרונה, בפעם השלישית, הוא נענש על הפצת תרבות יהודית. היום הפעילות הזאת לא נרדפת כל כך כמו בעבר. כמובן שזה יכול לחזור, אבל כרגע זה לא כך, וזה יוצר אפשרויות חדשות.

יוסף ביגון: הייתי רוצה לתת למצב החדש ציון יותר טוב משנתן חברי פרסטין. לדעתי, יש סיבות טובות לדבר על שינוי לא־קטן בברה"מ. למעשה, עברה רק שנה מאז שהתחילו עם השינויים ברצינות. ומה אנחנו רואים? שוחררו אסירים פוליטיים. לא כולם אבל רבים, וביניהם גם אסירי ציון. אסירי ציון היו רק עשרים. גויים שוחררו מאתיים. נכון שמבחינה כלכלית אין שינוי בחיי יום־יום, וזה גם בלתי־אפשרי לעשות מהר. אבל יש יותר חופש דיבור, יותר חופש ביקורת, יותר אפשרות לקבל מידע מן המערב. שומעים עכשיו את „קול אמריקה". מוציאים לאור ספרים שאסור היה לפרסמם לפני כמה שנים. היה בברה"מ אפילו כינוס לא־רשמי לנושא זכויות־האדם עם משתתפים מבחוץ, והם סבלו את זה. הלאומים בברה"מ התחילו לדבר בקול רם על הזכויות הלאומיות שלהם, והמשטר סובל את זה.

לכן אני חושב שיש אפשרות חדשה גם לפעולה יהודית, שלא היתה קודם. הם לא עוזרים כמובן, אבל לא מפריעים. לפני שבוע דיברתי בטלפון עם חברים במוסקווה והם אמרו לי שהספרייה היהודית פתוחה, ואנשים באים ואפילו איזה עתון מקומי הודיע על כך. ויש גם מוזיאון יהודי קטן. מקיימים פגישות, מציינים תאריכים. בספרייה היתה פגישה לציון שחרור אושוויץ. באו אלופים סובייטים לשעבר, אנשי מפלגה, יהודים, ודיברו על השתתפות היהודים במלחמה. עושים זאת עכשיו באופן פתוח. יש פחות פחד. יותר ויותר אנשים משתתפים בפעילות.

הפסגה בין רייגן וגורבצ'וב, שהיתה ושתהיה, תרומת לזה?

ביגון: לא רק הפסגות האלה, כל מצב. הם רוצים להראות שהמדינה פתוחה יותר, דמוקרטית יותר. גורבצ'וב תמיד מדגיש את השינוי. נכון שבין מה שהם אומרים לבין מה שהם עושים יש הבדל רב. אבל צריך להודות שחל שינוי.

מי שפתח חלון, יכול גם לסגור אותו. השאלה היא האם יש לשינוי תשתית מעבר לכוונות גורבצ'וב.

ביגון: אני חושב שלשינויים יש סיבות עמוקות יותר מרצונו של איש אחד, הרי גורבצ'וב לא הכתיב את עצמו, ואינו פועל לבדו. הסיבה לשינוי הוא הצורך. מדינה מודרנית אינה יכולה להתפתח במצב שהיה בברית־המועצות, סגורה כלפי חוץ בלי אפשרות יוזמה לאנשים. הם מוכרחים לעשות את השינוי. ודאי שהיו מעדיפים לדבוק בשיטה, ולהתפתח. אבל הם מבינים שזה לא ילך, שצריך לשנות. אני חושב שאין להם ברירה. כל המדינות הקומוניסטיות עוברות עכשיו שינויים, חוץ מרומניה. לכן אפילו חשמל יש להם בקושי. הייתי שם לפני חודש: כל הרחובות חשוכים שם...

חיים צ'סלר: מתוך אינפורמציה שמגיעה אלינו בעניין התרבות היהודית בברה"מ, נכון שיש שינוי גדול. יש יותר פעילות, אין רדיפות, אבל יש מאמץ מצד השלטון לתת לפעילות הזאת כיוון סובייטי מיוחד. למשל, הם בעד לימוד עברית שאין לה שום קשר לישראל. הם מעודדים גם תפילות, שהחלק הציוני נעקר מהן. מטפחים אורח יהודי הרואה בברה"מ את מולדתו. זה לא היה כך בחודשים הראשונים של הפתיחות. היום מעודדים את הכיוון החדש הזה, והוא מסוכן. אין עלייה ללא חינוך יהודי, ואין יציאה ללא תרבות יהודית. וזה בדיוק מה שהסובייטים רוצים להשיג. „יהודים מטעם". אני מעדיף שהיהודים לא יקבלו את האינטרפרטציה הסובייטית למה שנקרא פתיחות בתחום התרבות. אני חושב שיהיו בעניין הזה גם עימותים, כי היהודים ירצו בוודאי לראות את התרבות כחלק מהזהות הלאומית שלהם. אנחנו רואים שתנועת התחייה היהודית בברה"מ לא רק שהיא לא נגמרה עם עלייתם של ותיקי המסורבים ואסירי ציון לשעבר, אלא יש תופעה מעניינת: ככל שמספר היוצאים גדל יחסית לשנים קודמות, מספר האנשים שמצטרפים לתנועה גדל, וגדל אפילו ממה שציפינו. פשוט, קשה להאמין. בשנה שעברה יצאו כ־8000 יהודים מברה"מ, הרי יותר מ־20 אלף יהודים שם מקורביהם בארץ שישלחו דרישות עלייה. אין למסורבים האלה תקדים בעבר.

אולי זה מראה שהם מעיזים יותר, כי יש שינוי?

צ'סלר: בין השאר. בחודשיים האחרונים יצאו מברה"מ 1500, ואילו בקשות היציאה באותם חודשיים האחרונים הן כ־8000. אני מאמין שכל זמן שיהיו יותר בקשות ליציאה מאשר יוצאים בפועל, תנועת התחייה היהודית בברה"מ תלך ותתעצם.

פרופ' לרנר: צריך לזכור שהפתיחות פועלת בכיוונים רבים. למשל, מנצלים אותה גם לשלילה, לאנטישמיות.

ביגון: אני מסכים שיש גם יותר תעמולה אנטישמית. עם זאת אני סבור שנפתחו אפשרויות חדשות לפעילות בתחום התרבות היהודית.

אלברט: המטרות של הסובייטים לא השתנו במאומה. יש טאקטיקה חדשה, הצגה. אי־אפשר להשוות את זה עם סין. סין היא אומה הומוגנית. ברה"מ זאת אימפריה של עמים, והיא לא יכולה לתת להם לקרוע את המדינה. יש לה „שטחים" והיא צריכה לשמור עליהם. ראינו שם גם שיעור בשביל האנטישמים: איך ערכו עכשיו פוגרום בארמנים, והשלטון היה חסר־אונים.

אני רוצה להזהיר מפני האשליה שבעיית היהודים תיפתר במסגרת שינויים כוללים בברה"מ. היו טעויות כאלה בהיסטוריה, לא כדאי לחזור עליהן. או מה אם יש ספרייה, או מה שנקרא מוזיאון? כמה מתוך שניים וחצי מיליון יהודים הולכים לספרייה הזאת ולמוזיאון הזה? לדעתי, כל פעילות המתנהלת בברה"מ בשביל היהודים צריכה להתנהל לשם עלייה בלבד. לא לשחק את המשחק של פעילות תרבותית לשמה. יש לנו עכשיו עסק עם הנהגה סובייטית שונה

ביגון: גם אם יתנו כל שנה 30,000 היתרי עליה ונניח שכולם יעלו, יקח כמה דורות עד שהיהודים יצאו מברה"מ ולכן לחינוך ולתרבות היהודית יש חשיבות מכרעת

מאלה של הדור הישן. הם אנשים כמו דוברינין שיודעים לדבר בשפת המערב. הם עושים הצגה כלפי חוץ. התחילו עכשיו להציג את הרב הראשי של מוסקווה, את שייבץ, כראש קהילת יהודי ברה"מ. אבל אנחנו לא זקוקים לחינוך סובייטי ביידיש או לחינוך סובייטי בעברית.

מהי התגובה הטאקטית הנבונה ביותר על אותם שינויים הקיימים, גם לדעת הרוב בחדר הזה: לחייב את אשר ישנו ולעודד המשך ההתגבה, או לומר זה לא שווה שום דבר?

פרסטין: הדבר הנכון הוא לומר את האמת. והאמת היא, וזה צריך להגיד, שהפתיחה בעניין התרבות היהודית היא בצעדים קטנטנים וסמליים יותר מאשר ממשיים.

פרופ' לרנר: אני מאוד פסימי לגבי הסיכוי של שינוי יחס לתרבות היהודית. נראה לי שבברה"מ יש רק תרבות סובייטית, ולא תרבות של לאומים אחרים. אין תרבות אוקראינית, ואין תרבות גרוזינית, ואפילו לא רוסית, הכל תפאורה. מאז 1917 יש רק תרבות סובייטית וכל השאר תפאורה. אני בעד פעילות תרבותית, אבל בלי אשליות.

צ'סלר: וודאי שהמטרה היא עלייה. אבל, בניגוד לעבר, יש היום שני רגלים במאבק שלנו: רגל העלייה ורגל התרבות והחינוך היהודיים, כי אין זה בלי זה. ואנחנו חייבים להודות שיש שינויים בברה"מ, אלא שהן התחלות מאוד צנועות, ויש סכנה שהן יקבלו צביון „מטעם", ללא ציונות, ואפילו אנטי־ציוני. את זה צריך למנוע, וצריך לפעול להרחבת הפעילות, שלא יהיה מוזיאון יהודי אחד אלא עשרה, שלא יהיה בית־ספר יהודי אחד אלא עשרה.

אלברט: אני לא כל כך מסכים. צ'סלר, למזלו, גדל בישראל. הוא לא יכול להבין את המלכודות הקיימות שם. יש גם בעיות מעשיות: מי יהיו המורים בבתי־הספר האלה? עד עכשיו מלמדים מסורבי העלייה, והם נאבקים לצאת. האם הם צריכים להישאר שם?

ביגון: יש אחרים. רבים מלמדים עברית, ואינם פונים לעלייה. צעירים.

אלברט: זה במוסקווה בלבד. לא במקומות כמו ויניצה, קייב, אודסה. אבל אם מדובר רק בניצול טאקטי של שינויים שגם הם טאקטיים, אני בעד זה. מבחינה אסטרטגית חשוב לפעול להסכם רפטריאציה בלי תחנות מעבר.

אלברט: אין ערך לחינוך ותרבות יהודיים בברה"מ אלא באמצעי עזר לעליה, כל השאר זו הצגה סובייטית

במידה וטיסות ישירות לא ייצאו לפועל, האם אפשר לעשות משהו לשיפור המצב בוינה שיגדיל את אחוז העולים לארץ? יש שמועה שגם לך היו בעיות בתחנת המעבר.

אלברט: כאשר נחתנו בוינה, נציג הסוכנות, שפרלינג, הכניס אותנו לדירה בלי חימום, בלי גז, בלי חשמל, בלי מים, ובלי אוכל. הטמפרטורה בחוץ היתה מתחת לאפס. התקשרתי לשגרירות ישראל לאנשים המכירים את המשפחה שלי. הם באו. בסוף הכל סודר. אני בהחלט חושב שצריך בוינה נציג עם חיוך וכל מה שחיוך מסמל, אבל אני גם לא משלה את עצמי: בוינה, שם פועלים גם הארגונים האמריקאיים, קשה לשכנע אחוז גבוה של אנשים. אם במסגרת ההסכם ימכרו ליוצאים כרטיסי טיסה אך ורק דרך בוקרשט, לא תהיה שום בעיה.

מדוע, בעצם, אתה מתנגד לכך, לב אלברט?

אלברט: האוכלוסיה היהודית בברה"מ, זו המודה שהיא יהודית, היא זקנה. אלה שההגדרה „יהודי" רשומה בתעודת הזהות שלהם, רובם בגיל חמישים ומעלה. כמעט אין ילדים יהודים, בגלל ההתבוללות ובגלל נישואי התערובת. התרבות שיתנו להם, לא תעשה אותם יהודים. אני לא נגד הפצת תרבות, אני נגד ראיית פתרון בזה. אין לנו הרבה כוח, ואותו כוח שיש לנו אסור לפזר אותו לכל מיני כיוונים. לכן יש להפיץ תרבות יהודית רק כאמצעי עזר לעלייה.

נעים להיווכח כי על אף המכנה המשותף הגבוה שלכם, יש לכם בהחלט הבדלי הערכות והבדלי דעות. האם יש איזה שהוא „מועדון" של מסורבי העלייה שהגיעו לישראל?

צ'סלר: לידיעתכם, יש בארץ 24 ארגונים של יהודי ברה"מ. כל אחד מייצג מיגזר אחר של העולים. לצורך המאבק הם מאוחדים.

פרופ' לרנר: אדם אמנם איננו צריך לשכוח מנין הוא בא, אבל המטרה היא שהעולה יתערה בחברה הישראלית. אם יהיה ארגון חזק של עולי רוסיה, התהליך הזה יעוכב.

ביגון: כשיש התארגנות של עולי ברה"מ, אפילו בפיצול, זה אולי לא טוב, אבל זה גם טוב. כי אנחנו, יותר מאחרים, חייבים לפעול למען אלה המבקשים לצאת – האם עורכים הפגנה או שביתת רעב, יש מנין לגייס אנשים. יש בעיה נוספת של העולים עצמם. הם באים לסביבה חדשה, מצבם קשה, הם צריכים עזרה אנושית, לאו דווקא כספי. את העזרה הזאת יכולים לתת עולי רוסיה הוותיקים. לשם כך צריך להפעיל את הארגונים האלה.

אלברט: אני חושב ש„מועדון" בשביל מסורבי עלייה אינו רצוי. אסור לנו להישאר מסורבי עלייה או לוחמים מקצועיים, אנחנו חייבים להיקלט בתוך החברה הישראלית. בשביל עולה מברה"מ שבא רק עם 140 דולאר בכיס, תהליך הקליטה הוא קשה. אנחנו לא כמו העולים מן המערב שיש להם אזרחות כפולה, ואולי גם אמצעים. עד שאנחנו עוברים את התהליכים של קליטה ויכולים להיות פעילים בחיי הציבור, זה לוקח זמן.

צ'סלר: חובה לציין שהעלייה המוצלחת ביותר לישראל מאז 1970, אולי להוציא את העלייה מבריטניה, זו העלייה מברה"מ. 94 אחוזים ממנה נשארו בארץ. רק שישה אחוזים עזבו את המדינה. הם תרמו תרומה גדולה לכל המיגזרים של החברה הישראלית. הגיעו רבבות מהנדסים והנדסאים, אלפים של מוסיקאים, רופאים, רופאי שיניים, אמנים.

פרסטין: כל אחד המגיע לכאן חייב, ומשתדל, להיקלט מהר ככל האפשר ולהיכנס לחיים הישראליים. אבל הרצון הזה אסור שישכיח מלבנו מנין באנו ואסור להפסיק את הקשר עם החברים שנשארו שם. ואנחנו צריכים לא רק לזכור שיש בברה"מ מסורבי עלייה, אלא שאנחנו חייבים גם להזכיר זאת.

ודאי שפסח הוא המועד הסמלי לכך, והתודה לכם.

(ברב־שיח השתתף גם חיים צ'סלר ושמואל בן צבי מהמועצה הציבורית למען יהודי ברה"מ)

משא
לספרות, אמנות ועיון

הציונות והספרות – בין חיוב לשלילה

מאת יוסף אורן

סימונה של תקופה חדשה – התקופה הישראלית – בספרות העברית, מקבל את הצדקתו העיקרית מהעובדה, שמאז תש"ח מגיבה הספרות על מחשבותיה, יעדיה ופתרונותיה של הציונות בלבד. בתקופות הקודמות לתקופה הישראלית הגיבה הספרות העברית או אך ורק על תמונת־העולם, מושגי־הערך וחיוביה של היהדות (רק בתקופת ההשכלה), או שפילגה את התייחסותה בעת ובעונה אחת אל שתיהן (כפי שנהגה בתקופת התחיה). המעקב אחר השינויים בהערכתה של הציונות בספרות הישראלית יוכיח את אמיתותה של קביעה זו. מעקב כזה גם יבליט את תכונתה הבולטת ביותר של הספרות הישראלית, את דבר היותה מקיימת תסיסה רעיונית בלתי־פוסקת, במאמץ להפיק מתוך ההוויה הישראלית המורכבת ורבת התהפוכות פתרונות להמשך הקיום היהודי. את תכונתה זו כספרות רעיונית ניתן למצוא ברוב היצירות שנכתבו בשנות המדינה, והיא מתגלה ביצירות מן הסוג הזה בכל היסודות המרכיבים יצירת־ספרות: בבחירת הנושא, בבחירת הדמויות, בצירוף העלילה, בדרכי־הסיפור ובמלאכת התימלול.

הערכתה של הציונות בספרות הישראלית הושפעה מהתנודות במצב הרוח הלאומי. הציונות לא נבחנה כאידיאולוגיה בלבד, שמגמתה נכונה את מצבו של העם היהודי, קובעת עקרונות נכונים לפתרון מצוקותיו ואף מצביעה על פתרונות אפשריים שישמשוהו במצבים משתנים. באמות־מידה קפדניות של פרגמאטיזם בדקו בשנות המדינה את כוחה להגשים את רעיונותיה בחיי־המעשה. כל רעיון שלא הוגשם נזקף מיד לחובתה במאזן ההצלחה. לא מחלו לה אפילו על רעיון שקצב הגשמתו בחיי המדינה לא השביע רצון, וכזה הן היה המצב ברוב התחומים: קצב עליית יהודים למדינה ("קיבוץ־גלויות"), מהירות התלכדותם של יהודים מארצות שונות בחברה אחת ("מיזוג גלויות") ועוד.

גישה פרגמאטית זו ריתקה את הערכתה של האידיאולוגיה הציונית אל הצלחותיה וכשלונותיה של המדינה. לפיכך צמודה הערכה זו למאורעות שציינו את הצלחותיה ואת כשלונותיה של המדינה יותר מכל, דהיינו: למלחמות השונות – הן לתוצאות הצבאיות שלהן והן לרושם שהותירו במצב הרוח הלאומי. השינויים בהערכתה של הציונות בספרות הישראלית צמודים בכל להערכתן של המלחמות השונות בתודעת הציבור הישראלי. סקירת התהפוכות בהערכתה בספרותנו תהיה חופפת לפיכך את סיפורן של המלחמות שמדינת ישראל נלחמה בשכנותיה בארבעים שנותיה הראשונות.

★

משמרת הסופרים הראשונה, סופרי "דור בארץ", באה חשבון עם האידיאולוגיה הציונית לאחר מלחמת־השחרור. במהלך חינוכם (בבית, בתנועת־הנוער ובבית־הספר) הוכנו על־ידיה להשיג מדינה בדרכי־פיוס שונות, ולאכזבתם הושגה המדינה בפועל במלחמה שהיו בה קורבנות ושנעשו בה מעשי עוול של מלחמה. סתירה זו בין ההבטחה לבין ההגשמה שימשה עדות לחולשתה של הציונות. וכך אירע, שמלחמת־השחרור, אשר מציינת בהיסטוריה את ההוכחה המשכנעת ביותר להצלחתה של הציונות, מוצגת בספרות המתארת מלחמה זו ככשלון מוסרי שאין דומה לו. הציונות נהפכה בפי סופרי תש"ח לשם נירדף לתורה עיונית, שכוחה בדיבור ובמליצה בלבד – תורה שרעיונותיה אינם מתיישבים עם מעשיה. משמרת "דור בארץ" הוסיפה לציונות את המרכאות כלעג על אי־עמידותה במבחן ההגשמה וכנקם על שכך איכזבה את לוחמי תש"ח.

הדוגמה המקיפה ביותר להצגתה אז של הציונות בהערכה כזו נמצאת בסיפורי המלחמה של ס. יזהר. הערכה זו גודשת עמודים רבים בחשובה וברחבה שביצירותיו, ברומאן "ימי צקלג" (1958), שגם חתם את נושא מלחמת־השחרור בסיפורת הישראלית, לאחר עשר שנים בלבד. לוחמי צקלג מבליסים את כוחה־דברא של הציונות. היא מוצגת כנאום שמדיח את שומעיו, כ"ספיץ'" (270). אך היא סמל הצירפות והבטלנות בעת המעשה. איטיותו של חיים אשר על ה"פיאט" מזכה אותו בגינוי מובהק – קצב ריצתו מושווה לקצב התגשמותה של הציונות: "רוץ רוץ, טפש, רוץ! לא, הציונות תתגשם קודם הוא יוחל" (234). היא דוגמת־אב ברומאן להיפוכה של עשייה: "אנחנו יודעים לעשות דברים ושונאים דיבורים על מעשים", אמר שאול בחום לבב. – "רק בלי דיבורים", אמר יעקבסון, "שלא יבואו להזכיר לי חובות, שלא יבואו להסביר לי את המצב, את הארץ, את הנוער, את תפקידי הנוער, את השעה, את צו השעה, את החובה – עבור הימים ההם: יש לי מלאי שלם לארבעים שנה" (304–305). ודבריו של דנוס אף מגיבים ישירות על אחת המשנות הציוניות, לדבריו של א"ד גורדון על קירבת האדם לטבע בקירבת הדג למינו: "אני לא אוהב את כל הדיבורים האלה. מתעורר בי חשק גדול. – – – הה, בני־אדם, פחות צדק, פחות שלימות, פחות חירות, פחות לעילא ולעילא – ועיבדו. עיבדו יפה לעזאזל. ומוטב שתתכוננו לעבודה פשוטה ואפורה מאד. ובלי שום שותפות עם הקסמוס ודקא. ואל תשעשעו נפשכם באשליות. – – – אדמה זה לא אולפן לאמנות, או למרע, או לצדקה. אדמה זה רק אדמה. וצריך להוציא ממנה לחם. זה הכל. זה יופיה וזה ממשה, ושום דבר אחר לא. ואל תתאכזב כשאינך מוצא את מה שאינו קיים" (768–773). זו קריאה לראייה מציאותית. רעיונותיה של הציונות מוצגים כדיבורים שמטפחים אשליות, כדיבורים המבטיחים "מה שאינו קיים".

מלחמת־ששת־הימים משמיטה, בשל תוצאותיה הצבאיות המדהימות, למשך מספר שנים את המרכאות מהציונות. בהשפעת המלחמה עוברת החברה הישראלית תקופה נלהבת בתולדותיה, המתאפיינת גם בהתלהטות אידיאולוגית, ובמיוחד של הציונות. תנועת א"י השלמה מוקמת ע"י סופרים מהשורה הראשונה (ובכללם הזז ואלתרמן). משה שמיר מציב מול "ארץ הצבי" של לובה אליאב את "חיי עם ישמעאל" (1968), שבו הוא מכריז: "מעולם לא היתה הציונות הגדולה אקטואלית כפי שהיא היום" (253). אך לא הכל חושבים כמוהו. ס. יזהר ועמוס עוז מנהיגים את האזהרה מפני סיפוח שטחי הכיבוש. הם מתמקדים בטענה, כי מדובר בבני־אדם היושבים בשטחים ולא בשטחים ערטילאיים. הוויכוח מפלג את ציבור הסופרים הישראלי, אך בעלי הפלוגתה מסירים מעל האידיאולוגיה הציונית את האבק שהצטבר עליה מאז תש"ח, וכל פלג מצהיר על נאמנותו לציונות האמיתית והמקורית, ומצביע על זו של זולתו כעל ציונות מסולפת ובלתי־שפויה.

בין מלחמת־ששת־הימים למלחמה הבאה, מלחמת־יום־הכיפורים, זוכה האידיאולוגיה הציונית, על משנותיה השונות, לאינטרפרטציות שונות. על פרשנויות אלה גם נשענות תנועות פוליטיות וחוץ־פוליטיות אחרות. הסתעפויות רעיוניות אלה, שלמרות היריבות ביניהן מצהירות במשותף שהן ממשיכות את הציונות האמיתית, מתוארות עד מהרה בסיפורת שלנו כגל של משיחיות כוזבת. מרוב מתנבאים בשמה, מצטיירת שוב הציונות כאידיאולוגיה בלתי־ממוקדת, ולפיכך חסרת חשיבות לחיי־המעשה, אך מסוכנת בשל ההתלהבות שהיא מלבה במשיחי־השקר השונים מבית־האולפנה שלה. שלושה משיחי־שקר כאלה התפרסמו במיוחד בסיפורת הישראלית באותם ימים. הראשון הוא שרגא אונגר מסיפורו של עמוס עוז "אהבה מאוחרת" (נכלל בקובץ "עד מוות", 1971). הקאפריזה המטורפת האחרונה של המרצה הנודד שרגא אונגר, היא, שיפנו בשבילו חדר באחת הקומות העליונות של בנין הוועד הפועל, כדי שיוכל להיות משם צופה לבית־ישראל. ממרום הבית הוא יצפה מערבה ויזהיר במועד את העם מפני בואן של הספינות הסובייטיות בשליחות המזימה העולמית נגד היהודים.

משיח־שקר מפורסם אחר עיצב א"ב יהושע בנובלה שלו "בתחילת קיץ – 1970" (1972), בדמותו של האב, המורה המזדקן, המתבשר על נפילת בנו. יום חולף עד שהידיעה מתגלה כידיעה מוטעית, אך זהו יום בלתי־נשכח בחייו של האב. הוא זוכה בזכות האבל לרשות המיוחדת להתנבא במתגה: "איך מהצער הפרטי תאיר לכולנו אמת משותפת" (30). כל אותו יום הוא הוגה בנאום שישמיע באוזני הבוגרים של ביה"ס. הוא שב להיות מורה נבוך וזקן, שהימים המטורפים היתלו בו, לאחר הפגישה עם בנו.

הסאטירה של יצחק בן־נר בנובלה "אחרי הגשם" (1979) היא אף פרועה יותר מזו של א"ב יהושע. אף ש"אחרי הגשם" משקף את הרחוב הישראלי מוכה־התמהון שלאחר מלחמת יום־הכיפורים, קרוב הוא ברוחו לנובלות של עוז ויהושע. גם יצחק בן־נר מתאר כיצד מצמיחה התקופה "משיחים־של־שוק, נביאי־רחוב, הוזים, חוזים, בעלי־אוב, מנחשים, מכשפים וקוסמים ואלכימאים" (65). הנובלה מלווה את התהליך שהופך את רנציגר, במשך שבע שעות, מאדם שפוי לאחד מההוזים המטורפים. רנציגר, שנמשח לנבואה בשמן הקפה ובקטורת הנפט, חוזה את הגאולה בתיאור נלהב של מציאת נפט בארץ.

קורותיה של המדינה בשתי המלחמות הבאות, מלחמת־יום־הכיפורים ומלחמת־לבנון, המשיכו לשמש אמת־מידה להערכתה של הציונות בספרות הישראלית. מצב הרוח הלאומי בעקבות שתי המלחמות האלה הזמיר עוד יותר את הערכתה של הציונות בספרות הישראלית. סידרה של רומאנים שיקפה את מצבה של הציונות בשיטה זהה, בעזרת עלילה משפחתית רב־דורית. כל עלילה כזאת פותחת באבי המשפחה, המייסד אחוזה משפחתית, אשר גודלה וחוסנה מעיד על מגמתה של האחוזה לשמש נחלה לדורות רבים. חזונו של המייסד אינו מצליח להיות מוגשם בדורות הבאים. מפעלו של המייסד נזנח, ננטש ונהרס בימי צאצאיו. העלילה מתחילה תמיד כסיפור הצלחה ומתפתחת תמיד כסיפור של התדרדרות וכשלון. בדרך זו מדגים הסיפור המשפחתי, אם בדרך סימלית ואם בדרך אליגורית, את קורות הציונות כאידיאולוגיה המתגשמת בא"י, תחילה בחידוש ההתיישבות בה (שלב ההצלחה) ומאוחר יותר בשנותיה של המדינה (שלב הכשלון).

כה רבים הם הרומאנים שהדגם העלילתי הזה מצוי בהם, אם בשלמותו ואם בחלקו, שיהיה זה נכון להדגימם בעזרת שלושה מספרים שהתמידו להעריך את הציונות בעזרתו ביותר מרומאן אחד. אך קודם שנפנה לרומאנים של שלושת המספרים האלה, נמנה את שמותיהם של אחדים מהאחרים: "זכרון דברים" (1977) ליעקב שבתאי, "עשהאל" (1978) לאהרן מגד, "עץ התות" (1979) לאריה סמו, "האימפריה הפרטית של זמירי־פיקאסו" (1982) לשלמה ניצן, "באמצע הרומאן" (1984) לחנוך ברטוב, "מבי" (1985) למתי מגד, "הלבנים" (1986) לישראל המאירי ו"שורשי אוויר" (1987) לרות אלמוג. בכל הרומאנים האלה מצוי הדגם העלילתי האמור, אף כי בחלק מהם אין הוא מנוצל לנושא שלנו – לשם הערכה מפורשת של הציונות. הרומאנים שיידונו בהם בהמשך כיוונו את העלילה המשפחתית הרב־דורית מפורשות כדי להעיד על כשלונה של הציונות בשנותיה של המדינה.

★

בשני רומאנים רקם בנימין תמוז עלילה משפחתית רב־דורית, כדי להעריך בעזרתה את מידת הצלחתה של הציונות, הם: "רקוויאם לנעמן" (1978) ו"מינוטאור" (1980). התרוצצותם של שני יסודות סותרים במשפחת אברמסון היא שמסבירה ב"רקוויאם לנעמן" את כשלונה להיאחז מחדש באדמת האבות. פרויקה אברמסון מושך לכיוון הארצי. הוא מקים אחוזה, מרחיב את הנחלה ומחנך את ילדיו להמשיך את מפעלו. אך אם ילדיו, בלה־יפה, מושכת בכיוון ההפוך: מהגשמי אל הרוחני. בהמשך הדורות מתברר שהיסוד הרוחני־תרבותי גובר על היסוד הארצי־הגשמי. כבר נעמן מתמרד נגד אביו, ובמרד זה ממשיכים גם הנכדים בלה ואליקום. ברומאן "מינוטאור" מבצע הבן, אלכסנדר אברמוב, מהלך מנוגד לזה שעשה אביו, אברם אלכסנדרוביץ' אברמוב. בעוד אביו מגיע מאירופה לא"י, שואף אלכסנדר בכיוון ההפוך, ממדינת ישראל אל אהובתו האירופית תיאה. על מעשהו המוטעה של האב, שאכל בוסר, משלם הבן בקהות שיניו. אלכסנדר מגלה, שבעטיו של הנסיון הארצי שעשה אביו, אבד לו הכשרון לאהוב אהבה פשוטה. השדנות אובססיבית, שנתפתחה בו, כדי לגנון על הקיום הגופני (הוא הנסיון הארצי), הפכה אותו לסוכן חשאי, למפלצת, למינוטאור, וזו מעכבת בעדו לאהוב את תיאה באהבת אשה רגילה. הביקורת של תמוז על הציונות מתמקדת בטענה שהיא הסיטה את הקיום היהודי מקיום שעיקרו תרבות לקיום שהוא זר למהותו הרוחנית – קיום גשמי, המנסה להידמות לזה של שאר העמים.

עמוס עוז עסק בשני רומאנים בעלילה משפחתית רב־דורית בשביל כיוון ביקורתי שונה על הציונות. אין הוא בוחן כתמוז את הצלחתה בתחום התרבותי, כי אם בתחום הפוליטי. עוז מצביע על כשלונה של האידיאולוגיה, ברורות שלאחר דור המייסדים, להעמיד יורשים שיתמידו להגשימה באותה התלהבות והסירות ("מנוחה נכונה", 1982) ובלא סילופים של החזון ("קופסה שחורה", 1987). עלילת שני הרומאנים עוסקת בשאלת הירושה ובבעיית המועמדים שמסתמנים בחברה הישראלית כיורשים אפשריים לירושה זו.

(המשך בעמוד 21)

ויצו פרעה כל הבן הילוד היארה תשליכהו — ותרד בת פרעה לרחץ על היאר

דף מהגדת אמסטרדם, 1965 (אוסף מוזיאון ישראל)

אבות ישורון

כב אלול תשמז, 16 ספטמבר 1987

יש קדשה בלידה. יש קדשה במיתה.
יש קדשה בנתינה. יש קדשה בלקיחה.

ח תשרי תשמח, 1 אוקטובר 1987

קבר קבנר

אבא קבנר הלך מעלמו ונכנס לכל עלמות.
כל צד שמתבוננים, שם הוא. בכל מקום עמד לפני העינים.
הוא מלא כל מקום. היה נזיר לעמו, באם מטעם שלו.
שיריו הלבש לו. היה שנה כילד.

חברי הקבץ שאינם נראים בריש גלי הרא את עצמם
כחברי קבצי הכשרה בפרדסים צעירים הפתחים
שורת לנטיעה בשורית שלשת רבעי ובשורית שלמת. באתים ובמעדרים
של חפירה ובלאפאטעס תגרים. ברגלים

וכדים, הקהיל, הוריק רגבים, אבנים, חפני אדמה.
עש תערבת ליציקת גג. הביא חצץ ברעש גדל. במרצת מריצות.
בהתלהבת. הביא זיפזיף. חל. שק מלט. צבר גמי השקיה.
ערבב. עש למהר כל עוד לא התיבש המעמט. לא להחמיץ הבצק.

יחד עם רעש מבלת התערבת, הצילינדר הטף
את החמר והמים ליציקה. שפכים. מפזרים. מישרים בכפסיד ובכפעץ ובטפסת.
ובאלה שעשים שליכם בחלקה, חליק, על טיח הקיר. מגרידים. מקרצפים. מעגלים.
עד כפ את לבן הקרשים בקבר עצמי.

בין פרדי אדמה מן אקאליפטסים, בין דמית־פארשינען,
גבהי־גבהי־קומה־עצים, כר בו לאבא קבנר.
אחד אמר: "נביא בעירו". אחד אמר: "ניסימלאו".
לא הרחק מאבו־ירדס, בסיני, ראים את המקום בו ים תיכון נפל לים סוף.

בשעה שכפ את הקבר בכל העיר, בכל האתים, בכל המעדרים,
הלאפאטעס, בכל הבא ביד, עמד כל אתו הזמן ילד
מקל בידו ונער את העפר לכאן ולכאן. עשה ערמת –
ופזר, עשה ערמת – ופזר, רשם בחל כמו דבר סתר.

המפתח שצלל.
המפתח שטבע.
המפתח שנאבד.
המפתח הלך לאבד.

ח תשרי – כא אדר תשמח, 1 אוקטובר 1987 – 10 מארס 1988

פנחס שדה

תיאולוגיה

שש הערות בשולי "ענבי"

אדוני ה', מה תתן לי?

איש נולד בעולם, לפני כארבעת אלפים שנה, על גדות נהר פרת. לאיש התרחש משהו מסתורי. הוא הגה את האל, או לבו נפתח לדבר האל. מכל מקום, האיש הלך מארצו, נדד לחרן, לדמשק, לשכם, לצוען, לחברון. בהיותו שם הגיע לידי מלחמה עם ארבעה מלכים. לאחר המלחמה שב היה דבר ה' אליו: והאיש ענה לאלוהים מה שענה.

את "ענבי", הספר, פתחתי בדברי אברהם אל האלוהים אז, בשעת הברית בין הבתרים. "אחר הדברים האלה", כתוב שם, כלומר לאחר המלחמה העזה בין אברהם לבין ארבעת המלכים, "היה דבר ה' אל אברהם במחזה לאמור: אל תירא, אברם, אנכי מגן לך, שכרך הרבה מאד". והנה מי האיש אשר לא היה נאלם דום ביראת־קודש אינסופית למראה מחזה כזה ולשמע דברים כאלה. ואולם אברהם מה הוא אומר. "אדוני ה'", הוא עונה ואומר מיד, "מה תתן לי? ואנכי הולך ערירי, ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר. הן לי לא נתת זרע, והנה בן־ביתי יורש אותי". אלוהים, הוא אומר, מה יש לי מכל הדיבורים היפים? מה, לעצם העניין, אתה נותן לי? הרי אני ערירי, ימי חולפים, מותי קרב, אני הולך ואובד, עוד מעט ואינני. אם פעלתי ועשיתי משהו, אם נלחמתי והשגתי משהו, הנה כל זה יישאר בידי עבדי ומשרתי, ואנכי כעשב אבול, אתפורר לאבק, אמחק מתחת לשמים. מה יועילוני איפוא מלים. עשה־נא משהו לפני שיהיה מאוחר!

כך דיבר, לפני אותם אלפי שנה, אותו איש שעמד לבדו תחת השמים. הוא לא ראה סיבה כלשהי שלא לדבר עמו כך, עם האלוהים, או, בהזדמנות אחרת, שלא להתמקח עמו בפירוט ובאריכות ואפילו במידת־מה של טרדנות מבדחת. וכי ממה יש לו לחשוש? שאלוהים יצווק עליו? אין מה להתבייש מאלוהים. הלוא אלוהים הוא שברא אותו, הוא שהביאו לעולם זה, הוא שפוקח עליו, מן הסתם, עין.

מקץ ימים חזר ודיבר, ברוח זו, נכדו של אותו איש. "וישכם יעקב בבוקר ויקח את האבן אשר שם מראשותיו וישם אותה מצבה ויצוק שמן על ראשה, ויקרא את שם המקום ההוא בית־אל, ואולם לוז שם העיר לראשונה. וידור יעקב נדר, לאמור: אם יהיה אלוהים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך, ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, ושבתי בשלום אל בית אבי, והיה ה' לי לאלוהים" וכו'. אלה היו דבריו, ואין אפשרות להבין את דבריו של אותו בחור נודד באותו בוקר על גבעת בית־אל, סמוך לכפר ביתין של ימינו, אלא במובן זה שהוא פונה ואומר לו לאלוהים: אם תהיה עמדי, והיית לי לאלוהים. אם לא לא. פשוט מאוד.

מקץ כארבעת אלפים שנה, לפני שנים אחדות, נזדמנתי לאותו מקום, לגבעת בית־אל. היתה שעת בוקר של יום סגריר. לאטי עליתי על הגבעה, עמדתי שם, בעצם אותו המקום. מסביב השתרע מרחב דומם, גאיות, וחגורת הרים. מלמעלה נראתה כיפת־השמים, ובאיזה אורח מוזר אכן נראתה זו ככיפה המתקמרת ויושבת על חגורת ההרים, כאילו היו שמים מיוחדים למקום זה. לא הייתי כותב כך אלמלא ראיתי זאת בעיני. וטרשים, סלעים, אבנים וחלוקי־אבנים מסביב, לרגלי, מכל עבר. עשבים פה ושם, קוצים, פרחים, אך יותר מכל אבנים. אמרתי בלבי כי כן, אלו הן אותן אבנים עצמן, אותן אבנים עצמן אשר ראה, ארבעת אלפים שנה קודם לכן, יעקב. אשר עליהן פסע, אשר אחדות מהן שם מראשותיו כאשר שכב לישון וחלם את חלומו אשר לאחריו, כאשר הקיץ, אמר מה שהיה לו לומר לאלוהים.

כשם שאני רוקד כנגדך:

"אתם מקדשי־לבנה..." כתב שאול טשרניחובסקי בשירו המר והחזק, שנים אחדות לפני מותו. "מקדשי־הלבנה", החברה היהודית, קהל־הקוראים היהודי, אשר המשורר חש עצמו זר ולא־מובן בקרבם. לעומתם הציג עצמו בהמשך השיר כאחד מכוהני־השמש, האור. "בינינו תהום, תהום שבתהום" כתב שם. האם המשורר הגדול לא שגה במקצת כשבחר ב"קידוש הלבנה" כסמל לכל מה שמגונה בעיניו? הוא, אשר כתב אחדים משירי־הלילה הנפלאים ביותר בשפה העברית – "לילה... לילה... לילי־אלילים", "כוכבי־שמים רחוקים". למושג "קידוש הלבנה" בכלל דבק, כמדומה, איזה גוון קל של גיחוך. "אותיות של קידוש לבנה", כך קוראים אותיות גדולות וצעקניות של כותרת בעתון המוני.

כאשר עלעלתי בסידור־התפילות, לבחור מתוכו טקסטים ל"ענבי", לא עלה בדעתי כי אבחר בפסוקי "קידוש הלבנה". אותם פסוקים נדפסו בסידור, כרגיל, ברצף פרוזאי, ובהסתכלות ראשונה לא ניכר בהם מן הפיוט ובעצם גם לא מן התפילה. בסידור הם מובאים כלקט פסוקים ממקורות שונים, שצירופם אף משונה במקצת. הפתיחה לקוחה מן התלמוד, ממסכת סופרים, וזו לשונה שם: "...ורוקד ג' רקידות כנגדה ואומר ג"פ כשם שאני רוקד כנגדך ואיני נוגע בך כך אם ירקדו אחרים כנגדי לא יגעו בי". בסידור־התפילות מובא טקסט זה בשינויים קלים, ולאחריו מובא פסוק מתוך "שירת הים", כשהוא ישר ואחר־כך הפוך, ולבסוף השורה "דוד מלך ישראל חי וקיים", אשר מקורה אף הוא בתלמוד, במסכת ראש השנה: "אמר לו רבי לר' חייא, זיל לעין טב וקדשיה לירחא ושלח לי סימנא דוד מלך ישראל חי וקיים". כך נראה הטקסט, בהסתכלות ראשונה, כפי שהוא בסידור־התפילות. דינים, הלכות, מנהגים, דברי חז"ל.

ופתאום, כאילו מעצמן, נשלו לעיני הקליפות הדקות הללו ונתגלה השיר שמאחוריהן, נתגלה בכל פשטותו ומסתוריותו הגרעין הקדום, בן אלפי השנים, הקודם לחצר בית־הכנסת אשר בו עומדים היהודים וקוראים טקסט זה לאור הלבנה, הקודם לחז"ל, לתלמוד, אולי אף ל"שירת הים". ארץ כנען, סביבות הים התיכון, פולחן־הלבנה העתיק, ריקודים, מזמורים, ובתוך כל זה המלים שקסמו ללבי ואשר יכלו להכתב באותה מידה במזמור פולחני קדום ובשיר לירי בן זמננו, אולי אף שיר שאני עצמי הייתי כותב אותו: "כשם שאני רוקד כנגדך ... כשם שאני רוקד כנגדך ואיני יכול לנגוע בך...". ואז נטלתי טקסט זה שבסידור־התפילות, וכל מה שעשיתי לא היה אלא המעשה הצנוע של עריכתו בשורות־שיר קצרות, והנה ראיתי לנגד עיני את אחד המזמורים המופלאים בלשון העברית:

כשם שאני רוקד כנגדך
ואיני יכול לנגוע בך,
כך לא יוכלו כל אויבי
לנגוע בי לרעה.

תיפול עליהם אימתה ופחד,
בגדול זרועך ידמו כאבן.
כאבן ידמו זרועך בגדול
ופחד אימתה עליהם תיפול.

דוד מלך ישראל חי וקיים.

אודה לאל

בגליון "דבר השבוע" (11.12.87) נדפס מכתב למערכת מאת הרב חיים דוד הלוי, הרב הראשי של תל־אביב־יפו. במכתבו חולק הוא על 7 שורות שלי המתייחסות לשורה אחת בפיוט "אודה לאל". אותן 7 שורות נכללו בפרקי אחרית־הדבר לספר "ענבי", אשר נדפסו באותו עתון שבוע קודם לכן.

אשר לפיוט בכללו, הנה זה נתחבר, כנראה, במאה הי"ב. על אודות זהות מחברו אין לנו ידיעה. בספר אקדמאי מסויים מצאתי כתוב לאמור: "המחבר עלום־שם". ואולם כשהסתכלתי בראשי־השורות של הפיוט נוכחתי כי הן מצטרפות ל"שמעיה", והנחתי איפוא כי זה שם המחבר. עם זאת, עדיין לא היה בכך כדי לחשוף את זהותו. ואולם נזכרתי כי מן המאה ההיא ידוע לנו שמעיה, או שמעיה, שהיה תלמיד ואולי גם נכד של רש"י. עלה איפוא בדעתי כי ייתכן שזה האיש. כמובן, רק השערה היא זו, שהגעתי אליה מתוך משיכת־לבי לנסות ולעשות צדק עם מחברו של הפיוט הנפלא, לקרוא את שם המחבר על יצירתו. הוכחה אין לי.

אך אשר למכתבו של הרב הראשי.

בשבע השורות שלי, אשר אליהן מתייחס הרב, נאמר: "...בתוך הפשטות הנשגבה לא נעדר משהו כעין־הומור, בכל אופן הומור תאולוגי: בבית־השישי נאמר כי "הנאמן במקדשו/יזהירנה בל ביתנו/איש לא נגע בעוונו" –, כלומר, עדיין לא אירע שמישהו ימות בעוונו של ה', בגלל טעות של אלוה ששכח להחזיר נשמה שהפקידה אצלו למשך הלילה. על השם אפשר לסמוך".

הפיוט בכללו (כפי שהוא ידוע לכל היודע את סידור־התפילה, אף כי, אמנם, לא בכל הסידורים הוא מובא) קורא "שימו לב אל הנשמה", הוא אותה, שמרו על טהרתה ותקינותה, "כי בכל לילה/נשמתכם עולה למעלה/לתת דין וחשבון" וגו'. פיוט נפלא, ולא רבים כמותו ידועים לי בשירה העברית.

מתוך דברי הרב שקראתי למדתי קצת דברי־תורה שלא ידעתי קודם לכן.

וכה דבריו: "דברי הפייטן מבוססים על הזוהר (במדבר ק"ע) "בלילה... כל בני־אדם טועמים טעם מוות, ולכן כל אדם יפקיד נפשו בידי ה', כאדם המפקיד פיקדון ביד אחר, שאף שהוא חייב לו יותר מערכו של אותו פיקדון אין ראוי לעכבו בידו, האיל ובתורת פיקדון בא לידו... כך הוא בנפשות בני־אדם, אף שהם חייבים כלפי בוראם, כיוון שנפשם נמסרה לו בפיקדון מחויב הוא להחזיר כל פיקדון לבעליו". עד כאן לשון הזוהר בתרגום עברי. גם חכמי הפשט הסיקו מכאן הלכה למעשה, והרב "קצות החושן" (בחושן המשפט סימן ר"א), למד מדברי הזוהר שאין נפקד רשאי להשהות פיקדון של מפקיד בידו לפרעון חובו, והביא סמך לזה גם בדברי

(המשך בעמוד 21)

על התפילה: מסיפורי הבעש"ט ודברי־תורה שלו

פניו תחת הטלית

תלמיד חכם אחד גדול ומופלג בתורה, ר' זאב אב־בית־דין, היה חוקר את דרכי הבעש"ט והתנהגותו לדעת שורש דבר. ויהי בערב שבת־קודש, בתחילת המנחה, היה דרך הבעש"ט לעבור לפני התיבה בעוד היום גדול, כי הזמן ההוא הוא זמן תיקון הנשמות, והבעש"ט היה מאריך בתפילת שמונה־עשרה כארבע שעות. וחרה מאוד לרב ר' זאב על הדבר הזה, כי לא האמין שיוכל אדם לעמוד ברגליו ולהעמיק בעיון תפילה זמן רב כזה, אשר הוא, ר' זאב, וכל עם ישראל לא יאריכון כי אם כחמישה מינוטין וכדומה. ויאמר: "מי יודע מה זה עושה עתה?", ויקם וילך וירם את הטלית מעל פני הבעש"ט. וכאשר ראה את פני הבעש"ט נתעלף, עד שברוב יגיעות הקיצוהו הרופאים ותשב מעט רוחו אליו, וחלה כשלושה חדשים. וסיפר לכל העם אשר היה אתו כי הוא ידע את הבעש"ט מאז כי הוא הוא טוב־רואי ויפה־עיניים ופניו צהובות, ועתה ראהו כמת אשר נשמה אין בו ועיניו בולטות לחוץ ויורדות מים. גם כל גופו עמד כגולם בלי שום תנועה. על כן נפל עליו, על ר' זאב, פחד גדול מאוד ונתעלף.

חיות

מספרים, שפעם אחת התפלל הבעש"ט בבית, והיתה שם כרובית מונחת, והתנשאו העלים למעלה, כי ירדה להם חיות לשורשן.

מסיק התנור

פעם אחת, בעת תפילת מנחה ביום הכיפורים, היה קטרוג גדול בשמים, והיו הבעש"ט ואנשיו מתייגעים הרבה בקול גדול לפתוח שערי השמים. ואצל הבעש"ט היה איש אחד שהיה מסיק התנור, ושתה הרבה משקה בערב יום הכיפורים עד שנעשה שיכור, ושכב לישון וישן כל העת ההיא. ואחר־כך נתעורר, וראה שהבעש"ט ואנשיו מתייגעים ועמלים מאוד, והתגבר מאוד עד שגם הוא התחיל לצעוק מעומקא דליבא, ועשה כל כך רושם בשמים עד שנפתחו שערי השמים לקול צעקתו. ואחרי יום הכיפורים עשה לו הבעש"ט זוג מלבושים עבור זה.

בואן של הנערות

אמר הבעל־שם־טוב:

אם באה לאדם איזו מחשבה זרה בתפילתו, אין זו מקריות, כי יש עת לכל חפץ. וכמו שנאמר "ובהגיע תור נערה ונערה לבוא וכו'" (מגילת אסתר ב), שהוא הניצוץ הנתון בעמקי הקליפות, והוא מנוער מכל טוב, ורוצה להתדבק בשורש, והגיעו עת וזמן להעלותו בקדושה. והנה אז צריך להתעורר מאוד, כי לא לחינם באה זאת המחשבה אלא להעלותה, ואם לא עכשיו אימתי, ואפשר לא תהיה עוד עת ותור הנערה ההיא לבוא. כי על־פי־רוב המחשבה באה בעניין הדומה לעניין התפילה ההיא, ומשל למה הדבר דומה לבן חביב שלקח אביו איש לנסות את בנו בדבר הלכה. והמנסה מקשה לו קושיות שונות ורוצה להתעותו מדרך הפשוטה אל העקומה. והנה לא היתה כוונת האב להטעות את בנו שיישאר נבוך וטועה, אלא לחידוד מוחין, שיעשה הבן תשובות נגד הקושיות ויתרצן וידרוך בדרך האמת והישר בפסק ההלכה. וזהו רצון האב ושמחתו, כמו שנאמר "חכם בני ושמח לבי" (משלי כז). והנמשל מובן: המנסה הוא היצר־הרע והמחשבה הזרה, ובאמת הם לשם כך שיעלה אותם האדם. על כן, כאשר באה מחשבה זרה, צריך להתעורר מאוד להעלותה בקודש יחד עם אותן מחשבות קדושות ועם הדיבורים שהאדם מדבר.

איש כי יקח את אחותו

אמר:

מחשבות זרות שבאות לאדם באמצע תפילתו הן מסוד השבירה והניצוצות שצריך אדם לברר בכל יום ולתקן אותם ולהעלותם. ואין מחשבה זרה של יום זה דומה למחשבה זרה של מחר. ואיך יתקן מחשבה זרה: אם זה הרהורי נשים, יכוון להעלותם בשורשם שהוא חסד, בסוד "ואיש כי יקח את אחותו חסד הוא".

כאן הבעש"ט וגם כאן?

במעזבוז יש בית־כנסת שהיה מתפלל בו הבעש"ט ז"ל, ופעם אחת בא לשם רבי ברוך נכדו. והיה שם זקן אחד, והביט על רבי ברוך ואמר בתמיהה: "זהו רבי? אני הכרתי את רבי ישראל (רצה לומר, הבעש"ט), זה היה רבי". אמרו לו: "מה ראית ממנו?" סיפר זה המעשה, שהבעש"ט היה עושה בבית־הכנסת הנ"ל תיקון חצות בלילה, והיתה שם חבורה, אך בכל עת שבאו כבר מצאו את הבעש"ט בתפילתו. פעם אחת ביקשו להקדימו ועברו על פני חלונו וראוהו עוסק עדיין בעבודתו, וכשבאו לבית־הכנסת ראוהו גם־כן בבית־הכנסת. אמרו: "מה זה? כאן הבעש"ט וגם כאן הבעש"ט?".

אף זה באותו עניין

זקן אחד מזקני מעזבוז, איש פשוט ונאמן, סיפר, שהיה נוהג לקום בחצות ללכת לבית־המדרש לתיקון חצות, והיתה דרכו עוברת ליד בית הבעש"ט. פעם אחת ראה דרך החלון שמאיר שם נר, וראה שהבעש"ט יושב ולפניו עומדים שני אנשים ומדברים אליו. והלך לבית־המדרש, ובא וראה שהבעש"ט עומד ואומר התיקון. והלך תיכף חזרה להביט היטב דרך החלון, וראה שהוא מדבר עם האנשים, והסתכל היטב וראה ברור שזה הבעש"ט, וכן עשה שלוש פעמים רצופות וראה כי כן הוא. ואמר: "מה זה, כאן הבעש"ט ושם הבעש"ט?".

ק. א. ברתיני

נוף כזה

שביל
להוליכני כמעט
אל עירום פסגה
במשחק אפקי צולל בהתגננות –
היה רגעית או deja vu?
ראדים מן הקרי לפני כן וכיו
על־כל־פנים
בעינים עצומות
מתהוה בן־שניה
נוף –
מן הפוחות מתהדר קצת גוש סלעי
מלפש
ובפאתי קפליו בצבע ירק.
גוש סלעי אל הרוחות הסוערות
גוש סלעי אל קרני השמש
אל מטרות ולעפות
אל נטלי הלילות הכפוריים –
ועם זאת
הוא מונה את שנות הנצח
במאות באלפים במליונים
עד נצח נצחים

הה, הבדידות הזאת –

חזרה

הקורא את שיריו שמכבר
נדון (או זוכה) לכפל תמיהה:
איך היה, מה היה, איך נוצר
כל צרוף של מלים, איך נגזר
כל טור לעצמו עמוד של בנין

ומאידך: מה היתה ראשונתו של הדחף
שהכה בצאו רק כה, כאן מרוה,
פנה לכתף ההוא, דלה מראה מתוך

ורגע נדהם משאלת עצמה:
התוכל לשחזר, לחוות כמות

מוטב שתבוא כבר
לקרוא קריאה ראשונית ולומר:
משהו מכבר

מותה של סבתא בחורף

פרק מתוך „הגולם", רומן

מאת יצחק בן־מרדכי

סבתא מתה בעבי החורף. באותה שנה היה החורף גשום מאוד וקר כל כך עד כי הדוד יומק ורודי שפילמן התמלאו שמחה והצהירו שהנה הנה כמעט לווארשה דמינו ואולי, אפילו, יירד סוף סוף שלג ויכסה את תל־אביב. כמה צמאה נפשם לשלג. בשעות הבוקר והערב היו ערפילים תלויים מעל לבתי העיר ובחדשות ביידיש הודיעו, שירושלים כבר לבנה כולה ושלגים נוספים צפויים בחלקי הארץ השונים. ברבות געגועיהם של שפילמן והדוד יומק לאירופה, הם היו יושבים מול התנור, שותים וודקה ושבים אל הימים הטובים ההם, אל נהרות הקרח, אל היערות האפלים שאותם זכר יומק, ואל הרחובות הלבנים של וארשה שבתוכם, בתוך הלובן הבוהק, היה שפילמן משוטט להנאתו. אך השלגים לא כיסו את תל־אביב ורק גשמים ירדו, מפלים מפלים של מים שזרמו ברחובות כנהרות, ובתוכם היה אבא מפלס את דרכו למאפיה. בלילה היה נועל מגפי גומי שחורים שהגיעו עד ברכיו, לובש מעיל גשם גדול ויוצא אל האפילה, ללא מטריה, צועד בתוך אגמי המים עד לשכונת נווה שלום.

לפני כן, בשעות הערב המאוחרות, בשעה שישה, הסבירה סבתא לאמא באריכות שרק הגולם אינו מושפע מן הקור וסופות הגשם. מה לו קור ומה לו גשם, לחשה סבתא במורא ובתמהון שלא חדלו לקנן בנפשה יום יום ושעה שעה. היה ברור שכל אדם אחר, בשר ודם, שהיה יוצא בלילות בקור ובגשמים הללו – היה נופל למשכב זה מכבר. וזו היתה עוד הוכחה, ברורה כמו השמש החמה שנתן לנו האלוהים, עוד הוכחה לכך שאבא הוא הגולם ואין אחר זולתו ולא תהיה לנו ישועה אלא כשזו תעלה מלפניו של אלוהים הטוב, האוהב, המתוק שלנו. הרי כל אדם אחר היה מת זה מכבר מדלקת הריאות. אך לא הגולם. הגולם אינו מת מגשם ולא מרוח ולא מאש. הגולם אינו מת אלא כשתגיע שעתו. בלחש היתה אמא מהסה את סבתא ומתחננת לפניה שתחדל לבקש את מותו של הגולם. בחורף היו נורות החשמל צהובות כחלמון הביצה וזגוגיות החלון עטו שכבת אד לחה. הדוד יומק היה מביא נפט במיכל פח וממלא את התנור. על שכבת הברזל שם יומק תפוחי אדמה וקליפות תפוזים שהפיצו ריח בשל קטורת. האוויר בחדר היה חם ויבש, שפתי היו יבשות, ומתוך לחשיה של סבתא עלה המוות המסך בריח קטורת התפוזים. אמא התחננה אליה שלא תוסיף לדבר שהרי מלאך המוות כורה אוזן וממתין לזמן הנכון. רק לכך הוא ממתין. מותו האפשרי של הגולם מילא את הבית כמו אסון שהוא גם ישועה גדולה שתבוא עלינו. אם ימות הגולם ניגאל כולנו מיסורינו, מעגונתנו, ממורא הכוחות החזקים מאתנו שרק אסונות הם מביאים לעולם.

אבל בחורף הזה לא מת הגולם – עדיין לא הגולם – אלא סבתא. כששבתי מבית הספר מצאתי את אמא והדוד יומק עומדים ליד מיטתה. חומה עלה ואני מיהרתי להזעיק את הרופא הזקן הדוקטור משיח. הוא דישדש ובא בגשם, בין השלוליות שנקוו באדמת הכורכר שאין בה כביש. מים נטפו ממעילו אל הרצפה. חומה של סבתא עלה לארבעים מעלות, ומן המטבח – שם המתנתי עד שיסיים את הבדיקה – שמעתיו אומר שאולי זריקה תעזור. פניו של הדוד יומק היו חיוורים, כמו השלג שלא בא ולא יבוא, ואבא, ששב מהעבודה ועמד בפתח, שהה בו רגע ארוך. אמא יבבה. אני מיהרתי בגשם לבית המרקחת ברחוב לוינסקי, לקנות בקבוקי פניצלין, כפי שרשם במירשם הדוקטור משיח.

אבא אכל בחטף ושכב לישון. הדוד יומק התהלך בחדרים, ידיו בכיסים, התיישב בכורסה וקם, התיישב וקם. ממיטתה של סבתא עלה החום והציף את הבית. פניה בערו באש, כמו התנור, ובתוכם ברקו עיניה, שחורות כבר מברק המוות. בקול רפה אך צלול היא אמרה לאמא שהוא, המוות, כבר ממתין לה מאחורי הכותל והיא רואה את הצל שהוא מטיל, הצל הארוך והשחור שזוחל לעברה אט אט ועוד מעט הוא יגיע ויגע בשולי המיטה, יטפס ויעלה ויאחז בה בידיו שהם גלידי קרח, שהם הכפור המקפיא כל חי. אמא בכתה ואמרה „לא מאמע לא, את חיה, את תהיי בריאה, את תראי שתהיי בריאה". נעליו של יומק חרקו בצעידתו האינסופית לאורך הפרוזדור הארוך. אבא קם משנתו וישב בחדר הגדול – מול מיטתה של סבתא – ושתה תה אדום. קוביות סוכר היה מכניס לפיו ושואף דרכן את התה הלוהט. עמוד אש עלה מעיניה של סבתא ופגע בו. אך לשווא. כוחה כבר אפס ולא עמד לה עוד כנגד הגולם. הוא הפך והפך בעמודיו של העיתון „לעצטע נייעס", עד שהדבר היה לו לזרא.

חומה של סבתא לא ירד ולפנות ערב הזעקתי שוב את הדוקטור משיח. כעת לא ירד גשם ורק הרוח סער בחוץ, הודף את בתי השכונה, מנסה להשיטם כספינות מפרש. ברוח נישא הדוקטור משיח אלינו ולאחר רגע ארוך של היסוס הוא הוריק לסבתא עוד זריקה. הוא הורה להניח מגבות לחות על מצחה ועל גופה ולדוד יומק אמר בלחש, שאולי יצטרכו לקחתה לבית החולים. כשהלך, בכתה אמא בזרועותיו של הדוד יומק. סבתא אמרה חלושות שרק בבית היא רוצה למות, לא בשום מקום אחר. רק כאן, בבית, היא רוצה לפגוש את מלאך המוות. אמא אמרה „שה מאמע שה" והדמעות נטפו גדולות מעיניה והבהיקו לאור החשמל. אבא אכל ארוחת ערב ושכב לישון.

מול מיטתה של סבתא, מתחת לנברשת הגדולה, ישבתי והכנתי שיעורים. הדוד יומק ישב לצדי ודפדף כלאחר יד בספרי. טבע, אנגלית, מולדת. ניסיתי לפתור טורי חשבון ארוכים אך המספרים התערבלו מול עיני. התנור להט מחום. אד כבד כיסה את החלונות כוילון אטום. האלמנה סטלה נחמיאס נקשה בדלת ונכנסה. כשפשטה את מעילה פרץ מתוכו גופה הגמיש. לילה לילה הייתי אותה בדמיוני, תופס בידי את שפעת שדיה, בא עליה מלפניה ומאחור כמו הדוד יומק שחיבק עתה את כתפיה. שוב החל הגשם לרדת ושמעתי את זרימתו במרזבים. במיטתו שבחדר השני שכב אבא – הגולם – על גבו, שאף בשנתו את האוויר ונשפו בקול. סבתא אמרה „אני שומעת שהוא ישן, סוניה". אמא הנהנה בראשה וסבתא הוסיפה לדבר. „עכשיו מי ישמור עליך, סוניה? ומי ישמור על הילד שלנו. לבד תישארו בעולם, לבד עם הגולם".

וכך, מול סטלה שישבה ליד השולחן ושתתה תה, מתה סבתא. בעיניים פקוחות, כאילו היא נחה. פניה היו רגועים עתה. הדוד יומק ניגש אליה ונגע בידה. אחר כך קרא „מאמע מאמע" ואחר כך אמר לאמא „זהו זה, סוניה". אמא פרצה בבכי והוא בא וחיבק אותה. אבא קם, הלום שינה, ורגע ארוך הוא עמד בחדר, חסר ישע, גולם המום. אט לאט שבה אליו בינתו והוא התעשת. שוב רצתי לדוקטור משיח ודפקתי בדלת ביתו. אמרתי לו שסבתא מתה והוא בא מיד, סילק את כולם מן החדר הגדול ועמד לבדוק את המתה. עמדנו בפרוזדור הצר והמתנו. אני נדחקתי ועמדתי לפני סטלה ובכתפי הרגשתי את מגע שדיה. כשיצא הדוקטור משיח מן החדר נלחצתי אליה עוד ושמעתי את קולו האומר לדוד יומק שזה גורלנו בעולם הזה ובבוא היום נמות כולנו. אמא פרצה שוב בבכי וכמעט התמוטטה ארצה. הדוד יומק אחז אותה בזרועותיו והשכיבה במיטה. הדוקטור משיח טפטף לפיה טיפות הרגעה ואמר שישוב למחרת ושלא נהסס לקרוא לו אם יהיה צורך. אור צהוב דלק בחדר הגדול וכשהצצתי לשם ראיתי שסדין מכסה את פניה של סבתא. באותו הלילה הקדים אבא לצאת למאפיה והקדים לשוב, לקראת הלויה.

בלילה המשיכו הגשמים לרדת אך בבוקר הם נפסקו. מכונית רחבה של החברה קדישא שטה ברחוב ולקחה את סבתא לבית המתים. אנו נסענו לשם במונית ונלוו אלינו סטלה נחמיאס והשכן מגדל זינגר שהיה זריז בכל דבר מצווה. השמים היו בהירים, גבוהים ורחוקים מאוד, והאוויר צונן. במושב האחורי של המונית נצמדתי אל ירכיה המלאות של סטלה וחומן זרם אל גופי. בכל פניה או טלטול התחככתי בה וחשתי כיצד החום ממלא אותי וגופי בוער. מזווית עיני התבוננתי בה. היא ישבה בבגדים שחורים, שאותם לא לבשה מאז שנת האבל על מות בעלה, והתבוננה הישר קדימה, אל המראה שנשקף מן החלון הקדמי. לרגע היה נדמה לי שהיא נענית לי ואף היא נלחצת אלי בסיבובי הכביש. אילו רק יכולתי להקיף בידי את גופה, לפרוץ את בגדיה השחורים ולגעוש עמה במיטתה כסערת ימים.

בבית הקברות המתינו כמניין אנשים. ביניהם רודי שפילמן במעיל גשם אפור, ושני האחים גלנץ הבריונים שלבשו מעילים כהים ומגבעות כהות. אבא יצא מן המונית ועמד לידם, וראיתי שהוא גדול וגבוה מהם – גולם בהדרו – ואם רק ירצה יוכל להכריע את שניהם בבת אחת. אמא יצאה מן המונית, עטופה בצעיפה השחור, ואחריה הדוד יומק שמיהר לחבק את כתפיה. סטלה יצאה מהמונית וממקום מושבי ראיתי את אחוריה המתעגלים ואת קווי התחתונים המסתמנים מבעד לשמלתה השחורה. כשעמדה בחוץ התבוננו בה שני האחים גלנץ בעיניים גדולות. שפילמן ניגש אליה ונשק את ידה אך ניכר היה שאין לבו לחמודותיה. אחר כך הוציא מכיסו קופסת סיגריות אמריקניות והציע סיגריה לכל מי שנמצא סביבו.

האם זה השלב שבו נצטווה הגולם לפעול? בצעדים גדולים צעד אבא לעבר בניין שטוח הסמוך לשער הכניסה. כעבור שעה ארוכה הוא יצא משם, דוחף עגלה קטנה שעליה מונחת הגופה של סבתא. כולם הסתדרו בתהלוכה. קברן שחור, מהוה, פסע בראש בצעדים איטיים, ממלמל מלמולים מיובבים שהם תפילה, ואבא צעד אחריו עם העגלה. מאחוריו הלכו אמא והדוד יומק. השכן מגדל זינגר מיהר אל העגלה ונגע בה, כביכול עוזר לשאת את המתה. אני האטתי את צעדי עד שראיתי את סטלה נחמיאס לצדי. שפילמן השליך את הסיגריה ומעך אותה בעקב נעלו. אמא יבבה. רוח קרה הצליפה בנו וראיתי כיצד עיני האחים גלנץ שקועות בגופה של סטלה, חופרות בה, מחפשות את שערי גן העדן.

סביב הקבר, שהיה כבר חפור ומוכן, היתה מסגרת־עץ. חול צהוב נערם לידה בערימה. האיש בשחור שלף מכיסו כיפת נייר שחורה וכיסה בה את ראשו של הדוד יומק. בעזרת אולר קטן הוא קרע קריעה בחולצתו של יומק ובשמלתה של אמא ואחר כך תקע סידור לידו של יומק, הורה לו היכן התפילה שיש לומר, והכריז „קדיש קדיש". בקול רך אמר יומק את התפילה וראיתי כיצד הוא עדיין כולא את הבכי שבתוכו. לאחר הקדיש קירב אבא את העגלה אל הבור ובמרפקו הדף את הקברן שביקש להוריד את הגופה אל הבור. אבא אחז את סבתא מצד הראש ומגדל זינגר קפץ ואחז ברגליה, ושניהם הניחוה על הארץ. אבא קפץ לתוך הבור וסידר בתחתיתו את הלבנים שעליהם מניחים את המת. בתוך בור הקבר הוא עמד, שקוע בו עד מתניו, ובעזרת מגדל זינגר הכניס את סבתא פנימה. כאן פרץ הדוד יומק בקול בכי. סטלה קרבה אליו אך לא נגעה בו. חשבתי שאם אפרוץ גם אני בבכי היא תבוא אלי ותחבק אותי, תאמץ אותי אל גופה החם, היוקד באש שאין לה מכבה, אש שיכולה להבעיר את העולם כולו.

אבא יצא מן הקבר והוציא את מסגרת העץ ממקומה, כבקי ומנוסה בכגון אלה. איש לא שאל מניין בקיאותו ורק אני ידעתי זאת. קירות הבור התמוטטו ונפלו על סבתא. בתוך הקבר היא נראתה קטנה וזעירה כתינוק. אבא לקח מעדר ובתנועות גדולות ומהירות כיסה את סבתא בעפר עד שיצר מעליה תל קטן. הקברן תקע בו שלט. אחד האחים גלנץ הרים אבן והניח אותה על התל וכך עשו כולם. כשהתכופפה סטלה נחמיאס ראיתי שוב את ירכיה המתעגלים מתחת למתניה הגמישים. אילו יכולתי לבכות הייתי זוכה לרגע של חסד בזרועותיה.

אותה מונית שחורה החזירה אותנו הביתה. בבית ישבו כולם זה מול זה ושתקו. סטלה נחמיאס הכינה תה לכולם ובחוץ החל שוב לרדת הגשם. רודי שפילמן אמר שסבתא צריכה להיות מאושרת על כך שהיא מתה במיטתה ולא במחנות של הנאצים ימח שמם. סטלה התיישבה על הספה ואני באתי וישבתי לצידה. קיוויתי שעוד מישהו יבוא ויישב, ואז אוכל להידחק ולהיצמד אל ירכיה החמות. אך איש לא בא ורק התנור בער באש אדומה. בתוך האש הזאת בערתי גם אני, לאיטי, ובתוך כך התבוננתי בגולם וידעתי היטב שמלאך המוות לא יוכל לו ולא יוכל גם לי, שהרי גם אני גולם, גם אני נצר לשושלת הגלמים הזאת שאין ממנה מנוס.

חמוטל בר־יוסף

הבעיטה

נודע לה כבר שלמושב יש צורה כזאת: כשמלטפים את הפרות יכולים לקבל בעיטה מהגדר, כי זאת גדר שנותנת מכה לכל מי שנוגע בה. לקיבוץ היתה צורה אחרת: אם נכנסת בטעות למיטה של אבשלום בלילה, שמיטתו באותו מקום אבל בחדר השני, תקבלי מכה חזקה בראש מהקיר. המטפלת תגיד שזה היה מתוך חלום, ובאמת אחרי שמקבלים את המכה עובר כמה זמן עד שיודעים אם זה היה באמת או בחלום. עכשיו שולחן מרובע נעמד באמצע החדר ועליו נחה מפה לבנה ומגוהצת וגם היא בתוך שמלה לבנה ומגוהצת וסרטים לבנים ומגוהצים עולים ויורדים לה מאחורי הראש כשהיא הולכת לערוך יפה את השולחן. ארבע צלחות שטוחות וארבע צלחות עמוקות והסכו"ם החדש שקנו אותו בתל־אביב, זה המקום שכמו שמגיעים אליו יורדים מהאוטובוס מקיאים. לכבוד פסח אמא גירדה בסכין את הפסים האפורים שבין האריחים של האמבטיה ורחצה את החלונות בעיתוני „משמר" מהשבוע שעבר עד שהזכוכיות צייצו מתענוג. „לשוויון, לסוציאליזם, לאחוות עמים" כתוב בעיתון למעלה באותיות עם ניקוד וברור שאלה הם הדברים הנפלאים שיהיו שלנו. בעיתון כתובים עוד הרבה דברים, אבל בלי ניקוד. האם אומרת לכי תקראי לאבא לשולחן כמו בכל ערב שהם בריב והוא יושב על הכורסה בפינה המוחשכה של החדר ולא עונה כשמדברים אליו ומחזיק את היד מתחת לחולצה ומרגיש בה תפיחה מלאה כאב כאילו בעטו לו בבטן. כפות הידיים שלו מכוסות עור חלק וחמים והן יודעות לנחם ולשעשע ולנפנף באוויר כדי להלהיב את החברים שבאים להרצאה. האב אוהב לאכול דג מלוח קצוץ עם בצל ולשיר שירים מבדחים של חתונה. תצחיקי אותו, האם אומרת לה באוזן. ואחר כך בטרוניה: אחיך כשהיה בגילך הוא ידע להצחיק אותו. וגם בפיתוי: נו, מה, אם תצחיקי אותו יעבור לו האולקוס. לאם איברים גדולים ורכים ומחפשת היא תמיד איך לעשות טוב בעזרת מה שנמצא קרוב אליה ביותר. כשהיא נפרדת מהבן היא אומרת לו חזק ואמץ.

הבקשה להצחיק את האב מביאה לכלל יאוש, כמו ההכרח לאכול את דייסת התרד הפשרת. תשבי כאן עד שתאכלי את כל התרד, המטפלת אומרת, תשבי עד הערב ואם לא תאכלי תקבלי אותו לארוחת הערב. זה המקל הקר שתקוע בגרון ומגיע עד הבטן כשהאם אומרת תבקשי סליחה ותתני לי נשיקה, סימן שהיא גמרה כבר לכעוס.

השולחן ערוך לסדר פסח מכל ארבעת עבריו, ואת הסדר נערוך השנה באופן עצמאי. למושב יש צורה כזאת: אין חדר אוכל ואין הבאת העומר וכל משפחה עושה את הסדר שלה. כל משפחה גרה לבד ועושה הכל בעצמאות. זה מה שיהיה לנו עוד מעט, כשרק הבריטים יעזבו. אמא לא אומרת כמו אחי הגדול שכל הארץ תהיה קיבוצים כשתהיה לנו מדינה. היא לא מזכירה את הקיבוץ כאילו זה היה גדר שנותנת מכה. יש מלים שלא אומרים. שושנה שההורים שלה באו מהמחנות אוכלת פרוסה עם חמאה שהגיעה בחבילות מאמריקה ואומרת שבקיבוץ אוכלים טריפה. היא אומרת חמאה וקיבוץ כמו טריפה בצורה שאומרים את המלים ביידיש, השפה שבה האב והאם מדברים כשהם בריב. השפתיים של שושנה מבריקות מהחמאה, היא רוצה שאגע בשמלה שלה ובעגילים שלה ומחייכת. תגעי, זה משי אמיתי, זה זהב אמיתי. אני משפשפת יותר מדי חזק את השמלה שלה ואת העגילים שלה למרות שהיא פליטה. בסוף הלכנו מכות בתוך האבק של הרחוב וניצחתי אותה. אמא שלה רק אמרה לי ערב פסח, ערב פסח. הלחיים והעיניים של אמא אדומות יותר מדי. הג'יפ שהביא את המעטפה החומה כבר לא עומד בחצר. אמא לא מבקשת שאצחיק את אבא. עם הנעליים הוא שוכב על הכיסוי הירוק של הספה ואמא לא מעירה לו. הרגליים שלו מקופלות אל הבטן הרועדת, היד מעכבת משהו קשה מתחת לחולצה, שני חלקי הפנים שלו מהודקים זה לזה בין האוזניים. עכשיו מוכרחים להגיד לאבא בוא לשולחן כדי שלא יקרה איזה דבר. עכשיו מוכרחים לנגוע בו שיתעורר ויבוא לערוך את הסדר הראשון שלנו במושב באופן עצמאי. אם נוגעים בו רואים שהלחי שלו דביקה. לפני שהוא פוקח את העיניים בועטות הרגליים שלו עם הנעליים בכל מה שנמצא קרוב אליו ביותר. בועטות בכל החיים. בועטות לה בפנים. אולי זה מתוך חלום. עכשיו נודע לה שלאבא יש גם כן צורה כזאת.

עוזי בהר

[illegible]

בקרים

בקרים שלמים ברחובות, עובר־ארח
חולף על־פני החנויות בנחלת בנימין
ואין לו מראה אחרת מלבד פניו,
שהוא פוגש לרגעים בחלונות הראוה.
קשוב לקולות המסחר ומלאכות הבקר של הרחוב,
קורא שלטים בהליכה ונוטל עמו הלאה
תנועות ידים ופני אנשים שעברו.
יודע את המפלט הקרוב
שבצעד הבא.

לבסוף, בוחר שב במקום הזה: שלחן אחורי בקפה
מצטודד מעט, עסוק מעבר לגבם של היושבים
בזהוי הקל של נשים שיצאו למספקות,
חולפות ליד משאית שהגיעה מנה ופורקת
גלילי־בד על המדרכה
נשקפת בזגוגית החלון, משֻנת, כמין פרדת משא,
כמעט לא נראית בהמולת היומיום.

והוא כבר אומר לעצמו, שכל הרחש ברחוב
הולך ומצטבר ונותר ללא שם,
ושנים של התבוננות לא יועילו.
אתמול, עכשיו, בעוד שבועים –
המקום הוא אותו מקום, אבל אתה
כבר מתחיל לאמר את הזמן בשנים.

ועדין יושב, כאלו הגיע לכאן רק בהסח־הדעת,
בצל הצהרים שמטילים הגגות שממול,
עם שלט ענק שצועק משם „אריסטו שמט".

מאי '87

★

נושא עינים מעל לספר כלשהו,
אני רואה את השתיל החרש בעציץ,
אתי בכפור הקל שבחדר העבודה.

בחוץ דובר הגשם, כמעט אין קול אחר:
מבעדו – כמו פתיל הכרוך בדרך –
המבט צד את קו־האפק השקט שלנו.
שב אני קורא, שטוב מדי כאן מאחוריו.

ודוקא כך: כשהיום מרכב מעקבות לאין־ספור,
הבית ריק בבקר זה ואני לבד,
כאלו הייתי אחרון העוזבים אותו.

הארץ מניחה לי חפש מחלט
להתבודד עם מה שלא אמרת.
שתיקה כמו זכוכית החלון שלפני,

הולכת וצוברת טפות מבחוץ, מתערפלת.
רואה רכון מר של ארועים,
זמן דומה ולא דומה.

ינואר '88

גבריאל מוקד / שתי וריאציות

חלום העתודה

האם היתה לו עדיין עתודה, או האם מומשו כבר כל כוחות־המילואים שלו, והמערך הקידמי היה בעצם כבר המערך האחורי והאחרון? הוא ניסה להיזכר בחלום שחלם פעם על עצמו בתוך עתודה, בשנה עתיקה, בארץ קטנה ושקטה, בראשית שנות־השישים הנידחות: למעשה הוא לא הוטל אף פעם בלבושו האופייני לקרב הקובע, למעשה לא הוטלו אף פעם הוא ולבושו האופייני לקרב הקובע, לא הופעלו בכל ניסוייהם האמיתיים, בכל אפשרויותיהם האמורפיות. הוא הוחזק תמיד בעתודה במקום בטוח, לא מרוחק מדי, שממנו יכול להשקיף מקרוב, שממנו הורשה להשקיף מקרוב, על קווי־החזית המתנועעים בלי הרף, על היערכויות־הסיכויים הנמוגות, על היווצרות סכנות־שינויים ודעיכתן. בהיותו כפי שהוא, בלבושו האופייני, היה מתאים יותר מכל איש אחר לקרב־היערכויות זה, לתנועה צמודה לאורך מסלולי הסיכויים, לידיעה על מערבולת סיכוניהם ולשיכתתה המודעת. הוא לא התיימר. הוא לא התיימר. „מי היה כל כך שליו לסכנות, אדיש לסיכויים, מחוסן מפגיעה". אבל הוא הוחזק תמיד בעתודה בבסיס־השילוח המוגן, בין שאר קיני־השילוח, מעבר לרכס ההרים, מעל מישור קרבות־ההיערכות הקטלניים. טעות היתה לחשוב, שהמפציר במפקדה הממונה עליו לשלוח אותו לקרב ולהפקיעו מתנוחתו. העתודה היתה קו־ההגנה האחרון, כוח־ההגנה האחרון, שאסור היה לסכנו. מי שנימנה עימה התחייב מראש להימנעויות שונות, לוויתורים אחרים, למיגבלות מסוג מופרך לגמרי. ההימנעויות, הוויתורים והמיגבלות היו הכרחיים משום ההכנות לרגע המכה הסופית, להדף המהלומה שאין אחריה. כל העתודה היתה דרוכה מעת הקמתה לרגע המהלומה הסופית, להנחתת המכה שאין אחריה. היא היתה שבירת העיתוי הגדול. אסור היה לבוזבזה למכות־אש קצובות וקצרות, להתקפות מישניות מאגפים, לניסיונות־הבקעה צדדיים, להתמודדויות חזיתיות מוקדמות מדי. העתודה הגדולה נמה חולמת, קפואה בנחתה, מעבר לרכס ההרים, מוכנה בכל עת להנחתת מכה סופית שאין אחריה.

ככל שהוחרפו וגדלו ממדי התבוסה, כן גברה חשיבות העתודה וסיכוייה. הרי החשש שהיא לא תופעל אף פעם צמח בד בבד עם התלות הגוברת בה ובאפשרויותיה. התפוררות קווי־החזית במישור־ההיערכויות האפור והקטלני נראתה, אולי, מבחינת מיפקדת העתודה רק כהבשרה מכוונת או בלתי־מכוונת להפעלתה, תפאורה להפעלת הנשק העיקרי לאחר שכל כלי־הנשק המסורתיים הכזיבו, לאחר כישלון כל דרכי התיכנון המסורתיות.

האיש בחולצת נסוס הוחזק בעתודה, הרחק משואת התבוסה, הרחק מקווי־החזית הפרוצים והמשחירים בחלליהם הריקים. מוזר איך הוא, שכל לבושו צמח לאור התבוסה ואפשרויותיה, הוחזק עתה הרחק מהשואה וממוראותיה, איך הוטל עליו לשמש בעתודה. מישור החזית והתבוסה היה רק צל בבואה, הד שמועות, כאן, בקן־השילוח המוגן, מעבר לרכס ההרים. רק העתודה הקפואה במנוחתה היתה ממשות מוכחת, מעבר לדימויי הניצחון והתבוסה. אך גם קיום העתודה בשלמות, כממשות כוללת, היה דימוי מופרך וחיוור כאן במיקלטו ההרמטי, במבצרה הסגור של הנסיגה הסופית, של האפשרות האחרונה. הוא הוחזק בעתודה, הרחק משואת התבוסה, הרחק מקדמי החזית המתנועעים בלי הרף, הרחק מהיערכויות־הסיכויים הנמוגות, מעבר להיווצרות סכנות־שינויים ודעיכתן. אגדת העתודה, החזקתו הקבועה כעתודה, שיקבעו גם אותו בקיומו בין דימוי לדימוי, בין אפשרות לאפשרות, שקוע בשנתו, בין הביצות הטרופיות מעבר לרכס ההרים.

מחלוקת בין הפיקודים

לבעייה של קיום העתודה נוסף, כמובן, הפיצול בין הכוחות השונים בצמרת הפיקוד העליון שלו. הרי תבניות דינמיות עקרוניות של הוויה ופעולה הקילו תתחן התגבשויות מוחשיות לרוב, ולא היה כלל צורך לראותן כמשלים עם נמשלים ברורים. כך נראה, למשל, ענין הפיקודים ברישום עתיק שנרשם בשנה שקטה ונידחת: המחלוקת בין הפיקודים השונים של הצבא, בין המטות האוויריים ועוצבות השריון, תככי הקצינים הבכירים, שכל אחד מהם שמר על השני בעיניים קרות ומצומצמות מרוב זהירות וחשד, מנעו יכולת התקפה כלפי חוץ או תכנון מיבצעי אמיתי, הסתערות קובעת שאין אחריה בין חושך לחושך. הקושי לא נבע, במובנו העמוק יותר של קושי, מפיצול בין הפיקודים. אפילו גיסות־השריון שלו לבדם יכלו לדהור בלי קפנדריות על פני כל מישורי ארץ האויב ולבתר אותה לגזרים, לחתוך אותה לפי קווים מסומנים מראש כחתוך סכין בחמאה, פריסת רכות מתפרדת. כמעט כל אחד משנים־עשר מחנות חיל־הרגלים שלו יכול לבצע לבדו את רוב משימות הקרב. קיימת סברה, שגם הכוחות המתרגלים, המרוכזים סביב בית־הספר המרכזי ללימודי מטה, היו מסוגלים, בלי שום תוספת־כוח מהפיקודים והמחנות, להנחית מהלומה מוחצת על כל תוקפן. חיל האוויר היה חזק ומאיים מתמיד, וכמעט כל אוניה או צוללת־טילים בצי יכלה עדיין להשמיד מחוזות שלמים.

מדוע, איפוא, אבדו לו מחוזות שלמים, דרכי־המלך של תחבורתו היו פרוצות ותחנות בסכנה מפני להקות שודדים ומעצמות חשובות דנו כבר בגלוי על חלוקת ירושתו? אין זאת אלא שאובדן הישועה נבע ממתיחות קשה משאת בין הפלגים השונים בצבא, שהפחיתה לא רק מיכולתם המשולבת לפתוח במבצע שיחרור כולל, אלא גם שיתקה וריתקה לחלוטין את כוחו הנפרד של כל אחד מהם. מחשבות כבדות כעופרת על קשר קצינים זוטרים בבית־הספר המרכזי של לימודי־מטה נטלו ממפקדת חיל־האויר את שרידי כושרה הקרבי כלפי חוץ. מטוסי סילון, שיכלו להיות מופעלים כלפי חוץ ולהצמית כל ריכוז עוין, חגו בעצבנות מעל גגות עיר־הבירה בלי תכלית ברורה ומושגת. גנרל בעל ששת הכוכבים, החייב, למעשה, להחליט ולבחור בין שש תוכניות אלטרנאטיביות של פלישה לארץ האויב, ישב עם אקדח שלוף מאחורי שולחן־הכתיבה שלו ובחן בעצבנות, מבעד לדלת הפתוחה, את מעמקיו המסתוריים של מסדרון במרכז המטה. לא היה לו כמעט ספק, שבעצם הרגע הזה מטפסים הקושרים במדרגות, או אולי אחד מהם נתלה גם על הכבל, מתחת לחלון מאחורי גבו. הפיקוד האווירי האחד־עשר ניהל דיון מוזר בכתב עם ראשי חיל־השריון, המסוכסכים ביניהם למרבה המבוכה, על סמכויות מסויימות לגבי עוצבת טנקים, שחנתה בשטח. האם כפיפה העוצבה בתרגיל המשותף למפקדה אזורית או רק מושאלת לה, זו היתה שאלה המסוגלת להרוס את גורל התנועה האנטי־מהפכנית של הצי במחוז העורף הסמוך. אבל כפיפות ארצית של עוצבות שריון לפיקודים מקומיים יכלה להפר לחלוטין שיווי־משקל עדין, שהתהווה לאיטו, ועוד לא יוצב לגמרי, בין המטה המשולב של חיל־האוויר וחיל־הטילים ובין דיוויזיות מיוחדות של המשטרה החשאית, שיווי משקל, שנשען בלאו־הכי רק על רצון הדדי טוב של שני המפקדים, ולא על השאיפה הממשית לשלטון ותוקף־הברזל האידישים שלה. אבל באסיפת הקצינים הבכירים של כל פיקודי חי"ר וחרמ"ש, שהתנהלה בלי הפוגה כבר ארבעים שעות בבניין הגדול הקודר של שלישות מתה שלוש מאות ואחד־עשר, הוחלט מזמן על טיהור מקיף, שאין מנוס ממנו, העתיד לסלק מהצבא באורח סופי ובלתי־נמנע את ההשפעה האזורית ואת שרידיה המזיקים. הדיווחים מהאסיפה, שהגיעו בלי הרף בקווים טלפוניים סמויים לכעשרים מרכזי כוח צבאי ומשטרתי ברחבי המדינה, גרמו מייד להזזות מקבילות ועצבניות של מאות אלפי חיילים על פני לוח אישקוקי מסובך, שנהרות, גשרים ותחנות שידור, ערים, תחנות כוח ומאגרים תת־קרקעיים של נשק לא־קונבנציונאלי מילאו בו את תפקיד המישבצות השחורות והלבנות. מובן, שנוסף לתמרונים פשוטים אלה בין מרכזי כוח ופיקודים, חצתה את כולם לעומק רשת קונספיראציה אחרת.

הכוחות הפוליטיים והאזרחיים לא ויתרו על השפעתם מול השתלטות העוצמה הקרה של הצבא, אלא העבירו את עיקר פעולתם לתוך שורות הצבא גופו וגייסו לעצמם את אהדת הקצינים והטוראים בתעמולה חשאית ומתמרת. לא מעטים מהאנשים הקובעים בכל אחד מהחילות נקרעו בין נאמנותם לחיל ובין תמיכתם בזרם אזרחי, שנתרכז ברובו דווקא בחיל־הים. בתנאים אלה, שעה שכל עירנות הצבא ומעייניו התרכזו בפנים הארץ, קשה היה להקציב אפילו את מאית הכוח להדיפת התקפות האויבים בשולי המדינה. אם, למשל, ניסה המחנה העשירי להטיל את משימת ההדיפה בצפון על המחנה השני, נראה הדבר רק כמזימה מחושבת לבודד את אגפי המחנה השלישי ולחשוף אותו להשתלטות עוצבת־השריון המתמרדת, שנעה לאיטה לאורך הכביש המרכזי מהמזרח. הפניות הפאטריוטיות הסתירו לעיתים תכופות יותר ויותר תכנון פנימי מחושב ואי־אמונה גוברת בסכנתם הממשית של האויבים מעבר לגבול. לעיתים לא נראו מחנות האויב מעבר לגבול אלא כפיונים, המופעלים על־ידי רצונם של המפקדים מבפנים, השלכות וצלליות מועילות של הרצון לשלטון. במצב זה מה יכלה לעשות מפקדת התיאום בין מרכזי המטות המאוחדים ובין הממשלה האזרחית הרשמית? רק הפעולות הנחוצות ביותר לשם מניעת שואה צבאית מחולטת והתמוטטות סופית של החזית אופשרו על־ידי הסכמה אילמת של ראשי הפיקודים. בשיגרה המשרדית האפורה של מפקדת־התיאום העליונה בלטו כאיי בידור ונחמה רק משחקי ברידג' ארוכים ושקשוק קוביות־קרח בכוסות ויסקי סקוטי, ניתוחי־שחמט מסובכים של רבי־אמנים וטיולים אנה ואנה על־פני שטיחים רכים ועמוקים לאורך מדפי עץ־אלון של הספריות הגדולות, הכוללות כמעט את כל החומר האיסטרטגי הנחוץ. רק עיסוקים צדדיים אלה יכלו לאפשר קיום תדמית חיצונית של מפקדה. תוך הזזות כלים על לוח השחמט והטלת־קלף מחושבת מעל השולחן הירוק נתקבלו בשלווה גם הבשורות החמורות ביותר מהחזית. רק פרצות עמוקות ומחדירות תחושת שואה הניעו את השירותים המאוחדים לפעולה והוציאום סוף־סוף מתרדמתם הסרת־היכולת. היד המטילה קלף והמזיזה צריח על הלוח ריכזה אז בקלות נשכחת גורי־נייר השמידה ומחצה ממרחק בטוח את ראש צבאות האויב, פרעות תפארתו. אויב נבון לא היה מתפרץ, איפוא, פרצות עמוקות ומחדירות תחושת שואה, אלא רק נוגס במערך שלו נגיסות קלות ובלתי־מכאיבות במידת האפשר, אוכל לאט ובזהירות כל חלקה טובה, מפורר קווי תחבורה ומציף שטחים בחולות כמעט תת־קרקעי. הוא אף פעם לא היה מסוכן יותר מאשר בשעת חולשתו הגלויה. אז, ורק אז, גברה במפקדת־התיאום העליונה ידם של היסודות הקיצוניים באמת, שלפי שעה חזרו רק בקדרות עקשנית על עקרונות ה־CREDO הקטלני שלהם.

מפלגת הרפורמה, שתבעה כבר מזמן להבריא את עניני ההתקפה ולהפנות את יכולתו החוצה, במקום שתתגונן ותשקע בבירורים פנימיים בלתי־פוסקים, שלא היה בהם ממילא מוקדם או מאוחר, נחצתה, איפוא, על פי עצם טבע הדברים, לשני מחנות: אלה שתבעו לעורר את האויב לפרצות עמוקות ומחדירות תחושת שואה ואלה שהאמינו עדיין בשאיפותן לאיחוד הפיקודים. כל אחד מהמחנות היריבים נאבק הן על תמיכת הרוב המהסס במפקדה, שהעדיף את שגרת־העידון הרגילה, הן על תמיכת הפיקודים השונים. אוהדי איחוד הפיקודים הצליחו, למשל, להעביר לצידם את כוחות רוב הפיקודים הצפוניים ויחידות מסויימות מחיל המשטרה החשאית והציבו אותם מזרחה נגד חיל הנחיתה של הצי ועוצבות־שריון אחרות, שנטו לדעת מחייבי ההתנגשות עם האויב לאחר שיפתה להתקיף. תנועות־צבא אחרונות אלו הוסיפו עוד, כמובן, על המבוכה וההתרוצצות בעקבות המאבק הרגיל בין המחנות.

עובדיה אגסי, קריעת „ים־סוף"

(שתי הווריאציות נכתבו בשנות השישים המוקדמות והן מובאות לראשונה בנוסח מעודכן.)

מרים דרור

בשעת־כלות

מה שהיה לא יובן
ומה שיובן לא יהיה עוד,
אלא אם כן תורגש אתי
איך הפרידה נשלפת לאט
מנרתיקי הצבעים
החבויים.

מי שמאזין לקולות הדקים
האלה, המספרים עצמם
ברמזים,
יודע עד מה הגעגועים
אינם בני־חלוף.

את הצלילים האלה הייתי
מלטפת, בשעת־כלות
שאין לה מלים;
רכים יותר ממגע הרוח,
ענגים ממגע הפרחים.

הנפקחים לאטם אל השקט
של בטחון יודע דרכו

בשעת־כלות הייתי נהשקת
בגעגועי בטן
אל פרחו.

געגועיו של איש־מדע

סיפור מאת סביון ליברכט

משעה שנתקבל אצלי מברקו לפני יומיים, טורפות אותי מחשבות: תמונות ודמויות קמות בתוכי לתחיה. וכל הזמן התימהון טורד: על מה בחר לבוא לבקרני אחרי עשרים שנה. שעה ארוכה לאחר שנמסר לידי המברק ישבתי ללא ניע על הספסל שבחצר המשרד המשמש גם סניף דואר, וחשד הזה מכרסם: האם בא לתבוע ממני דבר? האם את חלקו בירושת אשתי המנוחה לאה, בא לדרוש? האם נדבק מאמו בשגעון ירושת היהלומים? – ובשני הלילות שעברו מאז, חלפו מראות לפני, מניסים אלו את אלו, ולא הניחו לי להרדם. ועמם, למרות רצוני, חלחל טעם החום שהיה שמור בלבי עבורו בימים הרחוקים ההם.

אמש נזכרתי איך, שבוע לפני שנתקבל מכתבו, ראיתי לפתע את המימוזה פורחת ליד גדר הרפת הישנה. שנים אחדות לקתה המימוזה בפגעים ואני לא שלחתי איש לטפל בה. כבר חשבתי ששורשיה נצמתו כולם בתוך האדמה המתפוררת מיובש. עד שראיתיה ונדהמתי: הקרקפות עטרו תפוחות ומרהיבות, כמתגרות, שולחות אל ריח הבושם הנודע מתוך כדורי המוך הצהובים, והעלים המנוצים והדקים שלופים סביבם. נשענתי על כלונס הגדר ומתוך תמהון ושמחה צחקתי. ברגע ההוא חשבתי על אחייני בהיותו ילד, איך התפעם מן המימוזות הפורחות וחקר אותן ופירק את הקרקפות לבדוק מניין יוצאים אניצי הכותרת, ואיך הגישה אותו המימוזה והדליקה את עיניו והוא שכב בערסל, עיניו חבושות, בוכה מכאבים וממפח נפש, ואני ישבתי לידו, מתייסר באין־אונים, מתאמץ לרתקו בסיפורי המיתולוגיה היוונית.

לפני שנים רבות היה הדבר. עכשיו אני בתחנת האוטובוס שבכיכר הכפר, ממתין לבואו, עייף מליל עירות, עוצר בכוח את הגעש בקרבי. בפעם השלישית אני הולך בעקבות הצל, מגרר את כסא העץ המתקפל הלוך ורחוק מן הכביש. יחזקאל, בעל הצרכניה השכנה לתחנה, דוחק ראשו מעל הדלפק החיצוני של הצרכניה.

„אז מה אמרתי לך, זרובבל? לא אמרתי שהוא התכוון שעה עשר יוצא מחיפה ולא שעה עשר מגיע הנה?"

„צדקת", אני משיב ביובשה, מייצב כסאי במקום החדש. לפנים, בהיותי יושב־ראש ועדת התרבות והוא הגזבר, היינו, יחזקאל ואני, מנהלים מלחמות חריפות על כל ענין שנקרה בדרכנו: תקציב חגיגת יום העצמאות, קניית אקורדיון חדש, החלפת המסך במועדון. אך כל אלו היו תואנות שביקשנו שנינו מיום שמצאתיו מסתובב תחת חלוני וחשדתי שביקש לחפש דברים אל לב אשתי.

לאחר זמן, משהסתיימו הקרבות הגדולים, המשכנו עוד שנים, מעשה של הרגל, ללבות אש קטנה: אחרי מחלוקת אני מצטט משפט משל הנביא יחזקאל: „הלא מחזה שוא חזיתם ומקסם כזב אמרתם", מוסיף לידו ציור מרושל המזכיר בגדודיתו החדה את יחזקאל בן ריבי ומדפיס בשער העלון „גופי העמק" שאותו אני עורך. הוא, מצידו, אינו מחמיץ הזדמנות לדבר בגנותי, מספר על מורים צעירים שאני מכשיל בזדון. מפיץ שמועות על נער מכפר אברהם, צעיר הרואה עצמו משורר ואני מעודדו, גוזלו בערמה מבית אביו.

היום כבר שנינו קטני כוחות. בבית העלמין, קבר אשתי שכן עם קבר בתו. את שיחי ההדס שביניהם אנחנו משקים יחד. גם המשפט „אז מה אמרתי לך, לא אמרתי לך..." יוצא מפיו מפייס, חסר את הדעם שהיה בו לפנים, ויותר משיש בו הקנטה, אני שומע מפיו משאלה לקשור אתי שיחה. מי שמאריך ימים, לבו נעשה מר מאוד או רך מאוד. את שנינו הימים הרבים ריככו.

עכשיו כבר מחצית השעה אנחנו מצויים זה בטווח עינו של זה. אני נודד אחר צל התחנה השוממה; הוא בפתח הצרכניה.

„העיקר שיגיע", הוא אומר ואני מהנהן. הוא נעלם לרגע ומיד יוצא אלי, מעמיד לידי כסא־עץ מתקפל. „רוצה מנטה?" הוא מושיט סוכריות פנינית בתוך קופסת פח זעירה, נרכן להיטיב לראות כמה סוכריות אני דולה באצבעותי ואומר: „כמה זמן הוא חושב להיות פה?"

„הוא לא כתב".

„כי היום הוא כבר צריך להישאר אצלך אם הוא רוצה לחזור בישיר. מחר הישיר עובר כאן בשמונה ועשרים. אבל אם הוא ממהר, אז יש לו את המאסף אחרי הצהרים בכביש הראשי".

כאילו איני יודע את סדרי הישיר והמאסף. כבר עידנים לא שונו מועדיהם. כל רצונו להחליף מלים, אני מסביר לעצמי ללא כעס, מרסן את החשש, אומר בלבי: אם יטיח את המלה „יורד" – אקום ואסתלק. אחכה מעבר לכביש עד בוא האוטובוס.

„אז מה הוא חושב לעשות פה?"

„אני לא חושב שהוא בא לעשות כאן משהו. הוא בא לבקר". גם אני, אני מבחין, משפטי בנויים להכיל איבה, אך יוצאים ממני ריקים.

„לבקר", הוא מגחך ניכחו. „מה יש לו פה לראות אחרי כל המקומות האלו וההוליווד־לארץ?" הוא מביט הצידה, מוסיף בנשימה אחת: „קראתי עליו בעתון". הדרת חשיבות בקולו פתאום.

הנאה גואה בי, מפוגגת את השדנות. הדרת הכבוד שבקולו לא נעלמת ממני.

„נעשה איש חשוב", הוא מניף ידו גבוה, לצייר את המלה.

„כן".

„משהו בינלאומי. משהו מהעולם הגדול".

„ממש ככה", אני נהנה לגלות את בקיאותו. מעולם לפני כן לא ברך אותי, כאשר עשו אחרים.

הוא עוצר לרגע, מצמצם עיניו בהשדנות. „אני לא מדבר על המשורר הזה מכפר־אברהם. אני מדבר על הבן של אחות של לאה".

„על אחייני גם אני מדבר".

„הוא משהו באוניברסיטה, כן?"

„איש־מדע".

לפתע הוא פורץ בצחוק, מטיח כפו על ברכו. אני מצליף בו מבט שוטם, אין לכלות את האיבה, רק להרדימה. „ולחשוב שהוא הסתובב לנו בין הרגלים איזה כמה שנים כל קיץ. ג'ינג'י קטן כזה. הוא היה בא כל קיץ, לא?"

אני נרגע: אין בדעתו כלל לנזוף על ירידת אחייני מן הארץ. „יותר מעשר שנים, כל קיץ".

„ילד שקט – עכברון", הוא צוחק. „מי היה חושב שיושב שם ראש כזה, משהו בינלאומי כזה. מוח של מיניסטר".

אני מתרווח על הכסא החורק, מציין לעצמי כי המלה „עכברון" אין בה קינטור, רק חיבה וקו של פליאה. גאווה ממלאה אותי.

„גר באמריקה?"

„בניו־יורק ובאלסקה. עושה מחקרים".

„נו, אז תהיה לך שמחה".

איני משיב. לא אספר ליחזקאל על הזרון הכובש בי נגד אחייני, מתקומם כאשר צומחת בי גאווה, וזעק אליו מתוכי: „יורד, יורד – זה מה שאתה. איך ללא היסוס הנחת את הארץ הזאת ואת מצוקותיה והלכת לחפש את תהילתך באמריקה". ראשי צועק נגדו אך לבי שומר לו אהבה וכוח סליחתה גדול. ועם זאת, אני מתיירא מן הפגישה. מיום שהשלים את שירותו הצבאי ונסע ללמוד באמריקה – כבר יותר מעשרים שנה, שוב אני מחשב בהשתוממות – לא ראיתיו. ליום הולדתי השבעים וחמישה שלח לי איגרת ברכה, מאותם כרטיסים אמריקניים שיש בם ברכה מודפסת מן המוכן לכל אירוע, והתפלאתי על שטוח.

על כל אחד מן הפרסים שקיבל, שעל רובם נודע לי מפי אמו ועל אחד מן העתון, שלחתי לו מכתב ברכה. עכשיו עלי להודות: איני מכירו. הילד שגר בביתי כבר אינו קיים. האיש – אני מחשב, כבן ארבעים. איני יכול לעצור בי את המחשבה: שבע שנים מבוגר ממנו כבר הייתי אב שכול. מה אומר לו כאשר יגיע? על מה נדבר אחר כך? מה רצונו ממני?

„איך שהוא היה רץ פה כמו עכברון", שעשוע והשתאות בקולו של יחזקאל. „כל הזמן לספריה ובחזרה – לספריה ובחזרה. מתי שראית אותו, הוא היה עם ספר ביד. כאילו שלא היו מספיק ספרים אצלך בבית. ואיך שהוא היה מחזיק את הדבר המסכן הזה כאילו שיש לספר כוונות לברוח".

בן עשר היה אחייני כאשר נתייתם מאביו, ואמו, אחות אשתי, דאוגה מחיוורונו וקומתו הנמוכה, שלחה אלינו מכתב הססני וביקשה שנקבלו לביתנו למשך שישה שבועות בחופשת הקיץ. אשתי המנוחה לאה, כמו נעורה לחיים למקרא המכתב. אך אני, חימה ישנה קמה בי על אחותה אשר מאז פגישתנו הראשונה רואה בי הולך בטל, חוזה חזיונות. כעסתי על שאינה רואה אותי ראוי למנוחה ומבקשת להטרידני בהשגחת בנה בימי חופשתי. לאחר מריבה שאינה ממנהגנו, החלטנו, לאה ואני, להזמין את הילד למשך שבועיים.

„ואם הוא יתחיל לרוץ ולהרעיש לי כאן, זה לא יהיה יותר משבוע!", קראתי אחריה בצאתה לשלוח את מכתב התשובה.

אותו קיץ שהה עמנו, על פי בקשתי המיוחדת, ששה שבועות. ובשנים שלאחר מכן, שנה אחר שנה, היה מגיע בשבוע השני של חופשת הקיץ ושוהה עמנו עד ראשית השבוע האחרון. חייה של לאה, שמיד לאחר נפילת בננו אורי עטו גופה גרורות ממאירות, הוארכו בשל חודשי החסד ההם. מספר שבועות בשנה היה ביתנו שב לתחיה וקולות צחוק והמיית חיים נשמעו בו שוב. ואני, שחששתי מילד רעשני וטורדן, מצאתי עצמי מפריעו מקריאתו, מזמין אותו לטייל בשבילי הכפר הנידחים, לקטוף צברים מן המשוכות הקוצניות הגבוהות שבגבול השדות, משנן באוזניו את שמות העצים והשיחים שפגשנו בדרך, מלמד אותו לשחק שחמט, מעיר אותו בלילות לראות את שביל החלב, לשמוע את הצרצר הענק שהשתכן מאחורי המלונה הישנה.

מיד אחרי חופשת הפסח נהגתי להתחיל להכין עבורו את החדר של אורי, כבר אז אחזה חרדה שמא תחדל אמו לשלחו אלינו, יודע שכבר גדל ואין חשש להשאירו לבד בבית, מתפלל שלא תרצע לו עבודה כלשהי לימי הקיץ, מתכנן איך אמצא לו מלאכה תמורת שכר אצל אחד משכני.

עד שסיים את בית־ספר היסודי, הייתי אני מעשיר אותו באגדות, משלים, סיפורי חייהם של אנשי שם. בערך בגיל שעבר לבית־הספר התיכון הפך להיות לי בן־שיח מרתק, סיפר על ספרים שקרא, הרצאות ששמע. במזוודתו היה מביא ספרים ויחד היינו פותרים בעיות בגיאומטריה, קוראים על שדות מגנטיים, חורים שחורים, מפענחים מאמרים מדעיים. רגלינו נושאות אותנו דרך שבילים חוצים שדות תירס ומטעי אפרסקים ואגסים עד בתי הכפר השכן, היינו מדברים בתופעות שהציתו את דמיוננו: משולש ברמודה, טלפטיה, היפנוזה, חיי הנפש של אברהם אבינו, של הנביאים.

בבת אחת נגזל ממני הדבר. ועד שלא נגזל, לא ידעתי כמה מאושר הייתי. בקיץ האחרון לשהותו אצלנו קם והסתלק בתופזה, טוען למיחושי ראש. במפורש ביקש ממני שלא ללוותו אל תחנת האוטובוס ואף על שסירבתי. בראש מושפל טיפס אל מושבו, פוטר אותי בניפנוף־יד־אחת [illegible]

ספר אחד על פראפסיכולוגיה השאיר מתחת לכריתו ואני שבתי וקראתי בו כמתאבל הממאן להינחם. ואחר התגייס. פעם אחת בא לבקרני לבוש מדים, מאיץ בי פירפור לב נורא בזכרי את אורי בני. ואחר נדד אל מעבר לים, מניח אחריו קרע שאין לו תיקון, כאשר הניח אורי. אך לא כאשר קרה לי עם בני, היתה כאן תמיהה מציקה –

וקולו של יחזקאל הבקיע: „זרובבל! אני שומע את האוטובוס!"

★ ★ ★

עוד לפני שנעצר האוטובוס ראיתי אותו מבעד לחלונות: איש הסון לבוש מקטורן בהיר וכובע על ראשו, כתתפושת – ולבי עמד. כאילו ציפיתי לילד הקל המדלג מעל מדרגות האוטובוס, מפיל את המזוודה הקטנה ורץ לקראתי בזרועות מושטות. וכאן איש זר בבגדים זרים, מחפש אותי בעיניו, ואני, חלק ממני מבקש להפוך לו גבי ולנוס על נפשי. הוא ירד בצעד מדוד, האהיל על עיניו ושלח ידו השניה לכיס מקטורנו.

„דוד זרובבל", הניח את מזוודתו לרגליו והושיט לי שתי ידיו. איני זוכר ששלחתי לו ידי ואיני מבין איך לפתע אנו חבוקים, ראשי נוגע בצוארו. אני נבוך, מן המגע. שנים שלא חיבקוני כך. אני ממהר להינתק ממנו. ותוך כך אני חש אנחת רווחה צומחת מתוכי: מדבר עברית כבן המקום. אני מרשה לעצמי לגחך: בדרכי לתחנת האוטובוס נטרדתי לפתע איך אדבר עמו אם נשתכחה מפיו העברית. טוב היגוי העברית שבפיו וקולו עמוק ועשיר. אני זוכר איך, כאשר החליפו חבריו את קולותיהם, היה עדיין קולו דק וגבוה כשל ילדה, ואמו היתה מתייסרת על כך ומתרוצצת בין הרופאים לבקש עצה. הקול החדש מפתיעני. לרגע אני מוצא עצמי מציץ לתוך עיניו, לוודא כי הוא האיש. שניה אחת לפני ששלף את משקפי־השמש שלו וחבשם, אני רואה: עיני החלודה ההזויות משהו, כאילו כרגע התעורר משנתו. בימים ההם, כאשר רץ לחבקני, היה נושא עיניו אל ראשי הברושים שמאחורי התחנה, כמנסה לשער. כמה צימחו מאז ראם לאחרונה. גם עכשיו עיניו באמירי הברושים ופניו מכווצים מפני השמש.

„היתה לך נסיעה טובה?", קולי חד. כבר שנים איני מאמץ קולי בדברי עם אנשים.

„קצת חם", הוא מחייך ונע בתוך המקטורן. נימת התלונה שאני מדמה לשמוע מעוררת בי רוגז קל.

„העינים שלי כבר לא רגילים לאור הזה". רוגזי מתגבר. אזני שומעות את השגיאה הגסה אך אני עוצר את פי מלתקן. אני מבחין בכף היד הקמוטה שהוא נושא להצל על פניו ועצב פתאום מכה בי ואינו משכך את הרגזון: כאילו בו ברגע, לנגד עיני, הפך הילד לאיש זקן.

„הכל בסדר?", הוא מציץ בי. ידי האחת עדיין לכודה בתוך כפו.

„כן", אני נחפז לקרוא בקול, מציין לעצמי: רגישותו כשהיתה, עדיין מבחין בתנודות הסמויות. אני מוסיף: „כל כך הרבה שנים".

„עשרים ואחד שנים".

לרגע אחד אנחנו עומדים זה מול זה, מזוודה חומה ונאה, מהודקת באבזמים לבנים, על האדמה לרגלינו. הנה המבוכה שחרדתי מפניה. מה אדבר עם האיש הזר?

„והנסיעה, אתה אומר, היתה בסדר?"

„כן, בסדר גמור. אני בכוונה לא השכרתי אוטו. אני קצת מפחד לנהוג כאן", הוא עדיין מחייך, „אבל בעיקר אני רציתי לעשות את הדרך באוטובוס כמו שהייתי עושה אז".

„וככה זה היה?", סקרנות אמת בקולי.

„לא". עיניו שבות אל הברושים. „רק במעבדה אפשר לחזור על ניסוי יותר מפעם אחת". לפתע הוא מביט בי בחקרנות: „משהו לא בסדר?"

„מאוד השתנית", נפלט מגרוני.

„אתה אותו דבר", הוא משיב מיד, אינו מביט בי, ידו על כתפי.

לבי נצבט. משהו בנימת קולו כמבוגר המדבר אל ילד. לאחרונה אני מכוון אל הצליל הזה בקולות אנשים. אתמול שמעתיו מפי אחות המרפאה כאשר הסבירה לי לאט ובבהירות איך לטפל בפריחה שצמחה כבת־אחת על שני מרפקי. לפתע אני מבחין בפניו של יחזקאל המציץ אלינו מחלון הצרכניה.

עייפות גדולה נופלת עלי. מן ההתכעסות וההתרגשות, אני מסביר לעצמי, כמרגיע. האיש שמראה תייר לו ואני פונים בדרך הראשית לכיוון ביתי. מזוודתו נוגעת פעם ברגלו, פעם ברגלי. הוא מביט בי בסקרנות, בחדווה שקטה. אני כובש מבטי בדרך שלפנינו.

„לא הייתי בטוח אם יש מדרכה על יד התחנה וכל הדרך ניסיתי להיזכר", החיוך לא מש ממנו, „שברתי לי את הראש".

אני מתקומם נגדו בקלות, משלהב עצמי נגדו, מדכא את חלק לבי היוצא אליו ואל מאור פניו: רק הגיע וכבר הוא מתנשא.

„אני כל כך שמח שאין מדרכה, שהכל נשאר כמו שהיה. פחדתי שאני אגיע ובכלל לא אכיר את המקום, שיהיו בניינים גבוהים, רחובות, חנויות".

לא כיוון לפגוע כלל, אך איני מתרצה בקלות. חמתי נוחה לעלות, קשה להירגע. אני מביט בתוכחה בנעלי המוקאסין הכחולות שלו, הטובעות בתוך עפר הדרך.

„אתם כבר עשיתם שלום?"

„מי?"

„אתה ויחזקאל".

„זכרת את יחזקאל?", אני עוצר, חש איך גבותי מעצמן מתרוממות.

„מהאוטובוס ראיתי אתכם יושבים ביחד ואחר כך הוא נכנס לחנות".

„למה, מה... מה זכור לך?", אני מתחיל לצעוד.

„כשהייתם נפגשים אני פחדתי שתתחילו מלחמה".

„פחדת?"

„ככה אני זוכר".

„אז כבר לא צריך לדאוג. אנחנו כבר זקנים מדי. שלום היא זכותם של החלשים והזקנים".

תוך הליכה הוא מהנהן, כמהרהר.

„ובכן, פחדת?" אינני מתפלא. היית ילד חלש". הנאה מחורה עולה בי להקניטו.

הוא מוסיף להנהן „אני שמח שהייתי".

„למה?"

„אם לא הייתי אז אמא שלי לא היתה שולחת אותי לכאן".

אנו הולכים צעדים אחדים יחד. מתוך כעסי המתגונן נגדו, הוא מבקיע עצמו אלי. רוגזי, אני חש שלא מרצוני, מסתלק מפני החיבה. ועכשיו אני, כמי שמסרב לוותר על הרוגז, רוגז על עצמי, על הבלבול שנכנס בי. עיני בנעלי המוקאסין המאובקות שלו. הן נעצרות לפתע.

„כאן זה היה", הוא אומר, מניח את המזוודה לרגליו.

מבלי להרים ראשי אני יודע: שער ביתו של מלכיאל. כאן, כשנכנס לחצר לאסוף איצטרובלים, התנפל עליו כלב הזאב המאולף ונשך אותו בפראות. כאשר הובהלתי אל המרפאה וראיתי אותו נשוך, פניו ורגליו מגואלים בדמו ועצם השוק גלויה בתוך קרעי בשר ועור, בכיתי כילד. עד שלא נורה הכלב לא נרגעתי וחודשים לא חדלתי לכתוב למשרד הבריאות ולדווח על המקרה. ושנים ארוכות לאחר מכן לא החלפנו מלה, מלכיאל ואני.

„צרחתי עד השמים". קולו נמוך, עיניו מרותקות אל כברת האדמה שעליה התחולל הדבר. „חשבתי שאני הולך למות".

אני זוכר איך הביט בי בבכיי, בכה בעצמו והתחנן שאפסיק לבכות. רבות הייתי נותן שיימחק הרגע ההוא מזכרון שנינו.

„הוא עוד גר כאן?"

„מי?"

„מלכיאל".

„מלכיאל? – לא, הוא מת לפני איזה שבע־שמונה שנים. הנכד שלו גר כאן".

„הנכד שלו" הוא מעיין בזכרונו.

„אתה אולי לא תזכור אותו. הוא היה אז תינוק. היום הוא פעיל רציני מאוד".

הוא אינו מתיק מבטו. מעבר למשקפים עיניו ממצמצות. „היו לי סיוטים מזה אחרי הרבה שנים, אחרי הצבא. עד היום אני לפעמים... יש שם המון איצטרובלים עכשיו..." קולו רך.

אני מתחיל ללכת אך עיניו מסרבות להינתק מחלקת האדמה המכוסה עלי מחט יבשים. האם כך? לפגוש את המקום הזה באו? להינתק כך מן האימה אשר משתררת בחלומותיו?

„אני מאוד שמח שבאתי", הוא אומר כאשר הוא מדביק אותי, ואני איני יודע מה אני חש.

בהגיענו הביתה אני מגלה כמה עייפתי. כבר איני מיטיב לעמוד בלילות ללא שינה. רגלי כושלות. חישוקים כהים מתגוללים מול עיני. אני מניח את אורחי מספר צעדים מאחורי, רואה אותו הולך לאיטו, כחולם, מביט בהשתאות בעצים, בגדר, מתכופף ותופס חצץ בכפו. לבי כבר כבוש אצלו. אני ממהר פנימה וצונח לתוך כסא במטבח, שואף אוויר בשאיפות ארוכות ורמות, כופה כוס מים לתוך גרוני. גופי מכריע אותי לאחרונה. „הרוח" – מצאתי כתוב באחד משירי הישנים – „הרוח ינצח באחרון המחוות". צעיר הייתי אז ושוטה. עכשיו אני מיטיב לדעת: הגוף ינצח. אני עוצם עיני מול הנקודות המרצדות.

כשאני שב ופוקח אותן, הוא יושב מולי. עכשיו שהסיר את כובעו ואת משקפי השמש החיוך מזהיר על פניו, מיד אני מזהה בו את דיוקן פניו של הילד אשר לפעמים ישב כך מולי במטבח הזה על הכסאות הללו.

„אתה לא צריך לכעוס עלי", הוא אומר.

„איני כועס", אני משקר לו מיד.

„לא יכולתי לבוא קודם", עיניו באצבעותיו.

„למה?" מתפרץ בתוכי, אך אני אומר: „אני מבין". חושב: „דבר אינו מבין".

„בלי סוף חשבתי על המקום הזה... רק שלא יכולתי לבוא".

„אני מבין".

„נורא אהבתי לשבת כאן", קולו לוחשה.

חום משתלח ממני אליו. אצבעות ידי מהססות, מגששות אל זרועו המונחת על השעוונית המצויירת תמונות קלועות גבעולים. כבר זמן רב לא חשתי את התפשטות החום הזה בקרבי ושכחתי כמה מענגת התחושה. המחשבה באה לי כגילוי: דברים שאיננו חשים, אנו נוטים לשכוח. הזכרון, כמה הוא אדון לעצמו, כמה עבד לממש.

„אהבתי מאוד את ביקורך אצלנו, זה איננו סוד. בפניך... גם לאה. מאוד".

„מאוד הצטערתי לשמוע על לאה..."

„כן, קיבלתי את המברק. גם עניתי, אם אינני טועה... אני מודה לך שוב".

„ומאז אתה לבדך כאן?"

אני פורש שתי זרועותי על השעוונית. „הספרים מארחים לי חברה. אני קורא, מרבה לקרוא. עיני, למזלי, עדיין טובות. בזמן האחרון אני מתעמק בתורתו של פילוסוף מאוד מעניין. ברגסון. אנרי ברגסון. צרפתי, ודאי שמעת עליו. הוא אומר דברים מאוד חכמים. בעיני הוא מעניין אפילו יותר מקאנט. הוא מדבר על חלל וזמן אבל הגישה שלו לגמרי הפוכה מזו של קאנט" – אני עוצר באמצע המשפט, משתומם לגלות איך נסחפתי עם דברי, מוסיף: „תשתה, אולי, קצת מיץ?"

„אתה יודע...", מבטו בגבעולי החמניות המצויירים. „בזמן האחרון חשבתי הרבה על המקום הזה... על אורי, פתאום..."

„אורי בני", אני מזדקף בכסאי. תמיד נזהרנו שנינו מלגעת בנושא.

„כן. אני לא יודע למה... פתאום התחלתי לחלום עליו..."

„אבל אתה, הרי, בקושי היכרת אותו. היית ילד כשהוא... כשהוא נהרג".

„הייתי בן שמונה".

„בן שמונה ויש לך איזה זכרון ממנו?"

„משהו מטושטש. כמה פעמים הוא בא לבית שלנו ואמא שלי היתה מעבירה אותי למיטה שלהם ונותנת לו לישון בחדר שלי... הוא עשה עלי רושם פנטסטי עם המדים ואחר כך, כשהייתי בחדר שלו, המטוסים שלו... בזמן האחרון פתאום חלמתי עליו..."

אני מביט בו, חש במבוכה חורשה כלפיו: האם בגלל חלומותיו באו? האם, באיזו דרך עקלקלה, הוא מבקש לרשת את מקומו של אורי?

„אתה עוד עובד, מלמד?"

„לא, כבר לא. במשך שנים הייתי מפקח אזורי ולפני שמונה שנים הפסקתי". פי מדבר אך דמיוני אינו מרפה מן ההשערות. האם קשור הדבר בצוואה? האם הוא משהה את השיחה מעט לפני שישאל על היהלומים?

„אתה עוד כותב שירים?", הוא שואל לפתע.

אני מניד ראשי, חושש שהצליל אשר ייצא מגרוני יסגיר יותר משאני רוצה שיידע.

„לא?", הוא משתומם. „אני זוכר אותך כותב, עם הדפים האלו על שולחן הכתיבה כל הזמן... אז אתה בכלל לא כותב?"

„כבר כמה שנים". קולי רחוק.

„למה?"

„כי לא הייתי משורר טוב". פעם היה המשפט הזה שובר את לבי. היום כבר לבי למוד. כאיש מאמין המקבל את מחלתו הממארת כגזירה אני מדבר על שירי.

„אלוהים מתעתע בנו, אתה יודע. לפעמים יושב כשרון בשכנות עם האופי הלא נכון לו. לפעמים נולד איש עם אופי של אמן וללא הכשרון. אצלי לא היה אופי וגם לא כשרון. היו כמה שורות טובות, שירים טובים אחדים – שירה גדולה לא היתה פה. הפסקתי עם זה בכוח".

„אני מאוד מצטער", הוא אומר בלחש. אני מציץ בעיניו ומדמה לחוש: הוא יודע את גודל האובדן.

אני מחייך ברכות, מאותם חיוכים שיש בם יותר כאב משיש בדמעות. „פעמים חשבתי שגם אתה תהיה משורר".

„באמת?"

„כן. היית חולמני. ילד עם רגישויות מיוחדות. אמרת דברים יפים מאוד, ואופן ההתבוננות, עם איזה ייחוד שלא התאים לגילך... בעצם, משורר ומדען אינם רחוקים כפי שאולי נדמה..."

„המשורר ההוא... אריה..."

„אריה ארצי?"

„ארצי. כן. אתם עוד בקשר?"

„כן". אני מצמיד שכמותי אל מסעד הכסא. „הוא הצליח מאוד. הצלחה יוצאת מן הכלל".

„הוא בא לבקר אותך?"

אני מחייך. אומרים שהזמן מעלה ארוכה. לפעמים הימים החולפים יודעים את הכאב, יגלו גם את מה שלא נודע לפנים. אני זוכר קיץ אחד. תלמידי בא לבקרני לבוש מדי חובלים. ישבנו במרפסת ושוחחנו על לימודיו באוניברסיטת באר־שבע, על כתיבתו. וכל הזמן זווית עיני הלכה אל אחייני הקטן המשליך בזעם אבנים על גזע האקליפטוס. ועוד שעה ארוכה לאחר שהלך תלמידי, היה הילד זועף ונעלב.

„הוא עסוק מאוד. משורר מוכר. הוא גר עכשיו בירושלים".

„אז הוא לא מבקר בכלל?", נוסה בקולו והילד שבו מבקש ליישב חשבונות ישנים.

„הוא היה לפני חצי שנה. אמא שלו נפטרה... נפטרה זה לא מדוייק... התאבדה. הוריו גרו כאן בכפר שכן, אתה יודע. מקרה עצוב מאוד. היא היתה אשה מאוד מיוחדת. משכילה, אצילית. אני היכרתי אותה לפני שנים רבות כאשר היתה באה לאסיפות הורים... הוא היה תלמידי, אתה יודע. לפני חצי שנה קרה המקרה המצער הזה. הוא בא לבקר אותי לפני שחזר לירושלים".

„התאבדה", הוא אומר בתוכחה.

„אשה מיוחדת מאוד".

„חוץ מזה הוא לא מבקר?"

מבקש לשמוע מפי מה שאולי שוכן בלבי. האם נפגשו השנים? תלמידי בשנים האחרונות מרבה בנסיעות. חששי פתוח אליו כל הזמן, מתעורר על נקלה: האם לשם כך בא?

„זה דרך העולם. אנשים עוזבים הולכים לדרכם. אני גאה בו ואני גאה בך. הוא הצליח בשטחו ואתה כבר איש מפורסם בכל העולם. קראנו על הפרס הגדול שהעניקו לך".

„כן?"

„בהחלט. לא כל יום יוצא לאנשים כאן להכיר מועמד לפרס נובל".

„אפילו לא הייתי מועמד".

„אבל היית מועמד להיות מועמד. ובפרס האחר, איני זוכר את שמו, גם כן פרס מכובד – כן זכית. היתה פה איזה התרגשות כשכתבו בעתון".

„באמת?", עיניו נדלקות.

„כן, בהחלט. אנשים זכרו אותך, זיהו את התמונה ואפילו את שמך –"

אש ניצתת בעיניו. „אנשים דיברו?"

„דיברו, בוודאי שדיברו. הרי כולם הכירו אותך כאן".

„ומאיפה, מאיפה הם ידעו כולם?"

„אתה חושב שאם אנחנו יושבים רחוק מניו־יורק אז שום דבר לא מגיע? מגיעים לכאן עיתונים, תודה לאל. כתבו בכמה עיתונים והיתה הכתבה בטלוויזיה וראו אותך מאוד ברור. ואחר כך ראיין אותך הכתב של הטלוויזיה שלנו שם, נכון? אתה רואה – אני מעודכן בענייניך".

פניו מתוחים משהו. „ומי, מי דיבר?"

„הרבה דיברו. אני לא זוכר ממש אחד אחד. אפילו באו לכאן לברך. מי היה, אתה רוצה לדעת? רגע ואני אזכר: זלמן, חיים, שוש מההתאחדות – היתה התרגשות גדולה".

„ובחורות באו?"

אני מביט בו בתמיהה. „בחורות? איזה בחורות?"

„בחורות מכאן, שכנות..."

„באו כמה בחורות... באה שוש מההתאחדות". אני מנסה לאמץ זכרוני. „נדמה לי שגם אשתו של חיים..."

„ומהצעירות, מהבנות הצעירות שהיכרתי?"

„הבנות הצעירות שהכרת?" אני מתמלא תימהון, „מי היו הבנות שהיכרת? אינני זוכר..."

הוא נבוך, פורץ לפתע בצחוק מתמשך, כנזכר באירוע מבדח, מתווה בידו תנועת ביטול, אומר מתוך צחוקו „אני אשתה קצת מיץ" ואני מזהה בתוכי צליפת קנאה: האם אירעו לו דברים שנעלמו ממני אז? האם לא שיתף אותי בכל הוויותיו?

את ארוחת הצהרים הקלה הוא עוזר לי להכין, שקוע מעט בעצמו, עיניו בורקות מאורות, קוצץ את הירקות לסלט, פורס לחם ולאחר שסעדנו מדיח את הצלחות, שוטף פירות ושם בקערה ומניחם על שולחן המרפסת, כאשר עשה בהיותו נער. יושבים על המרפסת שנינו שותקים שעה ארוכה. הוא במכנסי הטניס הלבנים שהספיק ללבוש לפני הארוחה, רגליו בהירות מאור, מביט מהורהר במשוכת החלבלב העתיק אשר שנים טיפס סביב גזע הברוש, התרומם עד מחצית גובהו ועכשיו מראהו כגרון שחרב נשלפת מתוכו. אני יושב לצידו ומביט בו בהביטו בברוש, רואה את עיניו ההזויות, את קווי התמיהה המשוכים על פניו. לאיטו, כמחפש, הוא מוליך עיניו על פני עצי הגן, ערוגות הירק, משתהה על הערוגה הסמוכה לקיר מחסן הכלים: זו הערוגה שהיתה שלו והוא זרע בה גזר וחסה וצנון וכל בוקר רץ יחף, לבוש פיג'מה, לבדוק אם הנביט הזרע או התעבו העלים. פניו מתכרכמים פתאום ואני מבין כברק: הוא מתגעגע.

הגעגוע – אני מפרש לעצמי – הגעגוע הוביל אותו מעבר לאוקיינוסים. אל מה הוא מתגעגע? אל קולות הכפר? אל החופש החדש שידע כאן לראשונה בחייו? אני מהסס לרגע, משהה את המחשבה: אלי? האם הוא מתגעגע אלי?

„פעם עשינו התערבות מי שיספור יותר ציפורים על הגג של הצרכניה".

„באמת?", אני מודאג, כוח זכרוני הולך ופוחת.

„אתה תמיד רימית אותי". קולו רך.

„אני רימיתי אותך?", אני נבהל.

„תמיד אמרת פחות ממה שאני אמרתי".

אני נרגע, אף שגם זאת איני זוכר.

„אתה היית מאוד נחמד אלי", אני מדמה לשמוע שבר בקולו.

„אהבתי אותך מאוד", גם קולי נסדק. „היית יקר לי כבני. אתה יודע, בתחנת האוטובוס, הבוקר, נזכרתי איך כבר בפסח הייתי מתחיל להתכונן לקיץ, מכין למענך את החדר, כותב לאמך להבטיח שלא תשלח אותך למקום אחר".

הוא אינו מתיק עיניו מן הברוש, אך אני יודע מן ההבעה המתוחה על פניו, כי לבו עם דברי. „זאת היתה התקופה הכי מאושרת בחיי".

„האם...", אני נבהל מן האחריות אשר מטילה עלי ידיעת דבריו. „האם אינך מאושר שם, עם העבודה, התהילה..."

„תהילה..." פינות פיו משתפלות. „עם התהילה אי אפשר להיות מאושר בכלל. העבודה מעניינת – זה כן. אבל אושר – שום דבר לא עושה לי אושר כמו שהיה לי במקום הזה".

למה אם כך, אני שואל אותו בלבי, למה עשרים שנה לא באת? למה באף אחד ממכתביך המעטים לא סיפרת לי על כך? למה שלחת ברכה מן המוכן כאילו אין זה מעניינך לטרוח? למה הנחת לעצמך לצאת מתוך חיי כאילו ביקשת להענישני? ובקול נמוך אני מעז לשאול: „אמך סיפרה שיש לך אשה..."

„אין לי אשה".

שאלה מקננת בתוכי אך איני מעז לשאול.

„לא כמו שהייתם דודה לאה ואתה. אני תמיד חשבתי עליכם כשקראתי או מישהו דיבר על אהבה אמיתית. אני חי עם אשה אבל היא לא אשתי". קולו רגיל, אמיתי, לא מהסס. „היא מדענית נהדרת. בעצם, אני גם לא ממש חי אתה. אנחנו גרים בשתי דירות אחרות ומתראים כשאנחנו מעוניינים".

„ובעבודתך, מה אתה עושה?"

נשימתו נעתקת. „על זה אני לא רוצה לדבר. בבקשה ממך, אל תשאל אותי".

אני עוצר לרגע, מאוכזב, „זה מאוד מעניין אותנו לדעת גם על מה קיבלת את הפרס. קיוויתי שתבוא לכאן לפני ששאלתי את אמך. אבל היא לא יכלה להסביר. זה מאוד מעניין אותי –"

„אני מצטער", קו קשה רץ על פניו וידיו מתרוממות בתנועת מיאון. „כל זה עכשיו רחוק. אני לא רוצה לחשוב על זה עכשיו. אולי בפעם אחרת. אתה מבין אותי..."

„מאוד הייתי רוצה לשמוע..." אני מתקשה לוותר.

„אולי בפעם אחרת –"

„רק אמור לי דבר אחד: מה נושא המחקרים שלך?"

ידיו צונחות אל השולחן.

„אני לא אשאל יותר. רק אמור לי מהו הנושא".

„המוח", הוא נכנע.

„המוח...", פורץ ממני, „זה בוודאי מעניין מאוד..."

„כן. זה מאוד מעניין... אבל זה לא בא במקום החיים..."

ערירי, אני מוסר לעצמי. עצבונו של איש ערירי יושב בו. היה עלי לזהות מיד. אני מתנצל בפני עצמי: דברים שאיננו רוצים לראות בתוכנו, לא נמהר למצוא באחרים. ותחושה ישנה לופתת אותי: כובד לב ומועקה מחניקה אשר ידעתי לפנים ואשר שקעו בתוכי והתלבדו עם דמי ולא זיהיתים עוד. ושעה קלה לאחר מכן, כאשר התחלתי שוקע לתוך תנומת הצהרים, חשבתי: לעזאזל המדען שהתעוררו בו געגועים. מי צריך היה את ביקורו עכשיו?

(המשך בגליון הבא של „משא")

רמי דיצני

הילד איננו ואני אנה אני בא

שיר על נעם הקטן שהלך לאבוד,
ועל אמא שלו ליאורה, ועלי,
שנינו מתרוצצים בבית, ובגנה, ובשדה הקוצים, ובמסטאות,
חולפים זה על פני זה כמו נוסעים אובדים ברכבת־שדים,
שחקנים משנים במין משחק־כדור בעל חקים בלתי מחורים
מאותתים ספנים מסכמים כמו טייסים במלחה"ע ה"ן באוירוני סיור מישנים.
מפגשים חולפים כמו להבי מספרים
כמו הבהקי FLASH FRAMES בסרט ערוך בגרסה גסה (ROUGH CUT)
שמשתיירים דלוקים ברשתית העין, ודועכים לאט לאט.

ועל ארשת החרדה שפשטה בפניה
ממפגש למפגש הולכת ומתרגשת בעיניה.
מין אינסטינקט נקבי ערבו של אמהות נואשת.

אבל אני השתדלתי לשמר על קר רוחי
הרגיל בשעות מצוקה, כשאנשים אחרים מאבדים חפצים או עשתונות.
ובכל־זאת חשתי בגרוני מין מועקה.

והפעם הקפנו את הבלוק כל אחד מכוון אחר,
ושבנו ונפגשנו בקרן הרחובות.
ומשם כבר ראינו – על כסא גבה ליד פתח המכלת,
נעם: נעמי ילד שלי מצלת.
שמחתי שלא אני הוא שהשאיר פתוח את שער החצר.

ונעם הקטן
שרק אתמול החל ללכת לגן
ישב לו זורח ורדרד ושמנמן.
בידו האחת החזיק סכריה־על־מקל שהעניקו לו אנשים טובים
ובשניה מפחית־פח ישנה שהבאתי לו מאוצרותי באותו בקר עצמו.
היה מפמפם בה ומלקק בסכריה לסרוגין.

גברת הרליק! גברת הרליק!
נכדך אתריה חיים החגגי –
להסביר, להתנצל, לחלות פניה, להפיס דעתה –
אך היא רק הפליטה לעברו מין קשקוש וזעקה
חבקה את הילד, בכי כמעט שהחל בקולה.

היתה צריכה ולא בכתה.
אולי רצתה אך לא יכלה.
אני הייתי בוכה.

מרק דרז'ינסקי

★

הוציאו אבן מן המרצפת
ושכבה בקיר
והיא רוחה וכלאה
מקשתו של הקיר
ולאחר זמן החזירוה לקדמותה
להיות למרמס רגליהם
של מאות עוברי־אורח
שחקו אותה מי־גשמים
התעקלו בה גרגרי חול
וחלוקי־אבנים קלי־דעת
ובלילות בלילות
יבשים צוננים דוהרים
בשעת התמודדות עם ירח מלא
באנחה חרש האבן
התלחשה עם הברושים העצומים
יפרה ברמיזותיה
את עמוד השיש הלבן־ירוק

שמעתם מעולם דו־שיח זה
מחלונותיכם המקמרים?

אבן מונחת על הלב
אבן מרצפת
שידעת להיות אבן־תהלים
לנער מעצמה את גרגרי החול
הזהבים לאור ירח מלא
וחלוקי־האבנים היפים יותר
לשברי מים מלוחים

27.11–1.12/85

דניאלה פסל, עין כרם (מתוך „דימויי עין כרם")

שתי תמונות ירושלמיות

(קטעים מתוך סיפור שבכתובים)

מאת איזבלה גינור

.1

הפגישה עם עיר חדשה תמיד טומנת בתוכה משהו מפתיע. ישנן ערים שאתה יודע מראש מה לצפות מהן. ישנן ערים, אשר שומרות על יופיין הראוותני במרכזן בלבד, וכל השאר איננו מיועד לעינו של זר. ירושלים מתחילה בהפתעה. אתה נודע במעלה ההר ולבך מתייסר בחוסר־סבלנות. הנה, היא מזדקרת לפניך על שבע גבעותיה, אך הכביש מתעקל והיא נעלמת מעיניך. עוד פיתול – ושוב היא קורצת לך עין. וכך נמשך משחק המחבואים, עד שאתה מתחיל לפקפק בעצם קיומה, חושב שמא אין זה אלא תעתוע. ברגע שאתה משתכנע סופית באגדת קיומה, שוב מתפתל הכביש ואתה ניצב פנים אל פנים עם העיר. אל הפרישים גם היא אדישה. היא מציגה בפניהם בתים נמוכים ומרושלים, אכולי אדמה, הרוצה לבלוע אותם ולהחליק את המקום. הקירות – אפורים, מפוייחים. המדרכות – מכוסות אשפה. האוויר – קריר. האוטובוסים – פולטים עשן. התושבים – מסתייגים מזרים, עסוקים מכדי לבלות את זמנם בבתי־קפה על המדרכות (לו היו כאלה); ומבקר מסכן נחפז לסיים את ענייניו ולחזור למקום היודע הכנסת־אורחים מהי. [illegible]

לאלה אשר לא נפלו קורבן למשוקה של העיר [illegible] הם מתפשים מה מסתתר מעבר לאי־הנעימות [illegible] וקדרותה המופגנת, נגלית העיר על כל אופיה ויופיה באיטיות מסודרת, בדומה לרקדנית העטופה שבעה שכבות של בד שקוף למחצה. רק התבונות לתגוג את הנצחון על כך שהסרת את העטיפה האחרונה – והנה צמחה עוד אחת, המלגלגת:

– אל תתגוג. יש עוד משהו הנסתר מפניך!

לי אישית, התברר במרוצת הזמן שהעיר חיה חיים כפולים. אלה שלאור השמש, ואלה – שבחשכת הלילה.

לאור השמש מתנהגת העיר בדרך הרגילה. האנשים ממהרים לעיסוקיהם או מהם. הבתים דומים לשידות־לילה עם מגירות פתוחות, שתוכנן פוזר בחפזון החיפוש. השטיחים והכבסים מתנופפים ברוח, כמו דגלי חג צבעוניים.

בהמסינים מסתגרת העיר מאחורי הפתחים המוגפים. רק מוסר בירידה יוצאת הבריות החוצה, מביטות בשאלה אילמת בשמיים, שהצהיבו מהבוקר, ויורקות את החול המתפצח והחורק בין השיניים. החום שורף את הריאות, לוחץ על הרקות, הדם מתקשה לזרום בעורקים וכל פעימת־לב – צורמת.

עם בוא הדימדומים חל המפנה. השמש דועכת. האור הסגול משתלט על העיר. ההרים מתארכים ויחד אתם מתארכים קווי־הבניינים. השקיעה מדליקה את התנוכיה הענקית של ההרים. האוויר נעשה שקוף, עד לדילדולו המוחלט וצורב את הריאות בצלילותו. קרן־שמש אחרונה מאירה את העיר ומציגה אותה בצורה שונה לחלוטין מזו אשר תחת קרני השמש הישירות של היום. הכל נעשה קמור וכבד יותר. המסדים נמתחים, מקרבים את כל הקרוב, מרחיקים עוד יותר את הדברים הרחוקים – אל הצלילות האינסופית שמעבר לאופק. הצלילות הזאת דועכת אף היא, אך לאט יותר. והערב המתפרש מקנה צמיגות לצבעים, קלות למרחבים האווריריים.

בשמיים נדלקת תאורת הלילה. הכוכבים קורצים לאלה אשר מצאו פנאי להביט למעלה ולהטות אוזן לשיח הזולל. ולבסוף, יוצא למסלולו השגרתי שומר הלילה – הירח. לפעמים הוא צעיר, חרש, נוהר שלא להיתקל בקרניו החדות בקימור המגומגם. מרוב סקרנותו ממהר הוא לגמור את משמרתו. הירח המלא, כלבינה צחובה, מהלך בעצלתיים בין הגגות, וקרני השמש הראשונות מגרשות אותו למנוחה רק לאחר מאבק ממושך. הוא סוקר את תהלוכות הבתים, מציץ לתוך חדרים אפלוליים, קר קדות־גימוסין [illegible] לגעת לנורות האנטנות [illegible] על גבי ענן בודד להפסקת־סיגריה, פולט כמה טבעות עשן וממשיך לסייר. ובינתיים מתמלא הלילה שקט. השקט התחדר לכל הפינות המרוחקות של העיר.

ואז מתחילים חיי־הלילה. תחילה נשמע רק רשרוש העצים, השרים שיר ערש; ציפור בודדה איננה יכולה להפסיק לעכל את הרכילות היומית, וראש המולה נאלץ להשקיטה בצעקת־אזהרה. מדי פעם חודרים למלכות הלילה צלילים מעשי־אנוש: שעון בשכונה מרוחקת מודד באדישותו את חיי־הלילה, פעמוני הכנסיות פורצים את הדממה בזעקה, ותפילה מוקלטת המשודרת מהמסגדים, מצטרפת ומשלימה את המקהלה. הקולות האלה מעירים את הרוח והיא מביאה במשבה הקליל את ריח הקפה מן העיר העתיקה. אז אתה שואל את עצמך, שמא כל זה איננו אלא חלום וצריך רק להתהפך לצד השני, כדי שהכל יעלם באפלה. ברגע זה נשמעת שאגת התותח, שעל חומות העיר, והיא מאשרת את המציאות.

.2

היום יורד היורה בירושלים. תמיד כאשר יורד היורה אוחזת בי האשליה ששוב הגיע האביב. לפתע־פתאום נשטפת העיר מעומס שנותיה, מתנערת מתולדותיה, מתחיל לצבוע בה ירק בצבע צורם, ונדמה לך ששוב מתחיל הכל מבראשית. עד היורה הבא.

אני אוהבת את הגשם הירושלמי. בכלל, כל גשם. כשהייתי קטנה, נהגתי לחלק את הגשמים לשלושה סוגים: האחד, זה של הקיץ, קראתי לו „חיוכו של סבא", כי הוא היה חם, מלטף, רוטן קצת תחת שפמי ענניו הדלים, כעסו חולף במהרה, וכשהוא במצב־רוח מרומם – משאיר אחריו קשת בענן. ואנחנו, ילדי השכונה, היינו רודפים אחריה בשלוליות חמות עוד זמן רב, ברגליים יחפות היינו מעלים נתזים־נוצצים סביבינו, מחפשים בהם את הקשתות הקטנות, ורק צעקותיהן של האמהות היו מקלקלות את שמחתנו.

השני גם הוא שייך לקיץ: „הכעסן". תמיד בא במפתיע, עם סופות־רוח, ברקים ורעמים. השמיים היו מתפצחים, ההד נהדף מקירות הבית. אפילו לשבת על ארון הזולת, מקומי הקבוע והאהוב ביותר, היה מפחיד. החושך היה מעלים את העיר כולה. הבניינים הלכו ונעלמו מאחורי מסך־המים. כנראה, לפי הסכם מיוחד עם הסופה, גם החשמל היה נעלם מביתנו, ולא נותר אלא לחפש מקום מבטחים מרגיע וחם, לעצום את העיניים ולחכות לרגיעה. העוזרת הזקנה שלנו היתה מהדקת עוד יותר את המטפחת שלראשה, ובכל פעם שהשמיים היו נפערים היתה מצטלבת בקיחתנות מעל שלהבת הנר המהבהבת ומייללת בקול חנוק – „אלוהים! רחום עלינו!" הגשם הזה היה יורד עלינו כאילו התכוון לקלקל כל שמחה. הוא היה מפור תגיגות ימי־הולדת, טיולים, קונצרטים בגן העירוני, מעכב את בואם של האורחים, משחית את הגינות; אך הוא היה ממשיך בדרכו, וההתבהרות היתה מביאה מחשבה שהכל חולף והכל ניתן לתיקון.

השלישי, זה של הסתיו, היה „הטורדן". מתחיל בבוקר אחד ולא פוסק, ולו לרגע קט, במשך כמה ימים אם לא שבועות. הגשם הזה היה שנוא עלי ביותר, כי הפילוסופיה שלו – היתה מבוי סתום.

הגשם הירושלמי – הוא מסוג חדש לדידי, כמו כל דבר אחר בעיר הזאת. העננים מתחילים להיערם האחד על גבי השני, כמו סוסים מכוסי־קצף לאחר מרדף ממושך. תוך כמה שניות מעטות טובעת העיר בחושך, ואם מצליחה איזו קרן אור בודדה לפרוץ את המצור השמימי הזה, לובשת העיר מראה סגול מאיים.

גלי הקור, המגיעים עם הרוח, סוחפים לתוך המערבולת עלי שלכת, פיסות נייר, טיפות ראשונות. יש בזה מעין רמז לבני־האדם להסתלק מהר אל הפינות החמות, אל הכורסאות הנוחות, אל אורם של אהילים מחממים, אל ספר מוכר, אל ספל תה מהביל. האנשים מבינים את הרמז, ולאט־לאט נעלמים מהרחובות הצרים מוכרי־העיתונים ומצחצחי־נעלים. נסגרים הרוכבים הזעירים. העיר מגיפה את תריסיה. ורק פה ושם תלויים בבדידותם מלבניהם הכתומים של החלונות. לאלה, המעדיפים ברגעים הסוערים להמצא בבדידות מאויישת, קוראים בתי־הקפה הקטנים, אשר בהם עולה קול השיחות, המנסות בנסיון־סרק לגבור על קולותיו של הטבע המתפרע. ולבסוף, רק השלכת, הגשם והערפל נשארים הבעלים השליטים הבלעדיים של העיר.

הגשם הניתך בברזרות מעמעם את צליל מנועי המכוניות, ופנסיהן, כמו שתי עיניים, מנסים לחדור דרך הערפל החלבי הסמיך; הערפל העוטף והמלטף את שכונות העיר, המפוזרות על הגבעות, כל אחת לפי תורה. ומפעם לפעם מגיעים עם משבי הרוח העלים־האחרונים של השלכת מן הגאיות שבין השכונות.

פעם, כאשר רק הגעתי לירושלים, הייתי זונחת הכל בהתקרב הסופה ונחפזת לפגישה האינטימית הזאת עם הגשם. הייתי מטיילת ברחובותיה המפותלים של רחביה, שהזכירה לי את פינותיה של עיר־הולדתי, והעלים תחת רגלי רשרשו בצליל מוכר ודיברו אותי לשלום; וכשמסך־המים היה אופף לחלוטין את הסביבה, היתה נעלמת בי תחושת המקום והזמן. בפעם הראשונה, כשיצאתי לטייל בגשם, לקחתי מטריה, אך לא פתחתיה, כי חששתי לפתע שתהיה זו בגידה. העדפתי לחפש עלים זהובים ולנסות ולבדוק אם אמצא בהם את הארגמן השולט בעלווה הרוסית. „...פושט היער אדרת ארגמן, מכסיף הכפור שדות אשר קמלו..." את הארגמן לא מצאתי עד היום.

עם זר פרחים הייתי חוזרת הביתה, מעמידה אותו ליד החלון, כדי שלא יהיה עצוב מדי לעלים בבדידותם; וגם אני עצמי הייתי ניצבת ליד החלון במשך זמן מה, מביטה על העננים הכבדים – הנודדים הנצחיים הללו, שאין להם לא מולדת, ולא גולה.

ירושלים, 1976–1975

(פרק הסיום מתוך „הרומאן המנוחה")

אסיה מרגוליס

★

הָסֵב רֹאשֵׁךְ,
הַבֵּט אָחוֹר,
אַחֶרֶת אֵהָפֵךְ לְאֶבֶן מְלוּחָה.
פְּנֵי כִּכַּר מְלוּחוֹת,
לְחוּת.
הַבֵּט אָחוֹר,
בְּלַהֲבוֹת חָרְבָּן
יַלְדָּה דַּקָּה קוֹפֶצֶת „קְלַאס",
וְצַמּוֹתֶיהָ עַל גַּבָּהּ רוֹקְדוֹת
חַיּוֹת.
וְאָב זָקֵן
רוֹצֶה לִהְיוֹת לְבֶן בִּתּוֹ,
שֶׁהִיא תֹּאהַב אוֹתוֹ
לִקְצָת חַיִּים
עוֹד.

1987

אמנון שמוש

לְאָן

לְאָן נֶעֶלְמוּ אַרְבּוֹת
מִן הֶחָג
בַּתְּמוּנָה

לְאָן נֶעֶלְמוּ הַשְּׂמָחוֹת
מִן הֶחָג
הַשָּׁנָה

לְאָן נֶעֶלְמוּ כָּל רֵיחוֹת
בַּבּוֹנָג
בַּגִּנָּה

לְאָן נֶעֶלְמוּ כָּל בָּבוֹת
אֲבִישַׁג
הַקְּטַנָּה

לְאָן?!

לְאָן נֶעֶלְמוּ הָרוֹעִים
וְהַצֹּאן
מִן הַנּוֹף

לְאָן נֶעֶלְמוּ הַשְּׂחוֹקִים
הַלֵּצָן
מִלֵּב טוֹב

לְאָן נֶעֶלְמוּ חִיּוּכִים
מֵרָצוֹן
עַד אֵין סוֹף

לְאָן?!

לְאָן נֶעֶלְמָה הַחֻלְצָה
הַכְּחֻלָּה
עִם הַשָּׂרוֹךְ

לְאָן נֶעֶלְמָה אֱמוּנָה
יֵשׁ עַל מִי
לִסְמֹךְ

לְאָן?!

לְאָן נֶעֶלְמוּ הַצַּמּוֹת
שֶׁל אוֹתָהּ
לִילְיָאן

לְאָן?!

אריה איסר

חומר למחשבה

הָעֲרוּצִים הַיּוֹרְדִים אֶל הַגֵּאָיוֹת
הֵם קְמָטִים
בְּפָנָיו שֶׁל הָאֱלֹהִים
הַמִּזְדַּקֵּן עִם הֶהָרִים
שֶׁהוּא יְסָדָם
עִם הַצּוּקִים
שֶׁהוּא כּוֹנְנָם
מִתְפּוֹרֵר אִתָּם לִפְרֻדּוֹת סֶלַע
לְשִׁכְבַת סִין וְאָבָק
הַמְמַלְּאָה אֶת אֲפִיקֵי הַנְּחָלִים
לִזְרֹם עִם הַשִּׁטְפוֹנוֹת
לַיָּם שֶׁלְּעוֹלָם אֵינוֹ מָלֵא
לִשְׁקֹעַ אֶל קַרְקָעִיתוֹ
עִם כָּל שְׂרִידֵי יְצָרָיו
עִם מִטְעַן חֲלוֹמוֹתָיו
חַרְסִית בְּצֵית חַסְרַת צוּרָה
חֹמֶר מַחֲשָׁבָה לִיצִירָה חֲדָשָׁה
שֶׁל אֱלֹהִים חָדָשׁ צָעִיר
יְצִירָתִי וְנִמְרָץ.

הציונות והספרות

(המשך מעמוד 18)

סבב ההורשה הראשון מתואר ב„מנוחה נכונה", והוא מתרחש באמצע שנות השישים. אף שהעלילה מתרחשת בקיבוץ, היא משקפת את מה שהתרחש במדינה באותו פרק זמן. הימים היו הימים של חילופי ההנהגה. את דורם של בן־גוריון, לבון, שרת, אשכול וגולדה מאיר, עמד לרשת דור הצברים של דיין, אלון, רבין ופרס. הרומאן מגיב על סידרת השגיאות שליוותה את חילופי ההנהגה בסבב ההורשה הראשון. יולק מוכן להוריש את הקיבוץ שייסד רק ליורש מסוגו, שימשיך את המפעל באותה רוח ובאותה התלהבות. לכך גם חינך את יוני בנו. אך יוני מתגלה כסכנוקראט שעובר מתגייס איננו מגיע לעובי הורת של אביו. מעשיותו מספקת בשביל לקיים, ואף זאת בקושי, מה שהדור של אביו הכין עבורו, אך הוא חסר סגולות רוחניות הדרושות ליורש של שושלת. ברוב יאושו, כדי למנוע את התמוטטותו של המפעל ואת קטיעת השושלת, מאמץ לו יולק יורש שאיננו יוצא חלציו הגנטי. סבב ההורשה הראשון מסתיים בפתרון שהוא הרע במיעוטו: הבן המאומץ, עזריה, ממשיך את מפעלם של המייסדים יחד עם הבן החוקי, יוני. הפתרון הפוליטי הזה – ממשלת אחדות לאומית – היה הכרחי בנסיבות אותם ימים, אך הוא מוצג גם כשגגה לימים יבואו. בסיום הרומאן מתוארים יחסי הסימביוזה, שבפתרון פוליטי מאולץ מעין זה, כחיים משפחתיים גרוטסקיים: יוני ועזריה מתגוררים יחד עם רימונה, ואי־אפשר לדעת בוודאות מי הוא אבי הילד שרימונה ילדה.

קיצור קורות סבב ההורשה הראשון מובא גם ברומאן „קופסה שחורה". את אכזבתו של וולודיה (אבו־בנימין, שבסיכול השמות – בנימין־זאב – הוא רומז על העניין שהוא מייצג אותו) מאלכסנדר בנו, מבטא האב במעשה־נקם פרוע. הוא מתמסר לפיזור כל הממון שהכין ליורשו, אפשר מחמת הזעם בלבד ואפשר מחמת זיקנה וסניליות. עו"ד מאנפרד זקהיים היקה ואלכסנדר גרעון הצבר מתאחדים נגד הסיטון הזקן. הם כולאים אותו ומצליחים להציל את הירושה מכליון. וברומה לפתרון ב„מנוחה נכונה" זקהיים מנהל את העניינים, ואלכס מתפנה לעיסוקיו הרוחניים. החפיפה בין המשולש הגנטי ב„מנוחה נכונה" (יולק־יוני־עזריה) למשולש הגנטי ב„קופסה השחורה" (וולודיה־אלכס־זקהיים) היא מושלמת. שני הרומאנים נשענים על דוגמת־האב מהתנ"ך – המשולש הגנטי המקראי (שאול־יונתן־דוד), והפתרון הסימביוטי (ממשלת האחדות הלאומית) מוצדק ע"י חוקי הברירה הטבעית מבית מדרשו של דארווין וע"י צורכי „חפץ הקיום הלאומי" ממשנתו הפוזיטיביסטית של אחד העם.

אך „קופסה שחורה" רק מאזכר את סיפור סבב ההורשה הראשון. הוא פונה לתאר בהרחבה את קורות סבב ההורשה השני, המתרחש באמצע שנות השבעים, לאחר שהפתרון הסימביוטי מהסבב הקודם כבר מיצה את עצמו. כעבור עשור הגיעה שעתו של אלכסנדר לבחור יורש לאחוזה המשפחתית ולכספי השושלת. ברומה לנסיונה של אמו, חוה, להשפיע על יולק לבחור בו, באלכסנדר־יוני, ליורש, מתחילה גם אילנה בהתכתבות כדי לשכנע את אלכס להוריש הכל לבנה בועז. אלא שבועז, הצאצא הגנטי החוקי, הוא מועמד שגרוע ממנו אי־אפשר לשער. הוא „ראש קטן", תלוש מעולם המעשה (צופה בערפילים בעזרת טלסקופים), עילג, בלתי־ציבי־לדורות (בכל שמלמד המתנה הצופי שהוא מפעיל באחוזה המשפחתית המתכרסמת בשיני הזמן). יוני שנרזה מהיות יורש יחיד, בסבב הקודם, מצטייר כאן לעומת מועמדותו של בועז בסבב הנוכחי.

אלכסנדר בוחן בוחרות והגינות את מועמדותו של בועז, אך נוכח העובדות חייב גם הוא, ממש כיולק ברומאן הקודם, לאחוז בפתרון שהוא הרע במיעוטו. על אף שהמועמד האחר, המאומץ, הוא מבחיל בעיניו, על שום היותו פנאט, חייב הוא לשתפו בירושה יחד עם בועז, עד שהצאצא החוקי יתעשת, יתבגר ויעמוד על רגליו. הרומאן אינו חושך שבטו מעליבותו של האגף הפוליטי שבועז מייצגו – השמאל שהוא יורשה של תנועת העבודה, הזרם העיקרי והמרכזי בציונות. אך נוכח מצבו, נאלץ אלכס להוליש גם בסבב ההורשה השני על הפתרון הסימביוטי של ממשלת אחדות לאומית, ולצרף ל„ראש הקטן" של בועז את ה„ראש הגדול" של סומו. האחרון מגלה בנסיבות הקיימות סגולות שהיו פעם כה מצויות באבות השושלת: הכשרון לחזון, הכוח למעשי התיישבות היכולת להישרד.

וכך מסתיים הרומאן „קופסה שחורה" על המצב בסבב ההורשה השני, פעם נוספת בעזרת משולש גנטי: אלכס־בועז־סומו. ואת הפתרון מנמק הרומאן באיכותם של המועמדים, שכל אחד מהם חסר נטייה הכרחית שמצוייה במנות גדושות מדי אצל זולתו: אצל בועז יש כשרון מופרז לחיים (הרוניזם מוגזם) ואצל סומו התמכרות לכמיהות האצילות (פנאטיזם חזוני). עוד גם מרמז על האסון הצפוי מתוצאות שני הסבבים של הירושה, שנפתרו בדרך זו: שני האגפים הפוליטיים יבקשו בעתיד להנהיג באופן בלעדי את המשך ההגשמה של הציונות, ואז צפוי „קרב הדייב לפרוץ יום אחד בין בועז לסומו" (88). האסון הצפוי הזה הוא הסוד שמתפענח ב„קופסה שחורה".

א"ב יהושע הקדיש שלושה רומאנים להערכתה של הציונות: „המאהב" (1977), „גירושים מאוחרים" (1982) ו„מולכו" (1987). בשלושתם רוקם יהושע עלילה משפחתית זהה – עלילת נישואים שלא עלו יפה בגלל ניגודים מנטאליים בין בני הזוג. הרומאן אמנם מתמקד בבני הזוג שבו מדובר, אך הם מביאים לנישואים את השפעת ההורים, והם עצמם משפיעים על חיי הצאצאים שלהם – ולפיכך גם העלילה המשפחתית בשלושת הרומאנים האלה של יהושע היא למעשה עלילה רב־דורית. הזוגות מסמלים את כשלונו של המאמץ לזווג שני יסודות מנוגדים: היסוד המערבי, האשכנזי, אשר נוטה להפשטות אינטלקטואליות (אדם ב„המאהב", יהודה קמינקא ב„גירושים מאוחרים" והנפטרת ב„מולכו") – והיסוד המזרחי, הספרדי, אשר נוטה לגישה מציאותית ואף פראגמאטית אל החיים (אסיה, נעמי קמינקא ומולכו). במהלך הנישואים נוטים גיבוריו הספרדים של יהושע להתבטל ולגרוע מהערכתם העצמית מפני קסם־השווא החזוני של בן־זוגם האשכנזי. מצבם הנוזדוסי משקף את חולייה של המעשיות השפויה, כאשר היא מניחה לחזוניות התלושה לשרור עליה.

הרומאנים של יהושע משתעשעים עם הרעיון של ההפרדה בין היסודות שלא הצליחו לחיות יחד בהצלחה. הפתרון הוא להפריד בין האידיאולוגיה לחיים, כדי לאפשר למדינה להתנהל על־פי האפשרויות המציאותיות שלפניה, לאחר שהוכח (והמלחמות המחזוריות משמשות כאן הוכחה לכך) כי נכשלו מאמציה לחיות לפי תכתיביה של האידיאולוגיה. את האידיאולוגיה המערבית המיושנת צריכה להחליף אידיאולוגיה ילידית, סביבתית, בת הזמן ובת המקום, שתנהיג את החיים על־פי האפשרויות הקיימות בפועל. זו מיוצגת ב„מולכו" ע"י הילדה המנהיגותית ממשב זרועה – מהפכנית קטנה ובתולית, שמולכו נשבע לה שבועת־אמונים ומבטיח לחכות לה עד שנשיותה תבשיל, כדי להתאהב בה באמת וכדי ללדת ממנה ילדים נורמאליים.

שלושת הרומאנים משקפים את השלבים שבהם התגבש הפתרון הזה בכתיבתו של א"ב יהושע. ב„המאהב" צץ רעיון ההפרדה לראשונה. אדם מחפש מאהב כדי להעביר לידיו את אסיה, אך המאהב נעלם אל קרב הזוגים החרדים. לפיכך דוחה אדם לפי שעה את ההיפרדות מאשתו. אך אסיה מצטיירת כמי שמתעצמת – ואילו אדם נראה כמי שהולך ומאבד את שליטתו בה. תהליך זה יושלם ב„מולכו", כאשר מולכו יעבור במשך כשנה תהליך של אוטואמנציפציה ואף יעז להתייצב מתגרה־מתמרד נגד האינטלקטואליזם העקר של האשכנזיות, ששלט בציונות, הן כזוגה והן כמבצע, עד כה: „אבל האם עצם החיים אינם יעוד, אמר, פשוט לעבור אותם, לא להיכשל, לא ליפול ולא למות באמצע, להחזיק מעמד" (221). בעת כתיבת „המאהב" נרתע יהושע מפתרון ההיפרדות מהציונות לא רק מאימת השתלטותם של החרדים, שהמאהב שאדם הועיד לאשתו בחר להסתפח אליהם, אלא גם מסיבה נוספת. בביתו נתגלתה לו סכנה נוספת, בלתי־צפוייה, ואף זו הרתיעה אותו מביצוע ההפרדה. הנער הערבי נעים הופך למאהבה של בתו דאפי. אדם מעדיף להמשיך ולהחזיק באסיה ובלבד שלא תיפול לא בידי החרדים ולא בידי הנוח הערבי העולה (נעים מצטט שירי תהיה עבריים).

ב„גירושים מאוחרים" מביא יהושע את ההפרדה להשלמה מבחינה הלכתית, אך בסיום הרומאן הוא נרתע ממימוש הגירושים בין יהודה לנעמי. עם הגט בידיו צריך יהודה לצאת לחיי חירות דרך השער הראשי למועד הטיסה שלו אל קוני האמריקאית. אך במקום זאת מוליך אותו יהושע בסיום הרומאן אל הפירצה בגדר. שם הוא נחסם ע"י הכלב צאוס ומוכה ע"י הגולם הענק מוטא – שורה של עונשים על ההיפרדות מנעמי. עיכוב פתרון ההפרדה חוזר על עצמו, אך לא מהטעמים ולא בנקודה ששם עוכב ב„המאהב". סכנת ההשתלטות של החרדים כבר אינה מפחידה ב„גירושים מאוחרים". יהודה גם מצליח לקבל את הסכמתם לפתרון ההפרדה. אך סכנתו של נעים, הנער הערבי, התעצמה בינתים. הוא צמח לענק מסוכן, ויהודה נאלץ להישאר במחיצת נעמי.

„מולכו", שנכתב לאחר מלחמת לבנון ולפיכך הוא מסתייע בעדות ההיסטורית הזו על נזקי הקשר בין המדינה ובין האידיאולוגיה הציונית שמכתיבה את צעדיה, מגשים את פתרון ההפרדה בין השניים באופן שלם. בשמחה הוא נענה לשליחות שמטילה עליו הזקנה הייקית, גב' שטרקמן (זקנה אידיאולוגית, המצהירה בכך על הסכמתה לפתרון ההפרדה), ומתגייס להחזיר את בת־דמותה של הילדה, אשר הגיעה אליו לפני שנים מגרמניה לירושלים, את נינה, חזרה אל ארץ־מוצאה. מולכו אינו מסתפק בסתם החזרה, אלא באופן סימלי הוא מלווה ילדה גרמניה עד לפתח הדלת, שממנה, כך הוא משער, יצאה אי־אז לפגוש בו. אדם ויהודה קמינקא, שהם נציגי היסוד המערבי־האשכנזי, היססו להיפרד מנשותיהם המזרחיות. לכן מפקיד יהושע, לאחר מלחמת לבנון, את ביצוע ההפרדה בידי מולכו המזרחי. ומולכו משלים את המעשה ההכרחי בצורה נחרצת, כדי לשים קץ, אחת ולתמיד, להסטנותה של הציונות להיפרד מעל המדינה. למרות הצער על הנפטרת ש„לא יכלה להגשים את עצמה" (126), מרגיש מולכו לאחר המעשה, בפעם הראשונה, שזכה סוף־סוף בחירותו ובהזדמנות לחיות את החיים הממשיים כיעוד ראוי בפני עצמו.

יהושע הוא ללא־ספק הקיצוני מכולם בהערכתה השלילית של הציונות. האחרים מתים בה צדדים שונים של חולשה, אך הם עדיין מניחים באופן בסיסי שיש בכוחה לחדש את כוחה ולהשפיע לטובה על המשך התגשמותו של „המפעל הציוני בא"י". יהושע סבור שהציונות מיצתה את עצמה באידיאולוגיה, והצעתו היא להחליפה באידיאולוגיה חדשה שתהיה מותאמת לתנאים הנוכחיים של המדינה ושתהיה מוגבלת ליעדים שיש ביכולתה להשיגם. אין לו, כמובן, התנגדות לכנות את האידיאולוגיה החדשה בשם הישן, אך הציונות החדשה שלו מבטלת כמה מעיקריה המקודשים ביותר של הציונות הקודמת.

★

האם נגזר על הציונות להישפט בחומרה גוברת והולכת שכזו בספרות הנכתבה בשנות המדינה? אני מעריך שהיום נעשתה הערכה הוגנת ואובייקטיבית של האידיאולוגיה הציונית. דומה בעיני שהספרות הישראלית פרקה בעיונות כלפיה מקצת מתסכולינו על ההאטה הניכרת בקצב התגשמותה של האידיאולוגיה, החל בעשור השני למדינה. הערכתה ודאי תשתנה, לאחר שיוסרו הגורמים המעכבים לפי שעה את חידוש המעשים שהיא מכוונת לעשותם בתעוזה ובתנופה שנעשו בימיה האחרים. ויתכן שראוי כבר היום לנהוג בה בפחות כפיות־טובה. אין זה הוגן ואין זה נכון להטיל עליה את כשלונות מעשינו בדור הזה. אין היא אידיאולוגיה של דור אחד בישראל, ומשפטו של דור אחד – ובוודאי דור נמהר כשלנו – אינו משפט אמת שלה.

קנה־מידה לשיפוטה של הציונות אף הוא מוטעה. הערכתה תשתנה ללא־ספק אם נפסיק למדוד את צדקתה רק לפי התנודות במצב רוחנו הלאומי, לפי ההצלחות והכשלונות של המדינה. אין היא מחוייבת בתוצאות המעשים שנעשים על־ידינו או ע"י מדינות־ערב השכנות – ומעשים אלה (ולא מעשי הציונות) מביאים להוצאות הכושלות. משה שמיר בחלקי הסדרלוגיה „רחוק מפנינים", שהוא פירסם עד כה, העלה קנה־מידה אחר להערכתה של הציונות. בפתיחות „היגומת הבלה" (1984) הוא ממשיל את הציונות לפרטיטורה, שנגינתה מותנית, לאחר חיבורה, במנגניה, במבצעיה בדורות הבאים. משה שמיר לועג למהססים בנגינה „יש עודדים כל ימיהם כנור, כדרעונים, דפים מרופטים מרוב עלעל הסס, ומכוונים, ומבוננים – ואל הניגון שלהם לא יקרבו", אך אין להקיש מהסטוותם של המנגנים על טיב המנגינה: „הסימפוניה קיימת קיום עליון ומוחלט ובלתי־תלוי, בתווים סימניו ובתזמורת הצעה אזות מבני רבות לקרוא אותם. הסימפוניה איננה ניתנת לשינוי, היא איננה ניתנה לצבצום. שום כתם או פגם אינם תופסים בה. גם אם לא תבוצע לעולם – היא קיימת. גם אם ישמיעו רבע ממנה – היא שלמה. גם אם ישבשוה בנגינה – היא מושלמת" (12).

ארבעים שנה חלפו מאז תש"ח. לא בכל השנים הללו נוגנה הציונות במלוא ההתלהבות וברוב הצלחה, לא ע"י הישראלים ובוודאי לא ע"י פלגיו האחרים של העם היהודי ברחבי העולם. הפרטיטורה – הבה נשתמש במשלו היפה והקולע של משה שמיר – עודנה במתינה למבצעיה המוכשרים והנלהבים בדור פחות מהסס ופחות ספקן. גם הערכתה של הציונות בספרות הישראלית היא קרוב לוודאי הערכה זמנית – ואף היא עודנה ממתינה להערכה מחודשת, שקולה יותר והוגנת יותר.

תיאולוגיה

(המשך מעמוד 18)

הריטב"א: אעפ"י שהלכה היא „עושה אדם דין לעצמו", והדברים ארוכים. ולזה התכוון הפייטן, ש„הנאמן בפיקדונו, יחזירנה לו כרצונו, איש לא גורע בעזבונו", כלומר, „בעזבונו" שלו עצמו, שהיה ראוי לעכב את החזרת נשמתו לפרעון עוונותיו. וזה שאנו אומרים בכל בוקר: „מודה אני לפניך... שהחזרת לי נשמתי בחמלה, רבה אמונתך", הוא „הנאמן" בפיקדונו. עד כאן.

כשקראתי דברים נאים ופשוטים אלה נוטה הייתי, לרגע, להסכים. ואולם שבתי וקראתי בפיוט עצמו, והדברים לא נראו כה פשוטים. ראשית, נשאלת השאלה אם הקב"ה מנהיג את העולם עפ"י מחוייבות ל„קצות החושן" ולריטב"א. שנית, נשאלת השאלה היאך יתיישב הדבר עם מה שעינינו רואות, והיינו שילוהי־אשה אכן שובקים חיים על מיטתם בלילות. עפ"י „קצות החושן", הריטב"א והרב הלוי יכולים כל רשעי עולם לשכב ולישון שנת ישרים בבטחון גמור כי קצרה ידו של הקב"ה מלגעת בהם עד אור הבוקר. שלישית, יש יסוד לסברה כי אותו ביטוי („בעזבונו") על דרך ההמור באמר ואל הקב"ה תתייחס, כי הוצאת ביטויים תנ"כיים מפשוטם היא מעשה שגור בשירת ימי־הביניים, ועשרות דוגמאות לכך מצויות, למשל, ב„כתר מלכות" של אבן גבירול. רביעית ועיקרית: הרב מתעלם מן הבית החותם את הפיוט, שם כתוב שחור על גבי לבן: „והחזיר הנקיה, / יחידה, תמה ונקיה, / ואשר נפשו לא חיה – / איך יזכה לאור הבוקר?" כלומר, מי אשר לא ידאג לנפשו שתהיה חיה, תמה ונקיה, הלה עלול שלא לזכות ולראות את אור הבוקר. שורות אלה אינן מיוסדות על „קצות החושן" והריטב"א, שכבודם במקומו, אלא על דברי ירמיהו (ל"א, ל): „איש בעונו ימות" ועל דברים דומים להם אצל יחזקאל. בעוונו, בשחיתותו, ברקבונו. יתר־על־כן, באותו בית (שבו מופיע השורה „איש לא גרע בעזבונו") נאמר: „הנאמן במקדונו / יחזירנה לו ברצונו", – רוצה הקב"ה הריהו מחזיר את הנשמה, אינו רוצה אינו מחזיר. וכי סלקא דעתך של הרב הראשי לת"א–יפו שלאדם ניתנה בחירה חופשית ואילו הקב"ה משולל בחירה חופשית? הרי על פחות מזה הוצא ברוך שפינוזה מכלל ישראל.

הערה בשולי „ידיד נפש"

מה שקסם לי בשיר „ידיד נפש", שירו של אליעזר אזיכרי, מתלמידי האר"י, זולת היותו שיר מקסים בכללו, היא האינטימיות ביחס לאלוה. „ידיד נפש", „מחמד לבי", „חביב", „אהוב", – ביטויים כאלה בפנייה אל אלוה, ומה גם בהיותם באים יחדיו כהתפרצות אכסטאטית כזו, אינם ידועים לי בשום מקום בשירה העברית לדורותיה. „נפשי חולת אהבתך", אומר אליעזר אזיכרי בפנותו אל האלוהים, אל מי שמקובל כאדון, כבורא, כאל־צבאות, כמלך מלכי המלכים.

ואולם גילויי אינטימיות כזאת אכן רווחים מאוד במיסטיקה של הצופים המוסלמים, או במיסטיקה הנוצרית של ימי־הביניים והמאות ה־16 וה־17. עלה בדעתי שאביא כאן שתי דוגמאות לעניין זה, בתרגומי. האחת, פיוט־בפרוזה מאת המשורר הצופי המהולל ג'לאל אדדין רומי. הלה חי בפרס במאה ה־13. הפיוט לקוח מתוך יצירתו „תרזים רוחניים", האהובה שמדובר בה היא האלוהות, – אף כי היא, עם זאת, גם האהובה, האיל והלוא אין מאומה זולת האלוהות. אין אללה אלא אללא והאהובה שליחות אללה, או, במלים אחרות, התגלמותו בתווית המשורר. השיר השני הוא מאת ז'אן־מארי דה לה מוט, – צרפתיה בת המאה ה־17, מיסרת בת דתית הנודה באחרית ימיה.

הרי שתי היצירות.

ג'לאל אדדין רומי:
אל בית אהובת נפשו

אל בית אהובת נפשו בא איש ויידפוק בדלת, וישמע קול מתוך הבית: „מי באן?"
ויען: „אני".
ויאמר הקול: „צר הבית מהכיל את שנינו".
ולא נפתחה הדלת.

ויצא האוהב אל המדבר ויתבודד שם בתפילה ובתענית, ולמועד השנה שב אל הבית ויהדפוק, וישמע קול שואל: מי באן?
ויען: „אתה".
אז נפתחה הדלת.

ז'אן־מארי דה לה מוט:
נזירה מתמסרת למושיע

אדון קט שלי, אהובי,
אני כולי שלך.
מה אושר גדול יותר
מאשר צליפות שוטך
לשאת, באהבה.

איני חשה כאב
הכל הופך עינג
לא עוד סייגים
הכל הופך אינסוף
הכל הופך ענג
לא עוד סייגים
הכל הופך אינסוף.

את כל החיים

בעת עבודתי על בחירת הטקסטים ל„עננים" הייתי מהוהר, במשך זמן מה, באפשרות לכלול גם טקסטים אחרים מתוך השירה העברית החדשה. השאלה היתה, באיזה אופן יכולים הללו להיחשב כתפילה, או כפיוט. כי עם הזמן התרחש איזה קרע מהותי. מכל מקום, עלעלתי בספרים אחדים. ביאליק, גרינברג, שטיינברג. באחת מחוברות „הדרים" קראתי שיר בן 4 שורות, מעזבונה של יונה וולך. היא כתבה אותו, מן הסתם, סמוך למותה. אין לו כותרת, ואלה מלותיו:

הלכתי אצל מי שהציע לי יותר חיים.
הלכתי אצל אלוהים
הציע לי את כל החיים
רציתי יותר רציתי את כל החיים.

שיר זה, משום מה, נראה לי יותר דתי מאשר האחרים, יותר, למשל, מ„תפלה על פני" של ביאליק, אף כי לבסוף לא כללתיו, כמוהו כאת האחרים, בספר. אך מדוע, תהיתי, הוא נראה לי כדתי באמת, בהתאם למושג (או, לאמתו של דבר, התחושה, כי המהות הדתית אינה ניתנת להשגה) שיש לי על המהות הדתית? לא היה זה, כמובן, בגלל הזכרת שם אלוהים. רבים עושים כן. מדוע, איפוא.

עלה בדעתי כי שפת־היחידות אשר בה מדברת יונה בשורות אלה היא שפה דתית, השפה הנכונה מבחינה דתית, אולי, בעצם, האמת הנכונה. שהרי כך: אם אלוהים מציע לה את כל החיים, והיא אומרת שהיא רוצה יותר, את כל החיים, הרי זה מה שהוא מציע לה. מה, איפוא, היא רוצה? היא אמרה כאן משהו, וסגרה את האמור בצורה סופית, או, לאמתו של דבר, בצורה אינסופית. המוות הוא סופי וגם אינסופי. ולאחר שסגרה כפי שסגרה, השליכה את המפתח פנימה. כדי לפתוח, צריך להוציא את המפתח. אך לשם כך הרי נחוץ קודם לכן לפתוח.

שפת־יחידות זו היא, אולי, השפה האחת שהיתה אפשרית על סף המוות. השפה של אותה שעה, אשר היא למעלה מהשגתנו בשעות שאינן אותה שעה.

(המשך הלוח מעמ' 11)

קופאים/יות לרשתה השיווק לאזורים ת"א והמתאביב 03-286111 (17336)

דפסים מנוסים/ עוזרי דפסים לעבודה משמרות במפעל גדול בב"ת (17166) 03-286111

למרפאת שיניים חדשה בת"א רופאים/ות שיניים כלליים וקיועות 03-5448380 03-5448174-5 (16426) 03-248144-5

מכונאי אחזקה ידע בפנאומטיקה והידראוליקה למפעלים בראשל"צ וב"ה 03-286111 (12937) 03-9659733

להברה קבלנית לעבודות אינסטלציה דרושים אינסטלטורים מעולים לעבודה קבועה באיזור המרכז 03-349536 03-712207 (8296)

מלחימה/ה מחווט/ה מנוסה/מעולה לעבודה קבועה לאזורים: פתח-תקוה, בני-ברק, חולון, ורחובות. תנאי שכר מצויינים!! 03-372304 (7689)

דרוש מתקין מקצועי למוני אויר לרכב. בבית בעבודה 03-5567386 (15578) 03-5564567

פקידים/ות

כתבנית מעבדה תמלילים אנגלית (שפת אם) מנוסה בייבוא להברה גדולה בת"א תנאים טובים "א.נ.ת" (26447) 03-371465

מזכירה עברית אנגלית, נסיון בייבוא, טלקס הדפסה עברית אנגלית לחברה גדולה בהרצליה תנאים טובים "א.נ.ת" (26364) 03-371455

מזכירה אנגלית שפת אם +הדפסה מנוסה לחברה גדולה בר"ג, ת"א תנאים טובים "א.נ.ת" (26160) 03-371465

להברת ייבוא באור יהודה מזכירה נמרצת +ידע בהנהח"ש הטבשבת למשרה מלאה 03-348837 (22954)

למשרד יבוא המרכז ת"א דרושה פקידה/ מזכירה השולטת בשפה האנגלית +יכולת עבודה עם מחשב למשרה מלאה 03-660747 לעובד ביום א' (22019)

פקידה מעולה שואפת לעבודה בר"ג "שכר הולם" אזור ראשל"צ, נס-ציונה, רחובות. לראיון 08-472166 08-472221 (20850)

פקידה קבלה טלפונית+ אנגלית טובה להברה גדולה בת"א (18990) 03-286111

מזכירה מעבדת תמלילים מנוסה עברית ואנגלית שליטה מלאה באנגלית לחברה גדולה בר"ג (תנאים טובים מאוד) 03-286111 (17204)

מעבדת תמלילים אנגלית מנוסה שפת אם לחברת אלקטרוניקה גדולה בת"א. (תנאים טובים מאוד) 03-286111 (12188)

מעבדת תמלילים עברית מנוסה רצוי דקע בהנהח"ש לחברה גדולה בראשל"צ 03-9659733 (10673) 03-286111

פקידת יצוא מנוסה (בקיאות בהליכי יצוא ויבוא) שליטה מלאה באנגלית (רצוי גם צרפתית) לחברה גדולה ביבנה 03-286111 (8922) 03-9659733

עובדי מחשב

מפעיל/ה P.C מנוסה (גיל 35) לעבודה קבועה "א.כ.א" 03-5467156 (24871)

מורים וגננות

לפנימיה דתית לבנות ברמת-גן דרושות: 1. מדריכות בתנאי פנימיה. 2. מרכזת הדרכה תנאים טובים למועמדות המתאימות 03-725523 (8706)

עוזרות ומטפלות

טבחים – קונדיטורים

גזירה/תפירה

לקסטרמודל דרוש/ה גהצן/ית למשרה מלאה לבני 03-814424-5-6 (25758)

הנהלת חשבונות

ספרים/יות

עובדי יהלומים

דרוש פועל ברלנדיר למטה לאבנים גדולות, למתאים תנאי קבלן. (16908) 053-331988

נגרים

נהגים

נהגי אוטובוס דרושים לחברה להסעות כולל השקעה תנאים מצוינים 052-913717 גם בשבת (8346)

נהגי אוטובוס דרושים לחברה להסעות כולל השקעה תנאים מצוינים 052-913517 גם בשבת (21353)

מחסנאים

מחסנאים טכניים רצוי נסיון במחשב ורשיון נהיגה למפעלים בת"א יבנה וראשל"צ 03-286111 (17932) 03-9659733

מוכרים/ות

לסניפי "עזורי" באלנבי, דיזנגוף, כבר-המדינה ורמת-גן דרושות/ים מוכרות/ים מנוסים למשרה מלאה או חלקית: 03-296601 (21635)

סוכנים – מקדמי מכירות

טכנאים הנדסאים

טכנאי מעליות לעבודה מיידית תנאים טובים למתאימים "תיגבור" 052-917318 כפר-סבא (27457)

טכנאי אלקטרוניקה לביקורת ופיקוח קווי ייצור נסיון 3 שנים בתחום אנלוגי ודיגיטלי למפעל אלקטרוניקה בת"א 03-286111 (13992) 03-9659733

שרטוט וגרפיקה

עובדי דפוס

חשמל ואלקטרוניקה

לעבודה

"לשדות ישראל" פרוחים יבשים והמטים דרושים מפיצים/ות עם נסיון ורכב לת"א, ירושלים, וחיפה 04-842852 צבי (15616)

מפעילי ציוד מכני

מלגזנים מנוסים +תעודה לעבודות קבועות מיידיות "א.כ.א" (24816) 03-451729

עובדי נקיון

למפעל תעשייתי בחולון דרושים חרטים בעלי נסיון תנאים טובים (22232) 03-805356

למפעל בטחוני במרכז הארץ דרושים מסגרים/ רתכים +נסיון 3 שנים ומעלה, מפרופיל 72 עד גיל 40, מגורים מנתניה ועד אשדוד, תנאים טובים, הסעות. "מאגרי אנוש" 03-336079 (19265)

בפתח-תקוה כרסם מעולה ידע בחוריקה בערב: 03-9222835 03-9221237 (7557) 053-697579

עובדי מחתכת

עובדי מוסך

חדשה קורס למיזוג-אויר לרכב עיוני +מעשי +הכנה לבחינות משעם משרד העבודה 03-378469 מיום א'. (19801)

שומרים

אינוצ'נטי

אלפא רומיאו

לאבטחת אירועי יום העצמאות דרושים עובדים בשכר הולם (19783) 03-611819

אמריקאיות

שליחים

ביקוש עבודה

מכוניות

אאודי

ב.מ.וו.

אוטוביאנקי

ג'יפים

דייהטסו

אוסטין

אופל

דלתא

וולבו

טלבוט

טנדרים

לנציה

מיני-מינור

מסחריות

למכירה מיידית מאק 1973 דגם R-600 מורשה למעביר. בפרטים להתקשר: 03-5365190 (21721) 03-5365298

מרצדס

סאאב

סובארו

סוזוקי

גי.אל 1600 1988 לאספקה מיידית 03-5440799 מהנמל!! 03-5440104 חולון 03-235608 03-848729 03-848444 (15543)

סוסיתא

סיאט

סיטרואן

פולקסווגן

פורד

אוטומטית 1984 1300 +מזגן ראשונה מצב מעולה 03-737553, (19374) 03-482254

פיאט

פיג'ו

I M S I
שרותי כח אדם
דרושים
* עובדים בלתי מקצועיים
רצוי נסיון טכני
* מחוטות
בעלות נסיון – למשרה מלאה.
* מפעילי מכונות
לעבודה באיזור בני־ברק
* איש אחזקת מכונות
* חשמלאי ראשי
לעבודה בבני ברק.
למתאימים תנאים טובים במיוחד
מיום א' 03-245222/3
זלטופולסקי 24 ת"א

למכון הפקת זרעים של "הזרע" בדרום
דרוש
אחראי
מקצועי וטכני
לתהליך הניקוי של הזרעים
דרישות התפקיד:
ידע/נסיון בהפעלת מערכות טכניות־מכניות.
– ידע/נסיון בחקלאות שדה.
– כושר ארגון וניהול.
– עדיפות להנדסאים/אקדמאים בתחומים רלוונטיים
– מגורים באזור רחובות־אשקלון־קרית גת
לפנות בכתב עם פרוט תולדות חיים ונסיון קודם לת.ד. 704 קרית־מלאכי, 70955 עבור "הזרע"
סודיות מובטחת
רק הצעות מתאימות תיענה
הזרע

לחברה ארצית דרושים/ות:
* לסניף ת"א:
פקידת כח אדם
בעלת נסיון בעיבוד תמלילים, כושר ביטוי מעולה בכתב ובע"פ, נכונות להשקעה ומאמץ, שעות עבודה: 10.00-19.00, גיל 22-27.
* לסניף רחובות:
פקיד/ת כח־אדם
נסיון בעבודה דומה, רצוי קצין/ת שלישות/קישור
כושר ביטוי מעולה בכתב ובע"פ, נכונות לשעות עבודה מרובות. תושב/ת מרכז רחובות. רשיון נהיגה. גיל 27-22.
* לסניף רמלה:
קצין בדרגת סגן
משוחרר (שלישות, תחזוקה, חימוש). גיל עד 25, כושר ניהול. נסיון בעבודה עם כח־אדם. רשיון נהיגה.
לפרטים לטלפן: 08-535455 (גם בחוה"מ פסח)

אשדוד
• בניאור 3 קלי, דו"ס, מטבח אמריקאי 26,000 דולר 03-340754 (27394)

באר שבע והדרום
• שלה, גמר כולל רעפים בעומר 057-421570 057-35496 057-421789 (26519)

הצעות עבודה
חוק הזדמנויות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981
לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. העבריינים צפויים לעונש על־פי החוק.

אופאל
אופאל טכנולוגיות בע"מ
לחברה צעירה בשלבי התארגנות והתפתחות
למערך הטכני שלנו באזה"ב
דרושים מהנדסים בעלי נסיון באחד או יותר מהתחומים:
אלקטרוניקה, מחשבים או מכנואופטיקה ישולבו בתפקיד רב־אתגר של אחזקת מערכות חדשניות.
בפניות נא לציין SOOER048
נא לפנות בכתב בצירוף קורות חיים וציון קוד. טלפון להודעות: אל כח אדם, אופאל טכנולוגיות בע"מ, ת.ד. 69 נס ציונה 70450
סודיות מובטחת
כל ההשרות מיועדות לנשים ולגברים.

למוסד ציבורי ארצי
דרוש/ה
מנהל/ת מעבדה מיקרוביולוגית
דרישות התפקיד:
* השכלה גבוהה PHD או MSC במדעי החיים או הטבע או MD עם התמחות במדעי המעבדה הרפואית.
* ניסיון ניהול של 8 שנים לפחות לגבי צוות עובדים בינוני וגדול.
* ניסיון וידע בכל הקשור במכשירים וציוד במעבדה מודרנית.
לפנות בכתב יד בציון תולדות חיים ומספר טלפון לת.ד. 16250 ת"א לא יאוחר מיום 15.4.88

למפעל מזון בפ"ת
דרושים
1. מנהל אחזקה
* ידע רחב בקירור, פנאומטיקה והידראוליקה.
* נסיון של 10-15 שנים בתפקידי אחזקה.
* בעל כושר ניהול גבוה.
2. סגן מנהל מח' ייצור
* טכנאי/הנדסאי תעשיה וניהול
* נסיון של 10 שנים בתעשיית מזון
3. עוזר למנהל כח־אדם
* ידע רחב בחוקי העבודה והסכמי שכר
* ידע בהפקת שכר ממוחשב
* נסיון של 5 שנים בתחומי כח־אדם ושכר.
4. עוזר למנהל מחסן תוצרת
* נכונות לעבודה בשעות המוקדמות של הבוקר.
* נסיון בהפעלת מחסן ממוחשב
* * *
עדיפות לתושבי פ"ת והסביבה
על המעוניינים לצרף קורות חיים על דף חלק בציון המשכורת הנדרשת, אל ת.ד. 1334 ת"א 61013 עבור ר/5227.
נא לציין ע"ג המעטפה את מספר המשרה – פונים מתאימים ייענו – סודיות מובטחת

למפעל בשר בלוד
דרושים
עובדים מיומנים
בנושא עיבוד בשר (גם פנסיונרים)
08-228973 אלי – ירון
סודיות מובטחת

לתעשיה הצבאית
באיזור המרכז דרוש/ה
פיסיקאי/ת
לעבודת פיתוח בתחום האלקטרו־אופטיקה.
דרישות התפקיד:
* פיסיקאי נסיוני עם 3 שנות נסיון לפחות בפיתוח מערכות אלקטרו־אופטיות עם דגש על תחום הא"א.
* יכולת ניתוח על מערכות אלקטרו־אופטיות.
* יכולת עבודה עצמאית וכושר להדרכת עובדים.
* נסיון בתחום עיבוד תמונות ועוקבים אופטיים – יתרון.
• המעוניינים יפנו בכתב ליחידת התעסוקה, ת"ד 1044 רמת השרון מיקוד 47100 (חובה לציין מספר תעודת זהות).
רק פונים מתאימים ייענו.
התעשיה הצבאית

רכב עירון בע"מ
V.A.G
Audi
דרושים
מכונאים פחחים צבעי רכב
למוסך עירון – מוסך חדיש. שיפתח בקרוב בבאקה אלגרביה
טל: 06-372936

2250 נטו
לנשים מעל גיל 24 עדיפות לבעלות נסיון במכירות
פקידות בנק ומורות בכל חלקי הארץ
ראיונות יערכו במלון בתל־אביב – חיפה – ירושלים.
052-541946

דרושות שתיים!
שתי מקדמות־מכירה מקצועיות
הרוצות עבודה מכניסה באווירה טובה
יתקשרו אחת ושתיים
לטל. 418520

I M S I
דרושים
* חשמלאי ראשי-
נסיון תעשייתי אלקטרוני
* חשמלאי מוסמך-
נסיון תעשייתי
שכר גבוה ותנאים טובים למתאימים
מיום א' 03-245222/3
זלטופולסקי 24 ת"א

לחברת שיווק אמריקאית
דרוש/ה
איש/אשת מכירות
לעבודה מהמשרד
בעל/ת ידע ויכולת בתקשורת ומכירה בטלפון.
ליום עבודה מלא.
טלפון: 03-7521114

לקרני־אור רחובות בע"מ
דרושים
מכנאי קירור
למיזוג אויר ברכב
פרטים: טל: 08-469095

אנשי מכירות מעולים
1. לענף לוחות ומיישרים
2. לענף שנאים
כישורים נדרשים:
– הנדסאי/טכנאי חשמל זרם חזק
– ידע ונסיון במתקני חשמל מ.ג. ר"מ.נ.
– נסיון באלקטרוניקה תעשייתית – רצוי.
– היכרות מעמיקה עם הענף.
– נסיון מוכח בתמחיר, הכנת הצעות ומכרזים.
– נסיון ויכולת מוכחת בניהול מו"מ טכני/מסחרי עם לקוחות.
– ידיעת השפה האנגלית. שפות נוספות – יתרון.
המעוניינים יפנו בכתב אל אלקו בע"מ, מח' המכונן, ת.ד. 1176, רמת־השרון, מיקוד 47100

לחברה פרטית
דרוש למשרה מלאה
פקיד ארכיון
שליטה בעברית, ידיעה טובה באנגלית.
נא לפנות בצירוף פרוט מלא של קורות חיים ונסיון קודם אל ת.ד. 45 בגבעתיים, 53100 (עבור כח אדם) סודיות מובטחת

לחברת ביטוח גדולה
דרושים:
1. שמאי רכב
עם הסמכה, בעל רשיון וותק
2. מתמחה בשמאות רכב
לאחר השלמת קורס בטכניון
3. מכונאי רכב
לטיפול באחזקת רכב בחברה
לפנות טלפונית 03-293025

משאויר
דרושים
לעבודת משמרות בנתב"ג
* עובדים כללים
* מלגזנים
תנאים טובים למועמדים כולל קביעות ותנאים סוציאלים מלאים ארוחות והסעות. טלפון:
03-9711696

למשרד מהנדסים – דרושים
★ מהנדס כבישים לפיקוח
★ מהנדס/ת לתכנון כבישים ופיתוח
★ מזכירה
לקביעת ראיון נא לטלפן מיום א' 03-770739

דרוש/ה
איש / ת מכירות והיעים
מקצועי/ת + המלצות עם אפשרות לניהול החנות.
ת.ד. 3949 קרית־אריה פתח־תקוה בצרוף קורות חיים. 03-9227037, 03-9221872.
– סודיות מובטחת –

לחקר ימים ואגמים לישראל בע"מ
דרוש / ה
פיסיקאי / ת
לעבודת מחקר על גלי ים
קיימת אפשרות ללימודים לקראת תואר PhD במקביל (עד גיל 30)
נא לפנות בכתב בציון קורות חיים רשימת פרסומים וממליצים לת.ד. 8030 חיפה 31080 עבור פיסיקאי.

אלקטרה
■ באלקטרה מחכה לך עבודה מלאת עניין ואתגרים, בחברה גדולה, המובילות בישראל במוצרי צריכה ובמערכות אלקטרומכניות.
העניין שלך - הוא האתגר שלנו.
★ מהנדס מכונות
(משרה 88 / 41)
לתכנון אמצעי ייצור וטכנולוגיות של עיבוד פח.
נדרש נסיון של 5 שנים בתחום וכן ידיעת השפות עברית ואנגלית.
★ הנדסאי מכונות
(משרה 88 / 19)
לתכנון אמצעי ייצור וזיווד מוצרים עתידיי פח.
נדרש נסיון של 3 שנים בתחום.
★ קנין / עתד
(משרה 88 / 5)
לדיכוז הזמנות ופקוח על אספקתן עיתוד מלאי, איתור מקורות אספקה ומו"מ.
נדרש נסיון של 3 שנים במפעל תעשייתי וכן ידיעת עברית ואנגלית טכנית.
★ מחסנאי
(משרה 88 / 42)
לעבודת מחסן כולל הפעלת מלגזה
★ מכונאי אחזקה
(משרה 88 / 34)
לאחזקה וטיפול במכונות לעיבוד פח.
נדרש נסיון רב באחזקה במפעל תעשייתי כולל ידע בהידראוליקה ופנאומטיקה.
המעוניינים יפנו בכתב־יד בצרוף קורות חיים ונסיון קודם למח' תעסוקה ומנגנון, ת.ד. 4455 אלקטרה ראשל"צ, בציון המשרה המבוקשת.
העניין שלך-האתגר שלנו

ג'נפריט משלוחים בינלאומיים בע"מ
דרושים:
1. פקיד/ה יבוא
נסיון הכרחי, הכרת מסמכי יבוא, ידע בהפעלת מחשב.
2. שליח/איש קשר בנתב"ג
בעל נסיון, רשיון נהיגה הכרחי, עדיפות לבעלי קטנוע.
נא לפנות בכתב בצרוף קורות חיים לג'נפריט ת.ד. 5190 תל־אביב 672115 (אורית)

מודעון
מוקד מידע טלפוני
של קופת חולים הכללית המוסר אינפורמציה של מרפאות קופת חולים של ההסתדרות, בתי חולים, עזרה ראשונה, מרפאות הפתוחות בשבת וחג וכן אינפורמציה על המוסדות הרפואיים בישראל:
טלפון 03-433300
בימים א' עד ה' מ-8.00 בבקר עד 20.00 בערב ביום ו' וערבי חג מ-8.00 בבקר עד 15.00 אחה"צ
מרפאות שיניים לעזרה ראשונה
אזור תל־אביב
רחוב בר כוכבא מס. 49 – טלפון 03-284649
בימים א' עד ה' מ-21.00 עד 23.00
בימים ו' וערבי חג מ-18.00 עד 24.00
שבתות וחגים – מ-15.00 עד 21.00

אזור חיפה
רחוב הגפן 26 קומה ב' – 04-523566
כל יום כולל ערבי חג, שבת, שבתות וחגים מ-20.00 עד 23.00
ערן: עזרה ראשונה נפשית
בתל־אביב – 03-5461111
קו לילדים ונוער – 03-261113
ירושלים – 02-227171
חיפה – 04-672222
נתניה – 053-335316
כרמיאל (גליל) – 04-988410
כפר־סבא – 052-913999
באר־שבע – 057-418111.
קו פתוח – אוזן קשבת לילדים ובני נוער
בתל־אביב 03-221680 (24 שעות)
נעמת – ייעוץ בבעיות אלימות במשפחה
בימים א' עד ה' מ-9.00 עד 16.00 – 03-235922
קו פתוח לקשישים 02-690686

אלמקס משחת השיניים · יעילה פי 3 במניעת עששת
תורנות בתי מרקחת
ליום ששי ערב חג פסח 1.4.88
תל־אביב
ארלוזורוב – ארלוזורוב 76 – 230746
בלפור – קופ"ח מכבי – בלפור 2 – 299856
ירושלים
הר הזיתים – הר הזיתים – 287480
חיפה
נורדאו – נורדאו 13 – 664039
פתח־תקוה
רסל – רוטשילד 89 – 911406
בני־ברק־רמת־גן
הרשה – כצנלסון 151 ושדרות (?) 722271
אלקנאל – יפת 65 יפו (עד 19.00) – 823361
רחובות
באאורת – בנימין 23 – 457991
ליום שבת – חג הפסח 2.4.88
תל־אביב
בן יהודה – בן יהודה 142 – 223535

מנסיפיורי – שד' יהודית 9 (ליד בית קלקא) 253710
בן יהודה – בן יהודה 142 – 223535 – מוצ"ש ומוצאי חג
מונטיפיורי – שד' יהודית 9 (ליד בית קלקא) – 253710 מוצאי שבת ומוצאי חג
ירושלים
אל חייאת – בית חנינא – 859366
מרפאת רוממה – הכ"צ 28 – 523191 – מוצ"ש וחג
חיפה
פבזור – פבזור 27 – 664073
פתח־תקוה
סופר פארם – שפירא 43 – 909830
בני־ברק־רמת־גן
הגיה – ארלוזורוב 81 721489
בת־ים־חולון
מזור – חביבה רייק 20 בת־ים – 583360
רחובות
סגל – הרצל 134 – 451228
אלמקס
תוצרת ע"י (?) GABA

דרושים
בוגרי בתי"ס מקצועיים במגמת מתכת/ מסגרות מכנית
– עדיפות לבעלי ניסיון במסגרות וריתוך.
– יוצאי צבא, פרופיל 72 וכעלה.
– נכונות לעבודת משמרות ושעות נוספות.
– הכשרה ספציפית תינתן במקום העבודה.
– הסעות מכל אזורי המגורים מחדרה עד אשדוד.
– עבודה קבועה, 5 ימים בשבוע.
– ארוחות מובטחות.
נא לפנות לסניפינו באזורים הבאים ולהביא פנקס מילואים, שבי ותעודת הכללה:
פתח תקוה, רח' הקרנה 16, טל. 03-9301913
תל־אביב, כיכר אתרים 134, טל. 03-282460
נתניה, רח' שמספר 15, טל. 053-332177
חולון, רח' וייצמן 30, טל. 03-8419321
ORS שרותי כח אדם
הטובים עובדים קבוע ORS

לבי"ח לוינשטיין
מרכז לשיקום רעננה
קופת חולים
דרוש/ה
עובד/ת סוציאלי/ת (אקדמאי/ת)
העבודה במחלקה שיקומית בבית החולים ובמשרה שלמה.
לפנות טלפונית 052-911151
שלוחה 9942 לפנה"צ או בכתב לשירות הסוציאלי בבי"ח לוינשטיין ת.ד. 3 רעננה

דרוש
מנהל עבודה/הנדסאי
לעבודות בניין ושיפוצים
באיזור ת"א רמת־גן
03-735133

דרושים
יוצאי צבא ו/או קיבוץ
גברים ונשים לעבודה בחוה למידול פטריות
העבודה מתאימה לכל שעות היום והלילה
מקדמי מכירות
חובה בעלי רכב פרטי או מסחרי עם נסיון והמלצות
+ בחשנאי נהג
לפנה לטלפון:
052-...517

הכרזות
שוק המציאות
חניה
דירות
אילת
דירות
מטבעות ומדליות
ביוב
תריסים
פוליש ונקיון
מחשבים
ציוד תקשורת
ציוד בנין
צילום
קיט ונופש
קרוואנים ונגררים
אוטותדביקות
שרותים
בת זוג
בן זוג
חיות בית
הלבשה והנעלה
כלי נגינה
• מסחרי YOUNG CHANG ...
• ביעה השולית "WESTONE" ...
• TECHNICS ...
• ELKA-ORLA ... MTX SIMMONS ... D.O.D ... BO ... RAM MONTAR ...
• ELKA ...
הלוואות
אשראי גמיש! 76 ש"ח ל-1200 ש"ח לשכירים ללא ערבים, עד 3000 ש"ח כנגד ערבים "הבות־בע"מ" תל־אביב, אלנבי 17, 06-576335 03-660341 (27074)
הלוואות לשכירים לעצמאיים בתנאים מעולים, ויזה, ישראכרט (15656) 052-455076
השכלה
טרקטורים
סירות
מלגזות ושינוע
ריפוי והדרכה
רנו
אוטובוסים וקטנועים
בתי"ס לנהיגה
חלפי רכב משומשים
הצעות עבודה
רוצים לקנות
רהיטים
מקררים
וידיאו טייפ
מערכות קול
מכונות כתיבה

אנטנה / שלמה גינוסר

בן אדם ניעור וכבר נרדם

א. קינה ואזהרה

אנא נוליך את הדרפה הקדם־אירוויזיון, כמעט־אוניית־הדגל של צי הבידור הטלוויזיוני הציוני היתה הפעם לא יותר מחצי קליפת אגוז. לא נוכל אלא להתנחם בביתנה הזיוון מדוסדוצות הגה. ואם מישהו ייפצע קלות במהלך ה„שביט" ואף יזוב דם, נא לזכור: אדם הוא רק אדם.

ירדנה ארזי

מרדכי ואנונו

ב. הבריחה הגדולה

תהיו רציניים רגע: בואו, התלוו אלי לשיטוט טכסטואלי קל בין מלותיהם של ארבעת השירים שנבחרו (על ידי מי, ברוק, הייתי רוצה לדעת) לקדם־אירוויזיון. לא יארך השיטוט הזה עד שתגלו סימפטום של מפגע משותף לכל ארבעתם. כאילו נדבקו: אני מתכוון ליסוד האסקפיסטי, לבריחה מהמציאות הצורבה הזאת ששמה מציאות. לאן התשובה מרתקת, לא פחות. מהסימפטום. שימו לב, תלמידים יקרים, איזו מלה חוזרת בכל ארבעת השירים הקדם־אירוויזיוניים? אכן כן: חלום או הזיה. בואו נבדוק אם לא טעינו.

בשיר „כמו בהתחלה" (יואב גינאי): „מסע של הזיה".

בשיר „בן אדם" (אהוד מנור): „תן לו לחלום".

בשיר „קרוב לים" (רחל שפירא): „כל חייו את חלומו עמס".

בשיר „היא רוקדת" (שוב אהוד מנור): „והיא שוב ילדה קטנה, שקועה בחלומה". יואב גינאי שולח „אותה" לנדוד „לאתמול מרוחק ואבוד". במסע של הזיה אפוף אובך נוסטלגי סמיך־עד־דביק, „היא" מחפשת את הרוח של פעם. והמלים, משהו כמו געגוע ישן, געגוע לזמן, געגוע נוגע וכו'. מה אפשר להגיד: געגוע כמבוע.

רחל שפירא, בשיר שדי אהבתי (ואני מתכוון למלים) קשה למשש את הדמות, אבל גם הוא חולם על „מקום אחד קרוב לים". אבל כאן הכל אפוף בקסם של ספקנות (אם אתם מסכימים אתי שיש קסם כלשהו בספקנות): אולי הוא סתם הוזה או בורח? נו, וב„היא רוקדת" של אהוד מנור, היא בכלל שוכחת את האבא שלה ואת האמא שלה „והיא שוב ילדה קטנה השקועה בחלומה", כמו הבריכה של ביאליק. וכוכן, תלמידים יקרים: המסר הוא, לברוח למקום אחר. להיות שם ולא כאן. שם על יד הים, או שם באתמול או סתם שם לשכוח הכל. כי המציאות היא די מחורבנת, דבר שקשה מאוד להכחיש סטטיסטית.

ג. איוון איוואנוביץ' קוהלת

מבט פילוסופי על העולם כבדרך קצר. כך היה קוהלת של אילו לגם כמה כוסיות וודקה. כי: אדם הוא רק אורח בעולם. מה שנכון – נכון. בא מעפר ואל עפר ישוב. מרכא. „אז תן לו לחלום ותן לו נשימה" וגו'. איפוא יש זמן לחלום בחיים קצרים כל כך? הרי לקוהלת היתה הצעה אחרת לגמרי: „שמח בחור בילדותיך ויטיבך לבך בימי בחורותיך". עשה חלומות. עשה חיים כל זמן שאתה יכול.

בוריס דימיטרשטיין שהלחין את הלחן לשיר הנכאים של מנור, 'לא שם, כנראה, הדגש על המלים והפליג חופשי־חופשי אל מחוזות ילדותו. פתיחה יהודית־חסידית, מתפתחת עד מהרה לסערה מוסיקלית אי־שם בשטח ההפקר בין מוסקווה לבודפשט.

ד. החיוך של ירדנה

ירדנה שרה על הבנאדם שימיו ספורים וסופם עצוב, וכאשר היא מגיעה ל„סופם עצוב" משתפך על פניה חיוך מקסים. זה ברור, האמינו לי. הווידיאו שלי עבד שעות נוספות. ההערה הקטנונית הזאת באה, בסך הכל, לומר שגם ירדנה תפסה שבמקרה דנן, הקשר בין המלים למנגינה הוא בערך כמו הקשר בין קוהלת לצ'ייקובסקי.

ה. ההומור של ירדנה

אין דבר כזה. היא לוקחת את עצמה ברצינות קוסמית כזאת, שאפילו רבקה מיכאלי שנולדה עם כמות הומור המספיקה לשניים, אינה מצליחה להיחלץ מאווירת־ליקוק אריות. ואולי, אתם יודעים? ממש הרגע עלה בדעתי: שרבקה עשתה כאן אחלה הצגה. הרי לא יכול להיות שהיא, ברצינות, היתה מוקסמת, נפעמת ותני־לגעת־בך כל כך מול ירדנה. ואחרי הכל, מה שנכון – נכון: ירדנה ארזי בחורה יפה ומצלמות הטלוויזיה אוכלות אותה בעיניים.

ו. חזות קשה

אנחנו נידפק באירוויזיון בדאבלין, משום שאין כל סיכוי לשילוש המוזר הזה: קהל קאתולי, זמרת יהודיה ולחן פרבוסלאבי.

ז. ידידי המבקר

ואם בכל זאת נזכה במקום ראשון, אז זה מה שיש לי לומר:

כי אדם הוא רק אדם
גם אם אפו קצת אדמדם
מלגימת־יתר
בשעות אידאור.
ועוד אוסיף (ולא בסתר):
YOU SHOULD KNOW BETTER
ידידי, אהוד מנור.

על קצבים, מלאכים ובני אדם

הרגע שבו מתחיל לב של „תותים" לפעום בחזה של „מושתל־לב" במיטסר הטלוויזיוני המצוייץ של רשת הסי.בי.אס. הוא אחד מאותם רגעים נדירים שבהם מתחשק לך להסיר את כובעך בפני המדיום הזה. סרט מרתק, אנושי, דרמטי ועם זאת – רווי הומור, שיוצריו ידעו להלך בטאקט ראוי להערצה על הגבול הדק (כמה דק) בין החיים למוות, בין קצבים למלאכים, בין המגעיל למקסים. הטלוויזיה הישראלית תפסה טרמפ על הסרט הדוקומנטרי המעולה הזה כדי להפנות את תשומת הלב לחשיבות הראשונה במעלה של תרומת איברים. נושא רגיש ומסובך, שאיכשהו עבר בשלום בדיון־אולפן, בעיקר בגלל אישיותם של כמה מן הנוכחים, כמו פרופ' יוסף בורמן מן המחלקה לכירורגיית־לב ב„הדסה", אלוף (מיל') מוסה פלד, שחתם על התחייבות לתרום את איבריו אחרי מאה ועשרים ועוד. נוגעת ללב במיוחד היתה הופעתם הכואבת והמכובדת של זוג ההורים שרה ומושיק קומם, שלפני חודשיים, במצב של כמעט־הלם בעקבות תאונה שקיפחה את חיי ילדתם, הסכימו לתרום את איבריה. שתי כליותיה של הבת הושתלו בגופם של ילד וילדה, החיים. עכשו מן המוות, אם אפשר לומר כך.

הטלוויזיה הישראלית לא עשתה כאן שום עבודת־יצירה, רק שימשה פונדקאית למטרה חשובה. גם זה משהו, אם לא מקלקלים.

ואנונו. נו?

זה שנה וחצי שפרשת ואנונו מתגלגלת, חלקה בראש חוצות חלקה במיסתרים, אבל בשבוע שבו ניתן גזר הדין במשפטו של הצלם מדימונה, הטלוויזיה שוב שימשה פונדקאית לסרט זר, הפעם של רשת אוסטרלית. זאת היתה תרומתה של הטלוויזיה לנושא שראוי להרבה יותר מזה ובוודאי שליותר מדיון־חצות. הטוף בין שני פרופסורים. (המשכנע ביניהם, אגב, היה אמנון סלע שדיבר בזכות ה„עמימות" בהתייחסות המדינית ליכולת הגרעינית של ישראל). הסרט האוסטרלי לא היה מלאכת מחשבת, אולם נראה כי מלכתחילה העדיפו מפיקיו ויוצריו להתרפק על העלילה המרתקת, על ה„סיפור" שבנושא ולאו דווקא על תחקיר־עומק של הבעייתיות שבנושא. יחד עם זאת, יש בסרט הארה רחבה למדי על דמותו המבולבלת של מרדכי ואנונו כאיש צעיר המחפש את זהותו, איש נבוך הבורח מעצמו ותוך כדי כך – נפגש עם עצמו שוב בתחנות שונות ובפרות שונות: מקדש בודהיסטי, כנסיה (שם הוא נטבל לנצרות), חיקם החם והרוטט מהתרגשות של כתבי ה„סאנדיי טיימס" הלונדוני, „לסטר סקוור" בלונדון מול עיניה המפתות של „סינדי", דירה מיסתורית ברומא, אוניית משא ישראלית ולבסוף: בכלא, שם נגזר עליו (ובצדק, לכל הדעות) לבלות לא מעט שנים.

אדוני המלך

באחד הערבים אני בורח מ„רמינגטון סטיל" המלוקק, מבצל את מדיניות הגשרים האוויריים הפתוחים ועובר לירדן. שם אני נופל על „אלדי" הוליוודי אמיתי. למצמץ בשפתיים וללקק את האצבעות: „כוכב נולד" בגירסה של 1937 על פי התסריט, אם אינני מגלי לגמרי, של דורותי פארקר ועוד כמה שותפים. פרדריק מארץ' הגדול וג'אנט גיינור מככבים מוקפים כמה שחקני משנה מצויינים.

אז בוא נסכם ככה, יור מג'סטי: אנחנו נראה שחצי ממשלה תמשיך ללחוץ כאן למען ועידה בינלאומית (אם זה מה שאתה באמת רוצה) ואתה תמשיך לשלוח לנו סרטים. האמן לי, יור מג'סטי, זה הסדר־ביניים לגמרי לא רע. גם הליכוד יחתום עליו.

פסוקו

„פסוקו" של מי שצפה השבוע בטלוויזיה הישראלית מעל ומעבר למה שהוא מורגל, גנוב הפעם מהשיר „אדם הוא רק אדם" המוכר לכם. מראשיתו של הטור הזה: „כי אדם הוא אדם הוא אדם הוא רק אדם, בן אדם ניעור וכבר נרדם". ולילה טוב מירושלים.

המקיפתה / ורדה צימרמן

יד לגלות באור־יהודה

אם תלחץ על הכפתור תוכל לשמוע „על נהרות בבל" בקולו של החזן מועלם. אחר כך אפשר לסייר בסימטה בגדאדית. מרכז מורשת יהדות בבל ייפתח בשבוע הבא להוכיח שהתרבות שהביאו העיראקים לא בדיוק נעלמה

„זהו ניתוח שלאחר המוות", אומר פרופ' יצחק אבישור לרגל פתיחת מרכז מורשת יהדות בבל בשבוע הבא. „אנחנו חוקרים מה שהיה ואיננו כדי לספק מידע על מה שהיה. קודם טענו שאין חומר, והמטרה שלנו היא להראות שיש ואפשר להשתמש בו בתרבות עם ישראל. איננו מתכננים לקיים במרכז מופעים זללניים וחגיגיים, אלא כנסים וימי עיון לצורך עבודה אקדמאית. נעסוק בעלייה רק עד שנת 1950, כי לאחר מכן יש כבר התערבות אישית. יש כבר בנמצא ספרים ובטאונים וכבר נערכו כנסים, אך אנו נמחיש באמצעות המוזיאון כי היתה תרבות שנעלמה עם עליית יהודי עיראק ארצה".

כהדגמה לגישה זו תהיה פתיחת המוזיאון באור־יהודה מלווה בכמה אירועים. לא רק פתיחה חגיגית ורשמית בנוכחות נשיא המדינה, שרים, ח"כים ואישי ציבור, אלא גם ערב הוקרה לפעילי מבצע „עזרא ונחמיה" ויום עיון שבו ידונו בהיבטים שונים של היסטוריה, תרבות, פולקלור, מוסיקה, וכתבי יד של בני הקהילה בהקשרם למוזיאון.

לפני 16 שנים הונח היסוד לבניין המרכז. מרדכי ברפורת, שהיה בזמנו ראש מועצת אור־יהודה, והיום יו"ר המרכז, הקצה את השטח. מלחמת יום הכיפורים עיכבה את הבנייה. ביוני 1976 הוקמה מועצה אקדמאית. המשענת הפיננסית היתה בעיקר תרומות. מאוחר יותר הצטרפו לתמיכה גם משרדי הממשלה. לפני למעלה משבע שנים החל בבניית המוזיאון.

„היה לנו ברור מראש מה אנחנו רוצים לעשות", אומר אבישור, העומד בראש המועצה האקדמית. „ראשית היה המחקר, קביעת הנושאים, תוכנית המוזיאון וכו'. יותר מאוחר הצטרפו האוצרת והמעצבת. התוצאה הסופית היא מוזיאון אינטימי, שהמוטו שלו הוא „מגלות לגאולה". תקופה של למעלה מ־2500 שנים קמה לתחייה באמצעות צילומים, דגמים, חפצים, אמצעים אלקטרוניים ושיחזורים.

„על נהרות בבל", יישמע קולו של החזן שלמה מועלם, אם תלחץ על הכפתור המתאים. את המזמור כולו אפשר גם לקרוא בעברית, ארמית, ערבית־יהודית ועיראקית. כפתורים נוספים ידליקו נורות צבעוניות שיסמנו את מסלולי הגלויות ושיבת ציון. מפה אלקטרונית אחרת תמחיש לצופה את מיקומם המשתנה של קיבוצי היהודים במשך הדורות. וכפינה נפרדת מקומות גלותם מגלותם המקורית: הודו, בורמה, סין וגם אנגליה.

לחינוך היהודי בבבל מוקדש מקום נרחב. הישיבות, נהרדעא, סורא ופומבדיתא, ובתי הספר המודרניים. „מחזור חיי האדם" מוצג בחלונות: ברית מילה עם הכלים והבגדים המיוחדים לטקס זה, בר המצווה, חתונה וקבורה.

את הפריטים לחלונות התצוגה, כמו את מרבית הצילומים, סיפקו עולי עיראק מהפציהם האישיים ומאוספים. גם הסימטה הבגדאדית ובית הכנסת הגדול בעיר שוחזרו בעקבות מפגשים עם יוצאי המקום. הסמטה מבטאת את סגנון הבנייה והחיים של היהודים. בית הקפה, חנותו של צורף הכסף והזהב, האריגה והתפירה, ובחלונות הבתים – תמונות המתארות אירועים משפחתיים. לבית הכנסת הובאו שבעה ספרי תורה על תיקיהם עשויים כסף וזהב, שוחזרו גם שתי מנורות השיש, האורנמנטיקה מאבן ועמודי העץ, ועזרת הנשים. בחלון אחר, על רגלי הפריחה והשקיעה, „ימים מאושרים וימי קינה. להרוגי המלכות, הפוגרומים ה„פרהוד" בשנת 1941 הוקדש מקום מיוחד וכך גם למחתרת הציונית ולפעיליה. העלייה לארץ מתוארת בעיקר בתצלומים. כולל תצלום הדי.די.טי.

הדגם הגדול ביותר הוא זה של הרובע היהודי בבגדאד עם ציון מקומם של בתי הכנסת, הישיבות, משרדי הקהילה, בתי הספר ובתי החולים. וזה עדיין לא הכל. במקום גם ספריה עשירה ביותר על יהדות בבל, הכוללת גם ספרים שנדפסו בבגדאד במאה הקודמת, אלבומים שיצאו לאור בעיראק וכן ספריה מוסיקאלית. „אנו מעמידים את העבודה שלנו בבסיס אחר, לא נתתי להיבגס שם דבר שאינו שייך למחקר". בקרוב יוכנס גם מושב, שיספק מידע בתמונה ובמלל על אילנות משפחתיים ומרצון על הישיבות. כל זאת לטובת הקהל הרחב, אך בעיקר לתלמידים וסטודנטים שיוכלו לקבל „אינפורמציה מלאה, מהימנה ומעודכנת. כי זה מוזיאון שמיועד ללימוד ולא סתם להפגנת נוכחות".

לומדים עברית ב„למתאוי" (חדר) בעיראק. מ־1935 עסקו בלימוד השפה רק במחתרת

הרוזן, הבאטלר וקללת הפרעונים / דליה שרון, לונדון

ולא הגדתם לבניכם

אוסף תגליות מעמק המלכים במצרים נמצא לא מכבר בטירה אנגלית. האוסף סוגרים פערים בידע האגיפטולוגי. יציאת מצרים של לורד קרנברון החמישי

הכל החל כאשר לורד קרנברון ביקש מן המשרת הראשי, הבאטלר, בן ה־75, שפרש לפני שנה, לעזור לו בספירת המלאי של טירת הייקליר בהמפשייר, אשר נבנתה באמצע המאה הקודמת על־ידי הארכיטקט שבנה אחר־כך את בית הפרלמנט. שניהם עברו מחדר לחדר בבית הענק ולבסוף אמר הלורד, כי נראה שהמשימה הסתיימה. הבאטלר, רוברט טיילור, שעבד בבית מאז 1936, ענה „כן, אדוני, מלבד החפצים המצריים". „על איזה חפצים אתה מדבר", שאל הלורד. טיילור הוליך אותו לחדרים שהלורד לא ידע כלל על קיומם ושם נמצאו, להפתעתו המוחלטת של הלורד, אשר היה בטוח כי הוא מכיר את הבית על כל מבואיו ומוצאותיו, כ־300 פריטי עתיקות מצריים. אלה היו מונחים שם יותר משישים שנה מבלי שאיש מבני המשפחה ידע על כך.

לורד קרנברון השביעי הוא נכדו של הרוזן החמישי, אשר גילה את קברו של תות־אנך־אמון בשנת 1922, יחד עם הארכיאולוג הווארד קארטר. הרוזן הגיע למצרים לאחר תאונת דרכים קשה שאירעה כשנהג במכונית המרוץ שלו. בעקבות התאונה הוליט לעשות את עונות החורף במצרים. הוא החל להתעניין בעתיקות ואט־אט נשבה בכבלי החפירות. אחרי כמה שנים עם תוצאות עלובות למדי, הגיע למסקנה, כי הוא זקוק להנחיה מקצועית ובחירתו נפלה על הווארד קארטר, לשעבר מפקח ראשי על שירותי העתיקות במצרים, שעבד אותה עת כצייר בלוקסור. השניים עבדו יחד מ־1907 עד מות הרוזן בשנת 1923.

כאשר נתגלה האוצר, לפני כשנה, חשבו תחילה, כי האוצרות שנמצאו שייכים גם הם לקברו של תות־אנך־אמון, אך מומחי המוזיאון הבריטי אומרים, כי מדובר בממצאים מחפירות אחרות שעשו קרנברון וקארטר או שנקנו על־ידי קרנברון עד 1922. חלק מהפריטים הוצאו מקבר סבו של תות־אנך־אמון, אמנופיס השלישי. האוצר כולל דמויות ברונזה ותכשיטים מבלמון שבעמק הדלתא, מקום שהיה ידוע עליו מעט מאוד עד עתה. האגיפטולוגים הבריטים מאושרים מן התגליות החדשות, ראשית משום שרוב החומר שנתגלה בזמנו על־ידי קרנברון במצרים עבר לרשות המטרופוליטן מוזיאון בניו־יורק, אך בעיקר משום שהוא סוגרת פערים בידע האגיפטולוגי. „קארטר היה אחד מראשוני החופרים המודרניים במצרים. הוא עבד בדיוק ובשיטתיות שלא היו אופייניים לקודמיו. קיומם של חלק גדול מן החפצים שנמצאו עתה היה ידוע לאגיפטולוגים רק מתוך רשימותיו וכתביו של קארטר. עתה אנו יודעים בדיוק במה המדובר ושמחים למצוא הפצים שסברנו כי הלכו לאיבוד ואין סיכוי למצאם", אמר ל„טיימס" ד"ר ניקולאס רייבס, אוצר במוזיאון הבריטי המתמחה באגיפטולוגיה.

אך כיצד קרה שאוצר כזה העלה אבק במשך יותר מ־68 שנה מבלי שאיש מבני המשפחה ידע על כך? או שמא ידעו ולא סיפרו לאיש? מסתבר שהרוזן השישי, שמת בשנה שעברה, השביע לפני שנים־רבות את בני המשפחה לא להעלות על דל שפתותיהם את השם „מצרים". הסיבה היתה כי היא הרוזן היה ממורמר על שממשלת מצרים לא הסכימה לתת למשפחה מחצית מן האוצרות שנתגלו בקבר. המשרתים המשרתות לחששו ביניהם, כי הסיבה לחרם היא „קללת הפרעונים" ממנה פחד הרוזן. הרוזן קרנברון מת באפריל 1923, כמה חודשים אחרי שנכנס לקבר תות־אנך־אמון. הוא מת מהרעלת דם שנגרמה בעת שהתגלח, בעקבות חתך של פצעון שנגרם מעקיצת יתוש. הוא לא הספיק לראות את פני תות־אנך־אמון. למותו נלוו שרשרת של צירופי מקרים שחיזקו את האגדה בדבר הקללה הרובצת על מי שנכנס לקבר חתום של הפרעונים. סופר כי ברגע מותו של קרנברון כבו כל האורות בקאהיר; באותו רגע מת גם כלבו האהוב באנגליה; שני אחיו החורגים מתו בערך באותו זמן; איל הרכבות האמריקאי גולד מת אחרי שביקר בקבר; מצרי שביקר שם נורה למוות מיד אחר־כך על ידי אשתו בלונדון; ארכיאולוג צרפתי, שראה את הקבר, מת זמן קצר אחרי כן; מזכירו של קארטר ואביו מתו, ובהלוויית האב מת ילד בן שמונה מתאונה. קארטר עצמו מת בלונדון ב־1939 בגיל 64, אחרי שגמר לפנות את הקבר. לעומת זאת־רבים אחרים, שנכנסו לקבר, הגיעו לגיל שיבה.

הבעלות על האוצרות שנתגלו בקבר תות־אנך־אמון עמדו במוקד משפט שהתנהל במצרים, לאחר גילויו. עד המשפט היה מקובל שהמצרים מתחלקים שווה בשווה עם מי שמימן את החפירות. בחוזה הרשיון לחפירות נוסח ההסדר עם סייגים למקרה שהקבר היה שלם ולא נגעו בו לפני כן. הדיון בבית־המשפט נסב בקשר לשאלה מה הכוונה ב„לא נגעו בו לפני כן". קרנברון וקארטר טענו שהקבר נבזז פעמיים לפני שהולו לחופר בו. המצרים טענו, כי מכיוון שגופת המלך היתה שלמה נחשב הקבר כ„לא נגוע". כשלב מסויים בסכסוך הפסיק קארטר את החפירות. ב־1924 פסק בית־המשפט, כי למשפחת קרנברון לא מגיע כל חלק בבעלות על המציאות בקבר. קארטר המשיך בעבודתו. לאחר המשפט עזב לורד קרנברון את מצרים בכעס.

השילוב של הרוזן קרנברון בעל האמצעים וקארטר בעל הידע עלה יפה. משנת 1907 עד 1911 הפכו השניים בקברים פרטיים בבצר ואת ממצאיהם פרסמו בספר „חמש שנות חפירות בבנוב". את חלקם בשלל התגליות שלחו לאנגליה, למצודת הייקליר. בעונת החפירות 1912־13 התרכזו באל־בלמון, תל חשוב בעמק הדלתא. בשנת 1914 חפר קארטר קבר שהתגלה זמן קצר לפני כן וגילה, כי נקברו בו המלך אמנופיס הראשון ואמו. ב־1914 קיבלו השניים גם רשיון ממשלתי לחפור בעמק המלכים בו נקברו הפרעונים. קברות המלכים נשדדו כבר במשך אלפי השנים ולא נותרו בהם ממצאים מרעישים. בשנת 1920 גילו שני האנגלים 13 כדים עשויים בהט (אלבסטר), שנשאו את שמותיהם של רעמסס השני ומרנפתה והכילו שמנים בהם השתמשו לחניטה. שישה כדים נשארו ברשות קרנברון.

ב־1922 היה הרוזן מאוכזב מהיבול הזעום ורצה להפסיק את החפירות. רק אמונתו של קארטר, והחומר של חפירה מתחת לקברו של רעמסס הרביעי הביאו, ב־26 לנובמבר באותה שנה, לגילוי הקבר החדש. התגליות נשמרו בסוד עד שהתברר, כי אין למצרים כל תביעות בקשר אליו.

האוסף מהייקליר מכיל שני קערות תרשיש כחולות, מיוחדות במינן, שאריות של פסלוני היפופוטאם, צפרדע ואריה מהרסיבה כחולה, שלוש קופסאות תכשיטים וחלק מתוכנם תכשיטי זהב, כסף וחרוזים. מהחפירות באל־בלמון (4,000 לפנה"ס) נמצאו תכשיטי כסף מהתקופה הפטולמאית והאדרונה הרומית מבורנזה. בין הפריטים מקבר תחותמס הרביעי נמצא „שבתי" – דמויות עץ שתפקידן לשרת את המתים וחפצים של המלכה תיה והכשירים. 300 הפריטים שנמצאו בחדרים עדיין נבדקים והם יוצגו כאשר הבית ייפתח בחודש יוני בפני הקהל הרחב למשך חודשיים בשנה.